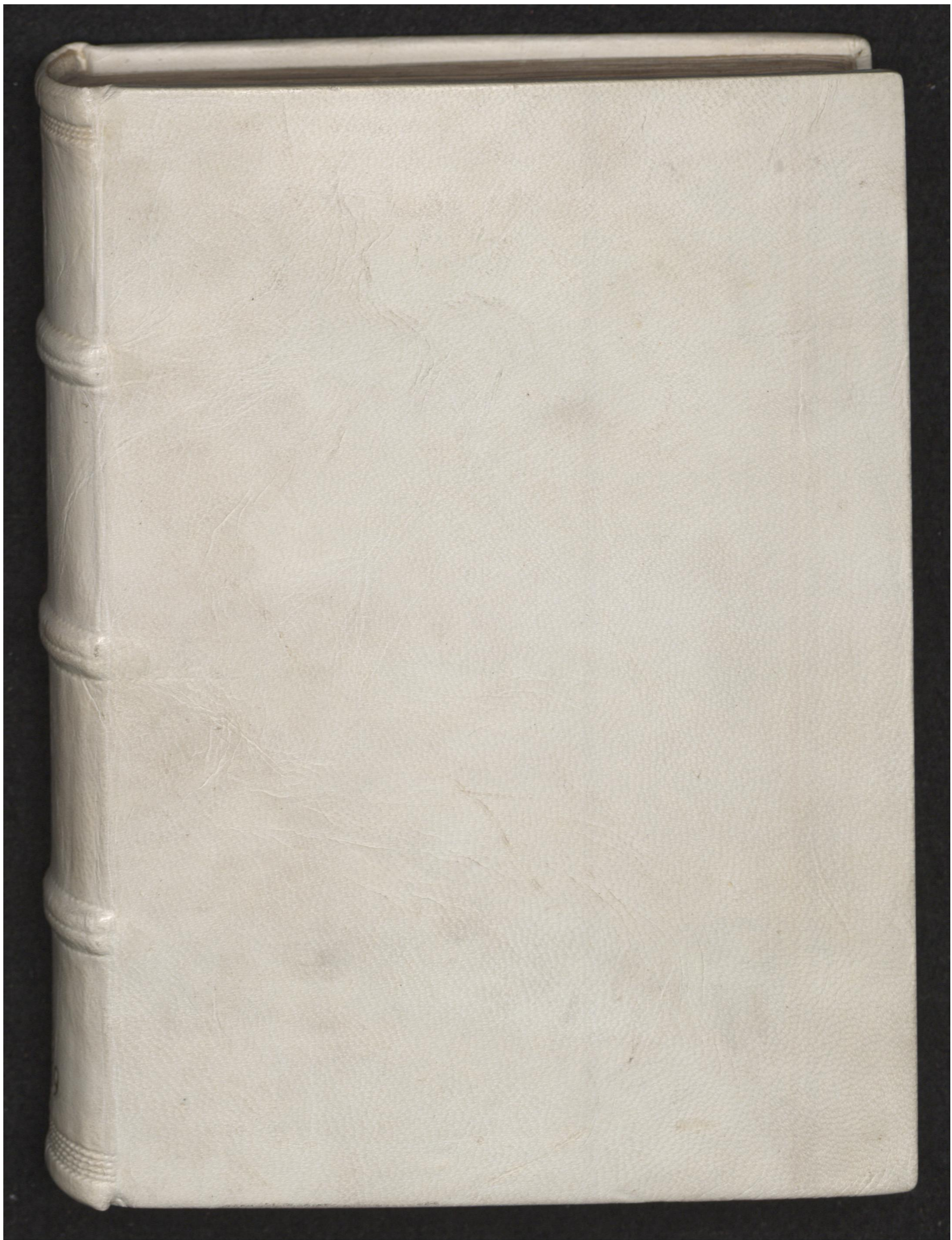
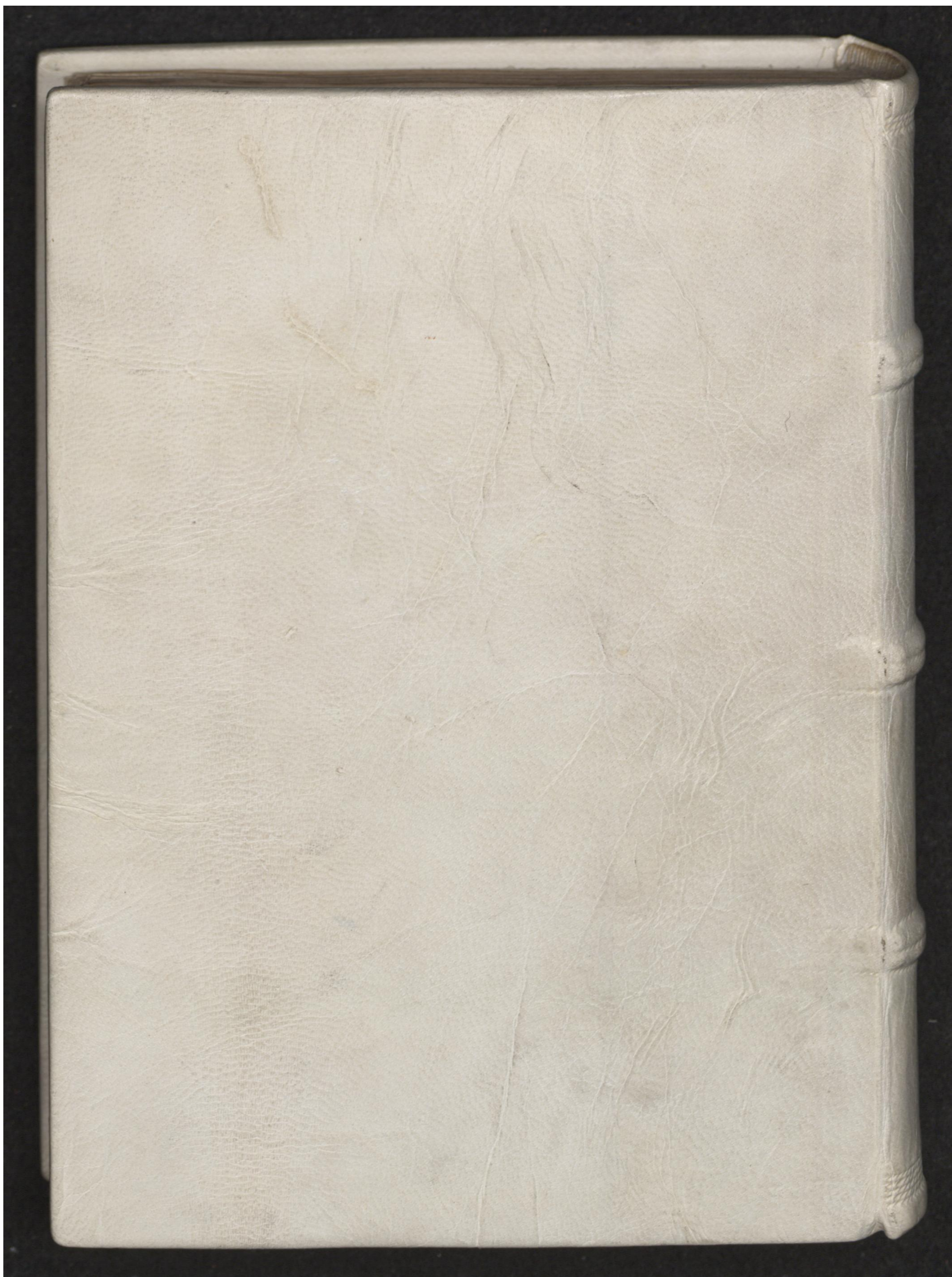

FRANCISCI MASSARII VENETI IN NONVM PLINII De naturali historia librum Castigationes & Annotationes.

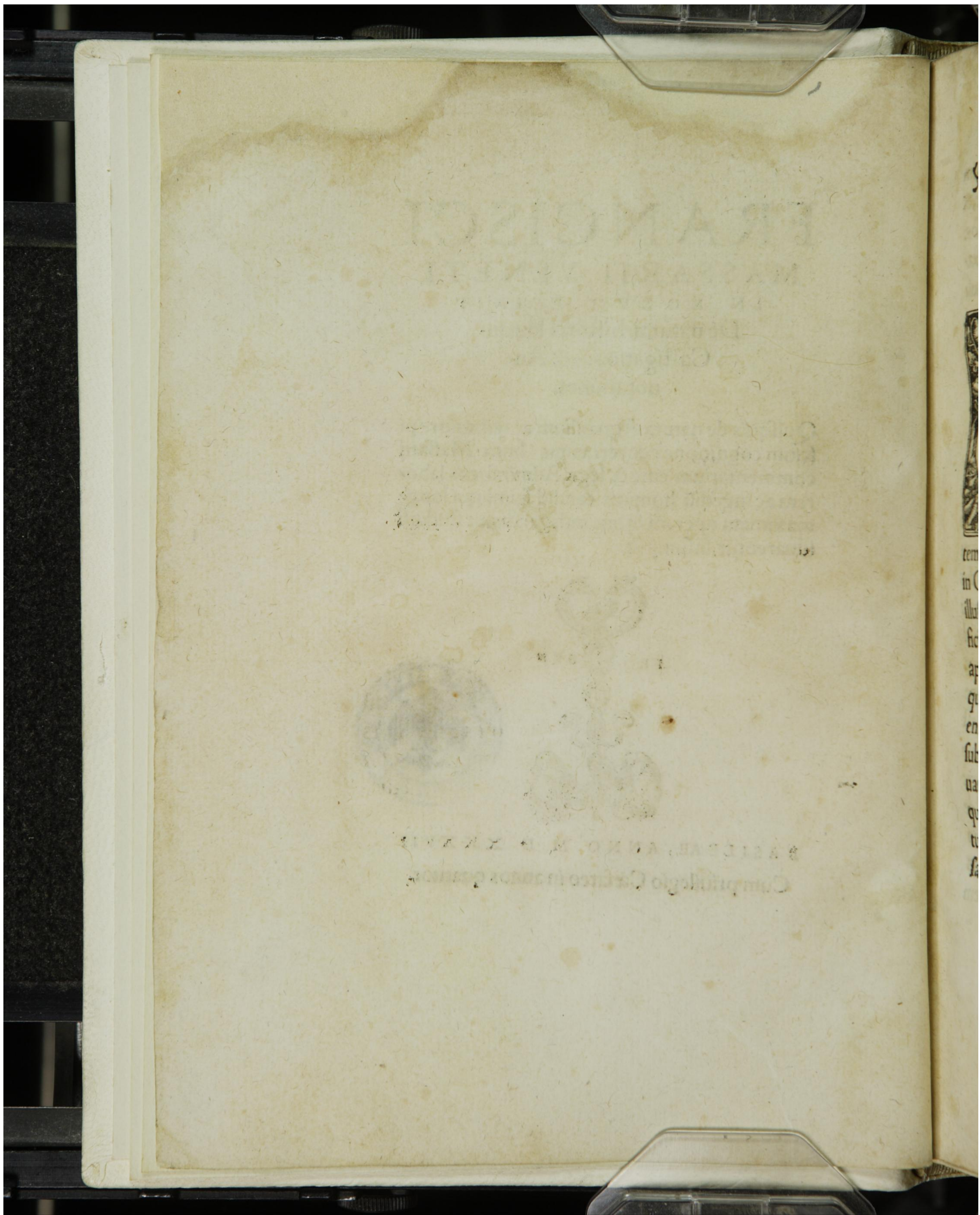
Quisquis de natura Aquatilium ac remotiore piscium cognitione edoceri cupis, hunc Massarij commentarium eme & lege. Admiraberis laborem ac ingeniũ hominis candidissimi, qui longe maximam operam in hijs indagandis, ut studiosi iuuarentur, insumpsit.

BASILEAE, ANNO M D XXXVII

Cum priuilegio Cæsareo in annos quatuor.

CLARISS. DOCTORI BALTHASARI ENTZESPERGERIO ciuitatis Selatistadiensis medico publico, compatri suo, Beatus Rhenanus S D

OBSCVRITATIS permultũ esse in piscium aquatiliũq; cognitione eruditis minimè dubium est, ob maximam uocabulorum factã mutationem, non in Italia solùm quã olim uariarũ gentium coloniæ Gothicis ac mox Langobardicis temporibus etiam maritimis locis occupauerunt, sed & in Græcia quæ nunc Turcarum seruitio premitur, ubi illustrium quoq; oppidorũ nomina unà cum ipsis ædificijs interiêre, & celeberrimorũ portuum mutatæ sunt appellationes. uerũ quid de urbibus aut portibus dico, quum ipsarum regionum uocabula sint nouata? Nihil enim non mutat uetustas, præsertim nouis cultoribus subingressis. Equidem hanc piscium cognitionem adiuuare enixè studuit FRANCISCVS Massarius Venetus, qui etiam ipsa maria nauigando sese perlustrasse testatur, ut non librorũ modo præsidijs ista tradidisse Massarium scias quæ plerunq; debilia sunt, uerùm ipsis ocu

lis ac experimentis obseruasse. Legisti Paulum Iouium Nouocomensem de piscibus Romanis: lege & hunc, & fateberis diligentiæ Massarij multũ debere studiosos. Vtinam haberemus si quid in simplicium atq; herbarum materia conscripsit, in qua eruenda feliciter gnauiterq; uersari hodie Patauij Dominicũ Sennum ferunt. Placet porrò mihi quòd in castigãdo ad uetusta exemplaria confugit. nam ille nunquam pro meritis satis laudatus Hermolaus Barbarus, ut in annotando omneis adhuc uicit qui Plinio manus sunt admoliti, ita in castigando dimissis antiquis manu scriptis libris, ex autoribus sæpe lectionem corruptam restituere conatus, frustra laborat. Grammaticũ illud esse fateor, sed tamen nisi ipsa uerba primùm rectè habeant, quem iuuabit autores euoluere? Ingenuè loquor. Ædidit Sigismundus noster Gelenius castigationes in Plinij historiam naturalem, scriptum humile & cõtemptibile in speciem: sed quãtum lucis adferunt operi Pliniano? Annotare certè solùm doctus potest cognitione linguarũ atq; lectione uaria pectus instructum habens: & labor quidem est splẽdidissimus utilissimusq;. At diligens exemplarium collatio longè magis necessaria: siquidem germana uerborum restitutio, optima est autoris expositio. Sed de hoc doctorũ esto iudicium. De hoc admonendus non es, Mœnum fluuium cuius in hoc nono libro Plinius

mentionem

mentionem facit, adhuc (ut semper) à Germanis uocari Mainum, non Moganum aut Mogum, quæ uocabula nostratium imperita confinxit antiquitas Moguntiæ insignis urbis occasione, è regione cuius Mœnus Rheno miscetur. Eadem licentia Albim in Albiam uertere. Vale mi Compater, & tantisper dum hunc Commentarium legis, ex mediterraneo fias interdum maritimus uel etiam marinus.

Selatistadij, sub calendas Februarias, Anno MDXXXVII

SCRIPTORVM ELENCHVS

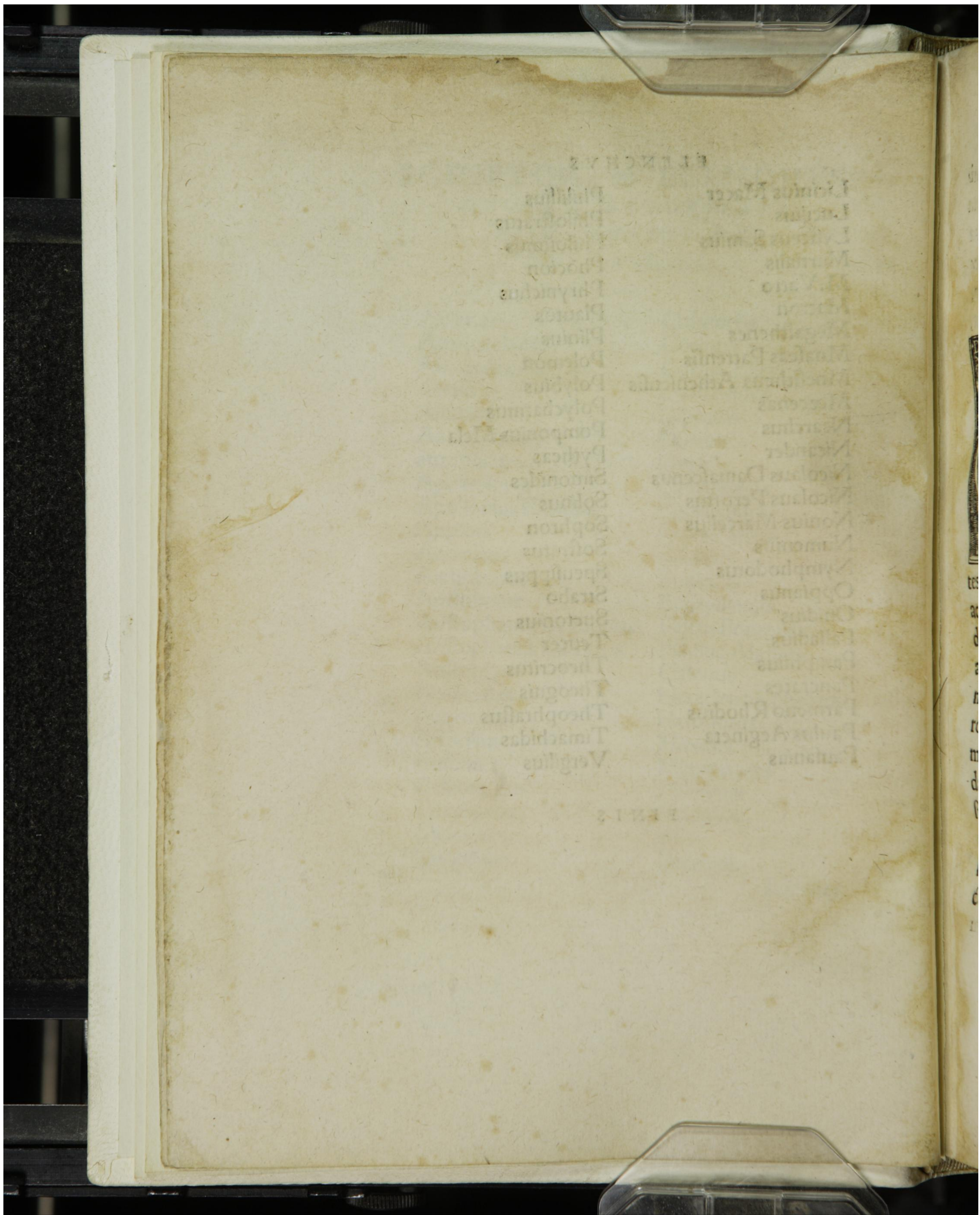
QVORVM AVTORITATE
Maſſarius ſuis Annotationi-
bus fidem adſtruit.

Aelianus
Agatharchides
Alexander Aetolus
Alexis
Ananius
Androſthenes
Antiphanes
Apollodorus
Apollonius Rhodius
Appion
Archelaus
Archiſtratus
Ariſtobolus
Ariſtophanes Byzantius
Ariſtophanes Comicus
Ariſtophon
Ariſtoteles
Athenæus
A. Gellius
Auſonius
Callimachus
Chryſippus
Clearchus
Clitarchus
Columella
Corinna
Corn. Celſus
Dioſcorides
Diphilus
Dorion
Duris
Epicharmus
Epimenides
Eratoſthenes
Eubulus
Eudoxus
Euthydemus
Feſtus Pompeius
Flauius Alphius
Galenus
Heracleon Epheſius
Herodotus
Hiceſius
Hippocrates
Homerus
Horatius
Iuba
Iuuenalis

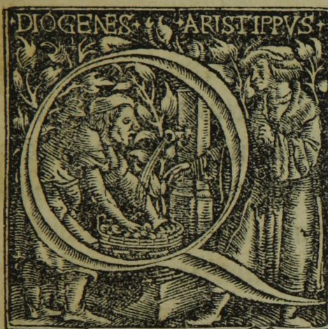
Licinius

Licinius Macer
Lucilius
Lynceus Samius
Martialis
M. Varro
Matron
Megaſthenes
Mnaſeas Patrenſis
Mneſitheus Atheníenſis
Mœcenas
Nearchus
Nicander
Nicolaus Damaſcenus
Nicolaus Perottus
Nonius Marcellus
Numenius
Nymphodorus
Oppianus
Ouidius
Palladius
Pamphilus
Pancrates
Parmeno Rhodius
Paulus Aegineta
Pauſanias
Phililius
Philoſtratus
Philotimus
Phocion
Phrynichus
Plautus
Plinius
Polemon
Polybius
Polycharmus
Pomponius Mela
Pytheas
Simonides
Solinus
Sophron
Soſtratus
Speuſippus
Strabo
Suetonius
Teucer
Theocritus
Theognis
Theophraſtus
Timachidas
Vergilius

FINIS

FRANCISCI MASSARII VENETI IN ANNOTATIONES SVAS PRAEFATIO

VVM SVMMVS RERVM omnium opifex ille, uirtutes in hac terrena plaga, neque sedem suam ponere, neque consistere posse intueretur, potentissimos earum defensores tutorésque ac duces producere decreuit, qui non modo uirtutes ipsas perinde atque clipeus ex omni parte defensarēt ac protegerent, sed earum quoque sectatores magnipenderent & honestarent. Quos etsi nōnullis Mœcenates appellare collibitū est, nos tamen si tam excellentis muneris officium perpēdas, aptius ac magis congruè Heroas uocandos esse censemus. Eriguntur enim ingenia mortalium tam ad præclaras functiones quàm ad laudatarum artium gloriam, si semideorum munificentia, si illustrium liberalitate uirorum inuitētur, quo quidem animorum affectu literarum studia illustrantur, attolluntur animi atque nobilitantur. Imperia uerò ritè ac sanctè instituuntur, administrantur, augentur, quum eos

BB habe

habeant qui uirtutibus circunsepti scitè sapienterq́ʒ ui/
tam degunt, atque inter administratores ueluti lumina
non exigui splendoris effulgent, quibus tum publica
tum priuata tutissimè negotia delegare possis. Et si he/
ros ullus unquã fuit, tu ille es, Ioannes rex inuictissime,
qui uiros omni laude cumulatos complectitur, fouet,
ac magnis prosequitur honoribus: sub cuius præsidio
homines aliquo ingenij cultu ornati conquiescunt, spe
fouentur, beneficioq́ʒ deuincti uitam transigunt lætam
ac tranquillam. Hac itaque spe freti lucubrationes has
nostras, quæ Castigationes & Annotationes in Pliniũ
de naturali historia inscribũtur, tuo dedicandas numini
cõstituimus, & primùm quas in librum de Aquatilium
natura perscripsimus: quòd si non ad plenum satisfece/
rimus non erit culpa desiderij nostri, quod sanè arden/
tissimum est, sed quòd plus facere non potuimus: neq́ʒ
enim ulla est disciplina aut ars, testãte Columella, quæ
singulari cõsummata sit ingenio. Quapropter, ut in ma
gna sylua boni uenatoris est indagãter feras quàm plu
rimas capere, nec cuiquã culpæ fuit non omnes cepisse:
ita nobis satis abũdeq́ʒ est, tam diffusæ materiæ quam
suscepimus, maximam partem tradidisse. neque enim
nos tantæ rei satisfacturos unquam sperauimus, sed ut
alios quoq́ʒ ad cætera prosequẽda redderemus alacrio
res: nobis uitio non ascribant, præsertim quum Plinius
ipse multa quoquè suis adijci posse fateatur: sed prius
quantum

quantum nos in iuuandis bonis artibus fecimus, ipsi tantum quoque faciant, ac deinde blaterent. Nec enim animo feremus iniquo, si ad hanc immensam difficilimamque à nobis susceptam prouinciam in auxilium peritiores aduenerint, nosque etiam superauerint. Pædaretum ferunt egregium illum uirum, qui quum in trecentorum numero lectus non esset, qui ordo apud Lacedæmonios honore præstabat, abiretque hilaris ac subridens, reuocatur ab Ephoris: interrogatusque quid rideret, respondit, Quoniam equidem ciuitati gratulor, quæ ciues trecentos habeat, meipso meliores. Cæterùm ut ad Plinium meam cõuertam orationem, doctissimum hominem fuisse Plinium, & Græcæ & Latinæ linguæ eruditissimum, non ueteres modo scriptores, atque in primis Augustinus noster, sed omnis studiosorũ schola consentit: uirum illum fuisse & diligentem & modestum & grauem, ille eius ex sorore nepos & candidissimus scriptor Tranquillus, tum librorum suorum maiestas & dicendi modus ipse amplissimum ferre testimonium possunt. Nam quis exactissimam illam atque absolutam cuiusque artis historiam, quæ omnium fuit maximè optabilis, lõgeque utilissima propter rerum copiam, tãta cura tantaque solicitudine, laboriosaque indagine humanis gentibus indicatam, nisi aut indoctus aut impudens aut inuidus & malignus insectari audeat? quam nullus adhuc Græcus neque Latinus persoluere potuit,

ũt de nullo ferè alio Gręci nobis inuideãt. quàm multa & egregia & notatu digna ex autoribus qbus hac tempestate caremus, in his libris collecta reperies? quot labores in his etiam quos habemus autoribus, tum interpretandi tum quæritandi talia nobis ademit? O inextimabilem rerum tum Græcarum tum Latinarum iacturam, si naturalem historiam Plinij amisissemus: quam quum adhuc mendosa existere uideretur, cum uetustis exemplaribus alijsq́ autoribus diligenter conferentes duximus corrigendam atq́ etiam exponẽdam: in qua quidem interpretanda non grammaticam, quum multis in libris alijs hæc tradita esse reperiatur, sed errores, resq́ tantùm particulares, quæ uel nimia uetustate uel patrum nostrorum negligẽtia apud nos perierant, exposuimus: quod ut commodius perficeremus, cum autoribus ferè omnibus, quos scire potuimus uel Plinium ab illis uel illos à Plinio accepisse, uel quòd de eisdem etiam rebus pertractarent, Plinium ipsum contulimus, qui quasi loco expositorum quorundam haberi uidentur: ea quidem utentes, non qua debuimus, sed qua potuimus diligentia: etiam si non ignoraremus quàm ardua, quàm excellens & eximia res sit hos de naturali historia libros corrigere ac declarare, præsertim quum uiri multi in literarum cultu non ignobiles, qui eos, non dicam exponere sed castigare adorti sunt, ad plenum satisfacere non potuerint: quorum tamen & ingenium &

diligen

diligentiā probare officiosa prædicatione solemus: sed quum omnium altius rimari pergimus, eorumq́ uirtutes conferimus, qui Hermolao Barbaro præferri possit inuenimus neminem. Incredibilis enim eius diligētia fuit, qui in tanto rerum interitu, tantaq́ linguæ Latinæ Græcæq́ in Plinio facta diminutione eò peruenerit, ut Plinium corruptissimum ac penitus deletum, ad pristinum suum candorem reuocauerit ac recreauerit, ut non minus sibi quàm Varroni, Columellæ, Catoni, Plinio, cæterisq́ qui de liberalibus artibus conscripserunt, omnes Latinè loquēdi studiosi debere uideantur. Quis ipso uberius, quis certius, quis subtilius Græcam & Latinam tradit linguā? quis est qui suos utilissimos ac honestissimos labores carpat, nisi inuidum se aut ignarum & superbū ac planè iuhumanum cōfiteri uelit? Is enim unà cum Theodoro Gaza linguam Latinam locupletauit, sermonem nobis restituit patrium, artes omneis deniq́ liberales corruptas ac penitus euersas ad pristinam synceritatem & ueritatem restituit. Quorum quidem disciplinis fatemur nos multū adiutos fuisse: quippe quòd Aristotelem & Theophrastum à Theodoro & Dioscoridem ab Hermolao latinitate donatos secūdùm eorum interpretationem citauimus, quoniam ad uerbū ferè cum Plinio conuenire uidentur, nec alia quidem translatio ob uerborum conuenientiam erat cum Plinio conferenda. Nil enim melius interpretes facere

potuiſſent, quàm Plinij interpretationem imitari, ne in/
ter autores in uerbis, quando non in ſententia, uariatio
aliqua eſſe uideretur. Et qui meliorem eorum autorum
interpretationem deſiderant, alias quærit ent: nos enim
his contentamur, præſertim quum ſenſus eorum adeo
clarè, adeo eleganter, adeoq; intentionem ipſorum enū
cleauerint, ut quando autores ipſi Latinè cōſcripſiſſent,
neq; melius neq; concinnius tradere potuiſſent, quum
maximè Theodorus & Hermolaus. Si quis tamen in
noſtra editione argueret, quòd humili facundia dicta/
uerimus, age amabo quicūq; is fuerit, conſideret quòd
non de arte oratoria, hoc hoc forenſiū eſt quæſtionū,
non naturalium, ſed de uero cognoſcendo hic agitur &
diſputatur. Namq; in his ſcriptis in quibus rerū cogni/
tio quæritur, non luculentæ orationis lepos, ſed incorru
pta ueritas exprimenda eſt. Hæc tamen omnia quoad
potuimus ad plenam intelligentiam expoſuimus, atq;
unicuiq; intelligentiā piſcium perquirenti laborem om
nem ſuſtulimus. quæcunq; enim uel à Plinio aliubi uel
alijs autoribus de eiſdē piſcibus pertractantibus in hoc
uolumen collegimus, ut pro hac intelligēda materia ad
alios autores non ſit amplius recurrendum: eas tantùm
quæ ab ipſo Plinio libris inferioribus traduntur, medi/
cinas piſcium relinquentes, ne uolumen in alterum uo/
lumen transſcripſiſſe uideremur: nempe id facile uidere
quis poterit. Tu itaq; Rex clementiſsime, & (ut breuiter
dicam

dicam) ad omnium gratiam promerendam naturæ beneficio cõparatus, ut es uir literis, modestia, grauitate, prudentia, consilio, iustitia, religione & pietate, omniq; laudum & humanitatis officio præditus, ad hanc lucubrationem nostram animum intende, cognosce & iudica: nam si tibi cæterisq; uiris doctissimis eam quidem approbari percipiemus, in reliqua Plinij uolumina eodem modo & accuratiori fortasse studio ac diligẽtia, si diuina fauerint persequemur, præsertim in simplicium materia, in qua magis quàm in reliquis laborandũ esse censemus, tum in plantis ipsis notificãdis, tum etiam in aliorum erroribus confutãdis, qui penè innumerabiles esse uidentur. Plerique enim è recẽtioribus sunt qui cum maximo uitæ nostræ discrimine in tradẽda plantarum cognitione aliam pro alia confundẽtes capiunt. Quam obrem si ex tanta tenebrarũ obscuritate ueritatem extirpauerimus ac elucidauerimus, non minorẽ humanæ saluti, pariter ac studiosis utilitatem ac beneficium contulisse, quàm nobis ipsis laudem & gloriam uidebimur consequuti. Quid enim laudabilius ex omni studio, quàm suscipere tam liberale tamq; laudabile munus renouandæ uetustatis uel ab interitu potius uendicandæ, quo non modo uiuos nobis conciliamus, uerum & mortuos reddimus obstrictos beneficio sempiterno, quod non potest esse non honestum, non splendidum, non magnificum. Cæterùm si hoc tuæ amplitudini

haud

haud satis dignum munus fore censueris, tui obsequentissimi animum, non rem expendito. Vale, & inueteratam amicitiam nostram ad ultimum uitæ calcem conseruabis.

FINIS

FRANCISCI MASSARII CASTIGATIONES ET ANNOTAtiones in nonum Plinij librum.

EX CAPITE PRIMO

VAE IN mari maxima animalia.) Scribēdũ, Quare in mari maxima animalia, ex uetustis codicibus. Nō enim capite hoc Quæ maxima in mari animalia, sed causam assignat, cur in mari sint maxima animalia. Vuam.) Vua piscis est, ita appellatus, quod botryonis, id est, racemi uuæ similitudinē habeat. Pleraq; enim (ut ait Plinius) mare producit ad similitudinem eorum, quæ in terra reperiũtur, quemadmodũ intuentibus uuam, gladium, serras, licet intelligere. Gladiũ.) Gladius, quem xiphiam Græci uocant, crebro delphini magnitudinem excedit, salsamentis cōmendatissimus, à rostri mucrone ita appellatus, quē asilo agitari canis exortu Aristoteles octauo De historia tradidit. Habet enim per id tempus sub pinna ceu uermiculum, quem asilum uocant, effigie scorpionis, magnitudine aranei. infestat hoc tanto dolore, ut non minus interdum q; delphinus

delphinus exiliat: unde fit ut uel in nauigia sæpenumero incidat, quod & Plinius & Oppianus ferũt. Hunc piscem Strabo galeotem quoq; uocat libro de situ orbis primo, ubi quemadmodũ etiam capiatur, edocet, cuius etiã Plinius meminit libro xxxij cum dixit, Nihil est uenenatius usquã quàm in mari pastinaca, utpote cum radio eius arbores necari diximus. hãc tamen persequitur galeos, idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipue. est etiam galeus ex Aristotele, quem Theodorus mustellum interpretatus est, inter cartilagineos, qui in multas diuiditur species, in mustellos scilicet spinaces & stellares & nebridas. hoc est, hinnulos & caniculas, & reliqua generis eiusdem: qui omnes lõgi & asperi sunt. & flectitur galeus galei, sed qui pastinacã persequitur, galeos galeotis. nã & Oppianus trygona, id est pastinacã: & xiphiam, hoc est gladium, siue galeotem, diras pugnas inter se committere secundo uolumine tradidit, quod quidem retulimus, ut errorem Sipontini, aliorumq; refelleremus. non enim galeus, hoc est mustellus, sequitur pastinacam, & alios pisces ut ait Plinius, cum sit generale, non speciale nomen, ut autor est Aristoteles & Galenus: sed galeos, quem xiphiam siue gladium uocari diximus in hodiernũ diem Græcis xiphiam, & nostris piscem spatham cognominatũ. Quominus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.) Co

chlearum

chlearũ duo ſunt genera. Aliæ nanq; terreſtres, id eſt limaces, quas Græci cochlias & cochlia appellant, teſta clauiculatim intorta: quæ cum de teſta exerũt caput, quoniam oculis carent, bina cornicula prætentan di iter cauſa prætendunt: quæ ſi quid obſtaculi repe riunt, reſiliunt, equinamq; ſeu potius bouinã effigiem præferũt: unde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas uocant. Aliæ uero marinæ ſunt, quas nunc intelligit, turbines alio nomine dictæ, quas Greci ſtrombos uocant. Aliter ſparſis non erat euadere: non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur &c.) Deeſt qui. propterea legendum: aliter ſparſis non erat euadere, qui non uoce, nõ ſonitu, & reliqua. Si quis autem diceret, apud Strabonem legi & Arrianum, qui res geſtas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum ſonitu exterritas fuiſſe, quod contrarium uidetur eſſe ei quod refert Plinius: dicendum quod Plinius nõ beluis cetarijs uiuiperis ut Strabo & Arrianus, ſed thynnis ouiperis hãc cõſtantiam tantummodo tribuit. Sunt enim cete apud Ariſtotelem piſces maximi, qui tantũ uiuiperi ſunt, non autem ouiperi. Verum apud M. Varronem, & Paulũ Aeginetam piſces maximi, non modo qui uiuiperi, ſed etiã qui ouiperi, ut thũni ſunt, inter cetarios habẽtur, ut inferius liquebit. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens.) Sic in uetuſtis codicibus ſcriptũ per

legi.hoc dico, quia in cæteris codicibus deest ingens.

Gedrosi qui Arbin amnem accolunt &c.) Gedrosi cum fores maxillis beluarũ marinarum in domibus fieri,& tecta cõtignari præfecto classium Magni Alexandri retulissent, non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedrosos habitant,non procul ab eis ex Diodoro, Arriano Strabo neq; uidentur prodidisse.libro enim xv.Ichthyophagorum regio,inquit,secus mare est, & magna ex parte arboribus caret.raritas in ea palmarum,achãti,myricæ,aquarum,& domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi,tum eorum pecora,& aquas pluuiales fossiles potant,pecoribus carnes pisciũ præbẽt, domicilia ex ossibus cetorum scilicet (ut Arrianus tradit) balenarum & ostreorum conchis magna ex parte faciunt.nam trabium & fulcrorum usum costę præstant,portas maxillæ,uertebris fiunt mortaria in quibus pisces subigũtur,ad solem assantur.Postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes. quos subactos Alexãder Magnus iussit à piscibus abstinere,ut Plinius meminit libro sexto, cum antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent, quod etiam confirmatur ex eodem Strabone inferius, ubi ait: Qui nunc in Indiam nauigant,beluarum quidem magnitudines referunt,quæ nec gregatim,nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. di

cunt eas terræ nequaq́ appropinquare: ossa uero iam dissolutarũ à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetũ Ichthyophagis suppeditare. Ichthyophagi ergo quoniam arboribus & lignis ex cõsequenti carent, ex ossibus beluarum domicilia construunt. Philostratus quoq́ libro tertio inquit: Ichthyophagi urbem incolũt nomine Steiuram, ubi ex magnorum piscium membranis uestes intexunt, ibiq́ pecudes etiam esse pisciuoras, quod ea comedant, quæ minime naturæ suæ conueniant. Pastores enim illas alere consueuerunt, sicut in Caria ficubus easdem pascunt. Magnitudinem uero harum beluarũ, hoc est balenarum Plinius quatuor iugerum, id est nongentorũ sexaginta pedum esse meminit. Ingens enim longitudo ccxl. pedum à Plinio XVIII uolumine tradita est. Nearchus uero uiginti trium passuum balenarum magnitudinem constare tradidit, qui ex insulis ante Euphratem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorũ se uidisse refert. sit hic balena, uel pristis haud certe cõstat. Ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta.) De horum ossium longitudine sic Arrianus libro octauo inquit: Aliqua ex cetis ad littus appelluntur, cum recedente æstu in uadis hæsere, alia fluctu iactata quasi naues tempestate uictæ in terram deferũtur. Ex quibus putrefactis ossa ad domos ædificandas legunt: ossa laterum grandio/

ra pro tabulis sunt, minora pro asseribus, maxillarum ossibus pro portis utuntur, ex quibus multa quinque & uiginti cubitos excedunt. EX CAP. IIII

Aximũ animal in Indico mari pristes & balena est.) De priste belua marina nõ modo Aristot. sed & Policharmus, Athenæus, & Oppianus, ita à sectione undarũ appellato. scindit eñi mirũ in modũ fluctus propter tenuitatẽ. cõstat nãq; longissimo sed angusto corpore: nam ducenũ cubitorum longitudinis mari Indico Plinius reperiri scribit, à cuius quoq; forma nauigij quoddã genus lõgi corporis et angusti pristis appellatur. Verg. libro quinto:

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim.

Physeter.) Physeter marina belua à nauigantibus sæpenumero uisa est in sublime se adeo attollẽs, & diluuiem aquarum eructans, ut nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo longe cernentibus offeratur. dictus physeter quasi flator, ut Hermolaus Barbarus cõuertit, quod nimbosam quandam alluuiem aquarum efflando emittat, ut plerunq; etiam alueos nauigãtium deprimat, de quo Solinus & Strabo, quem etiam Arrianus & si non nominat, ex Strabone intellexisse uidetur. Scribit Nearchus cum in Arabicum sinum nauigasset, physeteres aliquando uidisse fluctus maximos, & accumulatos eructantes, ac caliginem tantam reflationibus excitantes, ut qui in nauibus erant attonitis si-

nitis si-

nitis ſimiles conſtiterint ignari quæ nam tantæ molis cauſa eſſet:cumq́ edocti fuiſſent à nauigationis duci/ bus,beluas eſſe, quæ facile tubarum ſonitu, ac plauſu exaudito diſcederent,iuſſit naues aduerſis proris uelu ti in nauali certamine contra beluarum corpora infer re,atq; ingẽti ſtrepitu remos impellere, paruoq́ inter uallo diſiũctos nauigare:cumq́ beluis appropinqua/ rent uociferatus q́ maximos in cœlum edere, tubaq́ canere.quod cum ſtrenue feciſſent,ceteq́ iam appro/ pinquare nauibus uidebãtur, ingenti ſono ſtrepituq́ cõterrita ſeſe in profundum merſiſſe: eaq́ paulo poſt cum ex aquis emerſiſſent,certamẽ à puppi minaban/ tur,undarum cumulos uomitantia. Verum ubi multi plicem plauſum nauticæ copiæ dediſſent,ſubito ceſſa uere, uehementerq́ laudata fuit Nearchi prudentia. Iuba uero in ijs uoluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia referẽs,cetos ſex centorũ pedum longitudinis, & trecentorum ſexagin ta latitudinis in flumẽ Arabiæ intraſſe, pinguiq́ eius negociatores & omnium piſcium adipe camelos per/ ungi in eo ſitu, ut aſilos ab ijs fugent odore:phyſete/ res ne intellexerit,in incerto eſt. In Gaditano ocęa/ no arbor in tantum uaſtis diſpanſa ramis &c.) De be lua arbore à nullo ferè alio autore quicquam relatum percepi:ab alijs fortaſſe autoribus,quos nũc nõ habe mus,Plinius excerpſit.De gaditana uero arbore,plan

ta ma/

ta maxima, Strabo meminit libro tertio: & de aliis ma rinis etiam arboribus Plinius libro XIII & Theophra stus lib. de historia plantarũ iiii. Rotæ.) Et hę quoq; sunt beluæ maximæ, à similitudine rotarũ appellatæ.

EX CAPITE V

Ritonẽ.) Ex his uerbis uidetur fabulam à uera historia originem duxisse. Tritonem poetæ describunt corpore hispido, à capiteq; usq; ad ima latera hominẽ repręsentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam seu bifurcatam, ut Apollonius in Argonauticis tradit, cõcha ea canentẽ qua & homines canere solent turbinata, oblonga, clauiculatimq; intorta, quam buccinã uocamus. Pausanias uero tritonem uidisse meminit Romæ, capite specie comoso, ut ranis palustribus etiam colore, ne discerni tamen capillus à capillo queat, sed corpore squammoso, forma ueluti squatinæ, brãchiis sub aures, naso hominis, ore ampliore, dẽtibus ferinis, oculis glaucis, manibus digitis & unguibus conchularum testis similibus, cauda subtus aluum uice pedum, ut delphini. Est & triton pelamidum generis magnus, sine squammis, orcino similis, ex Plinio secundo & tricesimo uolumine, quem Græci chelidoniam appellant ex Athenæo.

Nereidum falsa opinio non est.) Plinio astipulari quid uetet, cum pleriq; nauigantes referant uidisse pisces hu-

sces humana effigie squammis duntaxat hispido corpore exanimes in littus eiectos, quæ descriptio cum ea quæ Nereidum est satis conuenire uidetur. Elephantos & arietes candore tantum cornibus assimilatis.) Scribendum assimulatis. Quoniam autem de ambabus beluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua uidetur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus non dentibus sermo est, ab appellatione cornuū exclusisse uideretur. Nam si dētes elephantorum dixisset, opus fuisset, arietum quoq; cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio uisum utrisq; animalibus seruiēdo cornua appellare. nam autores sunt ut Iuba & Pausanias, qui dentes elephāti cornua appellarunt. quod alibi etiā hac de causa fecisse uidetur, dentes elephanti cornua improprie nuncupādo, ut libro decimooctauo quando ait, Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes: ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotes, quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset. Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes proprie appellat, ut libro octauo, ubi Iubam taxādo, & Herodotum imitādo, melius esse dentes q̄ cornua monuit appellādos. Dentes quoq; Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus animalium. Elephanto cornua à natura esse negata dixit, q;

 magnitu-

magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendum sufficeret. Sit ergo sensus : cornua harũ beluarũ, hoc est elephantorum & arietum, non in effigie siue forma, sed in candore tantum inter se similia sunt. utraque enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facile redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuscidem habere prodiderunt. Posses & aliter interpretari, ut cornua harum beluarũ non eodem modo quo diximus, assimulata à Plinio fuisse credas, sed quod cornua elephanti marini sint cãdore similia cornibus, siue dentibus elephãti terrestris, & ea quæ sunt marini arietis, sint cornibus arietis quadrupedis, candore similia. arietis nanque quadrupedis cornua sunt magna ex parte candida. Sunt & alij marini elephanti locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis singulisque forficulis denticulatis ex Plinio tricesimo secundo uolumine . Aries uero grassatur ut latro ex Plinio hoc libro: & modo grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet, expectat : modo elato extra aquam capite, piscãtium cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit. Et alij piscium forma arietes sunt ex Plinio eodem trigesimo secundo uolumine.

EX CAPITE VI

Balenæ

Alenæ.) Sunt balenę quas Græci phalæ nas uocãt, è cetariorum genere grandes, sed in Indico mari grandissimæ, quatuor iugerum, hoc est nongentorum sexagin ta pedum longitudinis. branchijs carent, sed fistulam sui pulmonis causa cõtinent, qua humorem quem in ore acceperint respuant: nam & humorem admitti ne cesse est, cum cibum in aqua submersum capiant, & admissum emitti necesse est. nam brãchiæ ijs quæ spi/ rant incommodæ habentur. haud enim fieri potest, ut idem & branchias habeat, & spiret: sed enim ijs ad respuẽdam aquã fistula data est, quæ ante cerebrum sita est, ne postposita id interciperetur à spina, æditá/ que per summa æquoris fistula dormiunt & spirant, pinnas suas mouendo leuiter. Causa uero cur pulmo nem hæc habeant & spirent, quod maiora animalia plus caloris sibi requirũt, ut possint moueri, quapro/ pter pulmo ijs inditus est plenus caloris sanguinei. Sunt hæc quodammodo & terrestria & aquatilia. ut enim aerem terrestrium more trahũt, sic pedibus ua/ cant, & cibum in humore modo aquatilium capiunt, quæ & supinæ corripiunt, & intra se generant, perfe/ ctumq́ animal pariunt: mammas habent & lac, catu/ losq́ interdum binos nutriunt. Hoc scire orcas in/ festam his beluã.) Orca & ipsa marina belua est, ma/ gnitudinis immensæ: quæ fluctum quoq; aquarũ, ut

physeter, adeo in altũ reflat, ut perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul spectantibus esse uideatur. Sunt enim qui marinas orcas à Strabone origas uocari rentur, suam tamen cuiq; existimationem relinquo. Ad cuius item beluæ similitudinem uasa uinaria & olearia orcæ dicuntur: sunt enim teretes atque amphoræ specie. Nam Probus in illo Persij uersu: Angustæ collo non fallier orcæ, interpretatur amphorę specie. Item salgamarium, ut in quo fici quoq;, ut Plinius inquit asseruabantur. Item salmentarium, hoc est salsamentarium. Ac uitulos earum.) Vitulos id est catulos. Vitulus nanq; nõ modo ex bobus genitus, sed etiã ex cæteris quadrupedibus maioribus dicitur. Plinius libro octauo de elephantis, atq; ita salutato sydere in syluas reuertuntur, uitulorũ fatigatos præferentes: tum etiam ex piscibus, ut hoc loco, sed magis proprie catulos q̃ uitulos legeretur. Nam Plinius hoc libro de delphinis: agunt inquit uere coniugia, pariunt catulos decimo mẽse æstiuo tempore: ut catulus tam de piscibus animal pariẽtibus, ut balenis delphinisq; & huiusmodi, q̃ de quadrupedibus uiuiperis, ut leonibus & ursis, & alijs q̃plurimis, ac etiã serpẽtibus dicatur, exceptis ceruis, capreisq; ac damis, cęterisq; similibus, quorũ fœtus hinnuli proprie uocantur. Verum de equis, asinis, atq; etiam oua pariẽtibus pulli appellantur. Vel etiamnũ grauidas lacerant morsu.) Legendum

gendum lancinant morsu ex uetustis codicibus.& quam lacerant legi etiã potest, magis tamẽ placet lancinãt: utriq; enim orationi,& antecedẽti & subsequenti subseruiret. sequitur nanq; incursuq; ceu liburnicarum rostris fodiunt. hoc est aduersus eas cum impetu incurrentes, rostrorum nauium modo perforãt ac penetrant: quod lancinare propriũ est, quo uerbo Seneca etiam utitur. Et cautium angustijs trucidare.) Quidam male corrigũt incautas, cum cautium angustijs legendum sine dubio sit, hoc est saxorum angustijs. proprie enim cautes dicitur saxum asperum atq; abruptum. Orca igitur cum uult balenis occurrere, angustijs saxorũ quibus permeaturæ sunt sese opponit De pugna harum beluarum lege Oppianum lib. v.

Ora balenæ habent in frontibus.) Per ora Plinius intelligit fistulas, quas balenæ, uti retulimus, habent à fronte, quod & sequentia indicant: non autem ora quibus deuorant, ea nanq; nõ à fronte, sed subter habent, ex Aristotele v I I I. de historia. Cæteris inquit piscibus captura minorum à fronte agitur ore, ut solent meare. At chartilaginei & delphini & omnes cetacei generis resupinati corripiunt: habent enim os subter, unde fit ut periculum minores facilius possint euadere. quod autem balena sit cetacei generis, cõstat ex ipso Aristotele libro tertio De historia dicente: Cete etiã in aquatili genere, ut delphinus, uitulus marinus,

balena. Hæc enim mammas habent & lac, & libro sexto delphini inquit, balenæ, & reliqua cete quæ non branchias ſed fiſtulã habent, animal generãt. & quarto etiam de partibus animalium, ubi ait: delphini, balenæ, & reliquum cetarium genus branchijs carent.

EX CAPITE VII

N aquas quidem penetrare hunc uitalem halitum quis miretur? qui etiam reddi ab his eum cernat.) Vitalem aurã in aquas penetrare non aliter contingere poteſt, quàm uel ut aer qui cum pondere aliquo delapſo deſcenderit, mox ſeſe referẽs, undamq; ſurſum cõpellens, bullas excitet: quippe cum bulla humore conſtet, qui de imis ad ſupera pulſus ab aere efferatur. omnis autem bulla leuis ſerenaq; eſt, quod XXIII. ſectione problematũ, problemate quarto Ariſtoteles probat: uel quod uapores propter ſolis abſtractionem ex terra ſubdita mari, uel ex aliqua alia parte terræ cauernoſæ tranſcurrẽtes exhalant: ut dicere neceſſe ſit, auram aliquam ſub aqua remanere non poſſe, & ſi qua ex cauſa prædicta oriatur, ſtatim aſcendere. Et in terras tanto quoq; ſpiſſiorem naturæ partem penetrare argumento animaliũ, quæ ſemper defoſſa uiuunt ceu talpæ?) Dico quod in terram quæ poroſa cauernoſaq; ac ſiccior eſt, aer melius penetrare poteſt, quàm in aquã quæ fluxibilis, & quæ facile reduci ad unitatem

poteſt

poteſt. Nam ſi baculum in aquam demerſeris, extra/
xeriſue, foramen non permanebit, quoniam ſtatim
aqua reſurget, & circumdanti aquæ æquiparabit. ſed
ſi in terram infixeris ſubtraxeriſq;, foramen utiq; per
manebit, quod replebitur aere : & ſic talpæ quæ aſpi/
rant, cum terram per cauernulas ſubeant, defoſſæ ui/
tam degere facile poſſunt, quod ſub terra ſpirandi fa
cultas eis nō adimatur. Ipſorum quoq; qui ſunt in
aduerſa opinione, de ſomno piſcium confeſſio. Quis
em̄ ſine reſpiratione ſomno locus?) Iam traditū eſt pi
ſces, ſub aqua ubi non eſt aer ſpiritū trahere nō poſſe.
Sed dormire piſces, tū qui ſpirāt, tum qui non ſpirāt,
non eſt opus probare, quum ipſe Plinius & hic, & li/
bro undecimo ex Ariſtotele fateatur. dormire tamen
piſces abſq; eo quod reſpirent, nihil eſt quod impedi
at. nam ſi ſine reſpiratione uigilāt, cur dormire etiam
ſine reſpiratione nequeant? quemadmodum inſecta
animalia quæ & uigilant & dormiunt, nec tamen ſpi/
rant: quod cū Plinius libro undecimo negauerit, pro/
bandum eſt. Credididit enim ipſe inſecta animalia,
pulmone quamuis carentia, ſpiritum trahere, ac red/
dere per uices poſſe, argumēto quoniam inſectorum
genera multa ſunt, quæ & murmur edere, ut apes, &
canere uidentur, ut cicadæ. Item culices muſcaſq; eti/
am ſonum elidere ſentimus, quæ niſi arriperent hali/
tum, bombū illum non ederent. Adde etiam hæc ani

malia

malia olfactu prædita esse, quod effici non nisi ex aeris materia potest: odorem quidem non aliud q̃ infectum aera intelligere possumus. Cur igitur nõ spirare magis hæc q̃ spirare censendum est? quæ quidem argumenta confutare quoq; oportet. Dicendum ergo quod insecta neq; spirant, neq; spirare necessum est, quoniã spirandi facultas refrigerandi gratia concessa est animantibus quæ pulmone compotes sunt: insecta autem quum exanguia sint, frigida sunt, ideo refrigeratione non indigent: quippe quę suo natiuo spiritu, uel extrinsecus aere satis refrigerari possunt. quãobrem ijs pulmo deest: qui quidẽ (uti retulimus) non nisi spirandi gratia delegatus est. Quæ autem spirant, pulmonẽ habent, & hæc calidiora omnino sunt, quia sanguine prædita sunt. Sanguinis enim copia caloris indicium est, quam ob causam refrigeratione maxime indigent. Item si spirarent, necessario spiritum redderent. Aer autem per inspirationem attractus nõ exiret, nisi ab aliquo interiore uiscere propulsaretur. Spiritus extra redditus, est aer percussus ab interiore instrumento, hoc est pulmone. Verum secundum Aristotelem insecta omnia uisceribus carent, quod neque Plinius ipse negauit. ergo deficientibus instrumentis per quæ expellitur aer, insecta nequeunt respirare. Quam ob rem contra Plinium haud temere audeo dicere, ut magis uideam causam, quur potius nequeant

queant trahere ſpiritum talia & uiuere, q̃ ſpirare ſine uiſceribus, licet ipſe cauſam ſe ignorare fateatur. His autem præhabitis reſpondendum ad rationes Plinij, & primo ad eam ſcilicet, quod apes & muſcas mur-mur edere ſentimus &c. Dicẽdum quod ſonus ille nõ anima, aut ſpiritũ reddentibus ullis uiſceribus, ſed agitatu interioris ſpiritus accidit. ea enim quæ canere ui-dentur, ut cicadæ, membrana ſepto tranſuerſo ſubdi-ta, ad quã ſpiritus in eo incluſus atteritur, obſtrepunt. Ad eam uero quã dicit quod inſecta poſſent ſpirare ſine uiſceribus, Dicendũ quod repugnaret naturæ, ſi genus inſectorum halitum traherent: quia cum exan guia & frigida hæc ſint, dubio procul nimia refrigera tione citius interirent. Itaq; natura tuto conſulens ijs potius ſpirandi uſum negauit, ut diutius conſeruaren tur. Item ſi reſpirandi uſum natura ijs tribuiſſet, non alia de cauſa feciſſet, niſi quia calidiora hæc eſſent. ca-lida enim exigunt refrigerari, frigida minime: inſecta frigida ſunt. Ad quid ergo natura tam pretioſum hoc ſpirãdi munus ijs animãtib. nõ indigẽtibus incaſſum indidiſſet, cũ omnia quę natura efficiuntur, nõ fruſtra ſed ratione aliqua ſint. Semper enim natura rei melio ris autor eſt, quo ad eius fieri poteſt. cuius rei indiciũ afferri poteſt, quod muſcæ & apes ſi ſubter aquã diu non ualde calidam aut frigidam teneantur, exanima-ri uidentur: & cum moram contraxerint, in cinere re-

ſurgunt & reuiuiſcũt: cuius rei cauſa eſt quod ſpiritus interior ob humiditatem penetrantem, quaſi corrumpitur, & quaſi enecatur, qui poſtea cum cinere cõduntur hæc animalia, conſumpto humido calore cinerum ſuſcitatur. Ex quo apparet exanimationem illam, nõ quia inſpirare non poterant, ſed ob eam quam reddidimus cauſam accidiſſe. Nam ſi ſpirandi ineſſet facultas, & ſubter aquam diu permanerẽt, adeo ſuffocarentur, ut ne amplius quidem reuiuiſcerent. Ad id autem quod dicit, quod inſecta animalia ſpirare uideantur, eo quod ſentiãt odorem: dicendum quod ſanguineis ſenſorium odorandi diuerſum eſt ab eo quod in inſectis eſt. inſecta enim (quoniam odoratus ſine operculo eſt) natiuo ſpiritu ſui corporis odorãtur, qui quidẽ ſpiritus in omnibus ex natura inſitus eſt, non aduentitius accedit. Ea autem quæ halitum trahunt & reddunt, quibus certe hoc odorandi ſenſorium operculo quodam coopertum eſt, niſi operculũ illud per inſpirationem aperiatur, odores non ſentiunt: ſicut animalium quorundam oculi, genis & palpebris, ceu uallo quodam uiſus munimentoq; prominente, eoq; niſi nictẽtur, aut conniueãt, cernere nõ poſsint: quorundã ſunt oculi præduri, & qui hoc genere operculi & folliculi careãt, proindeq; exerti ſint, ſed ſtatim ſine diductu aliquo incidentia & occurſantia contuentur: ita odoratus inſectis promptus atq; expoſitus ſine oper

culo eſt

culo est,ut uisus duros oculos habẽtibus,unde mune re eo sine naribus & olfactione fungũtur:respirãtibus adopertus,ac operculo cõditus,qui odoratus cum ha lamus,adaperitur panditurq; ampliatis uenarũ mea/ tuumq; itineribus. hinc euenit ut quæ spirãt,odorem in aqua non sentiant, quoniam respirare nõ possunt. quamobrem cum meatus illi in humore patefieri ne/ queant, summa ratio est,ut urinãtes in eo odorari nõ possint.ergo si quis diligẽti subtilitate id exigat,respi/ ratio non est causa odorandi,neq; dehiscentia palpe/ brarum uidendi, sed adaperiendi meatus, qui odo/ ratui obseruit.De ĳs autem quę retulimus,in secundo de anima,& libro de sensibus,Aristoteles uberius dis/ serit.Quod autem insecta dormiãt, cum Plinius ipse libro undecimo apes à bruma ad arcturi exortũ die/ bus LX somno ali sine ullo cibo fassus sit,nõ est opus probare. Quare cum insecta uigilare & dormire sine respiratione constet,sic etiam pisces absq; eo quod re spirent uigilare & dormire poterunt. Præterea bul/ lantium aquarũ sufflatio,lunæq; effectu concharum quoq; corpora augescentia.) Aquarũ sufflationes un de proueniãt,superius indicauimus.quod autem con/ charum spondyli,seu corpora in plenilunio incremen tum suscipiant,nihil ad rem attinet,cum non ex respi/ ratione aliqua, sed quoniam pinguescãt,talis effectus producatur:id quod etiam de cancris Plinius asserere

uidetur ex Aristotele de partibus animaliũ libro quarto, ubi ait: laborãt testata omnia per frigus & æstum, atq; exuperantiã temporis pati nequeunt. argumento est quod echinis euenit: habent enim id quod ouũ appellant, iam ab ortu naturæ & pleniluniis uberius, non quia per id tempus copiosius pascuntur (ut quidam putãt) sed quod noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderãt, quoniam frigori patent, utpote quæ sanguine careant: ex quo fit ut æstate potius ubiq; uigeant, prætereq; in pyrrensi euripo. nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tũc uberius pabulentur, cum pisces per id tempus ea loca relinquãt, quod quinto etiã de historia retulerat. Super omnia esse auditum & odoratum piscibus, non erit dubiũ, ex aeris utrunq; materia. odorem quidem non aliud q̃ infectum aera intelligi posse.) Audire pisces palam est aquę interuallo. est enim aqua interuallum auditui eorum, sicuti aer auditui terrestrium, ut traditur ab Aristotele secundo de anima. nulla tamen pars eis est manifesta, quæ sensum ministret audiẽdi: sonos enim immodicos, ut triremium remigia fugere uisuntur. Itaq; fit ut facile intra sua stabula capiantur. Nam & si externus strepitus paruus est, iis tamen qui demersum in humore suum auditum habent, æque omnibus ingẽs, molestus, grauisq; occurrit, quod certe uel in delphinorum

phinorũ captura euenit: cum enim piſcatores repente alueis uniuerſis circũdederint gregem delphinorum, inde obſtrepẽtes in mare efficiunt, ut territi erumpãt uniuerſi in littora, capianturq́ tentato grauatoq́ capite præ ſtrepitus inflicti nimietate. Olfactus quoq; ſimilis intelligitur ratio: & quum partem nullam ſenſariam habeãt manifeſtam, tamen ſagaciter odorantur: nam procul ſentiunt in aqua, argumento quod piſces nonnulli eſcam putridam è longinquo feſtinantes irrumpunt, non tamen aeris, ſed aquæ interuallo. neq; enim odor aer tantum infectus intelligitur, cum etiam aqua infecta intelligi poſſit. Hæc uolui in medium attuliſſe, ne quis legendo me quoq; in ſententiã huiuſmodi à ueritate penitus declinantem deſcendiſſe putet.

EX CAPITE VIII

Elociſſimum omnium animalium nõ ſolum marinorũ delphinus, ſed ocyor uolucre, acrior telo & cæt.) Delphini piſces ſunt è cetariorum genere, ubique magni præterq́ in ponto. ſed longe maiores ĳs qui noſtris maribus ſunt, ſe uidiſſe Nearchus refert, cum è Meſſambria in taornum annauigaſſet, qui nõ ſquammis, ſed corio intecti ſunt: nec branchias ſed fiſtulam ſui pulmonis cauſa continent à dorſo ut reſpirẽt. Quam ob rem delphini retibus apprehenſi, breui tempore

ſtrangulātur, ut qui ſpirandi facultatem amiſerint: & foris uero diutius uiuere poſſunt, mutiētes & anhelā/tes modo cæterorum ſpirantiū. Quinetiam dormien tes roſtrum exerunt ſupra mare, ut ſpirēt, & quidem uiſus delphinus eſt dormire roſtro emerſo, ac ſterte/re. habent hi quidem pulmonem ſpirandi officio de/legatum, qui originē quidem ſui motus accipit ex cor de, ſed ſua tum amplitudine, tum inanitate aditū ſpi/ritui patefacit. cū enim attollitur, influit ſpiritus, cum contrahitur effluit: & inter ea quę mare excipiūt, pul/monemq; habent, delphinus unus felle priuatus eſt. Carent delphini auriculis, & tamen audiunt, ut ſupe/rius indicauimus, ſed nullis cauernis quæ uicem præ/ſtent aurium. oſſa habent non ſpinas, quos amiæ pi/ſces dira inimicitia proſequūtur, ut Oppianus memi/nit. amnes quoq; ſubeunt pręcipue Nilum, ut Ariſto bolus, Plinius & Solinus ferunt. Ac niſi multum in/fra roſtrum os illi foret, medio pene in uentre, nullus piſcium celeritatem eius euaderet: ſed affert moram prouidentia naturæ, quia niſi reſupini atque conuerſi non corripiunt, quæ cauſa præcipue uelocitatem eo/rum offendit.) Plinius hęc omnia ab Ariſtotele octa uo de hiſtoria, & quarto de partibus animalium mu/tuatus eſt. Os inquit, infra parte ſupina delphini ha/bent, quam ob rem hi niſi conuerſi reſupinentur, ci/bum corripere nequeunt. quod natura non modo ſa/

lutis

lutis gratia cæterorum piſcium feciſſe uidetur: dum e/
nim ſeſe iſti cōuertūt, mora intercedit, qua piſcis quē
inſectantur, euadere poſſit, alioquin pauci admodum
ſeruarentur: quippe cum delphini celeritas atq; eden/
di facultas mira eſſe uideatur: Verum etiam ne nimis
ſuam deuorandi auiditatem explerent. cum enim fa/
cilius caperent, breui per immodicam ſatietatem peri
rent: quoniam etiam cum roſtrum eorum ſtructura
tereti ac tenui ſit, facile ſcindi in oris habitum non po
teſt. Nam cum fame concitati fugientem in uada
ima perſecuti piſcem diutius ſpiritum continuere, ut
arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq; ui exili/
unt, ut plerunq; uela nauium tranſuolent uento eun/
tium.) Hæc omnia aſſumpta eſſe uidentur ex Ariſto
tele nono de hiſtoria, ubi ait: Quinetiam de uelocita/
te huius animalis mira & incredibilia quædam accepi
mus: omniū enim uelociſsimum eſſe creditur anima/
lium, tum aquatiliū, tum terreſtrium. ſuperſiliūt etiam
malos nauigiorum maiorum, quod tunc potiſſimum
euenit, cum aliquem inſectantur piſcem, quem deuo/
rent. tunc enim ſi quē impetunt, longius fugit, ad ima
gurgitū perſequūtur propter famis neceſſitatē: quod
reditus longior ſit, retinēt ſeſe quaſi ſpatium cogitan/
tes: conuerſiq; feruntur perinde ac ſagitta pernices,
ut celeritate opportuna longo trāſmiſſo itinere ad lo/
cum ſpirandi deueniant: quo impetu fit, ut ſe eiaculen
tur in

tur in aerem,& supersiliāt malos nauigiorum quæ forte affuerint.hoc idem urinatores faciunt, cū se in profundū demiserunt: pro uiribus enim conuersi enixius efferūtur ut spirent. Quod autē Plinius uela nauium, Aristoteles malos nauigiorum dixit. Præterea uento non est legendum,neq; euntium,neq; iuncti,ut Hermolaus legendum monuit,sed transuolent saltu:ut in uetustissimo quodam codice legitur, ut infra quoque meminit Plinius.Nam cum dixerit, Agunt uere coniugia:uidetur superfluo additum esse iuncti. Aristoteles uero eodem loco ait: Degunt coniugatim mares cum fœminis &c. Coeunt delphini admotis inuicem partibus supinis.genitale habent intus, partiq; priori testes commissi sunt,iuxta aluum conditi. Pariunt catulos decimo mense &c.) Hæc omnia sumpta sunt ex Aristotele v. de historia ubi ait: Delphini animal generant quemadmodū homo,& quadrupedes quę animal pariunt,& singulos catulos magna ex parte edunt,interdum tamē & binos: balenæ uel binos cum plurimum,magnaq; ex parte singulos procreant. lac habent quo suos nutriunt fœtus, gestantq; eosdem infirmos infantia. adolescit celerius proles delphini, quippe quæ annis decem ad summam perueniat magnitudinem. gestatur utero decem mensibus. partus delphinis æstate, nec ullo tēpore alio. Adultos etiam fœtus diu comitātur: magna erga gnatos charitas in

hoc ani-

hoc animali est. Viuit annis compluribus. Constitit enim nonnullos uixisse annos uigintiquinq;, alios etiā triginta: quod cognitū est præcisa à piscatoribus cauda, ut quos ita reddidissent mari, captos itē agnoscerent, & temporis spatium scirent. mammas etiam habent. animal enim (uti retulimus) concipiunt illico & creant. continent hi suas mammas non parte superiore, sed prope genitale: nec modo quadrupedū papillas conspicuas habent, sed uelut alueos quosdam humoris duos, utroq; de latere singularem: è quibus lac fluit quod ore catulorum sectantiū parentem excipiatur, idq; iam à nonnullis perspectum est. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo.) Hoc idem ex eodē loco accepit, ubi tamen intelligendū est delphinos occultari non sub aqua, ut Plinius existimasse uidetur, quoniam sic aerem trahere nō possent: sed in aliquo loco uelut in specu, uel in cauerna, quæ uel in littore, uel in scopulis sunt, ut & in aqua degere, & aerem spirare secundum naturam possint, quemadmodū faciunt uituli marini qui cauernas maritimas subire solent. aliter nō est credendum delphinos absq; aeris respiratione occultari. Solent in terrā erumpere incerta de causa.) Aristoteles nono de historia, de delphinis quæritur inquit, quam ob rem in terram erumpant. hoc enim interdum eos facere incerta de causa dicitur. Lingua

est his contra naturam aquatiliũ mobilis, breuis atq; lata, haud differens suillæ.) Aristoteles quarto de historia uidetur negare delphinos habere linguam mobilem, cũ dixit: delphinus item stridet, ac mutit efferens se in aerem, sed non quemadmodum ea quæ superius enumeraui. hic enim & pulmonem & arteriam habet. proindeq; nonnihil uocis potest promouere: lingua tamen libera absolutaq; caret, & labris quibus uocis aliquem possit articulũ afformare. Diuo autem Augusto principe lucrinum lacum inuectus pauperis cuiusdam puerũ ex baiano Puteolos in ludum literarium itantem &c.) Hæc non modo à Mœcenate & Flauiano & Flauio Alfio, sed præter ipsos ab Appione Ægyptiacorum libro quinto tradita esse uidentur, ubi de uisu loquens sic scriptũ reliquit: Et quidem nos uidimus apud Puteolos delphinum amantem mire puerum, à quo Simon uocatus uenire ad eum solebat: & pinnæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum sibi corpus laceraret, præbebat ascensuro dorsum: receptumq; equitis modo insidẽtem per magnum æquor ad triginta fere passuum milia deferebat: ad quod spectaculum Roma atq; omnis Italia cõcurrebat, ut piscem per amorem uenereum uehentem puerum aspectaret. Postea uero quum idem ille puer delphino amatus morbo perisset, delphinum sępe ad solitum littus adnare uisum: ubi postquam pue

rum qui

sum qui in primo uado aduentum eius operiri cõsue/
uerat, nusquam uidit, desiderio contabuisse, & ipsum
quoq; esse exanimatum, ac in pueri sepulchro ab his
qui rem cognouerãt humatum. Delphinos uenereos
esse, & amatores puerorum, non solum Aristoteles,
sed & Theophrastus, Duris, Athenæus, Ælianus, Op
pianus & Gellius literis mandauere. Ante hæc simi
lia de puero in Iasso urbe memorantur.) Duris autor
est à delphino in Iasso amatum puerum, ac per mare
uectum: cui quidem puero nomen Potero fuisse scri/
bit Athenæus libro quartodecimo. Eadẽ Amphi/
lochij & Tarentini de pueris delphinisq; narrãt.) Ari
stoteles libro nono: In marino etiã genere inquit plu/
rima de delphinis narrantur indicia morum placido/
rum ac mitium. amores quoq; in pueros, & affectus li
bidinis cum circa Tarẽtum & Cariam, tum etiã locis
alijs referunt: ubi rem non aliter expressit. Quæ fa
ciunt ut credatur Arionem &c.) Arion nobilis citha/
rœdus fuit, ex insula Lesbo, oppido Methymna, Pe
riandro Corinthiorũ regi percarus artis gratia, ut scri
bit Herodotus & Oppianus. Capto à rege Cariæ,
alligatoq; in portu delphino &c.) Idem Aristoteles
nono de historia: Fertur inquit, etiam delphino apud
Cariam capto atq; saucio ingẽtem reliquorum multi
tudinem cõuenisse ad portum, immoratamq; donec
piscator dimiserit eum quem ceperat: tum omnes si/

mul recepto captiuo rediisse. paruos item delphinos magnus aliquis semp comitat custodiæ causa. Cõspectiq; sunt iã defunctũ portãtes, ne laceretur à beluis.) Sic quoq; Aristoteles eodem loco:iam conspectus est inquit delphinorum grex maiorũ & minorũ promiscuus,post quem duo quidam paulo post uiderentur delphinulũ defunctum & labentem in imum, in summa pelagi dorso euehere,quasi miserantes, ne ab aliqua belua deuoraretur.

EX CAPITE IX

Elphinorum similitudinem habent qui uocãtur tursiones.) Quidam legunt torsiones,sed male, cum legendũ sit tursiones,cũ ex uetustis codicibus, tum etiam Theodoro qui pro Phocæna apud Aristotelem sexto & octauo de historia tursionem & tyrsionem conuertit:qui quidem piscis inter cetarios habetur,ex eodem Aristotele delphino similis, paulo sæuior, & rostris canicularũ similitudine maleficus,nascẽs in põto

EX CAPITE X

Estudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularũ superficie habitabiles casas integant.) Testudo quæ græce chelone uocatur,inter quadrupedes,quæ cortice integuntur,& oua pariunt,enumeratur ex Aristotele corticem loco squammæ & ad eam

similitu-

ſimilitudinem habẽs, ſed ſua natura rigidior atq; du/rior: cuius quidẽ genera plura Ariſtoteli & Plinio ha/bentur. Aliæ nãq; terreſtres, aliæ marinæ, quæ & mu/res marini Plinio appellantur hoc libro, aliæ lutariæ, quæ & mures aquatiles dicuntur. Terreſtres ſunt for/moſiores, cortice politiore, in mõtibus & nemoribus hortiſq; degentes, quarum carnes cibo ſumptæ tabe ſcẽtibus remedio eſſe tradũtur. Sunt & aliȩ terreſtres teſtudines, cherſinæ uocatȩ, in deſertis Africæ roſido humore uiuentes. Marinæ uero in Indico ſeu Tapro bane inſula ad tantam magnitudinem perueniunt, ut ſingularum ſuperficie habitabiles caſas integãt, ut hic & libro quinto meminit Plinius, quas etiam ſpirare & dormire in terra tradidit: & in Carmaniȩ angulo ſunt Chelonophagi teſtudinum carne ueſcentes, & ſuper ficiebus caſas tegentes, ac in eis ex Strabone nauigan tes. Antemeridiano tempore blandito.) Scribendũ aut meridiano tẽpore blandito. Vt ſolis uapore ſiccato cortice nõ queant mergi.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria: Teſtudines inquit marinæ laborant, ple/runq; & intereunt, quoties innatantes ſiccantur ſole. deferri enim in gurgitem facile nequeũt. modũ eas ca piẽdi nõ modo Plinius ſed & Oppianus docet. Sunt & ex hoc genere apud Troglodytas quæ cornigeræ ſunt, de quibus infra peragemus. Quȩ uero lutariæ ſi ue mures aquatiles uocantur, in dulci aqua & luto ui/

uunt. has Aristoteles omydas siue emydas appellat, & sunt cæteris minores, Mediolanensibus mirum in modũ expetitæ. Fuit & testudo quidẽ fluuiatilis triũ cubitorum aliquando uisa, ut Nicolaus Damascenus refert. In mari uiuunt conchylijs tanta oris duritia, ut lapides cõminuãt.) Aristoteles octauo de historia: Testudines marinę cõchulas petunt. habent enim os omnium robustissimũ. quicquid nãq; in os ceperint, siue lapidem, siue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant: exeunt etiam in terram, & pascunt herbam. Sic una quam cepimus in portu tenario, qui nunc portus qualearum appellatur, tãtam duritiẽ in ore habebat, ut cuspidem ferream iaculi perfringeret. Sunt testudines omnes pectore plano ac tabellato, sed tergo tumido & incuruo: sunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, sed rostri acie omnia cõminuunt, ex Plinio hic & undecimo uolumine: superna parte inferiorem claudẽte, pyxidũ modo: pedibus quaternis multifidis unguiculatis, quos & exerunt & retrahũt intra corticem, quemadmodũ & caput. quæ & tardigradæ sunt, abruptumq́; & perexiguum sibilum edunt. Sola autem testudo inter corticata uesicã obtinet. in hac enim tantũmodo natura castrata est: cuius rei causa est quod marinæ testudines pulmonem habẽt carnosum, sanguineum, & similẽ bubulo: terrestres autem proportione maiorem. superficies etiam, quia obdensa præ-

ſa prędurac modo ſilicis eſt, facit ne humor difflari, euaporariq́ poſſit per carnẽ laxiorẽ, ut ſerpẽtibus cæteriſq́ opertis cortice euenit: humor enim iis in corticem tegentem, ut auibus in pennas abſumitur, cũ exiguo potu cõtenta ſint, propter exanguem pulmonis naturam: atq ita excrementi copia tanta ſubſidet, ut eorum natura cõceptaculum, & uas quoddam capax humoris deſideret. Veſicam igitur teſtudo ſola inter hæc habet ea de cauſa: ſed marina amplam, terreſtris exiguam admodum. Renes autem quadrupedũ ouiperorum una teſtudo marina habet, magnitudine ad cæterarum partium rationẽ. ſimiles bubulis renes ei omnino adhærent, quaſi ex multis exiguis conſtituti. Genus tamen teſtudinis quam lutariam uocãt, & ueſica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, ut humor facile diffletur. Lutaria igitur ob eam cauſam neutram earum partiũ habet, ſed lienem exiguum, ut terreſtris, obtinet. Iecinora quoq uitiata teſtudines habent, ut corpora quoq earũdem prauum temperamentum ſortiuntur. teſtes lumbis intus adhærent, meatuſq́ gemini ab his ſimiliter atque ſerpentibus tendunt. Coeunt tam aquaticæ q̃ terreſtres eodem modo, quo ea quæ animal generant, mare ſcilicet ſuperueniente. In terram egreſſę in herbis pariunt oua, auium ouis ſimilia ad centena numero.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Teſtudines etiam marinæ in-

rinæ inquit egressæ in terram pariunt oua, auium cortalium ouis similia, & defossa coopertaq́ incubāt noctibus. Ouorum numerus maximus est, nam ad centena pariūt oua. Educant fœtus annuo spatio.) Aristoteles eodem loco non ad marinas testudines hæc ut Plinius, sed ad terrestres contribuit. inquit enim: testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouū auium est: eaq́ defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens: fœtumq́ sequēte anno excludit. ibi enim primo de testudine terrestri, secūdo de lutaria, tertio de marina loquitur. De lutaria autem ita inquit: Mus aquatilis siue testudo lutaria, in terra scrobe effossa dolij amplitudine, parit oua: quæ deserit terra obruta, dieq́ tricesimo repetit, refossaq́ aperit, fœtumq́ cōtinuo ducit in aquā. Testudines autem marinę humore gaudent, & ita, ut ne uiuere quidem disclusæ ab aquæ natura ualeant: atq́ etiam ex minori genere testudines lutarię, siue mures aquatiles dicti, nisi in aquam diu spirent, intereunt: & parere tamen educareq́ (uti retulimus) solēt in sicco. Testudo ut Aristoteles nono de historia tradit, cum uiperam ederit, mox cunilam edit. quod cū ita sæpius factum animaduertisset quidam, ut gustata cunila uiperam testudo repeteret, herbam euulsit: quo facto, testudo interijt, quod Plinius octauo & uigesimo libro confirmat.

Ex capite

EX CAPITE XI

Estudinũ putamina secare in laminas, lectosq; & repositoria his uestire, Carbilius Pollio instituit.) Vetus lectio Caruilius Pollio, nõ Carbilius, de quo & trigesimotertio uolumine: Lectos inquit mulierum iampridem totos operiri argẽto & triclinia quædam, quibus argẽtum addidisse primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus, nõ ut operiret, aut deliaca specie faceret, sed punica. idem & aureos fecit. nam fuit is prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenij ex Plinio hoc loco. testudinũ uero putamina secari in laminas libro quoq; decimosexto Plinius ipse meminit.

EX CAPITE XII

Lia corio & pilis tegũtur, ut uituli, hippopotami.) Hi duo inquit pisces, corio & pilo uestiũtur. de uitulo marino mox dicemus. Hippopotamos qui equi fluuiatiles latine appellantur, Ægyptus gignit, præcipue Nilus: quorũ dorsum & iuba equi est, ungula qualis bubus, rostrum resimum, talus etiam inest bisulcorũ modo, dẽtes exerti sed leuiter, cauda apri torta, uox equi, magnitudo asini ex Aristotele, sed maximi tauri ex Herodoto. tergoris crassitudo tanta, ut nisi humore madeat impenetrabilis sit, quã ob rem ex eo scuta & galeas ac uenabula faciunt. interiora omnia equi & asi-

ni similia. quorum etiam natura ita constat, ut diu ui-
uere nisi in humore non possint: & tamen parere edu-
careq; solent in sicco. noctibus quoque segetes depa-
scuntur, ad quas pergunt auersi astu doloso, ut fallen-
te uestigio, nullæ reuertētibus insidiæ pręparētur, Ni
candro, Plinio & Solino tradētibus: ut fallentibus ue
stigijs, non ferentibus sit legendū in Plinio libro octa
uo. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam
magister existit. assidua nanq; satietate obesus exit in
littus, recentes harundinū cæsuras perspeculatus: at-
que ubi acutissimum uidet stipitem imprimēs corpus
uenam quandam in uentre uulnerat: atq; ita proflu-
uio sanguinis morbidū alias corpus exonerat, & pla-
gam limo rursus obducit. ab hoc medici eximere in
morbis sanguinem, quod phlebotomiam uocāt, didi
cere. Alia corio tantum, ut delphini.) Delphini, tur-
siones, & reliqua cetacei generis corio duntaxat inte-
gūtur. Cortice ut testudines.) Testudines inter cor
tice intecta Aristoteles quoq; enumerari uoluit, quē-
admodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupe-
dia, quę oua pariunt, & genus omne serpentum: hæc
em̄ oia cortice operiuntur. Cortex hic loco squāmę si
milis potest appellari. Sed & inter testacea Plinius te
studines aliquando posuit, ut libro undecimo. Quæ
animal pariūt, pilos habēt: quę oua, pēnas aut squam
mam, aut corticē, aut testam ut testudines, aut cutem
puram

puram ut ſerpentes. à quo nec Ariſtoteles octauo de hiſtoria penitus diſſentire uidetur, cum dicit: Exuunt ſenectutē ea quibus cutis mollis, nec prędura & teſtacea quædam eſt, qualis teſtudini (nam & teſtudo inter cortice intecta enumeranda eſt, & mus aquatilis) ſed qualis ſtellioni lacerto, & præcipue ſerpētibus eſt. ex quibus uerbis etiam comprehenditur, ſerpentium corticem interdum cutem, quemadmodum à Plinio appellatam ab Ariſtotele fuiſſe. Exuunt quidem hæc omnia, tum uere cum egrediūtur, tum etiā autumno. Vipera etiam quæ ſola ex hoc genere animal parit, exuit tam uere ꝙ̄ autumno. Cum ſerpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiunt, ita ut obcęcari uideatur ijs qui rem nō intelligunt, cum caput exuitur. glabrum enim hoc omnium anteꝙ̄ reliquum corpus apparet, atq; una fere nocte & die ſenectus tota exuitur, à capite orſa ad caudā, & cute altera intus ſubnaſcente ipſa remouetur. ut enim fœtus inuolucrum ſecundarum, quo cōtentus prodierit, exuit: ſic iſta ſenectute detracta renouātur. De ijs autem quoniam magna ex parte terreſtria ſunt, multa uolumine præcedenti retulimus, illuc ergo relegādi noſcētes hæc ſunt.

Silicum duritia, ut oſtreæ & conchę.) Oſtracoderma uocantur à Græcis, quę ſilicea teſta concluſa muniūtur, hoc eſt, quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, nō colliſilis, qualia concharum &

ostrearũ genera sunt, de quibus infra dicemus abunde. Crustis ut locustę.) Quę à Gręcis malacostraca appellantur, Theodorus in uniuersum crustata latino nomine nũcupauit: quę cum apud Gręcos communi nomine carere ex Aristotele primo de historia Plinius animaduertisset, crusta intecta omnia sub cancri nomine censuit appellanda, ceu cancer genus esset & species. Quę crusta igitur integuntur, partem solidam foris, mollẽ carnosamq́ intus continent. durum illud eorum tegmen non fragile, sed collisile est: quale cancrorũ genus locustarum & gammarorum, de quibus loco suo peragemus uberius. Squammis ut pisces.) Squamma in piscibus ita se habet, ut in auibus penna: quę (ut ait Aristoteles) præ rigiditate tenuitateq́ desistẽs, summa corporis occupat, & extenuatis ac senescentibus piscibus durior crassiorq́ efficitur. Qui quidem squãmati pisces, cum natura frigida siccioreq́ sint, oua pariũt imperfecta. Aspera cute ut squatina.) Quę chartilaginea nuncupãtur, squammis omnia carent, sed cute aspera muniũtur: ut squatinæ, raiæ, pastinacę, & reliqua generis eiusdem, quoniam spina chartilaginea constant. terrenam enim portionem natura inde ad cutem transtulit, inq́ eius asperitatem absumpsit. Molli ut murenę.) Legendũ arbitror leui ut murenæ, ex Aristotele quarto de partibus animalium unde Plinius hęc mutuatur: Cutis in-

quit alijs

quit aliis squammata, aliis aspera, ut squatinę, raiæ, & reliquis generis eiusdem: aliis leuis, sed paucissimis: intelligendo anguillas, congros & murenas, quę omnia sæpenumero inter longos & leues enumerauit, ut primo de historia. inquit enim: pinnas alij tantum binas habent, qui longi leuesq́; sunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod Plinius quoq; fecit, licet pisces eos non leues, sed lubricos appellauerit hoc libro, ubi de pinnis piscium loquitur. binæ, inquit, omnino lõgis & lubricis, ut anguillis & congris, nullę ut murenis: quod in XXXII uolumine etiã confirmare uidetur, cum dicit murenam maculas appetere ipsas, cõsciam teretis ac lubrici tergi. leui igitur potius legẽdum censeo: neq; enim ita propriũ fuisset dictum, murenam mollem, hoc est tenerã habere cutem, cum ex Aristotele mollem cutem etiam habeãt quæ mollia appellantur, ut loligo, sepia, polypus, qui ad tactũ etiam molliores sunt q̃ murenæ, ut mox uidebitur: qui & lacertorum & serpentiũ corticem interdum cutem mollem (uti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro undecimo serpentibus potius tribuisse uidetur, ubi de palpebris loquitur dicẽs: sed quadrupedi in superiori tãtum gena, uolucribus in inferiore, & quibus molle tergus, ut serpentibus: ubi nõ intellexit pisces illos longos & leues serpẽtibus similes, nam pisces genis omnino carẽt. Alia nulla, ut polypus.)

Hic quoq; mutata lectio uidetur, & legendũ esse alia molli, ut polypus: ex Aristotele primo de generatione animaliũ, ubi ait: cute molli intecta generant oua: etiã si quarto de historia hęc non cute sed carne molli operiri dixisse uideatur, cum dicat: Primũ quæ mollia appellauimus, hoc est quæ sanguine carẽt, & foris carne molli obducta, solidum intus modo sanguinei generis continent, quale sepia est. quod ita dixit, non ut mollia habere cutẽ negaret, sed ut describeret qualiter genus mollium se haberet. durũ enim ac solidum intus per dorsum ac corporis prona continet, quod piscium spinis proportionetur: ut sepiæ quod sepiũ uocant, & loligines quod gladiolum, non cute sed carne contectum: quæ caro postea cute superintecta est, sicuti spina in anguillis carne obtegitur: quę quidem caro exterius cute operitur. mollia enim tota fere carnosa, & tactui cedentia sunt, quæ cute etiam exterius obtecta sunt, ut paulo infra Aristoteles his uerbis declarat: Alueus inquit mollibus à capite amplioris capacitatis propensus, cuius caro fissilis est, uerum nõ per directũ, sed in orbem, cuteq; omnibus intecta est. Galenus item in tertio de uirtute alimentorũ libro: Mollia inquit uocantur, quæ neq; squammam habent, neque asperã neq; testaceã cutẽ, sed mollem ut hominibus. Sunt autem hæc polypi, sepiæ, loligines & cętera his similia quę tangenti mollia uidentur. Facilis corru

ptio à

ptio à molli ad nulla. Attamen existimatio sua cuiqꝫ sit. Nos enim hęc & alia huiusmodi nõ tam mutandi q̃ cõferendi collidendiue proposito cõmemoramus.

EX CAPITE XIII

HIc parit in terra pecudum more, secundo partus reddit initu.) Aristoteles sexto de historia animaliũ, unde Plinius hæc mutuari uidet̃, sic ait: Hic, scilicet uitulus marinus, animal & concipit statim intra se & parit: secundas quoqꝫ emittit, & lac reddit modo pecudum. Canum modo cohæret.) Aristoteles libro eiusdem historiæ quinto: uituli marini inquit modo animaliũ retro mingentiũ cocunt, & diu ligati in coitu cohærent, ut canes. genitale ijs maribus grande est. Et parit nunquam geminis plures: educat mãmis fœtum, non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciẽs.) Aristoteles sexto de historia: parit singulos aut geminos, & cum plurimum tres: mammis, quas geminas habet, educat fœtũ ritu quadrupedũ. parit ut homo omni tempore, sed maxime cũ primis capris. prolem circa duodecimũ diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciẽs. illa decliuis fertur, nec ambulat cũ nõdum inniti suis pedibus ualeat. colligere se ipse uitulus & cõtrahere potest: carne enim abundat, mollisq́ꝫ est atqꝫ ossibus chartilaginosis constat. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. ipsis in somno

mugitus

mugitus: unde nomen uituli accipiunt.) Idem quoq; dicit Aristoteles eodem loco: Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis. Corpus totum carnosum est, mugitus ei in somno. genitale fœminæ simile raiæ est. Vitulus marinus græce phoca dicitur, quo nomine Latini quoq; usi sunt. Vergilius:

Sternũt se somno diuersi in littore phocę. & alibi:

Et turpes pascit sub gurgite phocas. inde Phocæa urbs minoris Phrygiæ, ut inquit Ptolem. Atheniensium colonia. unde profecti sunt, qui Massiliam apud Gallos nõ procul à Rhodano cõdidere. dicta q̃ uituli marini magno numero cõparuissent urbẽ cõdẽtibus.

EX CAPITE XIIII

Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & uipera.) Hæc lectio diminuta quidem esse uidetur, cum multo plures q̃ duo sint pisces pilo carẽtes, qui animal pariunt. Nam pręter delphinum, raia, pastinaca, squatina, torpedo, bos, lamia, aquila, leuiraia, squatraia, canicula, mustelus spinax, & reliqua chartilaginei generis omnia animal pariunt, ut ea quæ cete appellantur ex Aristotele secundo & sexto de historia, & quarto de partibus animalium, & ipsomet etiã Plinio infra ubi de chartilagineis loquitur. & cum cæteri pisces, inquit, oua pariant, hoc genus solũ scilicet chartilagineum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, ex

cepta quam ranam uocant. & libro undecimo de auribus loquens ait: sed aliquæ omnibus, animal dũtaxat generantibus, excepto uitulo marino atq; delphino, & quæ chartilaginea appellauimus & uiperis: hæc cauernas tantum habent aurium loco, pręter chartilaginea & delphinũ, quem tamen audire manifestum est. ex quibus uerbis fateri uidetur, plura q̃ duo piscium genera pilo carentium animal parere. Ad hæc addendi sunt tursiones, physeteres, orcæ, qui omnes pilo carent, & animal pariũt. quibus etiam pristes & balenas adiecissem, ni hęc à Plinio inter pilo intecta posita esse cognouissem. Quapropter legẽdum existimo hoc modo: Pilo carentium quæ omnino animal pariunt, Delphinus, chartilaginea ac uipera: etiam si in serpentum nõ aquatiliũ genere uipera enumerãda sit: quod ideo fecit, non modo quia animal pariat, sed quod ex expedũ genere etiã sit quemadmodũ & piscis. Nam Aristoteles multis in locis uiperam parere eodem modo quo chartilaginea prodidit, ut in principio quarti libri de partibus animaliũ ubi ait: uiperæ inter serpentes eadem à cæteris sui generis differentia discrepant, qua inter pisces chartilaginea à cęteris sui generis. Nã & chartilaginea & uiperæ animal edunt in lucem, ubi primum intra se oua pepererint. uentres singulos hæc quoq; omnia habent, ut cætera quæ utrinq; dentata sunt. & primo de generatione animaliũ inquit: chartilaginea

laginea uero & uiperæ, cum intra se oua generãt, mox animal foras pariunt, perfectum generant ouum: ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum. Non extra hæc pariunt oua, quia natura frigida sunt, non quia calida, ut quidã uolunt. & libro etiam secundo: Nam expedum inquit, aliæ animal pariunt, ut uiperæ & chartilaginea, aliæ ouum ut piscium genus ac cæteræ serpentes. & tertio de natura animalium cum dicit: uipera enim animal edit postq̃ intra se oua peperit, cum cætera serpentum omnia genera oua edãt in lucem, quo fit ut uiperæ uni uulua similis ut chartilagineis sit. & in primo etiam uolumine eiusdem historiæ ait: uerum cum cæteræ serpentes oua pariant, uipera una animal gignit. Non enim pilos omnia habẽt *quę* animal generant, quippe cum nõnulli ex piscibus animal procreent. quæ tamen pilos sortita sunt, animal omnia progignunt. Ex quo facile credi potest, uiperã esse quã modo Hispani uiperã, & Itali marassum appellant. Nam ex omni serpentum genere nullũ quod animal pariat præter marassum nouimus, maxime cum Herodotus uiperas per uniuersum terrarum orbem conspici tradat, fœminamq; in coitu collum maris in emittenda genitura comprehendere sorbereq;, nec prius dimittere q̃ deuorauerit: & marẽ quidem hoc modo perire. fœminam uero talem luere masculo pœnam, quod filij dum adhuc intra uterũ sunt, patrem ul-
trem ul

trem ulciscentes matrem ambedunt, eiusq́ aluo ambesa ita partum faciūt: unde uiperam quod ui pariat, dici aliqui arbitrantur. Ego potius uiperam, quasi uiuiperam esse cōtenderē, cum è serpentibus sola uiuipera sit. uipera echis & echidne à Græcis uocatur, sed prior mas, sequens fœmina est, magnitudine cubitali & interim maiori, nisi sit indica, quippe quam cubitorum quindecim à se uisam Nearchus asserit. Aristobolus uero nouem cubitorū & palmi uiperam uidisse refert, quā & eiusdem magnitudinis Strabo in Ægypto uidisse meminit. Cui tamen displicet legendū esse in Plinio chartilaginea, quod nō nisi capite uigesimo quarto cepisse chartilaginea appellare uidetur, legat: Pilo carentium quæ omnino animal pariunt delphinus & uipera. aliter Plinium ut diminutum accusare oportebit. Piscium species sunt LXXIIII. si pisces à capite sequenti usq; ad finem huius libri enumerabis, præter ea quæ crusta & testa etiā integuntur, species piscium septuagintaquatuor omnino inuenies. Libro uero XXXII. computatis beluis marinis, & ijs qui oua pariunt, & crustatis nonnullis, ac etiam testatis, centum sexaginta sex animaliū in mari uiuentium species Plinius enumerauit, demptis Ouidianis quas ab alio autore nominari negauit.

EX CAPITE XV

Rȩcipua magnitudine thynni.inuenimus talenta x v pependisse: eiusdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum.) Vetus lectio non thynni sed thynnũ habet hoc modo: Præcipua magnitudine inuenimus thynnum talenta quindecim pependisse:eiusdem caudȩ latitudinem duo cubita & palmum:ut unum tantũ huiusmodi põderis repertum fuisse intelligas. nam sequitur etiam,eiusdẽ caudæ latitudinem &c. Quod & Aristoteles confirmare uidetur octauo de historia,unde Plinius hæc mutuatur.inquit eñ:iam captus est thynnus senex,cuius pondus erat ad talenta quindecim,& caudæ interuallum ad cubita quinq; & palmũ. quod si proportionem huius thynni & caudæ recte perpenderis,nõ ad quinq;, sed ad duo cubita & palmum,ut in Plinio in Aristotele etiam legendum esse conijcies. De thynnis post infra dicemus.Hic canis exortu potissimũ(q; sublimis innatet)sideratur,& tonitruo sopitur magno, qui uel à dracone angue,gurgite parũ alto ictus interit.in cibo damnatur,cũ utero fert:& cum cæteri omnes mares suis fœminis sint præstantiores, silurus fœmina præstat suo mari.Pariunt siluri grandiores stagno altiore,quippe cum nonnulli uel trium passuum altitudine pariant:minores breuiori contenti sunt gurgite,prȩcipue ad radices salicis, aut cuiusuis arboris,atq; etiam inter harũdines,& algas,& musco

sam con-

ſam congeriem, non ſolum pares cum paribus, ſed e/
tiam admodum grandes cum paruis ueniunt: admo/
tisq́ meatibus quos aliqui umbilicos uocāt, fœmina
ouum, mas liquorem uenereū depromit: & oua quæ
liquor ille uitalis contigerit, candidiora extemplo cer/
nuntur, maioraq́ reddi eodem die propemodum di/
xerim. Paulo autem poſt oculi fœtus exiſtunt conſpi
cui, qui in quouis piſcium genere perinde ut in cęteris
animalibus ſtatim pateſcunt, prægrandesq́ apparēt.
quæ ex ouis nō attigerit liquor maſculi ille uitalis, hęc
ſterileſcunt & ſuperuacua ſunt, ut in marino etiam ge
nere incidit. fœcundis iam ouis piſciculo increſcēte de
trahitur uelut putamē, quod mēbrana eſt ouū ambi
ens & piſciculū. oua tacta à fœtifico maris ſemine ad/
modū glutinoſa reddūtur, ad ceſpites coeuntia. at ubi
pepererit mas, plurimū curę proli impēdit: fœmina ut
peperit, abit. ſed mas quo in loco plurimus fœtus con
ſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit. nec alium præbet u/
ſum, niſi ut piſciculos ne diripiant fœtum, arceat: idq́
ad quadrageſimum & quinquageſimū diem facit, do
nec ſatis iam aucta ſoboles ſe tueri à cæteris piſcibus
ualeat. prehenditur ſępe à piſcatoribus ubi oua cuſto
dit. dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, et ictum
ſonūq́ mouet. manet apud oua tam ardente animo,
ut cum ſæpe à piſcatoribus oua ſi prææltis gurgitibus
ſubſidunt, educantur quoad magis fieri poteſt in ua/

 dum, ipſe

dum, ipse tamen eodem studio fœtum sequatur, neque deserere usq; patiatur. tunc si minor sit natu, minusq; usu exercitatus, facile hamo capitur: sed si peritus & hamifraga est, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum, & fœtum assidue custodit. ex Aristotele de historia animaliũ libro nono. Ex quo apparet falli eos, qui silurum esse sturionem existimauerunt. Siquidem silurus maleficus sit, omne animal appetens ex Plinio & Aristotele, qui & dẽtatum esse dixit eodem libro. Sturio autem neq; maleficus neq; dẽtatus est. Scylurus autem cum per c & y psilon scribitur, Scytharũ rex fuit, qui (ut Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filiis diẽ esset obiturus, petiit fascem hastarũ. quo accepto filiis imperauit, ut omnes simul connexas diffringerent ac rumperẽt. quod cum fieri posse negassent, ipse educens sibi singulas, omnes facile fregit: ita docẽs illos, ubi una esse perseuerarẽt, firmos ac potentes fore, imbecilles autem si separarẽtur ac dissiderent. Attilus in pado &c.) Attilus non est sturio, ut aliqui existimarunt: sed qui nunc Attina siue Adena ab accolis padi nominatur, ad octingentas & mille interdũ libras perueniẽs.

Atqui hũc minimus appellatus clupea, uenã quandam eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat.) Clupea trissa græce dicitur, & est pisciculus marinus spinosioris generis, minutissimis squammis con-

mis contectus, dorso cæruleo, cætero colore argẽteo. Euripus hoc piscium genere uacat, ut nono de histo/ria refert Aristoteles. Romani lacciam, Veneti chie/pam, Hispani sabogam, Galli alosam uocãt, quam & Ausonius ita appellasse uidetur, cum cecinit:

Stridentesq; focis obsonia plebis alausas. Pro/pterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theo/dorus in Aristotele, cum Ausonium trissas non alio quàm alosas, ut nũc quoq;, in Gallia uocari perspice/rent, clupeasq; eiusmodi pisces esse minime noscerẽt, alosas interpretati sunt. de trissa Hippocrates, Aristo bolus, Athenæus, Oppianus & Ælianus. Silurus grassatur ubicunq; est.) Hoc certissimũ est, nam & in homines, ut autor est Pausanias, & equos pariterq; animalia om̃ia silurus impetũ facit, unde apud quos/dam, quoniam homines petit homipeta nuncupatur.

Præcipue in mœno Germanię amne.) Ex uetustis codicibus aliqui in rheno, & aliqui in moeno habent, Hermolaus uero in Aeno legendũ censuit, quod non probamus, cum quod Aenus tẽpore Plinij & prisco/rum autorum nõ erat Germaniæ fluuius, cum ea tan/tum pars quę ultra danubium est, tunc Germania ap pellaretur: at Ænus citra danubiũ est, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatẽ Bauariæ, quæ pars Norici est: tum etiam quod nõ adeo magni pisces in Æno reperiuntur. legẽdum ergo in rheno, uel potius

in mœno

in Mœno,uti scriptum est. Mœnus nanq; fluuius est quem nũc Mangonum & Moganũ Germani uocãt, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Francię descendẽs iuxta Hercyniũ, & in Rhenũ se exonerãs, q̃d Iacobus Zieglerus geographorum omnium ętate nostra facile princeps me monuit. Propter lisboũ.) Barbarus prope Visbium corrigit, neutrum probo. non enim uerisimile est Plinium indicasse talem amnẽ magis prope Visbiũ esse, q̃ꝫ prope alterum locum,cum longissimus sit:aut silurum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte silurus hæc facere posśit. Antiqua uero lectio:pro telis boũ:quę & mendosa est,sed aliquid omnino ad boues referre uoluit, quoniã dixit omne animal appetens,equos innatãtes sæpe demergens. Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo,nullis ossibus spinisúe interstitis,carne prędulci.)Neq; hic silurum intelligit, ut quidam falso opinati sunt. Silurus nãq; spinas habet ex Plinio libro trigesimosecundo,cum dicit:Siluri fluuiatilis, qui & alibi q̃ꝫ in nilo nascitur, carnes impositæ recentes, siue salsæ, extrahunt tela corpori: eiusdem cinis extrahit, & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. sed antacæum piscem cetarium intelligit, licet non nominet ex Herodoto libro quarto,qui maximos quosdam pisces cetarios sine spinis ex borysthene fluuio ad salsamẽta ido

neos an-

neos antaceos appellant, quos etiam Strabo delphinis magnitudine pares reddidit. hos Mela Pomponius & Solinus intelligentes, optimi saporis esse prodiderunt: quod etiam Barbarus in corollario capite de omotaricho ita exponere uidetur. In gange Indiæ platanistas uocãt, rostro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum.) Platanistam puto è cetariorum esse genere, rostro & cauda delphino similem. Strabo nanq; scribit ex epistola quadã Crateri ad matrem Aristopatram, Alexandrum in gangem usq; processisse, & à se id flumẽ uisum affirmat, & cete in eo, platanistam forte intelligens. loca etiam spatiosa lateq; patentia à platani foliorum amplitudine platanistas Græci uocãt, ut autor est Phocion. Est & platanurus piscis apud Oppianũ, ita appellatus ꝙ caudã latam habet. Hippocrates uero platamonem saxum mari extans leuigatum esse tradidit. & Platanones siue plataneta, loca platanis cõsita. In eodem esse Statius Sebosus haud modico miraculo affert uermes binis branchijs L X cubitorum cæruleos, qui nomen à facie traxerũt: his tãtas esse uires ut elephãtos ad potum uenientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant.) Longitudo illa sexaginta cubitorum non ad branchias sed ad uermes referenda est. Nam branchias sexaginta cubitorum longitudine constare præter ueritatẽ, & dictu incredibile esset,

cum neq; longas,neq; breues branchias ab aliquo dictas reperies. Verum & simplices & binas quaternás ue brãchias piscibus Aristoteles cõtribuit,quod item Plinius cõmeminit hoc libro.Solinus uero in Polyhistore,non branchijs sed brachijs, nec sexaginta cubitorum sed senûm cubitorum scribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad uermes referens, hoc modo. Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat gãges, quẽ Statius Sebosus inter præcipua miracula ait uermibus abũdare cæruleis nomine & colore. hi bina habent brachia longitudinis cubitorũ nõ minus senûm, adeo robustis uiribus ut elephantos ad potum uentitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiant in profundũ. Nescio an Statio Seboso an potius à Plinio hæc Solinus excerpserit: sed si à Plinio,illud sane non ommiserim,quo minus dixerim eum ipsum uerba Plinij perperam interpretatũ fuisse, ac uermes nomine melius & uerius ꝙ cæruleos nomine prodidisse,cum Plinius à facie,hos est forma corporis,non colore uermes huiusmodi nomen attraxisse scribat,licet sint colore cærulei:nam uermibus corpore similes sunt:quos cum talem figurã habeant, uerisimilius est brachijs carere, ꝙ eadem possidere.nã si brachia obtinerent,non uermes sed monstra appellasset,ut neq; credendum sit huiusmodi animalia brachijs prædita

esse,ex

esse. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodi/
derit, cũ & anguillas ad tricenos pedes lõgas inter nõ
minora miracula in gange reperiri Solinus ipse tradi
derit, quibus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non
igitur ob hanc causam, sed ob longitudinẽ eorum ac
fortitudinem admirandam, quod elephantes in pro/
fundum per proboscidem abstrahant, hæc inter mi/
racula cõmeminerit, ut Plinij lectionem magis q̃ So
lini probãdam existimauerim. Qui error (si error est)
hinc proficisci potuit, ut reor, quod Solinus lõgitudi/
nem illã ad branchias, non ad uermes referens, in Pli
nio branchijs sexaginta cubitorum longitudinis non
modo mendose legi, uerum & ridiculum esse putaue/
rit. quippe cum brachia quoq; hæc cubitorũ sexagin
ta longitudinis esse incredibile admodũ existimaret,
longitudinis cubitorum non minus senûm statuit de
scribendum. Philostratus quoq; libro Apollonij ui/
tæ tertio, in phaside amne inquit beluã esse albo uer/
mi similem, ex qua capta oleum fit, ad usum ignis ac/
commodatum, quod nisi uitro contineri possit. Capi/
tur autem regi tantũmodo eiuscemodi belua, qua ille
diruendorum mœnium causa utitur: nam ubi muros
eiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextin
guibilis omnium maxime, quæ pro excitandis incen/
dijs ab hominibus inuenta sunt: qui & in eodem dun
taxat flumine oriri pisces scribit, qui pauones appel/

lantur. Vocantur autē quo & aues nomine, quia ipsis etiam cæruleæ sunt cristæ, squammæ autem uersicolores, cauda uero aurea, in quācunq; uoluerit partem facilis. Thynni mares sub uentre non habent pinnas.) Differt mas thunnus à fœmina, inquit Aristoteles quinto de historia, eo quod fœminæ pinnula iuncta sub uentre est, aphareus nuncupata, quæ mari deest. Intrant è magno mari pontum uerno tempore gregatim.) Hęc ab Aristotele octauo de historia mutuatur. inquit enim: thunni, limariæ, hamiæ, subeunt pontum uere, æstatemq; ibi traducunt, & reliqui fere plurimi fusanei, & gregatilis generis eodem transeūt.

Nec alibi fœtificāt.) Hæc similiter ab eodem sumpsit. Ait enim quinto de historia: thunni in ponto pariunt, nec uspiam alibi: quod item Phrynichus testatur. Cordilla appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autūno comitatur. limosæ uero à luto pelamides incipiunt uocari.) Aristoteles sexto de historia, unde hęc Plinius accepit, inquit: cū thunni in ponto pepererint, prodeunt ex ouo, quas alij cordylas uocant, Byzantij auxumas nominant, quia diebus paucis adolescunt, quæ exeunt ponto autumno fœtus comitantes, eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eam magnitudinem qua limariæ nomen accipiant. Martialis libro tertio: Cordylas madida tegas papiro. & undecimo: Mox uetus & tenui maior

cordyla

cordyla lacerto. Itemq́;: Ne toga cordilis, ne penula desit oliuis, quæ & tumores in capite significat. Sed Cordylus apud Aristotelem quem cordulam & cordulum interpretatus est Gaza, est aquatile animal in palustribus degens, qui nõ pulmonem sed branchias habet, egressusq́; cibũ petit in terra, & quadrupes idẽ est, ut ad ambulandũ idoneus, caudam habet laxam & latam, quem & curilũ Numenius appellauit, ut autor est Athenæus. Vnde in Aristotelis codice græco quarto de partibus animalium, capite decimotertio, crocodili pro cordyli mendose legitur. Fœtas id est matres partu liberatas. Pelamis, inquit Diphilus, & multi alimenti & grauis est, sed urinam ciet, & difficulter concoquitur. sale condita facilis aluo & attenuat.

Et cum annuum excessere tempus, thynni.) Aristoteles eodem loco: limarijs inquit thunni prouectiores ætate annuo esse putãtur uno. Annuum, id est unius anni spatium. Pelamidum plura sunt genera, quorũ maximi sunt qui orcines uocãtur, tritoni similes, & in alto fœtificãt, quos & ab Herculis columnis in nostra maria penetrare, ob id & q̃plurimos in iberico & tyrrheno pelago capi Dorion testatur. Hicesius uero dicit eos qui capiuntur in Gadiris pinguiores esse, post hos autem in Sicilia. Diphilus inquit, orcinus cœnosus & maior, chelidoniæ in duritie similis. partes uero quæ sub uentre sunt & Clis, suaues & molles sunt. sy-

nodõtidas aliqui appellari rẽtur. Diphilus dixit: Pelamis maior uocatur sinodõtis. Tritones, quos & chelidonias alij uocari putãt, subeunt pontũ uere, æstatẽq; ibi traducunt, semel nec uspiam alibi q̃ in ponto pariunt. Thynni uero mares, thynnides fœminæ nuncupãtur, quas Theodorus thunnas interpretatur: & magnum suscipiunt incrementũ, cute leui, plumbei coloris, cauda lunę modo bifurcata, quos hodie etiã thunnos cognominant. grandes capiuntur inquit Archestratus circa Samum, quos ipsi orcinos appellãt. Alij autẽ rursus cete. Similiter Heracleon Ephesius dicit, Atticos thynnos appellare orcynos. Sostratus in secundo de animalib. pelamidẽ thynnida uocari tradit. Athenæus uero uere putat thynnida fieri thynnũ, & cũ ad magnitudinẽ peruenerit orcinũ, posteaq; cum ad immensam magnitudinẽ excreuerit, fieri cete. Coeunt thunni mense februario post idus, pariunt iunio circa solstitium, edunt sua oua condita quasi utriculo in quo exigua multaq; consistunt. incrementũ autem partus præcipua sumit celeritate, qui etiam omnium maxime piscium gaudent tepore: & ob eam rem harenam & littora adeunt: per summa etiam maris innatant, quo teporis potiantur, qui & gregatim & amice uiuunt. Scribit Atheneus piscatores sacrificium perficientes Neptuno, quando maximam thunnorum capturam fecerint, sacrificare deo Neptuno, idq; sacrificium

cium thunnæum uocari. Thynnis & thynnus, inquit Diphilus, sunt graues & multi alimẽti. Hi membratim cæsi ceruice & abdomine cõmendantur atq; clidio, recenti dũtaxat, & tum quoq; graui ructu.) Ego quoq; clidio nõ edulio in uetustis exẽplaribus scriptũ inuenio, Athenæo etiam idipsum cõprobante: ut Barbarus locum huiusmodi deprauatum restituit. Thynni igitur in partes secantur, sed quæ ceruix abdomen & clidiũ, hoc est ex eo iugulus, siue pars quæ pectus à ceruice discriminat, appellãtur, recentes in cibo commendantur. Nam eam quæ est sub uẽtre partem Eubulus laudauit: eam uero quæ clida uocatur, Aristophon cõmendauit. Cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur.) Sed & thunnos salsos scribit Heropitus apud phaselitas Cylabræ pastori sacrificari. salsamenta Græci duorum generum fecere ex Athenæo, Horça & thunnina, in Horço, quod à tempestiuitate uidetur appellatum, macra pinguibus, in altero macris pinguia preferimus. de horço Plautus quoque mentionem facit in captiuis. Quæ autem Cybia dicũtur, inter macra sũt, ut inter pinguia cordylę. Horæa ex pelamide, id est limosa minore fieri, thũnia ex maioribus quas aliqui synodontidas appellãt. Est autem synodõtis, ut autor est Diphilus, maior pelamis, durior q̃ chelidonias. Est & synodon piscis qui à nostris dentex uocatur. Itẽ sexitana siue gaditana ex or

cino

cino, quæ clides & clidia, hoc est partes quæ diuidunt pectus à ceruice, uocãtur: quas Aristophon laudabat.

Melãdrya uocatur cæsis quernis assulis simillima.) Melandrya appellantur thynni partes concisæ quercus assulis similes, quæ & ex orcyno fieri solebãt. Varro cybium inquit, & thynnus, & cuiusuis item partes græcis uocabulis omnes, ut melãdria atq; uræon. Est autẽ melandris ut Pamphilus libro de nominibus tradit, thynni genus grandissimum. At in alio pisce circa caudam exercitatissima.) Arbitror Plinium per alium piscem tritonem pelamidum generis magnum intellexisse. ex eo nanq; urea cybia fiunt, ex Plinio tricesimo secũdo uolumine. Est autem uræon salsamentum caudæ proximum ex Athenæo. Quod autẽ *hic* exercitatissima dicitur, fateor me non intelligere, nisi quis ita legat: At in alio pisce circa caudam præstantissima, cum superius dixerit in melãdrya: uilissima ex his quæ caudæ proxima, & probatissima ea quæ faucibus. in alio uero pisce econtrario constat, nam præstãtissima quæ circa caudam est. Pelamides in apolectos, particulatimq; consectæ in genera cybiorum dispartiuntur.) Sensus est: pelamides dispertiũtur in apolectos, & particulatim consectæ dispartiuntur in genera cybiorum. De apolecto Plinius tricesimo secundo uolumine: Pelamis inquit earum generis maxima apolectos uocatur, durior tritone. Cybiũ autem, ut idem

ut idem autor est eodē libro, est concisa pelamis. Martialis: uel duo frusta rogat cybīj, tenuemq̄ lacertū. de quo etiā meminit M. Varro uti retulimus. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit maxime in ponto. causa multitudo amnium dulces inferentium aquas. amiam uocant, cuius incremētum singulis diebus intelligitur.) Hæc sexto de historia ab Aristotele tradita sunt. Inquit enim: Profecto omne piscium genus celeriter adolescit, & præcipue in ponto, quippe cum ibi incrementum singulis diebus plane intelligatur, sed hamiæ longe conspectius. Causam autē, hoc est multitudinem amnium dulces inferentium aquas, non ibidem Aristoteles, sed octauo libro reddit, cum dicit: petūt autem pontum pastus gratia, qui uberior & commodior ibi propter aquarum dulcium admixtionem suppeditatur. Tum itaq; uictus, tum etiā partus gratia pontum subeunt. sunt enim ibi loca ad partionem aptiora: & humor dulcior ac potulentior, fœtum melius educat. Sed cū pepererint, & proles iam adoleuerit, exeūt post uergilias statim: & si hyēs austrina sit tardius, si aquilonia citius, propter secūdi flatus commoditatem: prolesq̄ adhuc parua apud Byzantium capitur, utpote cum longior mora in ponto non fuerit. Et primi omnium scombri, quibus est in aquis sulphureus color, extra qui cæteris.) Scombri sunt qui & modo scombri appellātur, mense iunio pa

rientes ex Aristotele de historia libro sexto. Coeunt inquit thunni & scombri mense februario post idus. pariunt iunio ante nonas, edunt sua oua condita quasi utriculo. incrementum autem partus præcipua sumit celeritate, & sũt boni succi & nutritiui Hicesio tradente. Hispaniæ cetarias his replent, thynnis non commeantibus.) Cetarię dicũtur loca iuxta mare stagnante lacu, in quibus pisces capiũtur, & iuxta saliuntur. Plinius hoc libro infra: Carteiæ inquit, in cetarijs assuetus quidã polypus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari. Et cetarij sunt magnorũ pisciũ piscatores, utputa thynnorũ & aliorũ huiusmodi. Varro uero animaduertit, cetarios cũ uidere uolũt in mari thunnos, ascẽdere in malũ alte, ut penitus per aquã perspiciãt pisces. & qui magnos pisces & salsos uendunt, cetarij quoq; dicũtur à cete, qui maiores in mari sunt pisces perfectũ animal pariẽtes, ut delphini, balenæ, pristes, & cætera huiusmodi genera: in quo quidem uidentur haberi, & thunni magni, non animal sed ouum parientes, ex uerbis M. Varronis superius allegatis, Archestrato, Athenæo & Paulo Ægineta de tuenda ualetudine, tradente cetacea, ut balena, uitulus marinus, libella, delphini & thunni prægrandes: qua in sententia & Galenũ fuisse uideo. Aristoteles uero his tãto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantum pisces qui animal pariunt, ut delphini

phini, balenæ, & cætera id genus cete appellauit. primo nanque de historia sic tradit. Item alia animal gignunt perfectum, alia ouum, alia uermem procreant: animal homo, equus, uitulus marinus, & reliqua quæ pilis integũtur, atq; in genere aquatili quæ cete appellamus, ut delphini. Et libro secũdo: Cete inquit, etiam in aquatili genere, ut delphinus, uitulus marinus, balena: hæc enim mãmas habent & lac. at ea quæ oua pariunt, aut ouo intus cõcepto animal post in lucem excludunt, hęc & mammis carent & lacte, ut pisces, ut aues. Thũni igitur qui neq; animal generãt, neq; mammas neq; lac habent, sed oua pariũt imperfecta, si inter cetarios reciperẽtur, mentitus utiq; fuisset Aristoteles, qui semper cetarios pisces animal parere non oua testatus sit. Scombris ergo Hispaniæ replent cetarias, propterea quod thunni ad ea loca nõ commeãt.

Sed in pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos.) Aristoteles octauo de historia: Beluæ inquit magnę pauciores in ponto sunt: nam excepto delphino & phocena nihil in ponto maleficũ est, nec delphinus hic magnus est: quanq; extra ubi aliquantum processeris, magni habeantur. Sed legendum omnino in Plinio pręter uitulos, non phocænas. nam si legeretur phocęnas, fuisset utiq; mentitus, cum phocena non intret pontum, sed nascatur in ponto, ex Aristotele sexto de historia, ubi

ait:idem & phocenę,id est tursioni partus,qui delphino similis est, nascens in ponto. At Plinius non inest, sed nulla intrat bestia malefica in pontum dixit. Aristoteles uero qui nō intrare,sed nihil in ponto maleficum esse dixit,quando Phocæna legi etiā deberet,secūdum ueritatem & ipse locutus fuisset. Item per paruos delphinos,ueros delphinos paruos Plinius intellexit, nō phocenas ut Hermolaus ambigere uidetur. Nam sequitur ibidem in Aristotele,unde hęc Plinius mutuatur:nec delphinus hic magnus est, quanq̃ extra ubi aliquantum processeris,magni habeātur. Ego non tantum Plinium admiror quantum Aristotelem qui cæteris diligentior & accuratior uisus est,quod excepto delphino & phocæna nihil in pōto maleficum esse dixerit,cum in ponto etiam phalęna belua malefica reperiatur. thunnos enim & delphinos persequitur,quod omnes referunt qui in pōtum nauigant. Taceo quod uituli marini maleficæ beluæ frequentes in pōto reperiātur. Nam de magnis ibi,nō de mediocribus aut paruis beluis loquitur Aristoteles. Thynni dextra ripa intrant,exeunt leua: id accidere existimatur,quia dextro oculo plus cernunt, utroq; hebete natura.) Aristoteles eodem octauo libro: Thūni inquit dextrorsum terram cōtingentes subeunt, sed remeāt contra. leuum enim in latus se admouent, quod propterea facere dicūtur, quia dextro oculo clarius uidēt

sua na/

ſua natura, leuo hebetius: quod & Athenęus tradit ex ſententia ipſius Ariſtotelis. Eſt in euripo Thracij boſphori, quo propontis Euxino iungitur, in ipſis Europam Aſiamq́ʒ ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris à uado ad ſumma perlucens iuxta Chalcedonem in laterae Aſiæ.) Vetuſti codices non in latere Aſiæ, ſed in littore Aſiæ legũt. Et certe Strabo cum de hoc ſaxo loquitur, littus Aſiaticum & ripam Chalcedoniam nominauit: à portu inquit ficulneo ad Byzantiorum cornu ſtadia quinq́ʒ. Eſt autem cornu ad Byzantij mœnia prope ſpectãs, ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino perq́ʒ ſimilis. nam in plures ſinus, perinde ac ramos quoſdã ſcinditur, in quos irruentes pelamides facile captantur. Id autem cum earum multitudine, tum ui & impellentis fluxus impetu, cum propter ſinus anguſtiſsimos uel manibus comprehendãtur. earũm generatio in mæoticis paludibus fit, inde uero paulatim erumpunt, grege facto per os ipſum, ac propter littus Aſiaticum uſque ad Trapezuntẽ ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primũ earum uenatio exiſtit, non copioſa admodum, nondum enim conueniens eſt multitudo. ut uero Sinopen propius acceſſerint, ſpecioſior nimirũ earum eſt piſcatio, ſimul & ſalſamentaria. Poſtq́ʒ uero cyaneas tranſierint, & ex ripa Chalcedonia albicãs occurrerit petra quædã, tantus beſtijs ipſis terror incutitur,

 ut eue-

ut eueſtigio in ulteriorem conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum curſus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantiū cornuq́; Byzantij deflectat, & eo naturæ impetu propellat, copioſum Byzantinis populoq́; Romano ſuppeditat prouentū. At em̄ Chalcedonij in ulteriore prope conſiſtentes littore, in nullam eius ubertatis communionem accedunt, quoniam ad eorum portus ne una quidem pelamis ſeſe applicat. Vbi notandū Pliniū thynnos appellaſſe, quos Strabo pelamides nuncupauit, ceu thynni pelamidum generis ſint. D. paſs. medij interluentis euripi.) Antiqua lectio & Polybius libro quarto. D C. P. medij interfluentis euripi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant.) *Ve*tuſti codices om̄es hic & infra hoc libro & trigeſimo ſecundo uolumine non pompilos, ſed pomphilos deprauate, ut opinor habent. Nam pōpilus, de quo hic agitur, eſt è genere thynnorum. Athenęus pompilos inquit crebro iuxta naues uideri uarios, pelamidi ſimiles. Clitarchus etiam dicit, quod nautæ pompilum piſcem ſacrum appellant: pompilumq́; idcirco uocari quod naues è pelago ad portū uſq; cum pompa deducere ſoleat, aureiſq́; ſupercilijs præfulgens, quod & Callimachus tradidit. Et Eratoſthenes aureum in ſupercilijs ſacrum piſcem dicit, pompilum intelligens. Timachidas pompilos ſacros etiā appellauit. Itemq́;

Epimenides

Epimenides delphinos & pōpilos sacros esse tradit. Verum pompilum delphino inimicum esse, Pancratis narrat. Alexander Ætolus pompilos inquit fungi officio gubernatoris nauigij. Corinna etiam pompilum nautis bonam mittere nauigationem tradit. Oppianus quoq; pompilum appellauit. Apollonius quoque Rhodius de Pompilo homine mutato in piscem propter Apollinis amorem meminit, de quo Theocritus in Berenice. Quamobrē cum tot autores pompilum appellēt, in Æliano arbitror pomphilū pro pompilo deprauate legi. Hic semper nauigiorū cursus comitatur. Saxatilium turdus & merula desunt.) Turdus qui græce κίχλη dicitur, est piscis inter saxatiles nobilis, pedis longitudinem non attingens, branchijs quaternis nouissima excepta, forma tincæ proxima, colore subobscuro, sed guttis purpureis & albis in uētre distinctus, ut turdus auis. Vnde M. Varro turdū piscem à colore turdi auis dictum putauit. Nunc Veneti piscem merulā falso nominānt, cuius plura & Columellę habētur genera. Merula autem est inter saxatiles laudata, turdo simillima, nisi quod merula nigrior est, quam, quoniā tincę formam habet, tincam marinam Veneti cognominant. Mutant ambo colorem ex Aristotele de animalium historia libro octauo. Pisces saxatiles omnes, inquit Celsus, leuiores sunt, & aluum mouent. Diphilus item dicit ex marinis piscibus

saxatiles

saxatiles sunt boni succi, quanq̃ facile corrumpuntur, leues & pauci alimenti, atq; abstergũt. Qui autem pelagij sunt difficilius corrumpuntur, & multi alimenti. Athenæus inquit: Qui uocãtur saxatiles ut cobij, scorpiones, psittæ, & cætera his similia, siccum alimentum corporibus præbent, & multum nutriunt, & cito cõcoquuntur: nõ reliquunt multas superfluitates, neq; spiritus aggenerant, & meliores sunt si simpliciter præparentur. his simile est genus qui carne sunt molliore, ut turdi, merulæ, & sunt humidiores quàm cobij & scorpiones, sunt tamen in edendo utiliores. aluum enim molliunt, & urinam cient magis q̃ illi, quoniam humidiores & carnosiores sunt. oportet uero si quis aluũ mouere uoluerit, elixos comedere, tosti *uero magis* alunt. ad urinam utroq; modo præparãtur utiles. Galenus item libro de uirtute alimentorũ tertio: optimus inquit inter saxatiles delectationis gratia scarus esse creditur, post ipsum autem merulæ & turdi, post hos iulides, phycides & percæ: qui bene concoquuntur & sanissimi sunt, quorum carnes molles sunt, attestante Philotimo. Intrantium pontum soli nõ remeant trichiæ &c.) Aristoteles octauo de natura animalium: Trichias inquit una cum adit pontum, uidetur & capitur: sed exiẽs nusquam uisa adhuc est: quod si qua apud Byzãtium aliquando capiatur, piscatores sua retia lustrant propter exitus insolentiam. cuius rei

causa

causa est, quod solæ ipsę subeunt Istrum amnem: unde fisso flumine per abditum terrę meatum defluunt in Adriaticum sinum. Argumento est quod ibi cõtra euenit q̃ in ponto, exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunq̃. Trichiæ latine sardę dicũtur, bis anno pariẽtes ex Aristotele & Plinio, quas idem Plinius pelamides esse longas ex Oceano uenientes libro secundo & tricesimo testatus est. Sunt & trichides sardinæ à latinis appellatæ, quæ ex mẽbradis oriuntur, ex Aristotele de historia libro sexto. Ait enim, quam uero phalericam uocant, mẽbradas gignit, ex quibus sardinę, ex sardinis sardę oriũtur. Thynnorũ captura est à uergiliarum exortu ad arcturi occasum, reliquo tempore hyberno latẽt in gurgitibus imis, nisi tẽpore aliquo euocati aut pleniluniis.) Hæc similiter assumpta esse uidẽtur ex Aristotele octauo de historia: Thunni inquit etiam latent præaltis gurgitibus hyeme, pinguescuntq̃ à latibulo maiorem in modum. capi incipiunt uergiliarũ ab ortu ad arcturi occasum ultimum: reliquo tempore quiescunt latentes. capiuntur nõnulli ex his cæterisq̃ latentibus tempore sui secessus, cum se moueant locis tepidis, aut si temporis insolitæ quietes contingant. prodeunt enim aliquantulo de suo cubili pastum, & præcipue plenilunio. sunt magna ex parte suauissimi cum latent. Pinguescunt in tantum ut dehiscãt. uita longissima his biennio.) Ari

ſtoteles ſexto de hiſtoria: thunni inquit etiam præ ni/
mia pinguedine dehiſcũt, nec pluſq̃ biennio poſſunt
uiuere:cuius rei argumẽtum piſcatores inde deducũt,
quod cum aliquando limarię anno ſuperiore defeciſ/
ſent, thũni ſequẽti anno defecerint.in Carteia, inquit
Strabo,thunni querna quadã glande ſaginantur,quę
ad mare naſcitur humilis admodũ, at fertilem ingen/
temq̃ impendio producẽs fructum:quæ quidem co/
pioſa in ipſa etiam terra generatur hiſpana, ingentes
ſane radices perinde ac integræ quercus habens: quæ
profecto ab humili radice tollitur minus, tantum ue/
ro fructum affert,ut poſt maturitatẽ littora & extra
columnas & intra glande referta ſint,quã æſtus aqua
rum eiectat. Cæterum intra columnas ſemper minus
ac minus reperitur.ut autem autor eſt Polybius, uſq;
latinam ipſe glandes emittũtur,niſi Sardinia quoque
inquit & huic uicina regio ferat. Verum thynni ipſi
quo magis columnis propinquant ab exteriore dela/
ti pelago,eo amplius eſca deficiente macerantur.Hęc
in mari belua ſemper adeſt plurimum glãde gaudẽs,
cuius cibo eximie pingueſcit : cumq̃ glandium fuerit
ubertas,& thynnorũ fit ubertas. ſed & Polybius ipſe
Megalopolitanus, ubi loquitur de Luſitana regione
quæ eſt in Iberia,tradit ibidẽ arbores glandiferas eſſe
in profundo maris,quarum fructibus thunni ueſcen/
tes pingueſcunt. quamobrem non aberraret qui eos
porcos

porcos marinos appellaret. nanq; thunni ueluti porci augentur ex Athenæo, quod quidem Marcellũ Dioscoridis interpretem decepiſſe uidetur, qui ſilurũ thynno ſimilitudine comparauerit, ut qui Pliniũ comme/minerit: Et in danubio mari extrahitur porculo marino ſimilimus, de ſiluro locutum fuiſſe, ac per porculum marinũ thunnũ intellexiſſe exiſtimauerit. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. hoc ſe & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore ut in naues ſæpenumero exiliãt.) Hoc animal paruum, Ariſtoteles œſtrum, hoc eſt aſilum octauo de animaliũ hiſtoria libro nominat: Thunni inquit & gladÿ agitantur œſtro, canis exortu. habent enim utriq; per id tempus ſub pinna ceu uermiculum quem aſilum uocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei. infeſtat hoc tanto dolore, ut nõ minus interdum gladius q̃ delphinus exiliat. Unde fit ut uel in nauigia ſæpenumero incidat: quod & alibi in eodem inquit, idipſum etiam Athenæo teſtante. Thunnus etiam poſt arcturum melior eſt. iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit ut ſit in ęſtate deterior. ſed tunc larga captura eſt propter infeſti aſili ſtimulum: quod etiam libro quinto meminit. ſed & alÿs beſtiolis, ut pediculis & pulicibus appellatis, piſces ſolicitantur, ex eodẽ Ari

 ſtotele

ſtotele quarto & quinto de hiſtoria. Nam ſi ſomno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumũtur. Gignuntur hæc profundo maris in limo ſimilia multipedib. aſellis, niſi quod caudam hęc ampliuſculam habeant, tanta fœcunditate ut etiam eſcam de piſce emollitam, ſi diu in limo manſerit, totam corrodant atq; abſumãt. & quidem ſæpenumero piſcator eſcam demiſſam glomeratis undiq; his beſtiolis perinde ut pilam recipit. Maris autem quod à Cyrene in Ægyptum pãditur, piſcis pediculus nomine circa delphinum eſt, qui omnium pinguiſsimus fit, pabuli copia quę delphini opera ſuppeditatur.

EX CAPITE XVII

PIſcium fœminæ maiores q̃ mares.) Ariſtoteles quarti de hiſtoria fine inquit: In his quæ aut ouũ pariũt aut uermẽ, ut piſcibus atq; inſectis, fœminę maiores ſuis maribus euadũt, quemadmodum ſerpentes, phalangia, ſtelliones, ranæ: & inter piſces puſilli chartilaginei generis, & pars plurima gregalium, & genus omne ſaxatile. In quodam genere omnino nõ ſunt mares, ſicut in erythinis & chromibus. omnes enim ouis grauidæ capiuntur.) Legendum eſt chanis non chromibus, tum ex uetuſtis codicibus, tum etiam Ariſtotele loco præallegato tradente. Sic etiã inter piſces genus

paſſerum

passerum est, & erythrinorũ, & chanarum. oua enim in ijs omnibus reperiuntur. & libro eiusdem historiæ sexto: De erythrino & chana inquit ambigitur. omes enim grauidæ capiuntur. & tertio etiam de generatione animaliũ, cũ hoc de erythrino refert, de chana statim itidem affirmat. quod item Plinius hoc ipso libro infra cõfirmare uidetur. Erythini inquit & chanæ uuluas habere traduntur. Sunt autem erythrini siue erythrici (hoc est ut latini interpretantur rubelli siue rubelliones, & rubri à colore dicti) pisces qui nũc à græcis corrupto nomine lethrini, quasi erythrini, & Venetis arbores & Romanis phragolini, & Hispanis pagellæ uocantur, pagris similes ex Athenæo, quanq̃ minores, quos & Dyces uocari à Cyreneis Clitarchus & Zenodotus tradidere. ut taxandi omnino sint, qui eos appellari pagros crediderint, ut infra ostẽdemus.

Aiunt, & si iteretur gurges interesse capturæ, itaq; plures secundo tractu trahi quàm primo.) Aristoteles octauo de historia, capite decimoquinto inquit: Aiunt etiam si gurgitum ima sæpius terantur, plures capi secũdo iactu q̃ primo. quę clausula in capitis huius calce aptius locaretur ex eodem Aristotele. De immodicis imbribus gaudẽt aluntur'q;, quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolescunt, & alias ubicũq; pisces in eadem aqua assidui, nisi appluat exanimantur.) Aristoteles

octauo de animalium historia, unde hæc Plinius mu
tuat': Pisciũ genus inquit, maxima ex parte anni plu/
uijs bene (ut dictũ est) uiuit: ita eñ nõ modo plus cibi
nascitur, uerũetiam omnino pluuio humore iuuatur,
ut ea quæ terra gignuntur. olera enim quamuis rigen
tur, tamen nõ tantum proficiunt quantũ imbre, quod
inde harundinibus etiam prognatis euenit. nihil enim
fere accrescunt nisi aquæ pluuiæ incidãt. indicium uel
inde accipi potest, quod pisces plurimi petãt põtum,
ut in eo traducant æstatem: facit enim copia amnium
loci illius, ut mare sit dulcius, & cibus largior habea/
tur, quem ijdem fluuij deferãt. Subeũt etiam fluuios
genera piscium complura, & præstant in fluentis & la
cubus, ut amia, mugilis. Gobiones etiam pinguescunt
in fluuijs. deniq; loca prædicta lacus commoditate pi
sces possident optimos. ex pluuijs autem ipsis æstiui
imbres commodiores sunt parti maximæ piscium, &
pręcipue cũ uer & æstas & autumnus imbribus abun
darint, hyems cõtra serenior fuerit. ad summam pro/
pe dixerim, cum bene hominibus annus cedit, tunc et
piscibus feliciter degere contingit. locis autem frigidis
parum uigent. Prægelidam hyemem omnes sen/
tiunt, sed maxime qui lapidem habere in capite existi
mantur: ut lupi, coracini, sciæna, pagri.) Legẽdum est
cromes nõ coracini, tã ex uetustis codicibus q̃3 etiam
Aristotele locõ pręallegato. maxime inquit infestan/
tur algore

tur algore qui lapidem in capite habent, ut chromis, lupus, pager, sciæna. facit enim lapidis rigor, ut per algorem gelent & excidant. Pagri sunt quos phagros & phagorios ex Strabone Græci uocant, qui dentices interim magnitudine superant, rubri coloris, erythrinis epatisq; similes Speusippo & Dorione tradētibus ex Athenæo, rostro dūtaxat breuiore, dētibus longis quibus echinos frangunt & pascūtur, lapidem in capite gerentes: in hodiernumq; diem Græci phagros & Dalmatæ Hispaniq; ac Lusitani pagros uocant. Hispani uero erythrinos, quoniam sunt pagris similes, minoresq;, pagellos uocāt, quemadmodum & Romani phragolinos quasi phagorinos à phagorio, id est pagro diminutiuo nomine appellant. Hicesius dicit pagros chromim, anthiā, acarnanes, orphos, synodôtes & synagrides genere quidem similes existere. Archestratus inquit Sirio oriente oportere pagrū comedere. Pagrorū autem alterū genus est fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinioq; tricesimo secūdo uolumine. Sunt tamen marini pagri, ut inquit Diphilus, fluuiatilibus meliores. Mnesitheus Atheniēsis pagros dixit difficulter confici, confectos uero multum alimenti præstare: quos & Galenus, & ante eū Philotimus durioris esse carnis tradidere. Cū asperæ hyemes fuere, multi cæci capiūtur.) Hęc sumpsit ab Aristotele octauo de historia tradente. sed cū plurimis pi

scium

ſcium generibus imbres cõducant, mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis murinus uocatur, nocent. fit enim ut pluuijs multi ex his de facili excæcentur, ſi modum aqua exceſſerit. Solet enim per hyemem potius capito ita affici. nam oculi eius albeſcunt, & macilentus per id temporis capitur, atq; ad poſtremũ malo eodem interit: quod nõ magis imbriũ copia quàm algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi, tum in Nauplio agro terræ argiuæ in uadis multi capti ſunt cæci, cum hyems fuiſſet aſperrima, multi etiam albos habentes oculos capti ſunt. Maxime hippurus & coracinus hyeme non capi, prætereꝗ̃ æſtatis diebus paucis & iiſdem ſemper.) Ariſtoteles eodem octauo uolumine: Piſcium inquit etiam complures latere nouimus, ſed apertiſsime hippurũ & coracinũ per hyemem. nam hi ſoli nunquam capiuntur, niſi certis quibuſdam temporibus, eiſdemq; ſemper, cum cæteri omnes fere ſemper capiantur. Hippurus ſiue hippurea quem Dorion etiam coryphænem, & Numenius arneutim cognominarũt, equiſelis à Theodoro conuertitur, quod equi caudam imitetur. parit uere tantum, eiusq; partus de minimo in maximũ celeriter augetur, & ad naues naufragatas accurrere ſolet Oppiano teſte. Archiſtratus hippurum Caryſtium cõmendauit. differt ab hoc qui ab Oppiano uocatur hippus ab Epicharmo dictus iſpidion. uel ut alij legunt

lispidion

lispidion. Hic de Coracino marino, id est coruulo Plinius pertractat. Item murena & orphus, cōger, percæ & saxatiles omnes.) Aristoteles eodem uolumine: Murena inquit, etiam latet & orphus & conger. Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis cōduntur, quo modo & fœtificare solēt, ut turdi, merulæ, percæ, quem Theodorus cernuam interpretatus est, Græci q̄q; orphū hodie cognominant. De cernua pisce meminit & Ausonius: sed quoniā inter fluuiatiles, orphū ne intellexerit, haud equidē affirmare possum. De orpho pisce prȩter Atheneȩum qui eum latere hyberno tempore dixit, & Polycharmū & Oppianum & Dorionem, qui orphum dum pusillus est, orphacinē appellari dixit, meminit ante hos Aristoteles in multis locis: ut Plinium demirer libro tricesimosecundo, orphi piscis nomen apud neminem alium q̄ Ouidium reperiri tradidisse, ceu oblitum quod de orpho hic loquitur se ab Aristotele mutuatū fuisse: quod sane credidissem, ut aliud orphi genus intellexisset, ni idē de chane, glauco, & alijs nōnullis piscibus fecisse etiam uisus esset, cum eadem de ijs Aristoteles cōmeminerit. nam chanem dixit ex seipsa concipere, cū in eo genere non sint mares, & glaucum æstate latere, & per id tempus se abdere circiter dies L X, octauo de historia scriptū reliquit. Orphus, iquit Diphilus, est boni succi & multi, uiscosus, & difficulter corrumpitur, & multi alimenti, &

ti & urinam ciens. partes quæ capiti proximę sunt ui-
scosæ & bonæ concoctionis sunt. carnosæ uero diffi-
culter concoquuntur, & grauiores sunt. mollior uero
cauda pituitamq; educens: orphus adhuc apud Græ-
cos nominatur. Conger quem & gongrum ut modo
nominant, Plinius tricesimosecũdo uolumine appel-
lasse uidetur, piscis est inter longos & lubricos anguil-
læ similis, ad immensam magnitudinem perueniens,
pręsertim in Sicyone, ut meminit Eudoxus, ut nõ mo-
do ab homine, sed etiam plaustro uix portari possit,
pinnis duabus natãs, branchijs utrinq; binis & dupli-
catis, gula exigua, cuius duo habẽtur genera, alterum
albicans, alterum nigricans: quorum fel alijs ad iecur,
alijs infra sepositum adhæret. fœturam etiam *intra se*
continent, sed non omnibus locis æque id cõstat, nec
ipsa fœtura satis patet in utero pingui obeso: inest ta-
men serie quadã prolixiuscula, ut in serpẽtibus, quod
certe ignis periculo innotescit. pingue enim absumitur
atq; euaporatur. oua autem crepant, & extrusa dissili-
unt. Ad hæc si atteras digitis, pingue leue utiq; sense-
ris, ouum autem duriusculũ. Congri itaq; alij pingue
habent, ouum nullum: alij contra pingue nullũ, ouum
autem quale modo exposui, nõ arenidũ possident: &
carniuori sunt, superantq; polypos: sed edere nõ pos-
sunt. leue enim & lapsum polypi corpus usum hostis
effugit. locustæ uero congros cõuincunt. nã elabi non
queunt

queunt, propter crustæ asperitatẽ. Cauda quoq; congri abscinditur à murena. Archestratus inquit: Congros tantũ cæteris piscibus præstare, quantũ thunnus uilissimis coracinis præfertur: quos & stomacho conferre Hicesius testatus est. Philotimus uero & Galenus congros durioris esse carnis tradidere. De cõgro Aristoteles, Strabo, Athenæus, Oppianus, cæteri. Nicander in libro de linguis ait congrum & grillum, id est porcũ, appellari. Diphilus inquit: Grillus similis anguillæ, insuauis tamẽ est. Percam Aristoteles & marinam fecit & fluuiatilẽ. quæ marina est, inter saxatiles habetur ab Aetio laudata, percidem eam appellãdo. percæ quoq; nomen hodie tenet. quæ uero fluuiatilis est percæ marinę quadãtenus similis, quã modo piscem persecũ nominant: ut à perca, perceca, ac deinde persecus sit denominatus: de quo cũ optimi saporis sit, Auson. sic cecinit: Nec te delitias mẽsarũ perca silebo, Amnigenos inter pisces dignande marinis. Ex q̃bus uerbis extorquebãt aliqui percã fluuiatilẽ esse, quã modo trutã uocamus, argumẽto quod eam Germani hodie pherchã aspiratiõe interposita in utraq; syllaba pronũcient: sed ij quidẽ decipiuntur. Quidã rursus æstus impatiẽtia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, auratæ.) Arist. de nat. ani. lib. VIII inquit: Sed pisciũ nõnulli æstate etiã latẽt, ut glaucus. hic em̃ per id tẽpus se abdit circiter dies lx

Asellus etiam latet & aurata. Plurimum temporis asellum latere indicio esse uidetur, quod longo interposito tempore capiatur. Pisces uel æstate latere documento illo probatur, quod temporibus syderum fiāt capturæ, & præcipue caniculæ. mare enim per id tempus euertitur, quod latissime apud Bosphorū patet. limus enim in summa effertur, piscesq́ innatant. aiunt etiam, si gurgitum ima sæpius terantur, plures capi secundo iactu q̄ primo. Tum etiam magnis imbribus multa apparent animalium genera, quę ante, uel nunquā, uel raro uisa fuerint. Glaucus piscis pelagius nomen à colore sumpsit, de quo præter Aristotelē, Hippocrates, Polycharmus, Athenæus & Oppianus. Archestratus inquit, sit nobis glauci anterior pars, cōgri caput, ranæ uēter, thynni ilia, raiæ scapulæ. Mnesitheus Atheniensis glaucos difficulter confici, cōfectos uero multum alimenti præbere tradit. Quàm mirabilis pater, inquit Ælianus, inter pisces glaucus est, qui natos ex consorte pisciculos q̄ diligentissime obseruat, ne insidias aliquas damnumq́ patiantur: quod si hilares timoreq́ uacui fuerint, natare eos sinit: si quid terrorē incusserit, eos hiatu oris excipit, ac deuorat tātisper dum timore liberētur. postea rursus euomit filios natareq́ permittit. Est & glauciscus Diphilo & Athenæo piscis qui alius uidetur esse q̄ glaucus, ex Plinio tricesimosecūdo uolumine post mentionem de glau-

ciſco &

ciſco & cæteris aliꝭs piſcibus tradente, His adiꝭciemus apud Ouidium poſita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cęteros glaucum dicit æſtate nũq̄ apparere, ac ſi ab Ariſtotele à quo oblitus eſt accepiſſe, & aliꝭs de eo mentio facta nõ fuiſſet. & glaucus color cæruleus eſt. hinc glauci oculi, qui cæſiꝭ latine appellantur, uulgo albi cognominati, quamuis ad cæruleum inclinentur. Nam Ariſtoteles quinto de generatione animalium, hominũ oculos in uarios colores diſtinxit. aliꝭ nanq; glauci, id eſt cæſiꝭ ſunt, aliꝭ flauidi, aliꝭ nigri, aliꝭ caprini. & Plinius libro undecimo ubi agit de oculorum pupilla, Aliꝭs inquit nigra, aliꝭs atra, aliꝭs ruffa, aliꝭs glauci coloris orbibus circumdatis. quales igitur erunt ex his oculi qui nũc albi ſiue cærulei nominãtur, niſi glauci? quod ex uerbis ipſius Ariſtotelis confirmari poteſt. Inquit enim eodẽ loco: oculi omniũ puerorũ ſtatim à partu cęſiuſculi ſunt, poſt uero immutãtur in eam naturam quæ futura eſt, quorum quidem colorem ad cęruleum inclinari nemo eſt qui nõ uiderit. cuius rei cauſam reddidit, quod partes nuper natorũ imbecilliores ſunt. glaucitas autem imbecillitas eſt. Item ibidẽ dicit: Glauci oculi, qui parum habẽt humoris, ut in mari etiã cernitur. etenim quantum eius ſatis tranſpicitur, glaucum, id eſt cæſium apparet: quantũ minus aquinũ pręgurgite alto non pręfinitur, id opacat, & nigrum aut cæruleum apparet. ue

rum glauci oculi duorum generũ sunt, cærulei ualde & minus cærulei: & qui minus cęrulei, ij proprie cæsij latine uocãtur, quales Mineruam habuisse ferũt. Sed qui cęrulei uehemẽter sunt, & si glaucos quoq;, magis tamen proprie cæruleos ab antiquis uocatos inuenio. utrosq; tamẽ albos uulgus appellat. Itẽ equus inquit, maxime omnium cæterorum animalium uersicolor est. Aliqui em̃ glauci altero oculo nascũtur, quod nulli ex cæteris bestijs euenit manifeste: & nos equos huiusmodi oculos habẽtes cõplures uidimus, qui scilicet oculorũ alterum nigrũ, alterum albidũ ad cęruleũ uergentẽ haberent: tales oculos ueteres glaucos appellarunt, quos & uulgo nũc glauciolos cognominant, qui & uisu hebetes sunt. unde & equi tam qui tales *oculos* habẽt, q̃ qui pilo cæsio uestiũtur, glauci uocãtur. Eum autẽ colorẽ in equis cæsiũ appello, quẽ modo leardũ pomulatũ uulgo nominãt, qui præ cæteris summopere cõmendatur. Quamobrẽ uellẽ ut Marcellus qui in suo Dioscoride cap. de unguẽto crocino, & de hortensi sinape glaucũ pro uiridi interpretatus sit, assignaret ubi equos quos Verg. glaucos appellauit, uirides uiderit. Sed & salices & oleæ à poetis glaucę dictæ sunt, q, in earũ folijs p̃sertim auersis color ille subalbidus ac pene cæruleus niteat. sicuti & herba quædã glaux uocata est, q, folia (ut arbitror) auersa cãdidiora superne uirentia habeat, de qua Diosc. meminit, nõ aũt quod uirẽtia folia habeat, ut Marcel. ipse in prædictis locis

perperã interpretatus eſt. nam arbores oẽs cũ uirides ſint, glaucę appellari poſſẽt, q̃d falſũ eſt. Quid ꝙ Hermolaum ibidẽ falſiſſime accuſat, ꝙ glaucũ cæſiũ con uerterit, quod ſane melius interpretari nõ poterat, ut Theodorus, ut Boetius, & reliqui peritiores: nõ recordans ꝙ & ipſe capite de nucibus, puerorũ oculos glaucos, qui cærulei ſunt, cæſios cõuerterit. Eſt enim cęſius color ille aqueus ad cæruleũ tendens, qui uel in oculis p̃cipue hoim, uel folijs auerſis oleæ & ſalicis ac braſſicæ, pruniſq; nigris p̃maturis eſſe cõſpicitur. nec etiam color eſt ille flauidus qui in oculis noctuæ ſpectatur, cuiuſmodi Marcell. ipſe imperitiſſime interpretat̃, cũ flauidos oculos à glaucis, hoc eſt cęſijs, Ariſtot. uti oſtẽdimus, aperte diſtinxerit: nec tantũ Marcellus ipſe quãtũ & antiquiores de cæſio colore in errore fuerũt. Quinetiam decima ſectione problematũ Ariſtoteles quales ſint oculi glauci hoc problemate aperte demõſtrat, inquiẽs: cur albi tam homines q̃ equi oculis ma gna parte glaucis ſunt? an cũ oculi triplici coloris genere diſtinguant̃, nigro, caprino & glauco, corporis totius colorẽ oculi q̃q; color cõſequitur? itaq; haud im̃erito glaucus eſt. Cũ igitur loquitur Ariſto. de hoĩe albo, dicatq; corporis totius colorem, oculi quoq; color cõſequitur, glauci oculi ſine dubitatione erũt qui albi nunc uulgo uocantur: qui quidem glauci non tantũ à colore appellãtur, quantum etiam, quia uiſu interdiu

hebetiores

hebetiores ſunt ex Ariſtotele quinto de hiſtoria ani-
malium: cuiuſmodi ſunt oculi noctuæ, quę glaux græ
ce dicitur, qui interdiu cernere minime queunt. & Pli-
nius libro ſeptimo: Idē in Albania gigni quoſdā glau
ca oculorum acie à pueritia ſtatim canos, qui noctu
pluſq; interdiu cernāt. Fuit & Glaucus Chius, qui pri
mus omnium (ut autor eſt Herodotus) ferri compa-
ctionem excogitauit. Glauciū uero herba eſt Plinio,
ſed Dioſcoridi ſuccus eiuſdem herbæ glaucium uoca
tur, forte quoniā ad oculos ſit remedio. Etenim glau-
coma ſecundum Ariſtotelem quinto de generatione
animalium ſiccitas oculorum eſt, quæ ægritudo cęſijs
oculis potius accidit, quippe quę ſeneſcentibus magis
euenit. nam oculi quoq;, ut reliquum corpus, *ſenectu-
te* ſicceſcūt. Paulus etiam Ægineta inquit: Glaucoma
uitium eſt humoris eius qui cryſtallinus appellatur, in
colorem glaucum mutātis. ſed de auratis peragēdum
hoc loco. Aurata igitur quæ chryſophrys à Græcis
ideo appellatur, quod aureum ſupercilium gerat, ut
in auratis ſenioribus cernit'. Archeſtratus īquit, chry-
ſophryn ab Epheſijs Ioniſcon uocari. Sed & oratam
à colore auri, quod ruſtici orum dicebant, appellari le
gimus apud Feſtū, uti uulgus etiam cognominat. Pa
rit æſtate, locis ijs maxime qua flumina exeunt: quæ
& ſi leuior, dura tamen eſt, ut autor eſt Celſus. Diphi
lus autem auratam rationem melanuri ſequi teſtatus
eſt. Mne-

est. Mnesitheus Atheniẽsis auratas difficulter cõfici, cõfectas uero multum alimenti præstare dixit. Fluuiatiliũ silurus caniculæ exortu sideratur, & alias fulgure sopitur. hoc & in mari accidere cyprino putãt.) Aristoteles octauo de historia: Fluuiatile inquit, & lacustre peste quidem & ipsum immune est, sed nõnullis morbi incidunt proprij. Silurus enim canis exortu potissimum (quod sublimis innatet) sideratur, & tonitruo sopitur magno, quod & cyprino accidit, sed leuius. Cyprinus autem inter lacustres & fluuiatiles habetur, & si Plinius & Opianus eum marinum facere uideatur: sed Aristoteles his tanto antiquior, quem sequor præ cæteris, fluuiatilem fecit quarto de historia scribens: Aquatilium tamen generi quos pisces uocamus, data quidẽ est lingua, sed imperfecta incertaq́ꝫ, ossea enim nec absoluta: sed palatum nonnullis carnosum pro lingua est, uelut inter fluuiales cyprino: ut nisi diligenter inspexeris, lingua id esse uideatur. quod idem repetit secundo de partibus animaliũ dicens: Palatum piscium etiam cõplures carnosi habent, & quidem inter fluuiatiles nõnulli ad modum carnosum & molle, ut cyprini nomine: ut si parum diligenter aduertas lingua id esse uideatur. Dorion quoqꝫ, ut Aristoteles, & lacustrem & fluuiatilem fecit ex Athenæo Cyprianum uocãdo, ut Oppianus: nisi quis dixerit intelligendum hoc cyprino accidere, cum ex amne in ma-

re descendat, & est quem in hodienũ diem Græci Cy
prinum uocant. Et alioquin totum mare sentit exor
tum eius sideris, quod maxime in bosphoro apparet.
algæ enĩ & pisces superferũtur ab imo uersa omnia.)
Aristoteles de natura animalium in libro octauo: Pi/
sces inquit, uel æstate latere documẽto illo probatur,
quod tẽporibus siderũ fiant capturæ, & præcipue ca/
niculæ. mare enim per id tempus euertitur, quod latis/
sime apud Bosphorum patet. limus enim in summa
effertur, piscesq́ʒ innatant. Aiunt etiam si gurgitũ ima
sæpius terantur, plures capi secundo iactu q̃ʒ primo.

EX CAPITE XXII

Vgilũ natura ridetur, in metu capite ab/
scondito totos se occultari credentium.)
De hac mugilũ simplicitate loquitur &
Aristoteles octauo de historia animaliũ
dicens: Gulosus omnium maxime mugilis est atqʒ in/
satiabilis: quo circa, uentre distento grauescit, & nisi ie
iunus sit hæret iners. cum hic metuerit caput abscon/
dit, quasi corpus totum occultet. Iisdem tamen tan/
ta salacitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia
coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per
os ad branchias religata emissum in mare, eademq́ʒ li
nea retractum fœminæ sequantur ad littus. rursusq́ʒ
fœminam mares partus tempore.) Aristoteles quin/
to de historia: Circa phœnicen, inquit, uel mutuo se/
xuum aspe/

xuũ aſpectu capi piſces accepimus. mugiles enim mares à piſcatore ſubducuntur, quorum aſpectu fœminæ cõgregantur, atq; ita obretiuntur: uerſaq; uice mares capiuntur ſubductis fœminis: quod item Oppianus tradit libro quarto. De mugilum copia in Narbonenſi prouincia Plinius ſupra capite de delphinis meminit. Mugiles autem ceſtrei græce dicti, quos & plotas Polemon uocari dixit, cephalis bonitate inferiores, & maximis meliores, ſunt piſces littorales, piſcium omnium inter ſquammatos uelociſsimi, candidi, uulgo cephali appellati: quorum genera plura ſunt. Chelones cæteris omnibus bonitate inferiores, ut autor eſt Diphilus: ſargones, mizones ſiue mixones, cephali, & quos Euthydemus ſphenas uocauit, quod formã ut cuneus quadrãgulatã habeant. Chelones ſunt apud Ariſtotelẽ, quos Theodorus labeones cõuertit. De ſargonibus Ariſtoteles v de hiſtoria meminit, ſargos eos appellando, de quibus meminit & Athenæus. Nam eſt alterũ piſcium genus nomine ſargus, de quo ſuo loco diſſeremus. Mizones ſiue mixones à Theodoro mucones interpretati ſunt, qui & banchi appellantur ex Plinio triceſimo ſecundo uolumine, de felle piſcium loquente: Item banchi quem quidam myxona uocant. Athenæus banchũ inter mugiles minimũ pro eo accepit, quem Ariſtoteles chelonem uocauit. Myxon autem apud Ariſtotelem, ſiue

myxinos apud Athenæum, pro alio mugili ꝙ chelo/
ne capitur. Cephali quos Theodorus capitones con/
uertit, ſunt mugilum generis maximi, uulgo quoq; ca
pitelli à capitis magnitudine & grauitate cognomina/
ti, ut Euthydemus Atheniẽſis exiſtimauit, guſtu præ
cæteris ab Hiceſio laudati: à quo mugiles omnes tan/
quam à maiori & nobiliori nomine ſumpto cephali
appellantur. De cephalo ſiue capitone Hippocrates,
Ariſtoteles, Athenæus, Oppianus, Auſonius, cæte/
ri. Itemq; mugilum quoddam genus in fluuijs lutu/
lentis reperitur, quod neque mares, neque fœminas
habet, ex Ariſtotele ſecundo de generatione anima/
lium, qui & alios quoſdam mugiles duabus duntaxat
pinnis lacum Sipharum producere ſecundo de hiſto
ria, & quarto de partibus, & de inceſſu animalium te/
ſtatus eſt. Marinos quoq; mugiles antiqui in piſcinis,
lacubusq; dulcium aquarum claudebant, M. Varro/
ne & Columella tradentibus. mugilum labeones, ſar/
gones, mucones, capitones, graueſcere utero mẽſe de
cembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis, ſed per id
tempus deteriores ſunt. nam & laborant, unde fit ut
tunc potiſsimum ruant in terram ac excidãt. feruntur
porro graui ſtimulo agitati in terrã, atq; omnino id
temporis motu perpetuo incitantur donec pariãt: ſed
requieſcunt à partu continuo, qui ſemel anno locis ijs
maxime editur, qua flumina exeũt. ſũt qui omne mu/
gilum

lum genus ſponte oriri opinãtur, ſed non recte. Nam & oua eorum fœminæ, & ſemen genitale mares, habere cernũtur. Mugiles omnes carne omnino abſtinẽt, cuius rei argumentũ reddit Ariſtoteles octauo de hiſtoria, quod neq; in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neq; eſca in eos ex carne utimur, ſed oſſa panis. Nos uero terræ inteſtinis maritimis hamis affixis piſcamur eos. ueſcitur mugilis, unuſquiſq; alga atq; harena. unde adagiũ: Ceſtreus ieiunat, de iuſtis dicitur, quod alios nõ comedat. quamobrem qui nõ ueſcũtur aliqua re animata, ceſtrini appellari haud immerito poſſent. Pythagorei uero, & ſi animata aliqua mediocriter comedebant, à piſcibus tamen prorſus abſtinebant, quia non ſunt uocales, propter ſilentium quod iuſſerant, & cuius obſeruatores erant. Capito quem alij labeonem uocãt, littoribus gaudet. alter generis eiuſdẽ translittoranus eſt, qui non niſi mucore ueſcitur ſuo, quamobrẽ ſemper ipſe ieiunus eſt. ſic etiam Galenus capitonem non in mari ſolum, ſed etiam in ſtagnis & fluminibus naſci tradit. Paſcuntur limo om̃es capitones, quo fit ut graues & ſordidi ſint: piſcem ipſi nullum omnino edunt: & quoniam uerſari in limo ſolent, efferunt ſe, urinãturq; ſæpe, ut corporis ſordes abluant. Oua fœtuſq; eorum à nulla belua uiolantur, quapropter copioſe exiſtunt, ſed cum adoluerint, tunc à cæteris piſcibus corripiũtur, maximeq;

ab arcano. mugiles ingenio quoq; præditi sunt. nam sciunt esse in esca hamum, insidiasq; non ignorant. auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiant cibos, qui & ad concoctionem iuuandam, modo auium uentriculos habēt. Huic piscium generi imbres maxime nocent. fit enim ut pluuijs multi ex his de facili excæcentur, si modum aqua excesserit. Solet enim per hyemē potius capito ita affici. nā oculi eius albescunt, & macilentus per id tēporis capitur, atq; ad postremum malo eodem interit, quod nō magis imbriū copia q̃ algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi, tū in Nauplio agro terræ argiuæ, in uadis multi capti sunt cæci cum hyems fuisset asperrima, multi etiam albos habētes oculos capti sunt. sed cū cæteri fere oēs ouiperi pisces ueris tēpore, mugiles autumno uigent. subeunt etiam fluuios, & præstant in fluentis & lacubus ex Aristotele. quod item Strabo ex Aristobuli sententia confirmat. Diphilus inquit, mugil marinus & lacustris & fluuiatilis est. hic uero oxyrinchus etiam uocatur. Athenæus difficile inquit concoquuntur qui è mari subeunt, ut mugiles: & in uniuersum omnes pisces, qui utrisque gaudent aquis. Ex ijs uero qui tantum in fluuijs & paludibus degunt, fluuiatiles sunt meliores. palustris enim aqua, est aquæ putrefactio. Ex fluuiatilibus autem meliores sunt, qui in ue

locissimis fluuijs degunt, & in concoctione maxime præstant. Verum ubi dulcis aqua admiscetur mari, & ubi pelagus & sinus magni sunt, omnes pisces humidiores & pinguiores sunt, & gustu suauiores, ad concoctionem & alimentum minus boni. In littoribus uero qui magno pelago expositi, duri & graciles magna ex parte sunt. Vbi autem littora sunt profunda, nec uentis infestantur, & si iuxta urbs aliqua fuerit, hic maiori ex parte pisces æque ad uoluptatem & concoctionem, & ad corporis alimentum optimi sunt. hæc ille. dormiunt mugiles, ut fuscina interdum sæpenumero dormientes capiantur, & liquidius inter pisces audiunt. Cauda quoque eorum à lupo abscindi solet, qua abscisa sæpe etiam uiuere uisi sunt. & quanquam lupus & mugilis inimici sunt capitales, stato tamen tempore Aristotelis & Nigidij testimonio cõgregãtur. mirum quidem est, quod Athenæus de mugilibus refert. Ait enim in Arethusa circa Chalcidem se uidisse mugiles cicures, & capientes ab afferentibus cibos. Cæterum differt cestreus, hoc est mugil, à cestra. Cestram enim Dorion & Pollux eandem esse cum sphyræna uoluerũt, maioris alimenti quàm congri, ut autor est Diphilus. Est autẽ sphyræna piscis, latine sudis appellatus, quanquam Theodorus in Aristotele malleolũ cõuertit.

Plinius

Plinius trigesimo secundo uolumine: Sudis inquit latine appellata, à Græcis sphirena, rostro similis nomine magnitudine inter amplissimos, rarus sed tamen non degener. De sudi M. Varro meminit libro de lingua latina quarto, his uerbis: Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus, ex qua parte similibus, ut anguilla, lingulaca, sudis. meminit itē Oppianus libro primo, in hodiernumq́ꝫ diem græci sphirenā uocant.

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus accipenser unus omnium squāmis ad os uersis contra aquam nando meat, nullo nūc in honore est, quod quidem miror cum sit rarus inuentu: quidā eum elopem uocant.) Accipēser piscis squammas ad caput uersas gerens. Ex antiquis autē non pauci, ut legere est apud Macrobiū, de eo conscripsere, qui nec illius seculi delitias euasit. & ut liqueat secundo bello punico celebre nomen huius piscis fuisse, accipite ut meminerit eius Plautus in fabula quæ inscribitur Baccharia, ex persona parasiti. Quis est mortalis tāta fortuna affectus unquam. Qua ego nunc sum? cuius hæc uentri portatur pompa. Vel nūc qui mihi in mari accipenser latuit antehac. cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus. Et ne uilior sit testis poeta, accipite assertore Cicerone in quo honore fuerit hic piscis apud P. Scipionem Africanum illum & Numantinū: hæc sunt in dialogo de fato uerba Ciceronis. Nam cū esset apud

ſet apud ſe ad Linternum Scipio unaq; Pontius, alla tus eſt forte Scipioni accipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis (ut ferũt) in primis nobilis: cum aũt Scipio unum & alterũ ex his qui eum ſalutatũ ue- nerãt inuitaſſet, pluresq; etiam inuitaturus uideretur, in aurem Pontius: Scipio inquit, uide quid agas, acci- penſer iſte paucorũ hominum eſt: quem etiam Mar- tialis uidetur his uerſibus commendare:

Ad palatinas accipenſem mittite menſas.
Ambroſias ornent munera rara dapes.

Plinius tamen hunc piſcem ſuis temporibus nullo in honore fuiſſe tradit. Poſtea præcipuam autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere.) De lupo piſce, quem Græci la- braca uocãt, uariæ fuerunt recentiorum autorum ſen tentiæ. Prima fuit Simonis Ianuenſis, quẽ Franciſcus Philelphus imitari uidetur. hi nanq; uolebant lupum piſcem eum eſſe, qui nũc materno tritoq; uulgi ſermo ne lucius uocaretur, coniectura ducti, quod lupus pi- ſcis grȩce lycos pudendo errore appellaretur, ut y te nui in u uerſo lucus, ac dein lucius cognominatus eſ- ſet. quȩ opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Ga leni facile cõfringitur. nam lupus piſcis (uti retulimus) labrax græce dicitur, non lycos. etenim lycon latini lu pum animal quadrupes interpretantur. Præterea lu- pus piſcis, quamuis amnes ſubire ſoleat, nõ eſt fluuia

m tilis, uti

tilis uti lucius, ſed marinus, quod Galeni autoritate confirmari uidetur, de lupo piſce ita libro de uirtu/te alimentorum tertio ſcribentis. Lupum in dulci/bus aquis natum non uidimus, ſed ex mari in flumi/na ac lacus aſcendentem conſpeximus, propter quod parumper limoſus inuenitur aliquando quemadmo/dum cephalus. non fugit autem ſtagna ſalſa, nec oſtia fluminum, quamuis in profundo maris uer/ſari ſit ſolitus. Et Columella, maiores noſtros inquit, adeo ſtudioſos in alendis piſcibus fuiſſe, ut & dulci/bus aquis marinos clauderent piſces, atque eadem cura mugilem ſcarumq́ꝫ nutrirent, qua nunc mure/na & lupus educatur. ex quibus uerbis manifeſte ap/paret lupum non eſſe lucium: nam lupus quum piſcis marinus eſſet, magna cura in dulcibus aquis educa/batur. De lucio Auſonius certe meminit, qui eum nõ aliter quàm lucium his uerſibus appellauit.

Lucius obſcuras ulua cœnoq́ꝫ lacunas
Obſidet, hic nullos menſarum lectus ad uſus,
Feruet fumoſis olido nidore popinis. Cui tin/cam etiam continuo ſubiecit hoc carmine:

Quis non & uirides uulgi ſolatia tincas
Norit? de quibus cum uilis generis eſſent, non puto Columellæ teſtimonio ueteres meminiſſe. In/quit enim octauo libro: Item flutas quæ maxime pro

bantur murenas, & ſi quæ ſunt ſaxatilis notæ, qua/
rum pretia uigent: nam uile ne captare quidem, ne/
dum alere conducit. Secunda opinio fuit Raphaelis
Volaterrani, & ante eum Poggij Florentini ſenioris,
qui lupum eſſe ſturionem aſſeruere, indicio quod ſtu/
riones tyberini intra duos pontes capti meliores eſſe
exiſtimãtur, id quod de lupo autorum omnium con/
ſenſu teſtatum apparet. quam ſententiam iam ſupe/
rius oſtendimus eſſe falſam, quum de ſturione agere/
mus: argumento quod lupus non aſpera cute, ut ſtu/
rio, ſed tantum ſquammis ex Ariſtotele muniatur.
ſic enim de natura animalium libro ſexto ait: Pariunt
oua omnes qui ſquammis teguntur, ut lupus, mu/
gilis, etelis, & qui candidi appellantur. Paulus quoq;
Ægineta cephalo, hoc eſt capitoni lupum ſimilitu/
dine comparauit, quam quidem opinionem du/
dum & ante alios confutauimus. Tertia uero opi/
nio fuit Sipontini, quam puto cæteris ueriorem: uo/
luit enim lupum eſſe piſcem, qui nunc uarolus à Ve
netis nominetur. Conſtat enim à lupo quadrupe/
de animali appellatum hunc piſcem fuiſſe, cuius tanta
auiditas & uoracitas eſt, ut deficiente cibo terra ueſca
tur. Sic etiam uarolos piſces uoraciſsimos eſſe cõſtat,
quippe qui piſces & purgamenta quęcunq; uel etiam
putrida inſectentur. Quare Lucilius acer & uehemẽs

poeta uolens ostendere se scire hũc piscem egregij sa/
poris esse, qui inter duos pontes captus esset, eũ quasi
liguritorem appellauit catilonẽ, scilicet qui latrinarum
stercore inter duos pontes uesceretur. proprie autem
catilones dicũtur golosi, quasi catillorum liguritores.
unde & Columellæ hos pisces rapaces lupos appella
re collibuit. quorũ duo quoq; genera fecit octauo de
re rustica libro: Sunt em̃ inquit alij uarij, alij sine ma/
cula. Itẽq; è mari in tybrim uarolos ascendere, tuncq;
euadere pinguiores ac meliores uidemus, quod & lu/
pos facere autores fere omnes memoriæ prodiderũt.
Addo etiam quod lupus lapidem in capite gestat ex
Aristotele octauo de historia: maxime inquit infestã/
tur algore qui lapidem in capite habent, ut *chromis*,
lupus, pager, sciena. quod idem Plinius meminit his
uerbis: Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed ma
xime qui lapidem habere in capite existimãtur, ut lu/
pi, chromes, scienę, pagri. Itemq; lupum bis anno par
tum exercere ijdem autores & Athenæus prodidere.
nam hyeme & æstate circa fluminum hostia parit, ut
apud Aristotelem quinto & sexto eiusdem historiæ
libro legitur, qui & cor trigonũ habet. Athenæus Mi/
leti grãdissimos lupos prouenire, eorumq; cerebrum
suauissimum esse testatur. nos autem affirmamus lu/
pos multo maiores reperiri in dulci portu, qui nunc di
citur Phanarius: ibi enim dulcis aqua est: quem intrat
amnis

amnis Acheron ex Acherusia palude profluēs apud sinum ambracium: similiterq; in Eloro amne, ut autor est Nymphodorus Syracusanus. Hicesius uero lupos inquit optimi succi esse & nutrimenti. quos cæteros pisces sapientia superare Aristophanes tradit, quippe qui cautius insidias euitare sciant, id quod Plinius & Oppianus cōfirmare uidentur. lupum item & mugilē inter se inimicitias exercere, stato tamen tempore congregari: abscindiq; mugilis caudā à lupo Aristoteles, Nigidius & Plinius tradidere. Dicamus igitur una cum Sipontino, lupum esse uarolum, piscem squammosum, squāmis aliquanto minutis, candicantibus præsertim supina parte, ore immenso sine dentibus, interius tantum aspero: à capite uirga quædam nigra ex utroque latere in caudam usque protrahitur. pręfertur, & in honore est, qui à cādore mollitiaq; carnis laneus (ut inquit Plinius) siue lanatus ut Martialis dicitur, tūc gratiam saporis habens, cum fluuios ascenderit, nunc his in locis, nunc alijs melior: sicuti de tyberino constat, qui inter duos pōtes capitur. Talis in maximo pretio & honore ab antiquo in hunc usq; diem habitus est. M. enim Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad uictum gignantur, pisci tyberino palmā tribuit, his uerbis in libro (ut ait Macrobius) rerum humanarū undecimo: Ad uictum optima fert ager campanus frumentum, falernus ui-

 num, cas-

num,caſsinâs oleum,tuſculanus ficum,mel tarẽtinus, piſcem tyberis. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huius fluminis piſcibus, ſed inter eos præcipuum locum lu/pus tenuit,& quidem is qui inter duos pontes captus eſſet. id oſtendunt cum multi alij, tum etiam C. Ti/tius uir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanni am ſuaſit:cuius uerba ideo ponentur,quia non ſolum de lupo inter duos pontes capto erũt teſtimonio, ſed etiam mores quibus pleriq; tunc uiuebant, facile pu/blicabunt. Deſcribens enim homines prodigos in fo rum ad iudicandum ebrios commeantes, quæqúe ſo leant inter ſe ſermocinari, ſic ait. Ludũt alea ſtudioſe, unguẽtis delibuti,ſcortis ſtipati. Vbi horæ decẽ ſunt, iubent puerum uocari, ut comitium eat percõtatum quid in foro geſtum ſit.qui ſuaſerint,qui diſſuaſerint. quot tribus iuſſerint, quot uetuerint. inde ad comiti/um uadunt, ne litem ſuam faciant. Dum eunt, nul/la eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui ueſicam plenam uini habeant. Veniũt in comitium triſtes,iubẽtur dicere: Quorum negocium eſt,narrant.iudex teſtes poſcit,ipſus it minctum. ubi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit, literas in/ſpicit. Vix præ uino ſuſtinet palpebras,eunt in conſi/lium. ibi hæc oratio, Quid mihi negocij eſt cum iſtis nugatoribus, potius quàm potamus mulſum mixtũ uino græco, edimus turdum pinguem, bonumq; pi/

ſcem lu/

ſcem, lupum germanum qui inter duos põtes captus fuit. Hæc Titius. in tanto itaq; honore lupus apud antiquos habebatur, ut per excellentiã piſcis nomen ſolus fuerit adeptus, quaſi nullum alium piſcis nomine dignum uocari exiſtimarẽt, ut ex dicto illo luxurioſo apud M. Varronem libro de re ruſtica tertio, percipi facile poteſt. Cum enim inquit ad Minidiũ hoſpitem Caſsini Philippus diuertiſſet, & ei è uicino flumine lupum piſcẽ formoſum appoſuiſſet, atq; ille guſtaſſet & expuiſſet, dixit: pereã ni piſcem putaui eſſe. lupi, ut teſtat᷑ Celſus, medij inter teneros duroſq; piſces ſũt, atq; leuiores planis. Galenus uero quo ad nutrimẽtũ dãnare uidetur piſces oẽs, qui iuxta fluminũ oſtia uictitãt, propter latrinas & coquinarũ ſordes, et alia quę abluũt, quapropter lupos tyberinos dãnaſſet. De lupis quadrupedib. hic nihil dicemus. nã de ijs p̃cedenti uolumine diſſeruimus. Verũ & inter aues è monedularum genere lupus eſt. Monedularum enim tria ſũt genera ex Ariſtotele nono de hiſtoria. unũ quod graculus uocatur magnitudine quãta cornix, pedibus & roſtro rutilis. Veronenſis ager maxime abundat hoc genere, ibiq; tacolæ nominantur. alterũ lupus cognominatum, paruum, & ſcurapola Venetis appellatum: tota hæc & pedibus & roſtro nigra eſt. Tertiũ quod familiare Lydię ac Phrygiæ terrę ideoq; palmipes eſt. Aranei quoq; genus ex Ariſtotele & Dioſc. quod lupi nomen accepit: partim exiguum quod non texit:

partim maius quod asperã paruamq; telam apud terram aut sepes orditur, buculis intexere solitũ, primoridijs intus positis. obseruat dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit ut capiat. partim uarium est, quod paucam uilemq; telam sub arboribus facit. post lupum asello pręcipuam fuisse autoritatem Plinius ex Cornelij Nepotis & Laberij poetę sententia testatur. Est autẽ asellus piscis, quem onon & oniscon Græci uocant, duos in capite lapillos molari forma, & cor in uentre habens, solus omniũ qui uentrem uarium habet. unde Epicharmus pœcilogastora uocauit. & diebus canicularibus latet, & solitarie uagatur ex Athenæo, dictus secundũ Varronem à colore asinino. Vnde asellum uulgo etiam cognominãt. Oppianus uero nõ tantum à colore quantum ab eius etiam ignauia uel segnitia dictum existimasse uidetur, qui eum segnem sæpenumero appelllat, boni nutrimenti ut Galenus autor est. Asellorum duo habentur genera ex Plinio & Athenęo. unum callarias minor, qui & gallerias & galeridas uocatur ex Athenæo: qui nõ nisi in alto capitur, proptereaq; alteri generi præfertur, quem Aristotelem onon tanq; maiorem appellasse arbitror. Dorion onõ ab onisco dirimit, maiorẽ onon & gadum uocans: oniscon uero minorem gallariã siue galeridam atq; maxinon ex Athenæo. Euthydemus asellum ab alijs bacchum, ab alijs gallariam uocari tradit

cari tradit. de baccho Diphilus meminit his uerbis: Bacchus boni ſucci eſt,& malæ cõcoctionis: quẽ qui/ dem oniſcon piſcem Aetius ad uitia interaneorũ cõ/ mẽdauit. oniſcos etiam Hippocrati uulnerariũ inſtru mentum eſt ad luxata corporum. Aſellorum duo genera,callariæ minores & bacchi.) Hermolaus uide tur hoc loco dicere,poſſe etiam legi banchus,ſed ego potius bacchus q̃ banchus legerem,tum ex uetuſtis codicibus,tum etiam Athenæo,Euthydemo atq; Di philo,in quibus bacchum ſcriptũ inuenimus,nõ ban/ chum:ex eo forte quod aſinus (teſtante Plinio quar/ to & uiceſimo uolumine) dicatus eſt Libero, hoc eſt Baccho, ut banchus alius omnino piſcis ſit,uti retuli/ mus inter mugiles minimus. At in lupis in amne ca pti præferuntur.) Quidam corrigũt: At lupi in amne capti præferuntur. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſq; ueſci nõ aliis piſcibus,mari carpathio maxime frequẽs.) Græ cis hodie etiam ſcarus uocatur:qui(ut autor eſt Colu mella) totius Aſiæ Græciæq; littoribus Sicilia tenus frequentiſsimus, exit nunq; in liguſticũ, nec per Gal/ lias enauit ad Ibericum mare.Itaq; ne ſi capti quidem perferãtur in noſtra uiuaria,diuturni queant poſside/ ri.Poſtea uero Optatus præfectus claſsis, Plinio Ma crobioq; tradentibus, ſciens ſcarũ adeo littoribus Ita licis ignotum, ut nec nomen latinũ eius piſcis habere/

tur, incredibilem scarorum multitudinem uinarijs nauibus huc adductã inter hostiã & Campaniæ littus in mare sparsit, miroq́ꝫ ac nouo exemplo pisces in mari tanquam in terra fruges aliquas seminauit. Idemq́ꝫ tanquam summa in hoc utilitatis publicæ uerteretur, quinquẽnio dedit operam, ut si quis inter alios pisces scarum forte cepisset, incolumem confestim & inuiolatum mari redderet, ut inde postea frequẽtes Italiæ littoribus inueniantur, nõ ante ibi capti. Antiquitus principatum tenuit, iecinore cõmendatur, ut in Vitellij patina cõmemorat Trãquillus scarorum iecinora. Martialis quoque:

Hic scarus æquoreis qui uenit obesus ab undis,
Visceribus bonus est, cætera uile sapit.

Epicharmus uero quum scarũ extollere maxime uellet, adeo bonũ esse dixit, ut neqꝫ etiam dijs fecem licere eijcere. Hos in sinu hermionico, siue saronico aut salaminio, in quo à dextris sunt portus pyræus nunc portus leo nuncupatus, & Athenę in continenti ad nihilũ deductæ, Sithines modo nominatæ: & in Hellesponto qui hodie strictus Calipolis appelletur, & Cydoniæ quæ nũc Cãca uocatur, & alibi scaros frequentes uidimus, nullibi tamen q̃ꝫ in mari rubro frequẽtiores. Scarũ inquit Ouidius Plinij testimonio inclusum nassis nõ fronte erũpere, nec infestis uiminibus caput inserere, sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores atq́ꝫ

res, atq; retrorſum ita erumpere: quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat, apprehenſa mordicus cauda adiuuare nixus erumpentis. quod ideo eum facere tradit Oppianus, ne ſi capite erumperet, oculos læderet: atque hamo etiam defixum à ſocio redimi prærosa linea. Sunt autem ſcari autore Nicandro, alij oniæ, alij æoli cognominati, qui quamuis teneriores, duri tamen ſunt, ut autor eſt Celſus. Diphilus uero inquit, ſcarus eſt mollioris carnis, dulcis, leuis, ſtomacho idoneus. ex ſcaris autem recens ſuſpectus, quoniam lepores marinos uenando comedunt. Optatus Elipertius præfectus claſsis.) Vetus lectio, Optatus ditius præfectus claſsis: ut forte aperuerint d literam in e & l, ſcripſerintq; Elitius, ac deinde Elipertius. Macrobius hunc non Elipertium, ſed Octauiũ pro Optatum tantummodo nominat, ut ęſtimandũ ſit. Proxima eſt his mẽſa generis dũtaxat muſtelarũ: quas mirũ dictu inter alpes lacus quoq; rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat.) Vetus lectio brigãtinus non bigrãtinus habet. Ptolomæus Brigantiũ oppidũ in rhetia non procul ab ortu danubij eſſe poſuit: cuius populos brigãtinos Strabo etiam appellauit, ut à brigãtio brigantinus, nõ bigrantinus deducatur. Itẽq; murenis nõ marinis habet, hoc modo: lacus quoq; rhetiæ brigantinus æmulas murenis generat, quaſi muſtelam murenę ſuo ſimili, q̃ tunc

in maximo erat precio, cōparauerit. qui autem mari/nis legunt, mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacu/stribus meliores, insigni mendacij uanitate dicere co/gentur. Sunt enim mustellæ pisces longi, tenues & lu/brici, nunc uulgo lampetræ cognominati, sine pinnis, murenę similes, colore nigricantes, branchijs detectis instar foraminum quę septem numero ex utroq; late/re sunt, rostro scisso contra q̄ cæteri pisces habent: sic forte (ut opinor) appellatæ, quod longæ sint, & spinā chartilagineam ac branchias detectas, hoc est non in/tectas osseo operimēto ut cęteri pisces habeāt, quem admodū galei, quos Theodorus mustellos interpre/tatus est. Etenim galei sunt pisces è genere chartilagi/neorum longi, qui spinam chartilagineā & branchias detectas obtinent, sicuti ab Aristotele primo & secun/do de historia, ac secundo & quarto de partibus ani/malium declaratur. Columella certe octauo de re ru/stica, auidas mustellas appellauit, de qua etiam Auso/nius sic cecinit in Mosella:

Quæq; per Illyricum, per stagna binominis Histri
Spumarum indicijs caperis mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno;
Quis te naturæ pinxit color: atra superne
Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.

Corporis

Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsq; sub extremam squallet cutis arida caudam.

Huius opinionis ex recentioribus Sipontinus autor fuit, qui in suis cōmentarijs Cornucopię inscriptis, ita loquitur: Mustellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis fere similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris, nūc lampetras nominant. quam quidem opinionem præ cęteris puto ueriorē, maxime autoritate Ausonij, qui mustellam pro lampetra examussim descripsit: Et Herodoti scriptoris antiqui libro suæ historiæ quarto, ubi de Pœnorum pastoraliū regione loquitur. Sunt præterea inquit mustellæ, quæ in silphio nascuntur murenis simillimæ. Sunt etiam qui lampetram è genere murenarum esse uoluerunt, argumento, quod lampetra pinnis careat, quod idē de murena Aristoteles de natura animaliū libro primo testatus est. Piscium, inquiens, alij pinnas duas tātum habent, qui longi & lubrici sunt, ut anguillę, ut congri: aut nullas omnino habēt, ut murena. quod similiter quarto de partibus animalium dixit, cuius quidem rei Plinius quoq; meminit, ut mox dicemus. Mouentur præterea alia coniectura, quod Plinius dixit in septentrionali gallia murenis omibus dextera in maxilla septenas perspici maculas, pro foraminibus maculas interpretātes. Sed ij à uero maxime declinare uidētur, ut branchiarū ratio

ſuadet. Caret enim murena branchijs integris ex Ariſtotele ſecũdo de hiſtoria, & Plinio hic inferius, quas lampetra, uti retulimus, detectas uelut chartilaginea obtinet: ut qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum eſſe genere fateri omnino neceſſe ſit, quum ex longis ouiperis nulli alteri generi præterquam murenis branchiæ integræ deeſſe uideantur, eiſdem tradentibus autoribus. Præterea ſi maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra ſunt, foramina eſſent, Plinius neque murenis ſeptentrionalis galliæ tantum, neque maxillæ dextræ duntaxat uiuentibus ineſſe maculas dixiſſet. Verum qui muſtelam ſiue lampetram pro eo capiunt, qui galeos ab Ariſtotele dicitur, muſtelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri uerſantur: quippe cum galei qui è genere chartilagineo ſunt, non oua ut lampetra, ſed animal pariãt, tum Plinio, tum maxime Ariſtotele ſecundo de hiſtoria tradẽte. Pariũt oua omnes qui ſquamma conteguntur, animal oẽs qui genere chartilagineo cõtinentur, excepta rana: quod etiã libro ſexto meminit. Galei inquit, id eſt muſteli, genuſq; omne muſtelinũ, ut uulpecula, ut canis: & plani, ut torpedo, raia, leuiraia, paſtinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cũ intra ſe oua pepererint. & quarto de partib. animalium: chartilaginea & uiperę animal edunt in lucẽ, ubi primum intra ſe oua pepererint. Etenim primum hęc

ouum

ouum cócipiunt, deinde ouo in uẽtre disrupto animal excludũt, uti primo de historia etiã testat̃ his uerbis: animaliũ ergo q̃ animal generant, aut oua intra se prius cõficiunt, ut chartilaginea, aut illico animal intra se formant, ut homo, ut equus. Quã ob rẽ mustela, cum oua solũ nõ animal excludat, cũ galeis chartilagineis admiscenda nõ erit: & eo quidẽ magis ab hac sentẽtia tẽperare debuissent, q mustelas brãchias habere negauerint, quibus Arist. lib. de hist. primo, galeos præditos esse affirmauerit his uerbis: Alteris brãchiæ detectæ ut galeo, hoc est mustelo, raiæ, reliquisq; generis eiusdẽ. & secundo etiã eiusdẽ historiæ. Qui autem branchias habent, aut intectas cõtinent eas, aut detectas, ut chartilaginea genera oĩa. Simili modo coarguuntur, quando Hicesiũ pro lampetra galeũ asteriã uocatũ intellexisse dicũt. nam galeos asterias est, quẽ Theodorus mustelũ stellarẽ latinitate donauit, inter chartilagineos, ut dictũ est, animal pariẽtes, cute aspera, nigris stellata maculis, nũc à Venetis piscis cattus cognominatus. mustelã igitur, non galeon à Græcis, tum rationibus antedictis, tum etiã quod galeos non proprium nomẽ sit piscis, sed genus ad omnes pisces chartilagineos lõgos, ut uulpeculã, caniculã, hinnulũ, spinacem, stellarẽ, & reliqua generis eiusdẽ: sed galen (ut autor est Herodotus) potius appellandũ interpretandi ratio deposceret: non alia de causa nisi ob eam

quam

quam cũ mustelis siue galeis habet, uti retulimus, conuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus una cum Sipontino mustelã esse, quã modo lampetram uocãt. Est etiam mustela terrestre animal quadrupes, cuius genera duo sunt. alterum scilicet domesticum, alterum syluestre. Mustelã uulgarem, quæ in domibus nostris oberrat, Græci galen catœcidion appellãt. Hęc musculos in domibus nostris uenatur, felium modo. Theodorus tamẽ galen interdum mustelam, interdum cattum interpretatur. nec quam ob rem ita uerterit satis coniicere possum, cum cattum Græci æluron, & latini felem appellẽt, uti ipse etiam transtulit. Plinius nanq; libro decimo ita ait: Feles autem quo silentio, q̃ leuibus uestigiis obrepunt auibus, q̃ occulto speculatu in musculos exiliunt? excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis.) Mullus piscis est, modicæ magnitudinis, gemina barba in inferiori labro, squammis pallentibus, seu ad uiredinem uergentibus, uirgis quibusdam aureis parallelis: qui si uiuus desquammetur, colorem sanguineum recipit. Scribitur mullus piscis cum duplici l, cum à colore mulleorum, ut putat Fenestella, illi sit nomen inditum. Mulleus enim erat (ut Festus inquit) genus calceorũ, quibus reges Albanorum primi, deinde patritii, usi fuerant. M. Ca

rañt. M. Cato originum libro ſeptimo: qui magiſtratum curulem cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. Item Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullãdo, id eſt ſuendo dictos. Vopiſcus in Aureliano: Calceos inquit mulleos, & cereos & albos & hederaceos uiris om̃ibus ſuſtulit, mulieribus reliquit. Mullum Græci Triglen geneatida, hoc eſt barbatum uocant. hinc Cicero in paradoxis barbatulos, & Varro tertio de re ruſtica, barbatos mullos appellarunt. Veneti barbonem à gemina barba illa cognominãt. Trigla autem à Grȩcis appellatur, non quia triformis ſit, ut quidam recentiores aiunt, ſed quod ter pariat in anno, ex Athenæo Oppianoq́;. Ariſtoteles quoq; quinto de hiſtoria, ex piſcibus ſolum mullum dixit ter anno parere. quod item Plinius meminit hoc libro. Fuit mullus apud antiquos maximæ nobilitatis & gratiæ. Aſinius Celer temporibus Claudij: Mullũ octo millibus nũmûm. hoc eſt ducentis aureis emit, qui binas libras ponderis raro ſuperat, ut Martiali una cum Plinio uidetur his uerſibus:

Nolo mihi ponas rhombum mullumq́; bilibrem.

Horatius autem dixit: Laudas inſane trilibrem mullum. Seneca uero libro decimoquinto epiſt. Mullum quatuor librarum pondo Tyberio imperatori donatum: quem in macellum cum deferri & uenire iuſsiſſet

ab Octauio quinq; sestertijs emptum fuisse scribit. Iu
uenalis quoq; mullum sex librarum ponderis fuisse,
sexq; millibus sestertijs emptũ cõmemorat. octogin-
ta tamen librarum mullum in mari rubro captum Li-
cinius Mutianus prodidit. Laudatissimi qui, ut inquit
Plinius, conchylium sapiunt, ubi forte cõcha fuerit ci-
bus. Mulli nanq; & carne uescũtur, & alga & concha
& cœno ex Aristotele octauo de historia. sed & putri
da et humana cadauera insectant̃ ex Oppiano, quod
haud uerũ existimo. Antiphanes enim in Butalione
pisces paruos commendat, magnosq; damnat, quia
homines deuorant: & propterea dixit mullos & mæ-
nas Helenæ fuisse cibos, quod homines non insecta-
rẽtur. Vigent autumno, quos & maritimis lacubus gi-
gni apertum est. Mullorum plura sunt genera, autore
Plinio. Aristoteles de mullis dũtaxat littoralibus fuis-
se locutus uidetur, quibus Plinius gratiam saporis in-
esse negauit. Qui enim ex eo genere inquit, uilissimus
est, lutariũ nominant. hunc semper comitatur sargus
alius piscis: & illo cœnum fodiẽte, hic excitatum pabu
lum deuorat. Quidam hunc non lutarium, sed alutari
um appellare malunt: Ipse lutarium potius, partim ex
uetustis exemplaribus omĩbus, partim cum uilissimi
sit generis, & cœnum Aristotele & Plinio tradentibus
fodiat, una cum Hermolao appellandum esse cense-
rem. Aristoteles nãq; libro de historia octauo inquit:
sargus

sargus mulli reliquias sequitur. Nam ubi ille luto excitato abijt (fodere enim potest) hic descendit & pascitur, imbecilliores(que) ne eodem adnatēt, arcet. Mullum piscem Proserpinæ, item Dianæ sacrum fecere græci, ut citharō Apollini, Mercurio bocas, Libero patri cittulum, apuam Veneri, Neptuno pompilum. Diphilus, ut scribit Athenæus, mullum dixit stomacho prodesse, durioris carnis, difficilis corruptionis: aluũ sistere, præcipue si in prunis decoquatur: si uero in frixorio, grauem esse difficile(que) concoqui. Celsus boni succi, atque medios inter teneros duros(que) pisces mullos esse testatur, Galeno etiam id fere asseuerāte libro de uirtute alimentorum tertio. Athenæus inquit, si mullus piscis uiuēs suffocatus fuerit in uino, & uir biberit, nō poterit agere rem ueneream, ut Terpsides narrat: & mulier si de eodem uino potauerit, fiet infœcunda. Mullorum frequenti cibo aciem oculorum hebetari Dioscorides monuit. Itemq(ue) contra morsus draconis marini, scorpionis & aranei recentes diuulsos impositos remedio esse. Marcellus uero in suo Dioscoride, ubi de mullo pisce agitur, Hermolaum accusat, quod ibi mullus recens, non crudus uerterit, existimans in omnibus exemplaribus Græcis eodem modo legendũ esse, quo in suo deprauate legitur: & quod non est leue inquit, in medicina periculum, si crudum & recēs promiscua significatiōe misceātur. Ad quod dicimus

nos: quinimmo si crudus uertisset, non leue fuisset in medicina periculum, cum crudum tam recens quàm salsum comprehendat. At recens & si crudũ etiam comprehendit, salsum attamen excludit. etenim Celsus pisces recentes ad differentiam salsorum libro secundo appellauit. Mulli aũt pisces non salsi sed recentes contra uenena in medicina admittuntur, ex indicio Plinij libro tricesimo secundo dicentis: Mulli recentis è capite cinis contra omnia uenena. & per ea quæ dixit contra oĩa uenena, possumus intelligere tam contra scorpiones, & dracones & araneos, quàm cõtra cætera alia uenena. melius igitur recẽs quàm crudus Barbarus interpretatus est. Labitur sæpenumero Marcellus, quia illum suum deprauatum codicem & Ruellium nimiũ adamauit, & Hermolao nescio quo malo genio infestior.

M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.) Et nos quoque in antiquis exemplaribus ita scriptũ inuenimus, ad omnem luxum ingenio mirus. Garus autem autore Plinio, liquor erat qui ex intestinis piscium præcipue scombrorũ sale maceratis fiebat, laudatissimus in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs, quem garũ sociorũ appellabãt: quod & Strabo affirmat. Herculis inquit insula obiacet carthagini, scombraria uocata, quod ib scombri copiosissime capiantur: ex quibus optimum garum

garum conficitur, dictũ quod ex extis gari piſcis con/ fiebat, quod ex carnibus etiam ex Dioſcoride fieri ſo lebat, latinoq́ꝫ nomine uacat. nec liquor fere ullus, prę ter unguenta in maiore precio erat. ab hoc autem dif/ fert alex, quod imperfecta, nec colata fex ſit. Hora/ tius: quo fece primus & alex: de quo Plautus, Plini/ us & Flaccus meminere. à garo differt etiã halme. Ga rum enim ſanies inteſtinorum piſcium eſt. halme ue/ ro muries & ſalſugo piſcium inueteratorũ: hoc eſt ius ſalſum in quo ſeruantur, quam uulgo ſalimuriam ap/ pellant. ex aceto quoqꝫ & muria fit quod oxalme dici tur: ſicut apud Cratinũ ex allio & muria ſcorodalme.

Aſinius Celer è cõſularibus hoc piſce prodigus Claudio principe unũ mercatus octo millibus num/ mûm.) Macrobius nõ octo millibus, ſed ſeptẽ millib. nũmûm inqt mullũ ab Aſinio emptũ fuiſſe: cuius uer ba hæc ſunt. Aſinius Celer uir conſularis (ut idẽ Sam monicus refert) mullum unum ſeptem millibus num mûm mercatus eſt: ut in alterutro ſit menda.

EX CAPITE XVIII

Oracinus in Ægypto.) Plinius cum ſupe rius de coracino marino peregiſſet, con/ ſequenter hoc loco differit de fluuiatili, quẽ Alexãdrei platiſtaton & platacã ap pellauere, & multi ſaperdẽ Euthydemo & Heracleo/ ne Epheſio teſtãtibus, unde & Parmenon Rhodius

inquit: qui saperdes uocatur platistatos, quẽadmodũ & coracinus ex Athenæo. Verũ differunt quidẽ genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Aristobuli uerbis conijcitur. Ita enim Strabo decimoseptimo libro loquitur: Pisces in Nilo permulti sũt ac diuersi, qui propriam quandam & suam formã habẽt, sed maxime noti sunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrũ uocãt. Item silurus & citharus & alosa & mugil: ex testaceis dilychnus, physa, bos: itẽ cochliæ ingentes, quæ uocem ululatui similem edunt. Postea paulo post inquit ex opinione Aristobuli, nullum piscem ex mari ascendere præter mugilẽ alosam & delphinũ propter crocodilos. Quare cũ coracinũ ẽ mari non subire Nilum, & in eo tamen reperiri constet, coracinus marinus erit ab eo q fluuiatilis est, specie omnino distinctus, quemadmodũ & perca. nam eius duo genera etiam diuersa sunt, alterũ scilicet marinum, alterum fluuiatile. De coracino marino Aristoteles, Plinius, cæteri græci: hodie coraca nominant.

Zeus idem faber appellatus Gadibus.) Quidam cõfundunt zeum, siue quod idem est fabrum piscem cum coracino, eũdem esse uolentes, utpote qui Plinij uerba hoc modo perperã interpretati fuerint. Coracinus in Ægypto. Zeus idem, scilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem sensus peruer

sus est

ſus eſt,& præter intentionem Plinij, qui libro trigeſi/mo ſecundo coracinum à zeo ſiue fabro aperte diſtin xerit. Verus tamē ſenſus Plinij talis eſt. Coracinus in Ægypto principatũ inter piſces obtinet:ſimiliter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatũ Gadibus. in cuius noſtræ interpretationis teſtimonium adduce mus Columellã octauo de re ruſtica dicentem. Rur/ſus optime ſaxoſum mare nominis ſui piſces nutrit, qui ſcilicet quod in petris ſtabulentur, ſaxatiles dicti ſunt, ut merulæ turdiq́ꝫ,nec minus melanuri. Atqꝫ ut littorum ſic & fretorum differentias noſſe oportet,ne nos alienigeni piſces decipiãt. nõ enim omni mari po/teſt omnis eſſe: ut helops qui pamphylio profundo, nec alio paſcitur: ut atlantico faber, qui & in noſtro Gadium municipio generoſiſsimis piſcibus adnume ratur, eumq́ꝫ priſca conſuetudine zeum appellamus, & cætera. qui item fabrum à colore atræ fuliginis mi/nus recte appellari prodidere, in ſenſu uerborũ Op/piani forte decepti,libro primo alieuticon dicentis, ut Lippij utar interpretatione, haud medius fidius uſqꝫ quaqꝫ aſpernãda, Et faber & nigro cui nomina dicta colore,Hæc coracinus habet. quę uerba nõ ad fabrũ ſed ad coracinũ referẽda ſũt. Hi.n.crediderãt ut zeus piſcis faber diceret à ſimilitudine fabri ferrarij, qui fuliginoſus eſt.Eſt autem zeus ſiue faber,piſcis ſpecie orbiculari,Cyzici frequens,quem chalceũ Græci uo/

cant ex

cant ex Athenæo. Circa Ebusum salpa, obscœnus alibi & qui nusquam percoqui possit nisi ferula uerberatus.) Salpa piscis circa ebusum insulam quæ nunc Euizza uocatur, sapore commendatur, cum alibi sit obscœnus, id est perniciosus & uitabilis. Diphilus uero inquit: Salpa dura, insuauis: melior tamen quæ in Alexandria est, & autumno nata. humidũ enim quid & albũ emittit. & est salpa quæ nunc quoq; salpa uulgo nominatur, pedalis magnitudinis q̃ uirgis quibusdam aureis & rubentibus secũdum longitudinem describitur, & ut inquit Epicharmus, dentata. parit semel in anno, uidelicet autumno, paulo ante ęquinoctiũ ex Aristotele quinto de historia, Athenæo & Plinio. stercore & alga uescitur. porrum etiam petit, & cucurbita capitur, quod ex om̃ibus uni euenit, quam maritimis etiam lacubus generari tradidit. Huic certe similis nascitur in mari rubro piscis stromateus appellatus, ut Philon narrat, uirgas habens per totũ corpus extensas, auri speciem referentes. In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur.) Salmo piscis est fluuiatilis squãmosus, truttæ similis, carne interius rubra suauissima ac lautissima. nullum enim piscem uel marinum, uel fluuiatilem salmone meliorem unq̃; comedimus, ut mea etiam sententia marinis & fluuiatilibus omnibus sit merito præferendus. optimi in Rhodano & Vultauia terræ Bohemiæ fluuio, qui Pragã per me

per mediũ diuidẽs in Albim fluuiũ defluit. Capiũtur etiam optimi, ſed grãdiſsimi in rheno Germaniæ amne. nam ad quinq; & ſex palmorũ longitudinem perueniunt. Piſcium aliꝭ branchias multiplices habent, aliꝭ ſimplices, aliꝭ duplices.) Intellexit de piſcibus pulmone carentibus, & qui proportione ſpirationis humore utuntur. hi enim branchias habent, de quibus Ariſtoteles ſecũdo de hiſtoria ſic loquitur: Item branchiatorum ipſorum aliꝭs ſimplices brãchiæ ſunt, aliꝭs duplices. omnibus tamen ſimplex quę nouiſsima corpori admota eſt: & aliꝭs paucæ, aliꝭs multæ, uerum in utrunq; latus æque partitæ omnibus ſunt. habent quibus pauciſsimæ ſunt ſingulas brãchias utrinq;: easq; duplices, ut aper. aliꝭs binę utrinq;, alterę ſimplices, alteræ duplices ut cõgro, ut ſcaro. aliꝭs quaternæ utrinque ſimplices, ut elopi, dentici, murenæ, anguillæ. aliꝭs quaternę duplici ordine, nouiſsima excepta, ut turdo, percæ, ſiluro, cyprino. Muſteligenis etiam duplices & quinæ utraque ex parte ſunt: gladio à roſtri mucrone ita appellato octonæ duplices. Chartilagineis autem omnibus branchiæ detectæ ſunt. nõ enim ſpineo operimento integuntur, ut quę nõ chartilaginea ſunt, ſed cuticulari. quarum omniũ rerum quarto de partibus animaliũ cauſas reddit his uerbis. Quæ autem branchias habent, aut intectas gerunt, aut detectas, ut genus omne chartilagineum. cauſa eſt quod chartilagi-

ne tum branchiæ, tum earum tegmenta constant. genus autem hoc omne chartilagineam habet spinam. motus etiam chartilaginei generis lentus pigerq́ est, quoniam non spina aut neruo corroboratur. contra genus spinatum celeriter fertur. tegmentum autem quod brãchias operiat celeriter moueri oportet, cum branchiarum natura quasi ad spirandi usum piscibus data sit. quamobrem in spinatis non modo tegmentum, uerumetiam ipsi branchiarum meatus contrahuntur, ut celerius agatur. habent branchias alij multas, alij paucas, & alij duplices, alij simplices, sed nouissimam simplicem magna ex parte. uerum cognitio diligentius ex consectionibus commentationeq́ animalium petenda est. causa copiæ, & inopiæ branchiarum, caloris cordi insiti copia aut inopia est. in quibus enim plus inest caloris, hæc celerius moueri oportet & uehementius. geminæ autem branchiæ atque duplices talem nauram potius, quàm simplices paucioresq́ obtinent. unde fit ut nonnulli ex ijs qui branchias habent pauciores minusq́ continentes, diu extra aquam uiuere possint, ut anguilla, & quicunque serpentis speciẽ referunt. nõ enim multum refrigerationis desiderant. His aquam acceptam ore remittunt.) Videtur legendũ esse: His aquã ore acceptam remittunt. uel saltem ut statim post uerbum ore interpungatur uirgula suspensiua hoc modo: His

aquam

aquam acceptam ore, remittunt. non enim branchijs aquam accipiunt, & ore remittunt: sed contra potius ore aquam accipiunt, & branchijs remittunt. uerbum remittunt, id etiam declarat. nam remittere proprie significat retromittere. Aristoteles quoque secundo de historia inquit: Pisces igitur (ut modo dixi) nec mammas habent, neque meatum genitalium ullum intus conspicuum: branchias autem rem habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddūt: quod faciunt quum appetunt refrigerari. Senectutis indicium squammarum duritia, quæ non sunt omnibus similes.) Aristoteles tertio de historia, & quinto de generatione animalium: piscibus quoque inquit extenuatis ac senescētibus, & natu grādioribus squammæ duriores crassioresq; efficiuntur. cutes enim duriores crassioresq; redduntur, senescente ætate. resiccantur enim. Et quidem senectus ipsa ut nomen significat, terrena est, quoniā sine calore est: quæ quidem squammæ præ rigiditate tenuitateq; desistētes, summa corporis occupant.

EX CAPITE DECI MONONO

Irarur Arcadia suum exocœtū, appellatum ab eo quod in siccum somni causa exeat: circa Clitoriū uocalis hic traditur & sine bran

chijs, idem aliquibus adonis dictus.) Dicitur exocœtus ab ἔξω & κοίτη, quasi in siccum exiens cubandi gratia, qui & adonis, ut inquit Clearchus, Plinius & Athenæus, appellatur: semipedali magnitudine constat, forma tereti, colore subfuluo. linea siue uirga singularis alba à branchijs adusq; caudam ex utroq; latere trahitur. circa saxosa loca uictitat, qui cum tranquillitas fuerit, in saxum aliquod exilit, ubi diu apricatur & dormit: qui ubi satis requieuerit, eo sese uoluendo applicat, ubi allidit unda, ut ab eius refluxu exceptus in mare postmodũ deferatur: cauet etiam aues quæ mari trãquillo littoribus aduolant, ut trochylus, carulus & elorius creci similis, quas ubi aspexerit, illico deijcit se in profundum, quod Oppianus etiam libro primo tradit. Mnaseas Patrensis pisces quosdã in Clitorio amne uocales esse cõmemorat, exocœtos ut arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, ut nos interrogauimus, lychnon modo uocitant. Sunt præterea & alij pisces qui uocales existimãtur, ut lyra, chromis. Aper etiam piscis, quem amnis achelous gignit, chalcis & cuculus ex Aristotele quarto de historia. & Philostephanus Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, pisces esse qui uocem turdorum similem edant, uocarieq; uarios meminit. Clearchus itẽ circa Clitoriũ in Ladone amne pisces esse uocales enarrat. Exeunt in terrã & qui marini mures uocãtur.)

Per ma-

Per marinos mures marinas testudines intellexit, ut superius indicauimus. quod item inferius repetit cum dicit: mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit: terra tricesimo die refossa aperit, fœtumq́ in aquam ducit. Aristoteles testudinem nō marinam, sed quam lutariam uocant, id facere quinto de historia testari uidetur. Mus inquit aquatilis, siue testudo lutaria, ut Theodori uerbis utar, in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua: quæ deserit terra obruta, dieq́ tricesimo repetit: refossaq́ aperit, fœtumq́ continuo ducit in aquā: ut Plinius testudinem lutariam inaduertēter pro marina accepisse uideatur, tametsi non ignorem, & marinā testudinem oua parere in terra ex eodem Aristotele ibidem dicente. Testudines etiam marinæ egressę in terram, pariunt oua auium cortaliū ouis similia, & defossa coopertaq́ incubant noctibus. ouorū numerus maximus est, nam ad centena pariunt oua. quod itē Plinius supra de marinis retulit. inquit enim: in terram egressę in herbis pariunt oua auium ouis similia, ad cētena numero: eaq́ defossa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubant noctibus. educant fœtus annuo spatio. ubi nō tricesimo die repetere, refossaq́ aperire, fœtumq́ continuo ducere in aquam, uti inferius: sed annuo spatio fœtus educare dixit, quod Aristoteles terrestri testudini contribuit eodem loco

dicens: Testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouum auium est: eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetēs, fœtumq; sequente anno excludit. Sunt & animalia cōplura muris nomine appellata, ut mus araneus: os ei oblongum, cauda gracilis, dentes quadruplici uersu tenues, quod & uulnus indicat. ex eo purus statim sanguis effluit: mox saniosus, tū pustulæ insurgunt. estq; morsus periculosior quem grauida defixerit. pustulæ enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur. sed si non grauida est, non interimit, ut Aristoteles, Dioscorides & Aetius scripsere. Sunt etiam sciuri, schirati uulgo dicti: quibus uillosior cauda pro umbra & tegmento est, pilo nigro, & interim ferrugineo, & resident *in clunes*, prioribusq; pedibus ut manibus utuntur, atque illis cibos ad os admouent. autor est Plinius. Sed & mures quosdam syluestres magnitudine muris & specie mustellina, colore ceu uirides, per campos uagantes, & foramina subeuntes in Pannonia cōspeximus.

Et polypi & murenæ.) Aristoteles nono de historia: Mollium inquit, unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora, uitat leuia. ualidum cum cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamē imbecille cum premitur est. In quinto autem libro inquit: exeunt murenę in terram, & sæpe in ea capiuntur. Quin & in

Indiæ fluminibus certum genus piſcium, ac deinde re ſilit: nam ſtagna & amnes trāſeunt.) Theophraſtus ut teſtatur Athenæus, inquit apud Indos piſces ex fluminibus in terram exire, rurſusq́ in aquam reſilire ranarum more, qui forma ſunt marinis proxima.

EX CAPITE XX

Arinorum, alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporum differunt: dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri leuus.) Plani piſces qui lati etiam appellantur, ſunt qui parte prona ſupinaq́ plana conſtant, & in latera dilatantur: quorum quidem ſpina ea media à capite in caudam procurrens, radios illos non ad pronam & ſupinam partem, ſed ad latera emittit, ut in ſpinatis cernitur: cuiuſmodi rhombi ac paſſeres ſunt. nam aliud planorum piſcium genus eſt, quod pro ſpina chartilaginem habet, ut raia, paſtinaca, torpedo, & reliqua generis eiuſdem, de quibus infra pertractat Plinius: nunc de planis ſpinatis mentionem facit, dicens quod paſſeres à rhombis ſitu tantum corporū differunt. nam ſi rhombos in latus componas, ita ut oculi cœlum ſuſpiciant, & mentū terrā deſpiciat, pars ſupina dextra erit. ſed ſi paſſeres eodē modo componas, ſupina pars erit leua.

Rhombi

Rhombi enim econtrario q̄ passeres capita tenent.
Est igitur rhõbus piscis planus passeri similis, sed am/
plior, ossa quædam rotunda aculeata habens, qualia
& amiæ inesse cernuntur. Rhombus græca uox est: si
gnificatq́; proprie figurã quadratã solidam, cuius la/
tera omnia sunt æqualia, anguli uero oẽs obliqui hoc
modo ◇ Hic rhombus si in terra iactetur, uolui/
tur ad similitudinẽ instrumenti illius fusi uocati, quod
mulieres nendo digitis uoluunt. Vtebantur eo male/
ficæ mulieres, quibus maxime Thessalia abundat, ad
deducendam lunam. Martialis:

Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo.
Idem Numerare quis pigri damna posit somni,
Dicere quot æra uerberent manus urbis,
Cum secta colcho luna uapulat rhombo. Sole/
bant quippe ueneficæ mulieres ad deducendã lunam
æra percutere. Ouidius de anu lunã deducente: The
mesæaq́; concutit æra. Theocritus in ecloga quam
pharmaceutriã inscripsit, mulierem maleficam indu/
cit amore adolescẽtis captam, inter multa alia quibus
allicere sibi amantem conabatur, hoc rhombo usam
fuisse. ut rhombus iste (inquit) æneus uertitur, ita uer/
tatur meus amans ad meas fores. Quamobrẽ Theo/
dorus, qui Græcis latina nomina reddere consueuit,
Psettam in Aristotele non rhombum græco uti Pli/
nius, sed passerem latino nomine cõuertit, præsertim
cum ani/

cum animaduerteret psettam quasi genus esse rhombo & passeri apud Aristotelem, qui rhombum nusq̃ nominant, nam ubi psettas nono de historia animalium harena sese obruere inquit, Theodorus passeres interpretatus est, quæ uerba Plinius mutuatus inferius hoc libro rhombum cõuertit dicens: Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent, specie uermiculorum. Proindeq̃ Athenæus, quẽ græci inquit psittam, Romani rhombum appellant. Quapropter Lynceus Samius cum in epistolis inquit pulcherrimas esse psittas circa Eleusina Atticę, rhombos intelligit. plani pisces huiusmodi in limosis proueniũt. Columella libro de re rustica octauo: limosa inquit regio planum educat piscem, uelut soleam, rhombũ, passerẽ. qui & si teneriores, inquit Celsus, duri tamen sunt. Diphilus uero ait, psitta & buglossos boni alimẽti sunt & suaues. horum naturam sequitur rhombus. Passeres plani pisces rhombis similes, trita etiamnum uoce à colore passerum auium passeres dicti sunt. parte em̃ supina candidi, prona uero terrei coloris, ut passeres aues sunt, qui noctu facilius q̃ interdiu à piscatoribus capiuntur. Passer autem auis struthion gręce dicitur. Et struthion, etiam herba est, quæ radicula & lanaria latinis est appellata: de qua Theophrastus, Celsus & Dioscorides meminerunt. Sed Plinius cæteris plenius eam libro decimonono descripsit his uer/

bis. At quæ uocatur radicula lauandis demum lanis succum habet, mirum quantum conferens candore mollitiaq;. æque nascitur satiua ubiq;: sed sponte præcipua in Asia Syriaq; saxosis & asperis locis, trans euphratem tamẽ laudatissima, caule ferulaceo tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit cum quo decoquatur, folio oleæ. Struthion græci uocãt, floret æstate, grata aspectu, uerum sine odore, spinosa & caule lanuginoso. Semen ei nullũ, radix magna quæ cõciditur ad quem dictum est usum. Sed de struthio libro etiam xxiiij. Plinius ipse meminit. Tingentibus inquit, & radicula ramos præparat, quã struthion uocari diximus à græcis. de qua etiam lib. xxv. loquitur. ubi nõ ramos præparat, sed lanas præparat, est legendũ: ut Dominicus Sẽnus uir doctissimus castigauit. Est enim modus loquẽdi Plinij: ut lib. xxij de radice anchusæ. Pręparat inquit lanas pręciosis coloribus. Quamobrẽ Marcell. Dioscoridis interpres si locũ hunc deprauatũ animaduertisset, uerbis Plinij sensum falsum non attribuisset. Alij longi, ut murena, cõger.) alij supple marinorũ pisciũ longi sunt, ut murena, conger. Ideo pinnarũ quoq; fiunt discrimina, quę pedũ uice datę sunt piscibus.) Vt uolatilibus alę, ut terrestribus pedes, ita pinnæ piscibus datæ sunt.

Nullis super quinas.) Legendũ arbitror, nullis supra quaternas ex Aristotele, à quo Plinius accepisse uide-

tur. pri-

tur. primo nanq; de historia inquit: Quæ autem in genere natante pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pisces, quorũ alij quaternas, binas scilicet parte prona, & binas supina habent, ut aurata, ut lupus. & libro etiam eiusdem historiæ secundo. Pisces igitur, ut modo dixi, nec mãmas habent, neq; meatum genitalium ullum conspicuũ: branchias autem rem habent peculiarem, quibus humorẽ quem ore acceperint reddũt: atq; etiã pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt. attamen lõgis binę iuxta brãchias hærent: mugilibus etiã quos lacus sipharũ gignit, binæ: atq; etiã ei, quã uittam appellãt. nõnullis e longis, nullæ omnino sunt pinnæ ut murenæ: nec brãchiæ integræ ut cęteris piscibus habẽtur. Et quarto de part. anim. Pisces inqt qui nõ lãti sunt modo raiæ, aut pastinacæ, quaternas pinnulas habent, binas parte prona, & binas supina. neq; est qui habeat plures. sanguine em̃ careret. binas quæ parte prona lateribus gerũtur, oẽs fere habẽt: reliquis quæ subditę sunt, carent nõnulli ex longis & corpulentis, ut anguilla, ut cõger, & mugilũ genus, quod in lacu Sypharũ nascitur: quod ratione etiã probatur. nam si pinnę uice pedũ, ut ipse Plinius inquit, piscibus datæ sint, pedesq; animalia quæcunq; ambulant pari numero possideant ex Aristot. de nat. animal. lib. primo: ita pinnas numero pari, nõ impari, pisces habere secũdũ naturã erit: q̃d etiã cõfirmatur ex uerbis ipsius

Ariſtotelis paulo infra dicentis:omnia quę ſe mouēt, aut quaternis notis mouentur aut pluribus. Quaternis tantum quæ habent ſanguinem:ut homines binis manibus binisq́ꝫ pedibus,aues binis alis & binis pedibus. Quadrupedes pedib.quaternis,piſces pinnis quaternis. nam & quæ pinnis aut non amplius binis, aut nullis ut ſerpentes utuntur, quaternis ea quoqꝫ notis nihilominus mouētur.flexus enim quaterni ijs aguntur, aut bini cum pinnis binis. quod etiam decima ſectione problematum meminit. Si quis autem Ariſtotelem in quarto de hiſtoria locuſtas caudam habere, pinnasq́ꝫ quinas eidem inhærere,tradidiſſe allegaret: Dicendum quod Plinius nō intellexit hoc loco de piſcibus cruſta intectis,qui ſanguine carent, & pedibus ambulant:ſed de ijs qui ſanguinis compotes ſint,& uice pedum pinnas obtineant. nam piſces qui ſanguine carent,ut locuſtæ, abſqꝫ dubio quinas habent:nec uice pedum cum pedes obtineant pinnas habēt,ut paulo ante retulimus ex ſentētia Ariſtotelis in quarto de partibus animalium cum dixit: neque eſt qui habeat plures q̄ꝫ quatuor:ſanguine enim careret. Quibuſdam binæ,quibuſdam trinę,aliquibus nullæ.) Verba quibuſdā trinæ puto eſſe additítia: nullus enim piſcis eſt,qui pinnis aut quinis aut trinis natet,eiſdem rationibus nuper aſsignatis: quod neqꝫ ullus unq̄ tradidit. Nā piſces pinnis impari numero natare præter naturam eſſet

ram esset. propterea expungenda sunt, atq; ita legen-dum: quibusdam binæ, aliquibus nullæ. Verum qui-bus pinnæ binæ, & quibus nullæ commissæ sint, dixi-mus, & Plinius mox indicabit. In fucino tantum la cu piscis est, qui octonis pēnis natat.) Hoc uidetur es-se cōtra opinionem Aristotelis in quarto de partibus animalium, dicentis: pisces quaternas pinnulas habe-re, binas parte prona, & binas supina, neq; esse qui ha beret plures. sanguine enim careret. Ad quod dicēdū uel quod hic piscis sanguine caret, uel quod Aristote-les excusandus est, quia Italicos pisces, & præsertim uno alteróue loco nascentes nosse nō potuit. Binæ omnino longis, ut lumbricis & anguillis & cōgris. nul-læ ut murenis.) Legendum, binæ omnino longis & lu bricis, ut anguillis & congris, nullæ ut murenis, ex Ari stotele primo de historia, unde hæc Plinius mutua-tur. Ait enim capite quinto: Quæ autem in genere natante pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pi-sces: quorū alij quaternas, binas scilicet parte prona, & binas supina habent, ut aurata, ut lupus: alij binas tantum qui longi & lubrici sunt, ut anguillæ, ut cōgri: aut nullas om̄ino habēt, ut murena: sed ita mari utun tur, ut terra serpentes: modoq; simili repunt in humo re. quod secundo etiam eiusdem historiæ retulit. ait e-nim: Congri etiam & anguillæ & thunni lubrici sunt. Itēq; libro sexto: Pariūt inquit oua omnes qui squam

mis teguntur, ut lupus, mugilis, & qui cādidi appellantur, & qui lubrici, pręterquàm anguilla. Theodorus leues conuertit, quoniam deprauatum locum in Plinio nō animaduerterat. quod si aduertisset ipse quoq;, ut est Plinij maximus ęmulator, lubrici transtulisset. Plinius quoque secundo & trigesimo uolumine, murenę tergum dixit esse lubricum. etenim piscis is dicitur lubricus, qui manibus labitur dum tenetur. Piscibus autem longis Aristoteles & Plinius lubricis addiderunt ad differentiam eorum qui longi & asperi sunt: quales quos galeos siue mustellos Aristoteles appellauit, qui pinnis quaternis mouentur. nam qui longi & lubrici appellantur, pinnis tantummodo binis natant, ex Aristotele primo & secundo de historia: ut nobis gloriari merito liceat, qui locum in Plinio mendosissimum ac penè demortuum uitæ reddidimus. Alcyonius uero, ut qui semper ex aliorum ingenijs sibi laudem uendicare studuerit, quum à nobis hanc & alias huiusmodi castigationes nostras didicisset, eas sibi profecto impudentissime arrogādo, Longolio, Paulo Iouio, atque alijs plerisque uiris doctissimis, absq; ulla nostræ meritæ laudis mentione à seipso primum deprehensas iactanter exhibuit. nihil enim ingratum magis ac humanitate omni alienum committere poterat, quàm non fateri per quos profecerit. Adsunt testes Daniel Rhenerius senator grauissimus, & latinis, græcis & hebræis literis præstantissimus, & Egnatius

noster uir multi studij, & rerum literarumq́ ueterum impense doctus: necnō Victor Faustus in græcis literis celebri fama & multo nomine, ac rebus naualibus: quibus iam lustris duobus præteritis huiusmodi locū in Plinio corruptissimū à nobis primū emēdatū ostēdimus. Qui igitur binis tātūmodo pinnis natāt, ut ad Pliniū reuertamur, eas habēt q̄ parti pronæ adhęrēt, nisi latitudo prohibeat: easq́ iuxta caput positas gerunt, qui habent: quoniā eo loco longitudine careant, qua uice pinnarū moueātur. Corpus enim eius generis pisciū exporrectū in caudā est. Causa aūt cur murenis pinnę deficiāt eadem est, qua serpentes pedibus uacēt. aut enim male mouerētur, aut nullo pacto moueri possent, si quaternas mouēdi notas haberēt. uix enim mouerentur, siue propinquas inter se haberent, siue remotas, propter lōgius interuallum: sed si plures mouendi notas, sanguinis uacua essent. hæc eadem causa bipennibus quoque piscibus reddenda est. Piscibus autem nulla membra dependent, quoniam eorum natura natilis est ratione suæ substantiæ. nihil enim superuacaneum, nihil frustra natura agit. sed cum sua substantia sanguinem habeant, & tamen natiles, non gressiles sunt, pinnulas habent, ut nantes pedibus carent, ut nō pedestres, sed aquatiles. pedum enim additio utilis ad motum, qui in pedo, hoc est solo agatur, unde & nomen inditum pedibus est. Ad hoc fieri non potest, ut simul & quaternas habeant

pinnulas & pedes, aut aliud eiusmodi membrũ, cum sanguinem habeant. Corduli quamuis branchijs præditi pedes habent, quoniã penna carent: caudam etiã habent laxã & latam. Quibus nec branchiæ.) Aristoteles non absolute negauit murenas habere branchias. Ita enim secũdo de historia tradit. Nonnullis è longis nullæ omnino sunt pinnæ, ut murenę, nec branchiæ integræ ut cæteris piscibus habentur. Hæc omnia flexuoso corporum impulsu ita mari utũtur, ut serpentes terra: in sicco quoq; repunt.) Hæc ab Aristotele primo de historia, præcipue quarto de partibus animalium accepit. Verba enim ipsius hæc sunt: nullæ omnino pinnæ prælongis, & serpentis speciem referentibus ut murenæ: sed flexuoso impulsu corporum, ita humore utuntur, ut terra serpẽtes. sensus est huiusmodi: pisces longi, & serpentis speciem referentes, ita in mari utuntur flexuoso corporum impulsu, sicuti serpẽtes in terra. ubi statim interpungatur sicut in hoc codice: ut quæ sequuntur uerba, non ad serpentes, sed ad pisces illos, hoc est murenas referas. Nam paulo post inquit Aristoteles: Serpentis enim ea quoque faciem referunt, & sui corporis flexu pro duabus pinnis utũtur, unde fit ut in sicco repere posSint & diutius uiuere. itaq; alteri non protinus, alteri cum pedestris naturæ familiares sint minus exanimantur. non enim dixisSet Plinius: Ideo etiã uiuaciora talia: nisi intellexisSet

tellexiſſet, huiuſmodi piſces in ſicco etiã repere poſſe, quemadmodũ etiam Ariſtoteles. Præterea dixit Pli/nius, in ſicco quoq; repunt. nam ſi uerba ea ad ſerpen tes eſſent referenda, nõ dixiſſet quoq;: cum proprium & ſecũdum naturam ſerpentis ſit repere in ſicco, ſicu/ti proprium murenæ ſit repere in humore. quæ in ſic/co quoq; repere poteſt & uiuere, quanq; nõ diu ſicut ſerpentes: nam murenas in terram exire Plinius ſupe rius teſtatus eſt. Nos hæc referre uoluimus propter codices nonnullos, qui male diſtincti ſunt. Et è pla/nis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ. ipſa enim latitudine natãt.) Ariſtoteles primo de hiſtoria: Char tilaginei quoq; generis inquit, aliqua pinnis carent, ui delicet quæ plana ſunt, & caudã habent, ut raia & pa/ſtinaca, ſuaq; ipſa latitudine natant: quod etiam quar to de partibus animaliũ repetit dicens: ſquatina & ra/na pinnas lateribus accommodatas infra gerunt pro pter amplitudinem partis ſuperioris: quę autem par/ti ſupinæ commiſſæ ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit, quo minus mo/ueantur, ſed pro ſuperis illis has gerunt minores ijs quæ ad latera applicantur. Torpedo duas iuxta cau/dam pinnas habet, pro reliquis latitudine utit̃. & utro que ſui corporis ſemicirculo quaſi geminis pinnis na/tat. De paſtinaca & torpedine infra ſuis locis diſſere/mus. Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniã

pedes uicem pinnarum illis præſtant.) Ariſtoteles primo eiuſdem hiſtoriæ, quæ autem inquit, pedes habere putantur, ut mollia, tum pedibus ipſis, tum pinnis natant, & quidem ijs celerius. iners autem alueus ducitur, ut ſepia, loligo. polypus, poteſt, ſepiæ loligo nequeunt.

EX CAPITE VIGESIMO PRIMO

ANguillæ octonis uiuũt annis.) Hæc omnia Plinius ab Ariſtotele mutuatur, ita enim octauo de hiſtoria tradit. Vita anguillis nõnullis, uel ad ſeptem octoq́ʒ annos protrahitur. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus.) Ariſtoteles eodem loco uiuere inquit anguillæ exẽptæ aquis, uel ad diem quintũ ſextumq́ʒ poſſunt, & aquilone plures diutius durant, auſtro minus. Theophraſtus libro quinto, de ijs qui degũt in ſicco, inquit & anguillam & murenam diutius poſſe extra humorem uiuere, eo quod paruas branchias habeant, & parum humoris admittant. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida.) Ariſtoteles ibidem: & ſi æſtate anguillæ de lacu in piſcinam transferuntur, uiuere nequeunt: ſed ſi hyeme, facile ſedis mutationem patiuntur. nullam denique uehementem mutationem tolerant

rant

rant: & quidē æstate, etiam si in frigidam aquā transferas, omnes plerunque intereunt: quin & si exigua in aqua stabulentur, pereunt, quod idem & cæteris piscibus euenit. strangulantur enim si semper eadem in aqua exigua uersantur: quomodo spirantia animalia intereunt, si in aere exiguo claudantur. Ideoq; circa uergilias maxime capiũtur, fluminibus tum præcipue turbidis.) Aristoteles ubi supra: Anguillæ inquit paucæ quædam certisq; locis uescuntur limo atque eduliis, si quis apponat: Sed plurimæ dulci humore uiuunt: idq; in uiuariis anguillariis data opera seruant, ut quàmmaxime pura sinceraq; sit aqua, affluens semper & effluens per ripas ubi uiuaria extruuntur. nam nisi aqua sit clara, breui strangulatæ intereunt. branchias enim habent exiguas. hinc turbare aquam soliti sunt qui eas piscantur. Et quidem in Strymone amne circa uergilias capiuntur. tunc enim aqua & lutum aduersis flatibus inturbatur. alioquin satius est quiescere. Pascuntur noctibus.) Ibidem Aristoteles: Victus inquit fluuialibus etiam tum ex mutua sui generis præda, tum ex herba, radice, & si quid in cœno comperiant. nocte potius pascere, interdiu secedere in altum soliti sunt.

Exanimes piscium solæ non fluitant.) Aristoteles item ait: Anguillæ non superfluitant mortuæ, nec sursum ut cæteri pisces maxima parte efferuntur.

Sunt enim uentre exiguo.pingue in paucis inest, plurim e eo carent.Anguilla piscis est longus & lubricus, duas pinnas prope branchias gerens, cui fel in iecore inest,exiguaq; gula.quo in genere neq; mas,neq; fœmina est, neq; prolé ex se aliquam potest procreare. nec uero capta unq; aliqua est,quæ aut semen genitale aut oua haberet: meatus quoq; uel semini, uel uuluæ accōmodatos nulla rescissa ostendit.Sed hoc unū inter sanguinea genus totum sine coitu,sine ouo procreatur.quod ita esse argumento cōstat: quod in non nullis feculentis stagnis, aqua omni exhausta & limo detracto anguillæ denuo generantur,ubi aqua accesserit pluuia.nam siccis temporibus gigni nequeunt,etiam in lacu perenni, quippe quæ imbre & uiuant & alantur.sed hoc genus non coitu,non ouo creari apertum est. sed qui eam capillamentis & lumbricis quædam similia interdū adnexa sibi gerētem uidisse aiūt, inconsiderate id asserunt anteq; aduertant qua parte illa gerātur.neq; enim aliquid eiusmodi est,quod animal creet,nisi prius generarit ouum,quod in nulla anguilla uisum est.Et quæ animal gignunt, suo in utero fœtum continent, non in uentriculo:ita enim non secus concoquerentur primodia genituræ.Sed certe ex ijs prodeunt quæ terræ intestina uocantur, quæ sponte in luto humescenteq; humo proueniunt . iam aliæ absolui ex his uisę sunt,alię scalptis discerptisq; intus
apparuerunt

apparuerũt. Oriuntur hæc inteſtina dicta, tum in ma
ri, tum etiam in fluuijs ſtagniſq; putredinis maxime
ratione: ſed in mari qua algæ ſunt, in ſtagnis autem &
fluuijs iuxta ripas. Calor enim amplius eas ſubiẽs par
tes facit, ut putreant. talis generatio anguillarum eſt.
Quam autem differentiam maris & fœminæ anguil-
læ notarunt, ſcilicet alteram caput habere amplius at
que oblongius, alteram hoc eſt fœminam repandius:
hæc non maris ac fœminę differentia eſt, ſed generis.
Sunt enim piſcium nonnulli epitrageæ, ab hirci ſterili
tate appellati: quo in genere carini & bareni ſiue bala-
gri ex amnicis annotantur. qui nec ouum, nec ſemen
ullum prolificum unq; habeãt: ſed qui ſolidiores pin-
guioreſq; in eo genere ſunt, ijs inteſtinũ paruum eſt,
& laus præcipua in paſtu. Anguillæ in cibo damnan-
tur omnes quocunq; tempore: duræ nanq; digeſtio-
nis ſunt, & humorẽ uiſcoſum aggenerãt. Verũ ex his
quas fœminas nominant, meliores eſſe cõſtat ex Ari-
ſtotele octauo de hiſtoria. anguillas uero copaidas di
ctas Epicharmus laudat, quod ad inſignem magnitu
dinem perueniant. Agatharchides dicit Bœotios mo
re uictimarum coronantes dijs eas ſacrificare. Diphi-
lus inquit, anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis,
& pluris alimenti. Anguillæ tamen omnes fluuiatiles
ſunt, ſed in mare etiam deſcendunt: quas ad tricenos
quoq; pedes lõgas in gange amne reperiri Plinius &

Solinus tradũt. Antiphanes uero Strymonem Thraciæ fluuiũ anguillas maximas poſsidere tradit. Nymphodorus Syracuſanus in Eloro amne inquit eſſe lupos, & anguillas magnas, adeo manſuetas ut è manibus etiam porrigentiũ panem capiant: quod & Apollodorus meminit in chronicis. Athenęus etiam lib. viij inquit, ſe uidiſſe in Arethuſa circa Chalcidẽ, anguillas manſuetas, inaureſq; aureas & argenteas habentes, & capientes ab afferentibus cibos.

EX CAPITE XXIII

Vrena quocunq; tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariãt.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Non deſunt quæ omnibus anni temporibus pariãt, ut murena, cuius partus & numeroſior eſt, & quæ prodierint ex paruo celeri incremento adoleſcũt: ut & hippurus, id eſt equiſelis. nam eius etiam partus de minimo in maximum celerrime augetur. ſed murena omnibus anni temporibus parit, equiſelis uere tantum. Oua eius citiſsime creſcunt in ſicco littore.) Legendum uidetur ex uetuſtis codicibus: Oua eius citiſsime creſcunt, ubi ſtatim interpungitur, ac deintegro ſic uerba incipiunt: in ſiccum littus elapſas uulgus coitu ſerpẽtium impleri putat. Non enim parit in ſicco, ſed in profundo, & exit in ſiccum. Dixit autem in ſiccum littus, ne ſi in littus tantum dixiſſet, in littus, hoc eſt mare terræ pro-

pinquam quiſpiam intelligeret. unde piſces littorales uocantur, non quia in ſicco, ſed quia mari prope terrã uagentur. In ſicco littore elapſas uulgus coitu ſerpentium impleri putat.) Huius opinionis fuit Oppianus, & ante ipſum Licinius Macer citatus à Plinio triceſimoſecundo uolumine, cum dicit: Licinius Macer murenas tantum fœminini ſexus eſſe tradit, & cõcipere è ſerpentibus: ob id ſibilo à piſcatoribus tanquam ſerpẽtibus euocari & capi. Itemq; Archelaus in libro de duplici natura, murenas ſcribit in terram elapſas ſerpentibus commiſceri. Cui quidem opinioni Ariſtoteles contradicit, myrum marem in murenis appellando ut mox liquebit. Itẽq; Andreas qui falſum inquit eſſe quod inquiunt, murenã miſceri cum uipera, quoniam locis paluſtribus & limoſis minime gaudeat.

Ariſtoteles myrinũ uocat marem qui generat: diſcrimen eſſe quod murena uaria & infirma ſit, myrinus unicolor & robuſtus, dentesq; extra os habeat.) Legendum myrum, non myrinum. Itemq; inferius myrus, tum ex uetuſtis codicibus, tum etiam Ariſtotele Athenæoq;, qui hunc piſcem myrum appellauerunt. Ariſtoteles enim quinto de hiſtoria: Myrus, inquit, nõ idem quod murena eſt: quippe cũ murena ſit uaria atq; infirmior, myrus unicolor & robuſtus, colore laricis arboris ſimilis: dentes etiam tam intus quàm foris poſsidet, ſexus diſcrimine perinde ac in cæteris.

Volunt

Volũt ut alterũ mas sit, alterum fœmina. Theodorus murum conuertit, quẽ spinas nõ habere per carnem, sed totum delicatũ esse Dorion dicit. Huius etiã duo genera esse: alij quidem nigri, alij subruffi: atque ex ijs nigricãtes meliores esse. nec sum nescius myrinum piscem quendam ab eodem Aristotele libro octauo nominari. Est igitur murena quam & smyrenam Plato dorice appellauit, piscis lõgus & lubricus, haud dissimilis anguillę, uarius maculis, luteis & nigris, cui nullæ sunt pinnæ, nec branchiæ integræ, flexuoso corporis impulsu natãs, in sicco quoq; repens more serpentum, dẽtibus malefica, atq; carniuora. Proindeq; Vedius Pollio eques Romanus, nouæ huius sæuitiæ perscrutator, seruos ad mortem damnatos, non ad feras, sed in murenarũ uiuaria proijciebat, ut qui in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare nõ poterat. Murenam & congrum mutuo inter se odio conflagrare, abscindiq; congro caudã à murena morsu Aristoteles tradit: quæ & mensibus quatuor ijs scilicet frigidissimis latet. Optimæ sunt ex hoc genere, quæ à latinis flutæ, & græcis plotæ, quasi nauigabiles dicuntur, quod in summa aqua fluitantes mergi non possint. M. Varro in libro qui Gallus de admirandis inscribitur, ut autor est Macrobius, In Sicilia quoq; inquit, manu capi murenas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine fluitẽt: quas ibidem optimas secundo de

cundo de re rustica tradidit. Accersebātur autem murenæ, refert Macrobius, ad piscinas nostræ urbis ab usq; freto siculo quod Rhegyū à Messana dispescit. Illic enim tam murenæ q̄ anguillæ optimæ à prodigis esse creduntur, & utræq; ex illo loco græcæ plotæ uocantur, latine flutæ: quod in summo supernātes sole torrefactæ curuare se posse, & in aquā mergere desinunt, atq; ita faciles captu fiunt, quas etiā Columella maxime commendauit. Iuuenalis:

Virroni murena datur quæ maxima uenit
Gurgite de siculo. Et Martialis:
Quæ natat in siculo grandis murena profundo
Non ualet exustam mergere sole cutem.

Sed quis neget indomitam apud illos, & (ut ait Cecilius) uallatam gulam fuisse, cui ex tam longinquo mari instrumenta luxurię compararentur. Nec rarus hic Romę piscis, ut peregre accitus erat. Autor est Varro tertio de re rustica, & hoc libro Plinius, C. Cæsarem dictatorē, cum triumphales cœnas populo daret, sex millia murenarum à C. Hirrio mutua in pondus accepisse. Murena in tantis delitijs olim fuit, ut & nomen Liciniorum familię dederit, Varrone teste, & mortua in piscina defleta sit. pessimæ uero murenę illæ habentur, inquit Galenus, quę circa fluminis hostia degunt. in Gallia septētrionali murenis oīmibus dextra in maxilla septenæ maculæ sunt, ad formam septentrionis

aureo colore fulgentes dum uiuunt, & cum anima cō lorem simul perdentes. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarū supra octoginta reperiri Strabo meminit: quas hamum quoque deuorare, admouereq; dentibus lineas, atq; ita erodere Pytheas prodidit. Similiterq; hamo infixā inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq; lineā præsecare. Ouidius etiam murenam retis maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare donec euadat, in libro qui halieuticon inscribitur, testatum reliquit. Animam in cauda habere ex Plinio arbitrantur: eaq; icta ferula, non fuste, celerrime exanimari: at capitis ictu difficulter. nec minus quàm anguilla, autore Hicesio nutritiua est, quam & in hodiernum diem murenā ubique nominant. Est & murena fluuiatilis ex Athenæo, quam aliqui mendacissime gallariam à Dorione uocari, Athenæum falso interpretantes prodiderunt. Nam Dorion in libro de piscibus, fluuialem inquit murenam habere unicam spinam similem asello, qui appellatur gallaria. Est enim gallaria, non murena, sed aselli species minor ex Plinio & Athenæo, uti retulimus cum de asellis agere mus.

EX CAPITE XXIIII

Planorum

Lanorum pisciū alterū est genus, quod pro spina chartilaginem habet.) Hoc loco de altero piscium planorum genere, quod pro spina chartilaginem habet, Plinius pertractat, ut quæ chartilaginea nuncupant: quorum motus, uti retulimus, ideo lētus pigerq́ꝫ est, quod non spina aut neruo corroboratur. Raiæ.) Scribendū ut raiæ. raia est piscis planus chartilagineus, quam græci batin & baton uocant, ex eo quod cauda quibusdam aculeis constat, ad similitudinem rubi sentis mora agrestia ferentis, quæ græce batos dicitur. Sed raia cum pinnis careat, sua ipsa latitudine natat: ossaq́ꝫ intus quędā rotunda aculeata habet, qualia & rhombis inesse cernuntur. Coit raia non solum admotis inuicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum supinis marium superpositis, modo cauda impedimento nullo ob crassitudinem sit. Raia inquit Athenæus, alimentum humidum præbet, & elixata aluum maxime omnium soluit, tosta autē peior. Archestratus raiam hyeme comedendam præcepit. Lynceus uero Theophrasti discipulus in libro de Apophthegmatibus inquit: quum quidam diceret raiam bonum piscem esse, Dorionem tibicinem subdidisse: bonum perinde ac si elixatum pallium comederes. Diphilus uero suauem esse dixit. Pastinacæ.) Pastinaca piscis est planus chartilagineus, qui radium

digitalis & interdũ ſemipedis longitudinis in modum ſerræ denticulatũ dentibus retrouerſis ſuper caudam retinet: quo nihil (ut inquit Plinius) in mari uenenatius uſquã. radici nanq; infixus arbores necat. tripudio cantuq; delectatur, unde his etiam capi cõſueuerunt: Ælianus autor eſt. Coit quemadmodum raia. latrocinatur autem ex occulto: cuius ſolertiæ indicium eſt, quod ſæpius eam capiũt in uentre mugilem uelociſsimum piſcem habentem, cum tardiſsima ipſa ſit. hanc græci trygona uocant, quæ uox cum turturem ſignificet, Ambroſius turturem cõuertit: ſed melius utique quemadmodũ & Plinius & Theodorus paſtinacam, ſicut & raiam q̃ rubũ uertiſſet: de qua Plautus etiã in Captiuis mentionem fecit. hãc Veneti piſcem columbum appellant, quæ in cibo ſumpta uentrem exonerat. ſed cibi cauſa ſecũdum Pliniũ extrahi debet quicquid ſimile eſt croco, caputq; totum, ad quæ & caudã nos addimus. Squatinæ.) Squatina quę rhina græce dicitur, piſcis eſt planus chartilagineus, nõ nimis latus: cuius os nec infra parte ſupina, ut maiori parte chartilagineorum, ſed ante promptumq; eſt, ut ranæ paluſtri. pinnas quemadmodum & rana marina lateribus accõmodatas infra gerit. huic fel in iecore continetur, caudaq; eidem lõga mucronataq; eſt. Coitus uero atritu mutuo tãtum partiũ ſupinarum agitur. ſquatina etiam cum raia coire creditur, argumento piſcis cuiuſdam

cuiusdam, qui nomen ex utroq; compositũ trahit rhi-
nobati, ad cuius æmulationẽ Theodorus uertit squa-
traiam. Est enim parte priore raiæ similis, posteriore
squatinæ, tanq̃ ex utroq; proueniẽs genere. Hæc una
ex planis chartilagineis bis parit. nam & incipiente au
tumno, & circa uergiliarũ occasum, sed per autumnũ
felicius: singulis uero fœturis partus septeni, aut octo
ni proueniunt. fœtum suum & emittit, & recipit intra
seipsam. Huic etiã solertia quædam inest: arena enim
sese obruit tota, et adnatãtes pisciculos corripit. Diphi
lus dixit squatinam ex chartilagineis esse facilis cõco-
ctionis, & leuem. uerum ex his magis nutrire quæ ma
ior esset. Torpedo.) Torpedo à græcis narce dicta,
& ipsa est inter chartilaginea plana, sic appellata q; si
quis manu uiuam tenuerit, torporem brachio inspira
uerit. idem etiã procul & è longinquo facit. nam & re-
tis interuallo, ut inquit Auerroys octauo physicorũ,
& secũdo cœli & mũdi, uel si hasta uirgâue attingat,
lacertos quamuis prævalidos torpescere certum est.
Plato in Menone inquit, torpedinẽ torporem appro-
pinquãtibus inspirare. duas iuxta caudam pinnas ha-
bet, pro reliquis latitudine utitur: & utroq; sui corpo-
ris semicirculo, quasi geminis pinnis natat: quæ quidẽ
cauda breuis carnosaq; est, quoniam incrementũ eius
partis ad piscis latitudinem trãsit. huic etiam iuxta ca-
put parte prona ueluti duo foramina spectãtur, os ue

ro infra parte ſupina ut paſtinacæ. parit circa autum-
num paulo ante æquinoctium: fœtus etiam ſuos & e-
mittit & recipit intra ſeipſam, ut ſquatina. Hæc quoq;
ſolertia quadã prædita eſt. nam piſces quos appetit,
afficit ea ipſa quam ſuo in corpore continet facultate
torpendi, atq; ita retardos præ ſtupore capit & uesci-
tur. abdit ſe in harena & limo, & tunc piſces qui adna
tantes obtorpuerint corripit, quam rem plerique con
ſpectam à ſe retulerũt. Conditur etiam per hyemem
terra, hoc eſt uado maris excauato, quod propter
frigus facere Theophraſtus exiſtimauit. quæ ſi ca-
piatur, inquit Plinius, quum luna in libra fuerit, tri-
duóque aſſeruetur ſub diuo, faciles partus facit: po-
ſtea quoties inferatur, adiuuare. felúe torpedinis ui-
uæ, quod in iecore habet, genitalibus illitum uene-
rem inhibet. cuius quidem iecori teneritas nulla præ-
fertur. Diphilus inquit: Torpedo quum ſit difficilis
concoctionis, partes quæ circa caput ſunt, molles ha-
bet & ſtomacho conuenientes, quæ & bene conco-
quuntur, reliquas uero econtrario. paruæ tamen ſunt
meliores, & præcipue ſimpliciter elixatæ. Eſt & turpe-
na piſcis maritimus: à quo cerati quoddam genus ad
duritias emolliendas appellatum eſt à medicis, ut eſt
apud Paulum Æginetam. Lamiæ, aquilæ.) La-
mia, aquila, & ipſæ ſunt piſces plani chartilaginei: de
quibus Ariſtoteles quinto de hiſtoria, & Athenæus:
quanquam

quanquã amia pro lamia deprauate legitur in Athe-
næo. Eſt enim amia aliud genus piſcis pelamidi ſimi-
lis. Ranæ.) Non intelligit hic de rana lutaria, ſed
de rana marina, quæ piſcatrix cognominatur. Eſt e-
nim rana marina inter chartilaginea plana: pinnas ut
ſquatina infra lateribus accommodatas habet, pro-
pter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem par-
ti ſupinæ commiſſæ ſunt, eas iuxta caput adiunctas
habet. nihil enim latitudo impedit quo minus mouea
tur: ſed pro ſuperis illis has gerit, minores ijs quæ ad
latera applicantur. Fœtus uero non ut cæteris char-
tilagineis eſt. nam una hæc inter chartilaginea, ut ait
Ariſtoteles, non animal ſed ouum excludit, cuius cau
ſam poſt exponam. Huic etiam ingenij ſolertia quæ-
dam ineſt. quum enim arena ſeſe abſconderit, ut nul-
lam ſui corporis partem detectam reliquerit, uerbe-
rat ijs corniculis quæ gemina ante oculos ſuos de-
pendent, ueluti fila quæ capilli ſpeciem referunt, ſed
poſtrema rotundis quibuſdã præpilantur, quaſi eſcæ
cauſa additis. quæ capillamenta piſciculi cum aſpexe-
rint, adnatant ceu ad algas, quibus ueſci ſoliti ſunt. &
dum illi capita machinamenti penſilis deuorant, ipſa
ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat.
Vnde piſcatricis nomẽ adepta eſt. Archeſtratus inqt:
ſi uideris ranam eme, & uentriculum eius præparato.

Oſsiculum

Ossiculũ in cauda habet, inquit Plinius, quo strumæ sanant̃, si quotidie pungãtur, ita ut nõ uulneret, donec percurẽtur. Hodie ab incolis Istrię piscis rospus appellatur. Monendi autem sumus quod in Aristotele raia piscatrix falso legitur. Nã libro nono de historia βάτραχον ἁλιέα ranam piscatricem uocauit. & Cicero de natura deorum secundo, & Plinius hoc libro. Raia uero (ut dixi) batos & batis appellatur, nõ batrachos: in quo uerbo sępius inuenies erratũ fuisse impressorũ culpa. Quo in numero.) Scilicet eorum pisciũ qui pro spina chartilaginem habent: nõ autem hic planorum intelligit Plinius. Sunt squali quoq; quamuis non plani.) Legendum galei, non squali ex Aristotele, unde hæc Plinius mutuatur, qui ut idẽ Plinius ait: hęc gręce in uniuersum selache, hoc est chartilaginea primus appellauit. Duo chartilagineorũ dũtaxat genera tradit, planorũ uidelicet, & non planorum, quæ duo in plures species distinguuntur. Inquit enim quinto de historia, ut seriatim nomina referã. plani ut raia, pastinaca, squatina. & paulo post ĩquit: Chartilaginea uero præter ea quæ enumerauimus sunt, bos, lamia, aquila, torpedo, rana, omneq; genus galeorum: sunt autem galei pisces, chartilaginei non plani, sed longi, quos Theodorus mustellos cõuertit, cuiusmodi sunt canicula, uulpecula, & reliqua generis eiusdem, ut ex Aristotele libro sexto de historia facile elici potest.

Selache

Selache.) id eſt chartilaginea. Sic enim Plinius & Theodorus interpretantur, quorum duo genera habentur apud Ariſtotelem ut diximus, plana, & nō plana, quæ ambo plures in ſpecies diſtingũtur. Plana, ut raia, leuiraia, paſtinaca, ſquatina, ſquatraia, torpedo, bos, lamia, aquila, rana. non plana, ut genus muſtellinum, ut canicula quibus dentes malefici, & caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebridas muſtellos appellant. Vulpecula quæ ut inquit Diphilus tale nomen ſortita eſt, quoniam guſtu uulpi quadrupedi aſſimuletur. muſteli acanthiæ, id eſt, ſpinaces ſic à ſpinis quæ binę & albæ eminent dorſo nuncupati, cor habentes pentagonũ ex Athæneo, quos Veneti aſilatos quaſi aculeatos uocant. nam ſtimulum quo animalia punguntur Venetia, præcipue Patauini à ſimilitudine probo ſcidis aſili tergora animalium penetrantis, aſilum nominant. quæ omnia cum ſquamis careãt, cute tamen aſpera muniuntur, quoniam ſpina chartilaginea conſtant. unde & motum eorum eſſe molliorem neceſſe eſt. itaq; fulcimenti genus non rigidum, ſed mollius eſſe oportuit. Adde quod terrenam omnem materiam natura inde ad eorum cutem conficiendam tranſtulit, inq; eius aſperitatem abſumpſit. pluribus enim locis tantundem exuperantiæ diſpenſare natura non poteſt. Brãchiæ uero chartilagineis detectę ſunt omnibus: cauſa eſt, quod chartilagine tum brãchiæ, tum

earum tegumenta constant. Verum ijs si plana sunt, parte inferiore supinaq; habentur, ut torpedini, ut raiæ: sed si oblonga sunt, lateribus adhęrent, ut in quouis mustellino genere cernit̃. Raia tametsi deductas in latera habeat branchias, tamen non spineo intectas operimento, ut quę non chartilaginea sunt, sed cuticulari. Lien chartilagineis est admodum paruus. Sed iecur duplicatũ adipeumq;, quorum iocinoribus colliquatis oleum facimus. ipsa tamen chartilaginea nullo discreto adipe carni uentriúe adhęrente pinguescunt. Hæc autem omnia, tum plana, tum mustelligena pelagia sunt, hyemeq; cõduntur diebus scilicet ijs frigidissimis. dormiunt uero chartilaginea, & ita interdum dormiunt, ut uel manu tollantur, quorum nonnulla quoque stridere uidentur, uerum ab his uocem emitti ullam recte dici non potest, at sonum siue strepitum reddi uerius dixeris. Omnia autem carnosiora sunt talia.) Lego carniuora, non carnosiora, tum ex uetustis codicibus tum etiã Aristotele octauo de historia, ubi ait: Alij tantum ut chartilaginei carniuori sunt. & item paulo post inquit: Alia igitur (ut dixi) carniuora tantũ sunt, ut delphinus, dẽtex, aurata ut chartilaginea, ut mollia. ubi cum de ijs qui carniuori sunt disseruerit statim determinauit de ijs, qui resupinati corripiunt. & quarto etiam de partibus animalium dixit chartilagineos pisces uoraces esse atq; rapina uiuere: ex quibus locis Plinij uerba accepta esse uiden-

tur. & certe ea quę in Plinio ſequuntur, uidelicet & ſupina ueſcuntur, uerbis pręcedentibus rectè reſpondent. quem locum deprauatiſſimum antequam uetuſta exemplaria conſpexiſſemus ex Ariſtotelis collatione correximus, etiamſi Diphilus chartilaginea omnia carnoſa eſſe tradiderit. Et ſupina ueſcunt.) Ariſtoteles eiſdem locis chartilaginea inquit niſi conuerſa reſupinentur corripere nequeunt: quod natura non modo ſalutis gratia cæterorum piſcium feciſſe uidetur: dum enim ſeſe iſta cõuertunt mora intercedit, qua piſcis quem inſectantur euadere poſſit, nam omnia id genus rapina piſcium uiuunt: uerũ etiam ne nimis ſuam deuorandi auiditatem explerẽt. Cum enim facilius caperent breui per immodicam ſatietatem perirent. Os etiam infra parte ſupina habent quoniã cum roſtrum eorum ſtructura tereti ac tenui ſit, facile ſcindi in oris habitum non poteſt: excipio tamen ſquatinam, & ranam quibus os non ſubter, ſed ante promptumq; eſt. cuius rei cauſa eſt, quoniam his roſtrum non longum ac tenue, ſed breue latumq; eſt. caput quoq; grande aculeatum ualdeq; aſperum, in quo uires ſatis commode contineri poſſunt. quales non ita ſe haberent, ſi roſtrum chartilagineũ oblõgumq; foret. non eñ chartilaginea os infra parte ſupina haberent ſi roſtro ſuo oblõgo cibũ diuidere ſecareq; ualerent. nihil enim ſuperuacaneum, nihil fruſtra natura agit. Si quis autem quæret, quamobrem Ariſtoteles

cum dixit chartilaginea os infra parte supina habere squatinam & ranam nõ excepit, dicendum quod Aristoteles non in uniuersum exposuit, sed ut magna ex parte res euenit ut sexto de historia tradidit. Monendi etiam sumus quod torpedo licet rostrũ oblongum non habeat, os ideo infra supina continet parte, quod ei caput non durum, non asperum, sed molle ac debile sit. quod si antè promineret, digerere non ualeret.

Vt in delphinis diximus.) Quoniam supra dixerat delphinos non nisi resupinos atq; conuersos corripere ut Aristoteles tradit, quod naturæ prouidentia factum esse uidetur, quemadmodum de chartilagineis diximus. dum enim resupinantur mora intercedit, aliter nullus piscis eorum celeritatem euaderet: ideo dixit, ut in delphinis diximus. Sed quis illud inutile fore putauerit, si prætereа quæ de chartilagineorum coitu in particulari relata sunt, de ipso etiã in uniuersali meminero. Chartilaginea nãq; autũno mares cum fœminis circa coitũ congregantur. sed uere subeunt euripum disiuncta: neq; coniugium reperitur ullum, donec pariant, cum coitus tempore complura ex his sibi adhærentia capiãtur. eorum etiam similis modus est coeundi qui delphinis atq; cetarijs omnibus est. planis enim admotis partibus agunt, nec parum multúmue tẽporis, sed mediocre in ipso consumunt. Sunt tamen qui se uidisse confirment nonnulla ex

charti-

chartilagineis auersa modo canum terrestrium cohærere. Fœmina in omni chartilagineo genere maior, quàm mas est, quod idem ferè uel in cæteris generibus piscium esse constat. Differunt etiam nõnulli mares chartilaginei generis à suis fœminis, eo quod maribus bina quædam circa excrementi ostium pendent, quibus fœminæ carent. mares tamen semen spargere non uisuntur, cuius causa est, quod genus chartilagineum semine minime abundat. uuluas etiam fœminę ad septum positas cõtinent. æque enim à maribus & fœminæ à fœminis differunt. sunt enim chartilaginei minus copiosæ genituræ. Et cum cæteri pisces oua pariant.) scilicet imperfecta. Cuiusmodi sunt, qui squama crustáue integũtur, & quæ mollia nomine nuncupantur: quæ omnia cum frigidiore constant natura, oua pariunt imperfecta, quæ foris perficiuntur, & celeriter augentur: cuius rei causa est, quod magna fœcunditas est: quod si intra fœtum perficerent, pauciora necessario ederent. quapropter genus hoc omne piscium fœcundissimum est. Piscium autem oua unicolora omnia sunt, nec cãdidum habent distinctum: quia exiguum hoc est, & frigidæ terrenæq; qualitatis copia impedit. Hoc genus solum.) scilicet chartilagineorum, ut ea quæ cete appellant, animal parit. Verum chartilagineorũ partus ab eo qui est cetariorum in hoc sanè discrepat, quod ea, quæ cete appellantur

ut delphini & balenę, animal generãt sine ouo, quemadmodum homo & quadrupedes quæ animal pariunt. Sed enim ea pariunt animal, quæ natura perfectiore sunt & principium sincerius obtinent. nullum enim intra se gignit animal, nisi quod aerem recipit, & spirat. perfectiora autem sunt quæ natura calidiore & humidiore nec terrena constant. Caloris uero naturalis ratio pulmone describitur sanguinis compote. quę enim pulmonem habent, omnino calidiora sunt ijs, quæ nõ habent: & inter ea superant, quæ non fungosum aut retorridum & parum sanguinis cõtinentem habent pulmonem, sed sanguinolentum & mollem. utq; animal res perfecta, uermis autem & ouum imperfecta: sic perfectum nasci solet à perfectiore. Quę autem calidiora sunt propter pulmonem, sed natura constant sicciore: aut quæ frigidiora quidem sed humidiora sunt: eorum altera ouum edunt perfectum, altera intra se & ouum & animal pariunt. Nã & aues & quæ cortice teguntur calore suo perficiunt, sed prę siccitate ouũ pariũt. Chartilaginea cũ minus ijs calida, magis humida sint, utroque participant: quippe quæ & ouum & animal intra se pariunt: ouũ, quia frigida sunt: animal, quia humida. humor em̃ uiuificus est, siccitas longè à uita remota est. Sed cum non penna, non cortice, non squama tegãtur, quæ indicia sunt naturę siccæ atq; terrenę, idcirco molle generant ouũ. ut enim piscib. sic eorũ ouis nulla satis insidet siccitas,

atq;

atq; ob eam rem intra se pariũt oua. nam si ouum fo-
ras prodiret, facile periret carẽs putamine, quod pro-
tegat, duriore. frigida sicciorāq; pariũt quidem ouum
sed imperfectum, crusta etiam duriuscula opertum
propter naturam terrenam sui generis, utq; imperfe-
ctum exiens possit seruari tutela operimenti. testacei
pisces itaq; cum squamati sint & genus crustatum, ut
terrena constitutum natura oua putamine duriore ge
nerant. Sed mollium genus ut piscium natura corpo-
ris lenta est: sic oua quę imperfecta edere solet, tuetur
& seruat. plurimum enim lentoris sua cum fœtura e-
mittunt. Ouum autem in nõnullis chartilagineis non
absoluitur utero, sed inhærẽs descẽdit ad animalis ge
nerationem, in quibus animal perfectũ habet suum
umbiculum ex utero, cõsumpto iã ouo. fit hoc in mu-
stellorum genere, leui cognomine. oua etiam chartila
gineorũ unicolora quemadmodum & ouiperorum
sunt omnia. Excepta quam ranam uocant.) Exci-
pit Plinius ranã marinam quę piscatrix cognomina-
tur. hæc enim una inter chartilaginea (ut Aristoteles
secundo & sexto de historia & tertio de generatione
animalium ait) non animal sed ouũ foras perfectum
parit. Causa natura corporis est. Caput enim ut dixi-
mus longe grandius reliquo corpore habet, idq; acu
leatum & admodum asperum: quam ob rem nec po-
stea suos catulos intra se recipit, neque principio ani-
mal pa

mal parit. capitis enim magnitudo et asperitas ut aditum sic exitum impedit. & cum chartilagineorum ouũ cute molli operiat᷑: quod enim frigidiora, quàm aues sint nequeunt partem circumdantem indurare: Ideo ouum unum ranarum solidum durumq́; est, ut foris seruetur. Cęterorũ humida sunt natura, & molli: operiuntur eñ intus corpore suæ parẽtis. Sed cũ genus chartilagineum minus omnino fœtificat quia animal gignit, seruari tamen sua potissimum magnitudine potest. Rana inter hæc fœtificat numerosius, uerum quod de facili pereũt, hinc efficitur ut appareant paucæ, & oua edit diuersa iuxta terrã. Chartilaginea autem omnia, inquit Diphilus, in cibo frequẽter sumpta oculos hebetant & inflationes aggenerant, & ut Galenus inquit mediocriter nutriunt. Sed de chartilagineis, & eorum natura abunde satis iam dictum est.

EX CAPITE XXV

EST paruus admodũ piscis assuetus petris, Echineis appellatus, hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine imposito. Quam ob causam amatorijs quoq; ueneficijs infamis est & iudiciorum ac litium mora.) Scribendum, echeneis. Aristoteles secundo de historia pisciculus, inquit, quidam echeneis est saxis assuetus, in cibos non admittendus, nomen à remorandis nauibus adeptus, utilis ad iudiciorum

causas

causas & amatoria ueneficia. Est autem echeneis, remora à Latinis dicta, pisciculus semipedalis longitudinis, & quinq; digitorũ crassitudinis, limaci magnæ similis, ut ipse Plinius tricesimosecundo uolumine testatur: secundum uero Oppianum aspectu anguillæ proximus, forma turbinata, colore nigro, ore acuto, qui & incuruatur ut hamus, in petris uiuens, de quo Plinius eodẽ uolumine elegantissimè scripsit in hunc modum: quid uiolentius mari, uentisue, & turbinibus procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est, quàm uelis remisq;. Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq; totum mare in flumen: Tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, unus ac paruus admodum pisciculus echeneis appellatus in se tenet. ruant uenti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori uiresq; tantas compescit & cogit stare nauigia, quod non uincula ulla, non anchoræ põdere irreuocabili factæ: infrenat impetus & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla satis est contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. sed armatę classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cũ rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Fertur actiaco marte tenuisse prætoriam na

uim Antonij properantis circuire & exhortari suos, donec transiret in aliam. ideoq́ꝫ cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiam auspicalis pisciculus. siquidem nouissime tum in urbem reuersus ille imperator suis telis cõfossus est. nec lõga fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta cum è tota classe quinqueremis sola non proficeret: & exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentẽ gubernaculo: ostenderuntq́ꝫ Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq́ꝫ remigum obsequio cõtra se intercederet. Constabat etiam peculiariter quo modo adhærẽs tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq́ꝫ uidere eum, limaci magnæ similem esse dicunt. Quocunqꝫ modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potẽtia naturæ atqꝫ effectu in remedijs spõte nascentium rerum dubitare debeat? De hoc pisciculo ita cecinit Lucanus libro sexto. Non puppim retinens euro tendente rudentes In medijs echeneis aquis, oculiq́ꝫ draconum. Quidam confundunt echinum cum echeneide. nam aliud piscis genus echinus est, ut suo loco ostendemus. Notandũ tamen uideri ex Plinio, nisi in codice sit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantum ob-
tinuisse

tinuisse, qui hunc ordinem tam à Carthaginensibus quàm Romanis seruatum fuisse scribit: sicuti & quinqueremis, quam nuper Faustus noster, uir & literis & ingenio singularis, primus renouare instituit, non plures trecentis obtinet remos. Quæ crimina una laude fluxus grauidarum utero sistens, partusq́ʒ continens ad puerperium.) Plinius trigesimosecundo uolumine: mirumq́ʒ è græcis inquit alij lubricos partus, atqʒ procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alij sale adseruatū alligatumq́ʒ grauidis partus soluere. ob id alio nomine odynoliontem appellauere, quod partus grauidis resoluat. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarū similitudine.) Immo Aristoteles eodem secundo de historia, negat eū habere pedes his uerbis. Caret pedibus genus omne serpētū, ut pisces. nam echeneidē errore nōnulli pedes habere prodiderūt. expes em̄ omnino est, sed quoniā pinnas habeat hinc fit ut pedibus instare uideat. Propterea legendū existimo, pedes eū habere arbitrantur ex Aristotele ita posita pennarū similitudine. Sic em̄ in nonnullis codicibus legitur. Mutianus muricem esse latiorem purpura, neqʒ aspero, neqʒ rotundo ore, neqʒ in angulos prodeunte rostro, simplice concha utroqʒ latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam uentis stetisse nauem, portantem nuncios à Periādro ut ca-

ſtrarentur nobiles pueri, conchasq́ quę id præſtite-runt, apud Gnidiorum uenerem coli.) De hoc muricis genere quod eiuſmodi potentiæ ſit libro etiam ſecundo & triceſimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera, cũ celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit.

Trebius Niger ſexquipedalem eſſe.) Vetuſti codices omnes pedalem habent, nõ ſexquipedalem. nam ſi ſexquipedalis eſſet, hoc eſt unius pedis & ſemis, nõ eſſet paruæ mẽſuræ. neq; Ariſtoteles & Plinius echeneidem piſciculum ſeu piſcem admodum paruũ eſſe retuliſſent. Quare uel pedalem, ut antiqua lectio, uel ſemipedalem legendum, ut in triceſimoſecundo uolumine teſtatũ reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire poſſe Oppianus tradiderit, cui quidẽ hac in re non aſtipulor.

EX CAPITE XXVI.

VTANT piſces colorem. Candidæ hyeme mænæ, & fiunt æſtate nigriores.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria, mæna, inqt, etiã mutatur, ut dixi, & ſmaris, ut ex albedine rurſus æſtate ad nigredinẽ redeant, quod maxime ſuis pinnis & branchijs declarant. dixit æſtate fieri nigriores, quia ſuſcipiũt colores cæruleos, qui quo ad albedinem ſunt obſcuriores & nigriores. eſt igitur

mæna pisciculus digitalis longitudinis, hyeme candi-da, æstate uaria picturis ceruleis obliquis, uulgo me-nula appellata: quam & ſucci melioris eſſe quàm co-biones Hiceſius teſtatur. laudatiſſima ex lipara: quæ cum utero grauis eſt, tunc melior. forma rotũdior fœ minæ, porrectior mari & latior. Euenit ut cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigredinem plusq́ue uarietatis mutetur, & caro deterrima cibo effi-ciatur. uocantur à nõnullis per id tempus tragi, id eſt, hirci. parit brumali tempore. Mænam Græci mæni-da uocant. Theodorus mænides in Ariſtotele mæ-nas & aleces, & mænidia hoc eſt mænas paruas ale-culas, quaſi ex Plauto tranſtulit. necnon piſces quoſ-dam ſale inueteratos, harengas dictas, clupeis ſimiles qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Panno-niam afferuntur, ipſi aleces uocant. ſunt leucomæni-des, hoc eſt mænæ candidæ ſmarides à Græcis pro-prio nomine uocatæ, quas illi hodie quoq; ſmarides & noſtri girrulos ſiue gerrulos cognominant. hi nãq; cãdidiores ſunt ex hoc genere. Vnde ab ea piſcis qua litate homines ubi præ metu aliquo exangues & pal-lidi ac quaſi candidi, cuiuſmodi ipſi piſces ſmarides di cti, effecti ſunt, ſmaritos appellare ſolemus, quæ & marides & cynoſeuma à nonullis uocantur ut inquit Athenæus. Theodorus ſmarides cerros uidetur con-uertiſſe, ut forte Gerres piſces ignobiles gerrulos mo

do uocari existimans Gerres scripserit, & librari/
us corruperit. Sunt & Boces mænæ illo maiores, quas Græci in hodiernum diem Boopas ut Aristo/
phanes Byzantius & Veneti Boobas cognomi/
nant, aluo idoneæ & bonæ concoctionis, si elixentur; in prunis uero tostæ dulciores & molliores ut autor est Diphilus, quas & boicas Numenius appella/
uit. Speusippus libro secundo de similibus dixit bo/
aca & smaridas similes esse menæ. sed & bocas à Fe/
sto uidetur nuncupari: bocas inquit piscis genus est à boando, id est uocem emittendo nominatus. bo/
ces Theodorus uocas interpretatur, ex eo forte quod legerat apud Athenæum boacas dici à uoce, & Mer/
curio sacros esse quemadmodum Citharum Apol/
lini. Pherecrates etiam inquit nullum alium piscem esse uocalem præter quàm boax. Sic & Speusippus & alij Attici (ut inquit Athenęus) boacas appel/
larunt, Aristophanis testimonio. uerum Athenęus reprehendit Aristophanem Byzantium, quod non boacas sed boopas uocari tradiderit, quod paruæ sint & magnos oculos obtineant, hac ratione, quod Silurus cum frequenter caudam quatiat, Siurum ap/
pellare deberemus, quod tamen non facimus. non enim siurum sed silurum uocamus, sicuti nec Carci/
non qui pupillas mouet Coracinum appellamus:
qui

qui enim pupillas continue mouet coracinus uoca-
tur. Mutat & Phycis, reliquo tempore candida,
uere uaria. eadem piſcium ſola nidificat ex alga, atq;
in nido parit.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria. Phycis
etiam mutat colorem. cum enim cæteris temporibus
candida ſit, uerno uaria redditur. ſolam hanc ex mari
nis piſcibus nidum ſibi conſternere atque in ſtragula
parere aiunt. quam etiam Phycon uocauit. Theodo-
rus Fucam conuertit. ita enim dicitur, quoniam piſci-
um ſola nidificet ex alga, quam Græci Phycon uo-
cant: qui circa algas uerſatur & quamquam cætera
abſtinet carne, tamẽ ſuillas ſæpenumero appetit. hũc
Græci Phyceam uulgo nominant. De phycide Hip-
pocrates, Dioſcorides, Athenęus & Oppianus. Diphi
lus uero phycidas, & phycænas quaſi genera duo, ſed
uicina tamen, inter ſaxatiles enumerat inquiens: Phy
cæna & phycis ex ſaxatilibus cum ſint molliſſimi pi-
ſciculi facile corrumpuntur. Volat hirundo, ſanè
perquam ſimilis uolucri hirundini.) Ariſtoteles quar
to de hiſtoria: atque etiam inquit marinæ hirundines
quę ſublimes uolitant, haud quaquam mare attingen
tes. Sunt enim his pennæ latæ & longæ. & eſt hirun-
do piſcis notus dictus à Græcis Chelidon, lucernæ
piſci ualde ſimilis, in nauigia uelis eũtia ſæpe uolitans:
unde & nautæ illi piſces hmõdi captos ſolent templis
offer-

offerre, ac suspendere. in quodam Mauritaniæ flumine inquit Strabo hirundines pisces gigni septenũ cubitorũ quę gulam perforatam habeant, per quam respirẽt. Sed & aliud piscis genus Chelidon est, polypo ut inquit Diphilus simile, humorem habens qui bonum colorem facit & sanguinem mouet. & Chelidonias pelamidum genus quam & Tritonem appellari diximus. Speusippus Coccyga, chelidona & triglã similes esse tradit: & chelidon siue hirũdo auis est nota quæ in domibus nostris nidificat.

EX CAPITE XXVII.

TEM Miluus subit in summa maria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet.) Miluus siue lucerna quem Græci ieraca & irica uocant. De hoc pisce meminit Oppianus Athenęus & Diphilus, qui durioris esse carnis quàm cuculus, in reliquis similis testatus est. hunc piscem Romani piscem caponem hodie cognominant, ut mirer aliquos lucernam piscem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squammas habeãt ut autor est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis paritérque Venetis lucernam cognominari. Sciendum tamen, uolucrem quã Aristoteles Ictinon uocauit, miluum à

Theodoro

Theodoro cõuerti: qui & uolucrem ieraca ab Aristotele uocatam, accipitrẽ interpretatus est. Attollit cornua è mari sexquipedalia ferè cornuta quæ ab his nomen traxit.) Ipse potius legerem Attollit cornuta è mari sexquipedalia fere cornua, ut omnes codices habent. Quis enim tam rudis est qui sequentia uerba scilicet quæ ab his nomen traxit non ad cornutam referat? Cornuta uidetur esse piscis magnus, cum Plinius inter pisces maiores connumerauerit libro tricesimosecundo. Cornua habens sexquipedalia hoc est longitudinis pedis unius & semis, unde nomẽ accepit.

EX CAPITE XXVIII

PISCIVM quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera in primis quæ mollia appellantur.) Aristoteles de historia libro quarto nunc inquit ordinem animaliũ quæ sanguine carẽt, persequemur. genera in hoc ordine plura sunt. Primum quæ mollia appellauimus, hoc est quæ sanguine carent, & foris carne molli obducta solidum intus modo sanguinei generis cõtinent, quale sepia est. Deinde contecta crustis tenuibus.) Aristoteles eodẽ loco: secundum quæ crustis tenuibus operiũtur, hoc est quę partem solidam foris mollẽ carnosamq́ intus continent. Durũ illud eorũ tegmen non fragile, sed collisile est, quale cancrorum genus & locustarum. Postremo

testis conclusa duris.) Aristoteles ibidem: Tertiũ quæ silicea testa conclusa muniuntur. hoc quibus pars carnea intus, solida foris fragilis atq; ruptilis non collisilis, quale genus concharum & ostrearum est. Mollia sunt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis.) Mollia quæ malacia Græci uocant, inde dicta sunt, quoniam non squamma, non testa, non cute dura, aut aspera, sed carne molli obducta sunt: ut loligo, sepia, polypus, & reliqua id genus. Loligo igit̃ quæ teuthis græce dicitur, piscis est sepiæ similis, uerum oblongior & ãgustior, pedibus octonis breuiorib. ijs quàm sunt polypi, intus per dorsum & corporis prona procurrẽte gladiolo chartilagineo: unde à thecæ calamariæ similitudine, quoniam ceu cultrum & calamum retinere uideatur, piscem calamarium appellant. Obtinet & ipsa nigrum illum humorem atramentum uocatum. Loligo, inquit Diphilus, facilius concoquitur, sed insuauis est. Sepia quoq; eiusdẽ similitudinis cum loligine est, octonis pedibus, solidum intus quoddam insertum continens quod sepium uocant. Et si Columella sepiæ testum appellauerit libro sexto, differens à gladiolo quod robustius latiusq; est, inter spinã & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Venatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum piscicu los, sed mugiles etiam sæpius. Verum cum icta est tridente

dente mas fœminam adiuuat: fœmina mare percusso fugam arripit. mutat hæc more polypi suũ colorem. eam enim colorem sibi contrahere similem loco in quo uersatur autumant, cuius atramentum aluũ mo/uet autore Celso. Diphilus inquit. Sepia elixa mollis est, & suauis & facile concoquitur, & bonam aluum facit. succus uero ipsius sanguinem extenuat, & mo/uet per hęmorrhoidas. Polypus à pedum multitudi/ne quasi multipes dictus, piscis est ex mollium ge/nere octonis pedibus, per quos acetabula quædam dispersa habet, quibus haurit quodammodo cui ad/hæsit, & ita tenet ut nequeat diuelli. comprehensum hominem in terram deijcit. uerũ differt à cæteris quę modo enumeraui mollibus, eo quod alueus polypi paruus est & crura prælonga. cæteris ediuerso, alueus amplus, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingredi/endi. hic piscis plurimum alit, & libidinem maxime ir/ritare creditur, ut Diphilus, Alexis, & Paulus Ægine/ta tradidere. durus tamen est & difficilis cõcoctionis, maior uero maioris est alimenti. elixus humectat al/uum. habet humorem qnodammodo salsum, si uero concoctione uincatur, haud parum alimenti corpori præbet. Scribit Athenæus Philoxenũ Cythereum, polypum binum cubitorũ, excepto capite comedisse ob idq; in ęgritudinẽ mortemq; incidisse. Itemq; Di/ogenem Cynicum polypum crudum comedisse, ac

ex eo defunctum esse, quod item Laertius testari ui/detur, quamquã de eius morte uariæ extiterunt opi/niones. His caput inter pedes & in uentre, pedicu li octoni omnibus.) Legendum his caput inter pedes & uentrem. non enim caput in uentre mollia habent, sed inter pedes & uentrem ex Aristotele de historia libro quarto. inquit enim. euenit in mollibus sane om/nibus ut caput inter pedes & uentrem habeatur. pe/diculi ergo octoni omnibus binis acetabulorum ordi nibus ductu perpetuo omnibus, excepto genere uno polyporum. Theodorus pro pediculis brachia inter/pretatur, quæ & crura, & barbas & cirros ibidem uo/cauit, sed & crines Plinius quandoqꝫ. uerum duos ex his longiores Aristoteles promuscides appellauit.

Sepiæ & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt, cæteri cirri quibus uenan/tur.) Eradendũ est punctũ, quod inter duo & ex scri ptũ est. ut legat̃, sepię & loligini pedes duo ex his lon gissimi. &c. Arist. codẽ lib. quarto sepiæ inquit loligi nes & lollij peculiares binas sortiuntur promuscides lõgas, acetabulo parte extima bino, asperiusculas, qui bus capiunt & ad ora admouent cibos. ijs etiam quo/ties tẽpestates urgẽt ad saxa aliqua adhærẽtes se ue/lut anchoris iactis stabiliunt. quod repetit etiã quar/to de partibus animalium his uerbis. Habent sepiæ & loligines

loligines pedes supra dentes senos exiguos, eorumq́ nouissimos duos maiores: reliquos autē octonorum duos infra omnium maximos. ut enim quadrupedibus crura posteriora firmiora ualidioraq́ sunt: ita ijs quoq; maximi qui infra habentur. his enim onus sustinetur, motusq́ potissimum agitur. duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrent. polypus medios quatuor habet maximos. omnibus igitur his pedes octoni, sed sepijs & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis sepię & loligines habent magnū, polypi paruum: itaq; quod natura polypis ex corpore dempserat, id in pedū longitudinem addidit. quod sepijs & loliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinē auxit. quamobrem polypis pedes non solum ad nandum utiles sunt, sed etiam ad ambulandum. sepijs autem & loliginibus inutiles sunt. parui sunt em̄ cum alueū habeāt magnum. cum itaq; pedes habeant breues atq; inutiles, ne æstu maris tēpestateq́ exturbentur saxis, utq́ de longinquo admoueant: ideo promuscides binas prælongas habent quibus uelut anchoris innitantur, seq́ stabiliant modo nauigij tempestate urgente, ue nentur etiam procul oriq́ è longinquo admoueant. Dijudicēt ergo alij quid uelit innuere Plinius his uerbis: Cæteri cirri cum quibus uenantur. Cum Aristoteles unde hæc Plinius mutuatur, sepias & loligines

non cum cæteris pedibus seu cirris, sed cum duobus ijs duntaxat lõgioribus promuscidibus appellatis uenari tradiderit. Verũ si diuinare fas est, uel expũgẽda sunt uerba cæteri cirri tanq̃ addititia, legendũq̃ sit, sepiæ & lolligini pedes duo ex his longissimi & asperi quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt, cum quibus uenantur. quẽadmodum Aristoteles de sepijs & loliginibus: pedes duo longissimi sunt quibus uenantur oriq̃ cibos admouent. cæteris uero ut polypis, ut bolitænis & huiusmodi, sunt cirri quibus uenantur. Nam Aristoteles ibidem ubi uerba de sepijs & lolliginibus fecit: uidelicet ideo promuscides binas prælongas habẽt quibus uelut anchoris innitantur seq̃ stabiliãt modo nauigij tempestate urgente, uenẽtur etiam procul oriq̃ è longinquo admoueant, statim subsequens inquit: Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad usum eundem commodos habeant: hoc est ad uenandum cibosq̃ ori admouendum. & quarto etiam de historia Polypus inquit suis brachijs ut pedibus ac manibus utitur, quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat: sunt tamen codices in quibus nõ cirri, sed curti legitur hoc modo: cæteri curti sunt quibus uenantur, quod neq; etiam quadrat, præsertim cum sepiæ atq; loligines non pedibus curtis sed duobus ijs longissimis uti retulimus uenentur ex Aristotele.

EX CAPITE XXIX.

OLIGO etiam uolitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo.) Hoc excerpsit à Trebio Nigro & M. Varrone ubi de lingua latina dicit: Loligo quod subuolat, litera cōmutata prima uoligo. Sepiarum generis mares uarij, & nigriores, constantiæq́ maioris. Aristoteles quarto de historia: Cum uero mares inquit in hoc genere à fœminis differunt, tamen uel maxime sepiæ id probant. Mas enim prona sui corporis nigriora supinis potius partesq́ omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineis interuenientibus uarias, caudam etiam acutiorem. & quinto eiusdē historiæ de sepiæ partu loquēs Mas inquit uarius magis quàm fœmina, dorsoq́ atriore est. Ambo autem ubi sensere se apprehendi effuso atramento quod pro sanguine his est infuscata aqua abscondunt.) Aristoteles quarto de historia: Viscera inquit molliū nullis, sed habēt quam mutem appellāt: atrumq́ illum humorē cui nomen atramentum, quod plurimum in sepia est. effundunt suum id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. & nono de historia: Mollium astutissima sepia est. sola hæc suo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abscondendi causa. polypus atq́ loligo atramentum præ metu mittūt, sed accrescit denuo postquam miserunt, ut nunquam copia desit.

pia desit atramenti. Cęterum sepia ut dixi sæpe uel si-
ne pauore suo utitur atramento ad se occultandã, &
cum progressa paululum sese ostenderit, redit in atra
mentum. quod item quarto de partibus animalium
refert. quod quidem atramentum non his pro sangui
ne inest, ut minus rectè Plinius hic tradidisse uidetur,
cum illud quod pro sanguine in animalibus exangui-
bus habetur sit humor seu uitalis succus ille qui per
totum corpus diffunditur, ut succus uerbi gratia qui
ex carne sepiæ uel locustæ marinæ exprimitur: quo
humore si aut per uim, aut per naturam priuētur hęc
animalia in perniciem agantur necesse est. Atramen-
tum autem quod in sepia est, cum uitalis humor non
sit pro sanguine non habetur, sed est excrementum,
quod præsidij salutisq; gratia obtinet tunica conten-
tum membranea, exitum finemq; habens, qua alui
excrementa emittunt parte, quæ fistula uocatur, quæ
in supinis posita est: quo utitur non modo cum metu
it, uerum etiam cum se abscondere uelit. quoties enim
metu perterretur, eiusmodi atramentum effundit: cu-
ius rei causa est quoniam sanguine careat, & ob eam
rem refrigerata & pauida. hinc ut hominum nonnul-
lis per metum funditur aluus, aut excrementum uesi-
cæ profluit: sic sepiæ accidit quidem necessario, ut me
tu perculsa atrum illum humorem effundat. abscon-
dendi autem causa, quia hoc effuso humore aquam
infuscat

infuſcat ſibiq́ꝫ nigrorem ſepium proponit, & turbu-
lentiam quaſi quò ſe abſcondat. Item ſi hoc atramen
tum pro ſanguine obtineret non effunderet, ſed pro
ſui corporis alimẽto conſeruaret: nec tunica illa mem-
branea tantum, ſed alijs quoq́ꝫ partibus cõtineretur,
cum ſanguis ſit nutrimentum & materia ſpiritus, qui-
bus continetur uita & actus omnis. Vnde nõnulli ani-
mam eſſe ſanguinem prodiderunt, ſicut Critias ut tra
ditur ab Ariſtotele primo de anima. non igitur atra-
mentum ſepiæ pro ſanguine continetur, ſed humor
ſiue ſuccus ille in carne ſepiæ cõtentus, qui ſi exprima-
tur non niger ſed clarus & albicans potius apparebit.

Polyporum multa genera, terreni maiores quàm
pelagĳ.) Ariſtoteles quarto de hiſtoria: Polyporum
inquit genera plura ſunt, eſt enim quod & conſpecti-
us & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pela-
gĳ ſunt: & quod corpore exiguo uarioq́ꝫ eſt cibo in-
eptum: & quod heledonam uocant crurum prolixita
te diuerſum: & quod unum ex mollium numero ſim-
plicem acetabulorum ordinem agat. Cætera nanque
omnia duplici calculantur. Ad hæc quod alĳ bolite-
nam, alĳ ozolin appellant. Duo item uiſuntur genera
conchis indita, quorum alterum nautilon aliqui uo-
cant. alterum nauticon ſiue ouum polypi. teſta ĳs ut
pectunculis concaua, ſimplex tamen, nec ita deſtina-
ta ut ei inhæreant. ſæpius ĳ iuxta terram paſcuntur,

unde euenit ut fluctibus iactati in aridum elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra anima ex/tinguatur. Constant exiguo corpore, facie simili boli/tænis. Est etiam qui cochlearum more siliceo tegmi/ne ita muniatur, ut nunquã egredi soleat, suaq; inter dum brachia exerat. Sunt & alia his generibus annu/meranda, Polypodinæ, Bolbotinæ, osmylos ex Athe næo, ut Aristoteles aliubi & Speusippus narrant. & Chelidon quæ similis polypo est humorem habens ut inquit Diphilus qui bonum colorem facit, & san/guinẽ mouet. Est & polypus (ut legitur apud Hippo cratem & Celsum libro de medicina sexto) caruncu/la modo alba modo subrubra, quæ narium ossi in/hæret, & modo ad labra pendens narem implet, mo/do retro per id foramẽ, quo spiritus à naribus ad fau ces descẽdit, adeo increscit, uti post uuã conspici pos/sit. strangulatq; hominem maxime austro aut euro flãte, fereq; mollis est, raro dura: eaq; magis spiritum impedit, & nares dilatat, quę ferè carcinodes est. Pau lus Æginita Polypus inquit tumor est pręter naturã in naribus consistens, à similitudine marini polypi no minatus, quod eius carni similis sit, uel quicunq; ille sit de diffinitionibus. Itẽ Galenus polypus inqt à multi/tudine pedum dicitur: ut enim illi multas habent inci/siones & scissuras, cõtumescuntq; & increscũt: sic mor/bus iste eodem modo. Et omnes brachijs ut pedi/bus

bus ac manibus utuntur. Ariſtoteles eodem loco: ultimo uero quod & acutius & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema bifurcatum dorſoq́ adnexum (dorſum autem partem leuem appellant à qua acetabulorum ordo inchoatur) hoc ultimo inquã brachio in coitu utitur. Eſt polypis fiſtula in dorſo qua tranſmittunt mare, eam modo in dexteram partem modo in ſiniſtaram transferũt.) Scribendum eamq́ modo in dexteram partem &c. ut cęteri codices habent. ibidem quoq; Ariſtoteles fiſtulam inquit polypus ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare trãſmittit quantũ ſuo admittit alueo, quoties aliquid ore capit: eamq́ modo in dexteram partẽ transfert, modo in ſiniſtram. hac eadem fiſtula ſuum quoq; atramentum fundere aſſolet. Natant obliqui in caput quod prædurum eſt ſuffocatione uiuentibus.) Legendum ſufflatione non ſuffocatione. hoc eſt caput illud prædurum eſt ſufflatione quamdiu uiuunt: tum ex uetuſtis codicibus, tum etiam Ariſtotele, qui ita loco præallegato loquitur. Natat obliquus pedes in eam porrigens partẽ, quod capitis nomine appellatum eſt. Atq; ita efficitur ut cum natat, proſpiciat in aduerſum, nam oculi ſuprà ſunt conſtituti, & os habeat ex aduerſo. caput illud polypis quãdiu uiuunt prædurum & quaſi inflatum eſt. Cæterum per brachia uelut acetabulis diſperſis eo hauſto quo-

dammodo cui adhærescũt tenẽt supini, ut auelli non queant. uada non apprehendũt. Ibidem Aristoteles tangunt inquit, ac tenent brachijs supinis, membranamq́ interiectam totam extendunt, in arenã tamen elapsis facultas apprehendendi retinendiq́ nulla est.

Soli mollium in siccum exeunt, duntaxat asperum: leuitatem odere.) Aristoteles de natura animalium libro nono: mollium inquit unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora, uitat leuia. Validum cum cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamen imbecille, cũ premitur est. Mollia ita sese habẽt. Conchas tenuiores scabrasq́ efficere circum se uelut loricam duram, eamq́ eo ampliorem quo ipsæ sunt ampliores, atq; de ea quasi latibulo aut casula quadam prodire aiunt. Vescuntur conchiliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaq; præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur.) Aristoteles ait octauo de historia: polypi conchulis maxime extringentes carunculas uescuntur: unde fit ut eorum cubilia cognoscant qui uenantur congerie testarum. Et cum alioquin brutum habeatur animal ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodam modo familiari callet: omnia in domum comportat, dein putamina rosa carne egerit, annatantes pisciculos ad ea uenatur. colorem mutat ad similitudinem loci, & maxime in metu.) Legendum uidetur annatantesq́

tesq́ pisciculos ad ea uenatur ex codicibus omnibus, tum manu scriptis tum etiam impressis. Aristoteles, nono de historia: polypus inquit fatuus quidem est, quum ad manum demissam hominis accedit, sed prudens rei familiaris cum omnia colligat & suo in domicilio recondat. Cumq́ consumpserit quantũ utile sit, abijcit testas & cancrorum crustas & putamina conchularum & spinas pisciculorum. sui etiam mutatione coloris uenatur pisces. trahit enim colorẽ similem ijs quibus appropinquarit saxis, quod idem etiã cum metuerit facit, quæ & Theognis in elegijs, Clearchus & Athenæus tradidere. Ipsum sua brachia rodere falsa opinio est, id enim à congris euenit ei.) huius opinionis Pherecratem fuisse ex Athenæo constat, quem etiam imitatus est Oppianus. Vnde Alcæus dicere solebat: Comedo meipsum, ut polypus. Itemq́ Ælianus: polypus inquit uoracissimus omnium marinorum est, cum prædæ inopia laborat cirris suis derosis saturatur, quasi natura id fami remedium ipsi præparauerit. si quis polypis rutam imposuerit, immobiles manent. hæc ille. sed cur hoc uerisimile esse nõ potest ut polypis interdum à sibi ipsis, & interdum à cõgris brachia prærodi contingat, quando & cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi prærodere uideamus? licet Aristoteles octauo de historia contradicat his uerbis: Quod autẽ non

nulli aiunt polypum se ipsum esse, falsum est, sed ali-
qui sua brachia corrosa habent à congris. Sed
renasci sicut colotis & lacertis caudam, haud fal-
sum.) Aristoteles secundo de historia. caudæ eti-
am lacertis atque serpentibus amputatæ renascun-
tur. Supinus in summa æquorũ peruenit ita se pau
latim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua ue
lut exoneratus sentina facile nauiget. postea duo pri-
ma brachia retorquens membranam inter illa miræ
tenuitatis extendit. qua uelificãte in auras cæteris sub
remigans brachijs, media cauda ut gubernaculo se re
git. ita uadit alto Liburnicarum gaudẽs imagine, & si
quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.)
Quæ Plinius nautilo siue pompilo, Aristoteles poly-
po contribuisse uidetur. Verba Aristotelis hæc sunt,
nono de historia: Nauta quoq; polypus natura & ui
tæ muneribus singularis est. nauigat enim per maris
summa elatus de imo gurgite. effert se concha inuer-
sa ut ascendere possit facilius, & inani scapha enaui-
get. ubi uero emersit conchã reuenit. habet inter sua
brachia membranulam quandam annexam, similem
ijs quæ digitis insertæ palmipedum auium cõtinent.
uerum illæ crassiusculæ sunt, hæc prætenuis est & ara
neæ speciem imitatur: hac uelificat cum aura inspirat,
cirros pro gubernaculis utroq; demittit latere. si quid
metuerit conchã protinus mari replet atq; ita demer-
git. de

git. de generatione incrementoq́ eius conchæ nihil adhuc exploratum habeo, uidetur tamen non ex coitu gigni, sed sponte ut cæteræ conchæ prouenire, nec uero an concha solutus uiuere possit certũ adhuc est.

EX CAPITE XXX.

OLYPORVM generis Ozena dicta à graui capitis odore.) Ozenã polypi genus Aristoteles quarto de historia, ozolin & bolitenã uidetur appellasse, de qua diximus superius, frequens in Laconia quæ regio nũc Zaconia dicitur, dicta quod ea uox odorẽ illum & uirus graue significat. Theodorus ossolem cõuertit. Est & ozena ulcus in narium altitudinẽ usq; ossa illa, quę ab angustijs uocantur Isthmoide, ardens & graue olens. Humor effluit, odorandi uis adimitur. Celsus libro de medicina sexto: si autem inquit ea ulcera circa nares sunt pluresq́ crustas & odorem fœdũ habent, quod genus Gręci ozenam appellãt, sciri quidem debet uix ei malo posse succurri &c. Galenus item ozena est inquit exulceratio in naribus in imo fœtida, & graue olens. & oris fœtorem ozen Græci uocant. Vnde & ozenitim nardi quoddam genus apud gangem nascens, uirus redolens Plinio uidetur appellari. sed ozen cassiæ speciem Aetius uocauit. Polypi binis mensibus conduntur.) Aristoteles quinto de historia: polypus inquit hyberno tempore coit, uerno parit, la-

rit, latet circiter mẽses duos. idemq́ Athenęus tradit.

Vltra bimatum non uiuunt. pereunt autem tabe semper: fœminæ celerius, & ferè à partu.) Aristoteles nono de historia: genus polyporum magna ex parte biennio uiuere nõ potest. sua enim natura tabi obnoxium est. cuius rei indicium cum prensus polypus aliquid humoris emittat, demumq́ absumatur totus, quod fœminis à partu potissimum incidit. stupẽt etiam fœminæ, ut neq́ undis iactatæ sentiant, & manu urinantis de facili capiantur: sordescũt etiam, nec prężterea assidendo uenari possunt. mares uero alueo tument & in mucorem lentescunt. Indiciũ ne bimatum compleant esse uidetur, quod ab ortu eorum qui æstate fit ad autumnum, non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes spectentur. à partu ita senescere debilitariq́ tam marẽ quàm fœminam ferunt, ut uel à pisciculis deuorentur, & facile à suis detrahantur cubilibus, cum antea nihil tale ijs usu eueniat: tum uero paruos nouellosq́ quamuis recens natos tamen nullo eiusmodi malo affici narrant: quin imò ualidiores esse quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu non uiuere apertum est. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso succu detrahit eum.) Acetabula sunt caliculi illi in brachijs polyporum, qui rei cuiq́ admoti ueluti cucurbitulæ suo haustu adeo tenent ut auelli nequeant.

Theodorus

Theodorus autem cotyledonas acetabula interpre tatur. Mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de causa & nassis illinuntur.) Aristoteles quarto de historia. Nidores inquit potius genera quæq; piscium appetunt. Vnde etiam caruncu las sepiarum deustas odoris gratia escam hamis affi gunt. ita enim fit ut pisces auidius accedant. polypos etiam assatos non nisi nidoris causa nassis inditos di mitti asseuerant. Clearchus uero oleæ ramis poly pos capi retulit, his enim maxime oblectantur. Car teiæ in cetarijs assuetus quidam polypus exire &c.) Strabo circa Carteiam polypos non tantæ magnitu dinis sed talenti põdo reperiri tradidit. Cetariæ dicun tur loca iuxta mare in quibus thynni & alij huiusmo di pisces capiuntur, & iuxta saliuntur. Exire è mari in lacus eorum apertos.) per lacus intelligit tinas, quæ & labra dicuntur. Sepes erant his obiectæ.) se pes accipitur hoc loco pro ea uiminum seu lignorum textura, quæ obiectu introitum prohibet. Barbas quas uix utroq; brachio complecti esset.) sic nos quo que barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc di ximus quia in cæteris omnibus impressis codicibus branchias pro barbas deprauate legitur. & intelligit per barbas brachia, quæ & crura & cirri & crines ap pellantur, nec dixit brachia, quoniam statim subsequi tur, Quas uix utroq; brachio complecti esset. Theo

dorus quoq; in Aristotele quarto de historia barbas similiter appellauit clauarũ modo torosas, longas pedũ triginta. Acetabulis siue caliculis urnalib. peluiũ modo.) Sunt qui corrigũt calicibus, pro caliculis, quippe cũ urnalis magnitudinis fuisse à Plin. referat. In nostro mari loligines quinûm cubitorũ capiuntur, sepiæ binûm.) Aristoteles non loligini sed lolio, hoc est teutho contribuisse magnitudinem huiusmodi uidetur quarto de historia cũ dicit: loligine uero lõge grandior qui lolius nominatur, quippe qui uel in cubita quinq; excrescat. sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est. Itemq; Strabo duorũ cubitorum sepias nõ in nostro mari, sed circa Carteiam repertas tradit. In hanc condi nauplium animal sepiæ simile, ludendi societate sola.) De nauplio ab aliis autoribus mentionem factã esse nõ inuenio. Aristoteles uero (uti retulimus) duo polyporũ genera cõchis indita, nautilũ scilicet & nauticũ similẽ facie bolitænis, idẽ ferè facere testatus est, quod itẽ simili penè modo nautilon nauigare prodidit Oppianus. Id eñ ubi cõstat rumore nauigantiũ humana calamitas in causa est.) Antiqua lectio clarius se habet hoc modo: Nisi forte tristi (id eñ cõstat) omine nauigantiũ humana calamitas in causa est. Mollia aũt ut de his aliquid in uniuersum etiã referamus, nihil ossis nihil terreni habere discretũ uidentur, quod dignum effatu sit, sed ferè tota

carno

carnosa & tactui cedētia sunt. ne tamē corpus eorum facile pereat modo illorū quæ carne lasciuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent: mollis enim ut caro est, sed intendi potest ut neruus. fissilis autem caro eorum non in directū, sed in anfractū: ita enim ad uires commodior esse potest. habent etiam quod spinis proportionetur, ut sepiæ quod sepium uocant, loligines quod gladiolum. polypi nihil huiusmodi habent, quod eorum alueus quem caput appellant, breuior est, illorum procerior: ideoq; ut directus inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciēdum censuit: quemadmodum in genere sanguineo alijs os dedit, alijs spinam. Stomachus siue gula ab ore prælonga est, quam ingluuies excipit quomodo auibus: tum uenter coniungitur, & intestinum uentri annexum simplex usq; ad exitum tēdit. sepijs igitur & polypis uenter similis tum figura tū tactu est. At ijs quas loligines appellamus bina quidem conceptacula uentris speciem gerunt, sed alterum minus ingluuiem imitatur & tactu discrepat: quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. habent hæc ita eas partes eadem causa, qua aues. neq; enim eorum ullum potest commolere cibum, itaq; ingluuies uentri præiacet. habent etiam quod atramentum uocatur, quo natura ad præsidium & tutelam eorum abutitur. Sed cum atramentum hoc mollia habeant omnia, tum præci-

pue plurimumq́ sepia continet, quod loligines, & polypi supra apud mutim potius positum habent, sepiæ infra ad aluum. copiosius enim habent quoniam magis utantur, quod ijs propterea euenit quia uitam litoralem traducunt, & tamen nihil quo sibi auxilientur aliud habent, quomodo polypi & brachijs sibi sufficiunt, & coloris mutatione quæ & ipsa accidit ei per metum, ut effusio atramenti. loligo sola ex ijs gaudet alto, uitamq́ pelagicam agit. sepia igitur plus continet atramenti, & infra quoniam copiosius. facilius enim & longius profundere maiori ex copia poterit. fit in hoc genere atramentum: ut in auibus, quod per excrementum album terrenum subsidat. nam id quoq; caret uesica, quantumq́ terrenum maxime sit in atramentum secernitur: & plurimum sepiæ consistit, quoniam plurimum terrenæ materiæ habeat. argumento sepium est, quod tale tantūq́ sit: hoc enim polypus caret, loligo chartilaginosum ac tenue gerit. Quā ob causam autem hoc atramentum effundant superius enarrauimus. Habent hæc foris alueum corporis indiscretum, & pedes parti priori iunctos circum caput infra oculos, circa os & dentes. sed cum cætera animalia quibus pedes, aut parte priore posterioreq́ eos habeant, aut latere ut ea quæ multis pedibus innitantur, & sanguine carēt: hoc unum genus pedes parte, quā priorē omoes uocāt continet. cuius rei causa est, quod

quod pars eius posterior ad priorem adducta est, extremaq; coeunt & confunduntur, quo modo turbinatis inter testata accidit. His omnibus octoni pedes: sepiæ autem & loligines promuscides binas prælongas habent, quibus polypi carēt. quorum autem pedibus acetabula cirramentaq; adsunt, hæc uim contextūq; talem habent, qualem implicamenta illa quibus digitos antiqui medici indere solebant. ita enim fibris implexa sunt, quibus caruncùlas cæteraq; cedentia trahant, quippe quæ lapsa prehendant, intenta premant & retineant, cum pars interior tota cōtingat atq; amplectatur. itaq; cum aliud non habeant, quo capere admouereq; possint, nisi aut pedes aut promuscides, hæc pro manibus obtinent ad uim tum inferendam, tum propulsandam, atq; etiā ad cætera uitæ munera necessaria. sed cum cætera omnia geminis acetabulis seriem à capite in extremos usq; cirros habeant ordinatam, genus unum polypi quoddam simplici inspergitur acetabulo, cuius rei causa ad lōgitudinem tenuitatemq; brachij referenda est: cum enim angustum sit, simplicis acetabuli ordinem tantum capiat necesse est. non igitur ita cōstant, quia necesse sit propria substantiæ ratione. pinnulam hæc omnia habent circumdantem alueum, quæ cum in cæteris, tū in grandium loliginum genere iuncta perpetuaq; gestatur. minores uero, quas loligines uocant, latiorem hāc habent,

nec angustam, ut polypi & sepiæ, neq; circumactam per totũ alueum, sed de medio orsam. Causa cur eam habeant est, ut natent & se dirigant, ut uolucres cauda pennis condita, pisces penna chartilaginata reguntur. polypis hoc minimum est, minimeq; cõspicuum, quoniam paruum habeant alueum, quẽ satis suis pedibus dirigere possint. Habet mollium genus parte quod os uocatur binos dentes, atq; in ore pro lingua carnosum quiddam, quo uoluptatem esculentorum discernat. Sensibus quoq; præditum est. nam sepię & polypi odore escarum allectanti capiuntur, & polypi quidem ita adhærescunt, ut auelli inde non possint, sed truncari potius patiantur. At uero pulicaria herba admota protinus ab odore eius resilire dicuntur. Gustus etiam similis ratio. interdum enim cibum persequuntur diuersum, nec eisdem saporibus omnia delectãtur. Sunt etiam carniuora omnia, nam loligines atq; sepiæ pisces uel maiores euincunt, polypi conchulis uescuntur. Coeunt omnia ut polypi, sepiæ, loligines eodem modo. oribus enim inuicẽ admotis cóplexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. ergo polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerso nitibundoq; explicat porrigitq; sua brachia: alter superuenit passisq; brachijs singulis ad singula subiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhærescit. Sic enim coniungi necesse est, quum natura

exitum

exitum excrementi in os inflectendo adduxerit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis speciem referat suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur. neruo id quasi constare porrectũ ad medium usq; brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. Sepiæ ac loligines ora applicantes, & brachia inter se complectentes, natãtesq; in aduersum coeunt, narem etiam dictam in narem inserunt: natatus alteri anteuersus, alteri in os agitur. Mollibus uuluæ bifidæ etiam sunt: quæ enim oua eorum uocantur, pro uulua habent membranas quibus continentur. Sed hoc maxime indiscretũ est in polypis, ut simplex esse uideatur. cuius rei causa est forma corporis quæ similis nanti est. meatus ille interior idem excrementi & uuluæ est. est enim qua semen genitale per meatum emittant: idq; parte corporis supina qua pu tamen distat, & mare illabitur faciunt. Quamobrem ea parte mas cũ fœmina copulatur. nam si mas siue semen, siue membrum aut aliquã uirtutem, siue uim aliam mittit, admoueri ad meatũ uulualem necesse est. crinis uero insertio maris polypi per fistulam, qua piscatores crine coire polypos aiũt, cõplexus gratia fit, non quasi instrumẽtum id sit utile ad generationẽ: & enim extra meatum corpusq; est. interdũ tergis quoque mollia copulantur, sed generationis ne gratia, an alia causa nondum exploratum habetur. pariunt ea quoq;

ea quoq; per coitum, & quidem sæpe mas cõiunctus cum fœmina uisus est. quamobrem hinc etiam historice nequaquam dicere illi uidentur, qui pisces omnes fœminas esse autumant, nec per coitum parere. hæc enim oriri per coitum arbitrari illos non mirum est: aut si hæc ita parere illos latuit, indiciũ imperitię est. diutius hæc quàm cætera coeunt, more insectorum, ratione. sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam uulua earũ ita articulata, ut bifida cernatur. At polyporum omnium simplex est causa, forma eorum uteri quæ specie rotunda cõglobataq; est. fissio enim eius iam repleri incerta est. uerno autem tempore pariunt, & sepia in primis: parit hæc omnibus anni temporibus. mares & fœminæ incedere coniugatim solent. polypus hyberno tẽpore coit, uerno parit, ouum ueluti cirrum edit, uel in cubilibus, uel in figlino, uel in quo alio cauo, labruscæ florẽtis racemulis, aut fructui populi albæ simile, incomptũ foris & grãde, intus humorem candicantem concolorem totum atq; æquabilem continens. perquam fœcundũ hoc animal est. nam de eo quod ediderit copia innumera prouenit. discrepat mas à fœmina, eo quod capite est productiore, & quod genitale piscatores appellant albidum suo in brachio continet. fouet polypus oua quæ ediderit, quamobrẽ deterrimi tantisper efficiuntur: haud

enim

enim pastum prodire patiuntur. pendent utiq; per cubile oua tanta fœcunditate, ut collectis uas impleatur longe amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaq; ouis diebus post quinquaginta maxime ruptis, polypuli modo araneorum perquã multi exserpunt: quorum natura sigillatim nondum conspicua est, quamquam forma satis tota apparet, sed ob exiguitatem imbecillitatemq; copia interit. iã nonnulli adeo spectantur exigui ut nulla partium constẽt distinctione, quamuis ad tactum mouẽatur. oua quę sepiæ edunt magnitudinem myrtorum capiunt, & nigrescunt: emisso enim atramento parentis infunduntur, atq; ita inficiuntur. cohærent inter se ad speciem racemi, cuncta uni obducta cuidam nexui, nec facile alterũ detrahi ab altero potest. mas enim humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt, ac crescunt etiam hoc, & cum primum edita candida sint atq; exigua, mox atramento perfusa nigra maioraq; redduntur. Cũq; sepiola iam intus constiterit, uidelicet tota ex candido oui interno concrescens, tum rupta oui menbranula proles exit. primum pars illa interior candida ueluti grando consistit, cum fœmina suum atramentum asperserit. Nascitur enim sepiola ex eo ipso candicante corpusculo, uersa in caput modo auium uentre annexo. Sed qualis nam sit in his annexus umbilici, nondum explora-

A tum

tum habemus, Constat tamen candidum illud subin-
de diminui, dum sepiola augetur, & ad postremum
ut luteum auibus sic candidum his aboleri. primum
oculi grandes in his quoq; perinde ut in cæteris appa
rent. pariunt sepiæ intra diem decimũ quintum, mox
oua edita crassitudinem acinorum uuæ minorũ intra
diem item decimum quintum capiunt, quibus obru-
ptis sepiolę excluduntur: quæ si quis prius prole iam
perfecta absciderit oui membranam, stercusculũ mit-
tunt, suumq; præ metu colorem immutant ex candi-
cante in rubriusculum. Sed cum genus omne crusta-
tum sibi iuncta contineat oua, itaq; foueat, polypus
& sepia, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepere-
rint absoluta fouent: & præcipue sepia, quippe cuius
sæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit ap-
pareat. Polypus fœmina modo incubat ouis, modo
in ore sui cubilis assidens brachium super ouis expor
rectum tenet. sepia parit iuxta terram inter algas &
harundines, & si quod aggestum tale iniectum sit, ut
sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei con
geries. & quidem piscatores de industria fasces sar-
mentorum disponunt. hæc perlibenter in eis locula-
mentis parit prolixam illam continentemq; seriem
ouorum, qualis cirri muliebris species est. enititur al-
uum per interualla reprimens, inspergitq; atramen-
tum interposita quiete, utpote cum non nisi cum la-
bore

bore emittat. Loligines in alto pariunt. consertum ijs quoque ouum quale sepijs est. uiuendi spatium tam sepiæ quàm lolignii breue: nam exceptis paucis bimatum non complent. polypis etiam tantundem temporis ad uiuendum datum est. prodeunt è singulis sepiarum ouis sepiolæ singulæ, quod idem in genere etiam loliginum fit. Inter loliginem marem & fœminā hoc interest, quod fœmina intestina continet duo ueluti mammas, quę si aluo disiecta inspectes facile uideris. Mas omnino illis caret. Sepia tum hoc idem discrimen habet, tum uero quòd mas uarius plusquam fœmina est, ut exposui. Præstant mollia, cum grauida sunt, ut loligines, sepiæ, polypi. sed dura sunt concoctionique renituntur. quod item Galenus tradit, ideo ad rem uenereàm (inquit Athenæus) maxime pręstant quoniam spiritus multos aggenerant. In ponto mollia non sunt, nisi locis quibusdam pauca. Sed de mollibus hactenus. Locustæ crusta fragili muniuntur, in eo genere quod caret sanguine.) De cācris hac parte caput inchoare debuisset, nā male sunt capita hæc distincta. cum enim tria sint piscium genera, quæ sanguine carent: primum uidelicet quæ mollia nuncupauimus: secundum, quæ crustis tenuibus integuntur: tertium, quæ silicea testa operiūtur: unumquodque genus singillatim suo per se capite distinguendū fuisset, non autē crustata mollibus, & testata crusta intectis

admisceri debuissent. Quod autem hic Plinius locu-
stas crusta fragili muniri tradidit, ei est in oppositum
quod Aristoteles quarto de historia, ubi post molli-
um genus, quod inter ea quæ sanguine uacant primũ
ut modo dixi obtinet locum, mox crustatorũ genus
subiungit, dixit. Secundũ quæ crustis tenuibus operi-
untur, hoc est quæ partem solidam foris, mollem car-
nosamq́ intus cõtinent. Durum illud eorum tegmen
non fragile sed collisile est, quale cancrorum genus &
locustarum. ea autem que tegmine siliceo non crusta
ceo muniuntur, testa fragili atq; ruptili esse prodidit.
ita enim subsequitur ibidem. tertium quæ silicea testa
conclusa minuuntur, hoc est quibus pars carnea intus
solida, foris fragilis atq; ruptilis non collisilis, quale ge
nus concharum & ostrearum est. Est autem locusta
marina è crustatorum genere maxima, quæ carabos
græce dicitur, astaco similis, pedibus utroq; ex latere
quinis, ultimis annumeratis, qui in forcipem exeunt
denticulatum, cuius pars anterior quam caput appel-
lant tota spinulis horret. eminent à fronte duo osicu
la acuta denticulataq́, quibus subiacent oculi exerti
duri myrti seminis magnitudine: cornua ante oculos
bina longa & aspera prodeunt, à principio crassa, du-
ra, articulata & spinulis hirta, cætero lenta & flexilia,
in tenuitatem deficientia: quibus bina item alia mino-
ra, leuiora articulataq́ & in extremitate bifurcata cor
nicula

nicula subiacent. Pars autē posterior quæ ad caudam exit carne solida intus crustaceis obducta uertebris constat, sed caudæ extremitati pinnæ quinq; quibus natant adnexæ sunt. Hanc quidem Græci carabon & Itali locustam modo etiam cognominant. differt mas locusta à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari simplex. pinnæ etiam parti supinæ adnexę fœminæ maiores, & quæ collo proximæ sunt, minores habētur. Mari omnes æque minores, nec usquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus uelut calcaria maiuscula prominent acuta, quæ fœmina parua habet leuiora. Pascuntur locustæ uenatu pisciculorum circa sua cubilia, quæ in alto locis asperis, saxosis cauernosisq; faciunt. quicquid ceperint, ori admouent suo forcipe, & pisces etiam maiores uincere possunt. euenit usu ut locustis polypi superiores sint, & adeo ut si eisdem in retibus senserit locusta polypum præ metu emoriatur. Congros locustæ uincunt, nam elabi non queunt propter asperitatem, ut autor est Aristoteles: atq; etiam murenas ex Oppiano. Coeunt more quadrupedū retro mingentium, scilicet ut fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat & applicet. Coire solent incunte uere iuxta terram. oua gerunt tribus mensibus his, maio, iunio, iulio. tum deinde sub aluo in rugas deponunt, quæ oua more uermium augentur, quod idem

de mollibus etiam ac de piſcibus ouiperis intelligitur. Ouũ enim omnium ita accreſcit. fit igitur locuſtarum ouũ arenidũ in partes octo diductũ. ſingulis em̃ operimentis quæ de latere extãt ſingula quædã chartilaginea iungunt, qbus oua adhærẽt, totũq; quaſi ſpecies uuæ cõſiſtit. unũquodq; em̃ illorũ chartilagineorum in plura ſcinditur, quę ſi diſcreueris patent: ſin aſpicis tantũ, compoſitũ quiddã apparet. fiunt maxima non quæ iuxta meatum, ſed quæ media ſita ſunt: minima, quę nouiſsima continẽtur. Magnitudo minimis quanta granis ficuũ eſt: nec meatũ ipſum ulla contingunt, ſed per mediũ hęrent. utraq; em̃ ex parte, caudã dico & aluũ, bino maxime diſtinguitur interuallo. ſic enim operimẽta quoq; diſpoſita ſunt. ſed quoniã latera cõplecti ſatis ipſa nõ poſsint, addito extremo cuncta tegunt: idq; uelut operculũ obturat. uidet prorſus locuſta chartilaginoſis illis particulis mãdare oua: cum enititur, caudã adducens & protinus comprimens inflectẽsq; ſeſe parere. Chartilagineæ uero illę appẽdices per id tempus augentur, atq; ouorũ capaces reddun tur. partus enim in ijs recipitur, ut ſepiarũ in ſarmẽtis & qualibet colluuione collocatur. Locuſtæ ad hũc pariunt modum: mox ubi ea ſui corporis parte intra diem uiceſimum maxime oua cõcoxerint, abigunt uniuerſa, conglomerataq; ita in idem, ut & foris congeſta appareant. Tum ex eo locuſtæ proueniunt intra diem

diem maxime decimum quintum, & sæpe minores quàm ut digiti magnitudinem expleant capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturũ: abigunt iam concocta atq; absoluunt ab arcturo. Locustarum marinarum genera plura sunt, ut ex Aristotele secundo & quarto de partibus animaliũ intelligi potest: ita enim libro quarto inquit: Crustata omnia ingredi possunt: Itaq; pedes complures obtinuerunt. Summa eorum genera quatuor numero sunt: locustæ, astaci, squillæ, cancri: quæ singula in plures species diuiduntur, quæ non modo forma uerum magnitudine etiam multo inter se differant. alia enim magna, alia parua admodum sunt. Et locusta est insecti generis, uolucre animal, caballeta uulgo dicta, quæ pedes ultimos duos habet longissimos ad similitudinem bromi auenę generis, qui ex Dioscoride folio & stipula triticum imitatur, herba geniculata: in cacuminibus dependentes habet paruulas ueluti bipedes locustas, quibus includitur semen: quod & Plinius uicesimo secundo uolumine tradidit. Bromos inquit semen est spicam ferentis herbæ. nascitur inter uitia segetis auenæ gręcę (ut Marcellus in Hermolaum redargutus appareat) genere: & folio & stipula triticũ imitatur, in cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. quam lectionem Hermolaus restituit, cum antea deprauate lobas pro locustas legeretur, quamquam in Corollario capite

rio capite de bromo lobas etiam legi posse indica/uit, etiam si lolis pro lobis legatur impressorum uitio, quod tamen nullo modo stare potest. nam si herba ferens bromos, spicã gerit ut inquit Plinius: bromos spicosi generis erit inter frumentacea, quæ à legumi/nibus & miliaceis genere discrepant, quã quidem spi/cam neq; Græci neq; Latini lobam uocant. Lobos enim græce siliquam significat, quæ leguminum est. Vnde in Plinio etiam cũ libro decimooctauo inquit: Milium intra hos decem annos ex India in Italiam in/uectum est nigrum colore amplum grano, harundi/neum culmo, adolescit ad pedes altitudine septé præ grandibus culmis, lobas uocant: omnium frugum fer tilissimum: lobas pro phobas mẽdose legitur, ubi nec prægrandibus culmis, sed prægrandibus comis ex ue tustis codicibus est legendum. non enim culmos hoc est stipulas harundineas, sed comas illas seu panicu/las phobas uocant, quos duos errores nullus me pri/or animaduertit. nam comam eam miliaceam, quam uulgo quoq; paniculam dicunt, non lobon sed pho/bam Græci uocant. Lobon enim (uti retulimus) sili/quam appellant, quæ leguminum est, non miliaceo/rum ut autor est Theophrastus octauo de historia plantarũ libro, ait eñ capite tertio: Ad hæc quæ fru/ctuum ratio exigit addimus quod alij spicam gerunt ut frumentacea, alia lobon, hoc est, siliquam, ut legu/mina

mina, alia phobam, ut miliacea. Effuſam enim illã harundinaceam comam phobam, id eſt ut Theodorus uertit iubam, appello. Quid quærimus Theophraſtum, quando Plinium ipſum habemus, ſiliquam eſſe leguminum non miliaceorum paulo ſupra his uerbis dicentem. omnium ſatorum fructus, aut ſpicis continetur, ut tritici, hordei, muniturq́; uallo ariſtarũ quadruplici: aut includitur ſiliquis, ut leguminum, aut uaſculis, ut ſiſamæ, ac papaueris. Milium ac panicum tantum pro indiuiſo & paruis auibus expoſita ſunt, inde fenſa quippe membranis continentur. Ex quibus uerbis apparet lobon, id eſt ſiliquam leguminum eſſe non miliaceorum. facilis corruptio, quoniam remanſit deſinentia ſyllabæ in bas, & ſcriptum fortaſſis erat fobas ſine aſpiratione, ut quis lobas pro fobas ſcripſerit. nec lobas quidem, ſed lobos Plinius dixiſſet. ſed & aurium fibras Græci lobos uocant. Reliquum eſt ut quid bromos, quidúe milium indicum ſit indicemus. Eſt autem bromos, ut ſcribit Dioſcorides, auenæ ſpecies. Auenæ enim duæ habentur ſpecies, altera folio & ſtipula triticum imitãte, in cacuminibus ſemina habet ampla alba & ualde piloſa, ex quibus binæ ariſtæ nigrantes prodeunt: quæ cum natura intortæ ſint, tactæ ex aqua ſeſe reuoluunt. unde præſtigiatores utrique illius ariſtę extremitati chartã, uel aliquid huiuſcemodi aliud cũ cęra cohærere ſolẽt, quibus tactis hu

more chartæ illæ semetipsæ reuoluunt, ceu miracu-lum spectantibus exhibentes. hæc species & in horde is nascitur, præsertim quæ ex Cypro ueniunt. Et hæc uidetur esse quã Theophrastus Aegilopem appella-uit. Altera est quæ ab alijs Aegilops & Theophrasto bromos uidet appellata, folio stipula & semine bro-mo superius descripto similis, minore tantum nec ita piloso semine, sed rubescẽte, quæ & in hordeis nostra tibus quoq; nascitur. ambas species in hũc usq; diem auenam uocamus. Latent mensibus quinis, simili-ter cancri, qui eodem tempore occultantur, & ambo ueris principio senectutem anguium more exuunt re nouatione tergorum.) Ita ego quoq; in uetustis ex-emplaribus legi renouatione tergorum: nam cum ex-uunt senectutem hoc est crustam qua integũtur, con-tinuo crusta ijs alia renouatur. Ita nanq; Aristoteles octauo de historia loquitur: latent locustæ menses cir citer quinq;. cancri etiam exuunt senectutem mollio-res quidem perspicue: sed etiã duriores exuere aiunt, ut maias. Cum uero exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem cancri præ teneritate non satis abundare possunt. quod quinto etiam eiusdem histo riæ uolumine prædixerat, his uerbis: Crusta sua & lo-custæ & cancri tam nuper quàm post exuuutur per uer, quemadmodum angues membrana uernationis quam senectutem appellant. Cætera in aquis na-tant

tant, locustæ reptantium modo fluitant.) id est cru/stata omnia in profundo natãt exceptis locustis quæ anguium modo supernatant. Si nullus ingruat me tus, recto meatu cornibus, quæ sunt rotũditate præpi lata, ad latera porrectis, ijsdem erectis in pauore obli/que in latera procedunt. cornibus inter se dimicant.) Aristoteles octauo de historia: incedit locusta sua na tura ante, cũ nihil metuit demissis in latera cornibus: at ubi metuit, fugit retro, lõgeꝗ sua cornua porrigit. Dimicant inter se more arietum, cornibusꝗ extollen tes uibrantesꝗ feriunt aduersarium, sed uniuersæ eti am plerunꝗ tanquã gregis collegium uisuntur. Cum igitur uerba Plinij mutuata esse cernantur ab Aristo/tele, atꝗ id quod carabus in illo legitur, locusta con/uerti Plinio latine uideatur, erunt locusta & carabus eadem non diuersa, etiam si Barbarus in castigationi bus Plinianis libro tricesimosecundo, carabum & lo/custã pro diuersis haberi hoc loco à Plinio existima/uerit. nã quãdo Plin. inferius cancrorũ genera inquit, carabi, astaci, mææ &c. nõ propterea fecit, ut carabos diuersos esse à locustis superius nominatis ostẽderet, sed ut cancrorũ genera quę nobiliora forẽt indicaret.

EX CAPITE XXXI.

IVVNT petrosis locis, cancri mollibus.) Verba uiuunt petrosis locis referenda sunt ad præcedentia, scilicet ad locustas. Aristo/

teles enim quinto de historia inquit: Locustæ asperis
petrosisq́ꝫ locis proueniunt, gammari leuioribus ac
terrenis: neutrum genus limosa amat. unde fit ut gam
mari apud Hellespontum & circa Thasum gignan/
tur, locustæ circa Sigeum & Athon. Coniectantur lo
ca aspera limosáue piscatores oris litoralibus, atqꝫ a/
lijs id genus indicijs, quoties capturã in alto libet exer
cere. Litora potius uernis hybernisq́ꝫ temporibus ex/
petunt, cõferunt se in altum ęstate, uidelicet cum alias
calorẽ, alias frigus persequunt̃. ijs etiam quas nomine
ursæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura
statuit, quod locustis. quo circa per hyemem, & uere
priusquam oua excludant, cibo laudantur, cũ exclu/
serint deterrimę fiunt. quod autem Plinius dixit can/
cros locis mollibus uitam degere, haud satis uerum
uidetur. Sunt enim Paguri cancri, & tamẽ non nisi lo/
cis saxosis capiuntur, & similiter cancri illi alij parum
minores cibo non idonei præcipue mares, preterquã
cum exuerint senectutem, quos tã petrosis quàm ter/
renis locis uitam agere perspicuum est: quod ex Ari/
stotele elici etiã potest, tã octauo de historia, ubi can/
cros saxatiles stercus deuorare inquit: quàm etiã quar
to de partibus animalium, cum cancris caudã inuti/
lem esse tradat, quoniam uitam agere terrenã cauer/
nasq́ꝫ subire soleant. nec defendi satis potest Plinius,
nisi quis in Plinio non cancri, sed astaci legendum ex
istimauerit

ſtimauerit,ut dictum eſt ex Ariſtotele,unde hæc mutuatur.ſcilicet locuſtę aſperis ſaxoſisq; locis proueniunt,aſtaci leuioribus.quod et ſequentia indicant:uidelicet hyeme aprica litora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt:etiã ſi Oppianus aſtacos locis petroſis degere prodiderit:Nos autẽ ſequimur (uti Plinius) Ariſtotelem autorem grauiſsimum,& cæteris fidedigniorem. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingueſcũt,& plenilunio magis, quia nocte ſidus tepido fulgure mitificat.) Quæ Ariſtoteles animalibus teſta intectis contribuit, Plinius cruſtatis etiã accõmodaſſe uidetur. Verba enim eius quarto de partibus animaliũ hęc ſunt: quamobrem fieri ſolet per id tempus anni quo uigent,ſcilicet uere & autumno.laborant enim teſtata omnia per frigus & æſtum,atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento eſt,quod echinis euenit: habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & pleniluniis uberius: non quia per id tempus copioſius paſcuntur, ut quidam putãt: ſed quod noctes tepidiores ſint propter lucem pleniorem.Calorem enim deſiderant,quoniam frigori patent, utpote quæ ſanguine careant:ex quo fit ut æſtate potius ubiq; uigeant,præterquam in pyrrenſi euripo: nam ibi non minus tempore hyberno probantur:cuius rei cauſa eſt,quod tũc uberius pabulentur,cum piſces per id tempus ea loca relinquãt,quod

ſuperius etiam libro quinto de hiſtoria retulerat: genus deniq; omne inquit, quod teſta operitur, uerno autumnaliq; tempore habere cernuntur ea, quæ oua appellant, exceptis echinis cibo idoneis: quippe quibus & ſi per ea tempora præcipue ubertas ouorũ eſt, tamen nullo tempore committitur, ut ouis omnino careant: ſed maxime plenilunijs diebusq; tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquã ij, quos pyrræus fert euripus, nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. idemq; Lucilius (ut autor eſt Gellius) teſtatum reliquiſſe uidetur his uerbis: Luna alit oſtrea, implet & echinos, muribus fibras &c. à quo etiam Plinius mutuatus cernitur libro ſecundo, cum dicit: Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum conchyliorumq; & concharum omnia corpora augeri & rurſus minui, quin & ſoricum fibras reſpondere numero lunæ exquiſiuere diligẽtiores. Cancrorum genera, carabi.) Plinius cũ ea quæ à Græcis malacoſtraca appellarentur, cõmuni nomine uacare dictum eſſe ab Ariſtotele primo De hiſtoria percepiſſet, omnes qui cruſta integuntur, tam qui caudam gerũt, quàm quibus cauda deeſt, ſub cancri nomine, uti primus eius impoſitor nominis cẽſuit appellandos, ceu cancrorum genus & ſpeciem faciendo. Ariſtoteles autem quarto De hiſtoria, eos tãtum, quibus corpus rotundum eſt cancros uidetur appellaſſe

lasse his uerbis: Cancris ex crustaceis solis cauda de-
est,& corpus rotundũ est,cum locustis squillisq; lon-
gum sit.propterea Theodorus malacostraca non can
cros sed crustata melius interpretatus est. sunt au-
tem carabi, qui locustæ à latinis interpretantur: de
quibus supra latius disseruimus cum de locustis age-
remus. Astaci.) Aristoteles quarto De historijs:
Crusta autem intectorum inquit, genus primum ca-
rabos:cui proximũ genus alterum est,quem astacon
hoc est (ut Theodorus uertit) gammarum uocant,
Nam & Plinius libro uicesimo septimo ubi de aconi-
to loquitur,gammarum marinum hunc appellasse ui
sus est.Differt is à carabo, hoc est locusta brachijs,
quæ denticulatis forcipibus protendit: atq; etiam qui-
busdam alijs discriminibus, quamquam non multis:
quem quidem in hodiernum quoq; diem astacon uo
cant. pedes inferiores ad grãdes usq; dispositi octo,
tum grandes ipsi lõge maiores, extremaq; parte latio
res quàm locustæ habent,sed non specie eadẽ.dexter
enim suum extremum latum & oblongum & tenue
habet: sinister crassum & rotundũ,uterq; tamen scis-
sus in extremo,perinde ut maxilla tam infra quàm su
pra dentatus est: uerũ dexter pusillos serratosq; den-
tes continet omnes:leuus primos serratos,intimos ue
lut maxillares,scilicet parte inferiore quatuor & conti
nuos,superiore tres non cõtinuos. Vterq; tamen par-
tem

tem mouet superiorem ad inferioremq́ astringit. blesus item uterq; situ inferiore, tanquam nati ad capiendum premendumq́. duo supra os grandes habētur, alij hirtiusculi paulo ab ore inferiores. mox branchię os circundant non sine hirsutie frequentes, quas assidue mouet. flectit, atq; in os adducit duos illos hirtiusculos pedes. surculi etiam graciles geruntur à pedibus qui ori proximi habētur. Dentes huic quoq; duo ut locustæ, supra quos cornua breuiora tenuioraq́ quàm locustæ. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuiora. super hæc oculi constituti sunt parui crassiusculi, non ut locustæ maiusculi. frons quasi quædam acuta & aspera supra oculos extat, latior quàm locustæ. deniq; facies acutior, & pectus latius quàm locustæ, totumq́ corpus mollius & carnosius. pedū autem octo numero pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendūt. quod autem collum appellant quinq; partium foris est, & sextum latius, illud situm loco nouissimo habetur, tabellis continuatum quinq;. interiora uero in quibus fœminæ prius pariunt quàm fœtum edāt, hirtiuscula quædam quatuor continentur, quibus singulis spinæ singulæ breues arrectęq́ eminent ad exteriora. pectus corpusq́ totum leue est, nō more locustarum aculeatum & asperum.

Verum

Verũ in pedibus magnis aculeos partis exterioris ma iores esse manifestũ est. Fœminam hoc in genere nul lum discrimẽ à mare distinguit. Nã & mari & fœmi næ forceps alteruter grãdior more incerto est, parem uero utrunq; neuter unquam habere uisus est. Exuit senectutẽ & ipse aut uere aut autumno post partum.

Maiæ.) Scribendum mææ nomine græco potius quàm latino, ut codices antiqui habẽt: quas Theodo rus latino nomine maias interpretatus est. uel legen dum carides, mææ, ne Plinius diminutior quàm Ari stoteles esse uideatur, maxime cum ab eo hæc omnia mutuatus sit. nam Aristoteles quarto de historia, ut seriatim nomina tantum referã, inquit: Carabus, asta cus, caris, mçæ, paguri heracleotici. Sunt autem cari des quas latini squillas interpretantur, locustis fere si miles: à quibus differunt, quod forcipe careant. Squil larum genere continentur gibbæ, craugines, & par uæ quç maiores nunquam effici possunt. Caridas So phron, Epicharmus curidas, sed & coridas idem Epi charmus & Simonides appellauere, de quibus & Pli nius hoc libro & undecimo, Galenus, Atheneus, Pau lus, & Oppianus meminere. Squillarum autem gene ri, quas gibbas uocamus, quini utrinq; pedes situ quo cæteris, quorum proximi capiti acutiores, alij uentri subiuncti, quorum extrema latiuscula sunt. tabellæ ijs nullæ parte supina, prona similis locustarum est. Cau

da ijs est, cui pinnæ quaternæ assunt. Crauginis quo-
que lateri caudæ utrinque pinnæ adnexæ sunt, quarum
pinnarum media utroque in genere spinulis horret, ue-
rum in craugine latiora, in gibbis acutiora. dicūtur au-
tem carides, inquit Athenæus, quoniam caput maius
reliqua parte corporis habeant. Quæ autem mææ uo-
cantur, è genere cācrario maximę sunt: quibus cauda
deest, & corpus rotundū est, dorso spinoso, cruribus
oblongis: quas uulgus cancreolas cognominat. Pa-
guri.) & ipsi è genere cancrario sunt, dorso leui tabel-
latioreque, pedibus breuioribus ijs quas mæas uocaui-
mus, uerum forcipibus proportione maioribus quic-
quid perceperint uehementer cōstringentibus: in Bri-
tannia quàm maximi reperiūtur, circa saxosa loca uer-
santur. cum decoquuntur partim ruffescunt & partim
nigrescūt, inter lautissimos recepti cibos, quos carnis
& digestionis durioris Galenus De uirtute alimento-
rum tradit. Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum
diem paguros, & Veneti cancros porros cognomi-
nant. Heracleotici.) Aristoteles quarto de historia
Cancrorum genus inquit multiplex est, nec facile enu-
merandum: maximum quas mæas appellant: Secun-
dum paguri, & quos heracleoticos uocant. Videntur
itaque heracleotici paguris esse haud quidem dissimi-
les. Leones, & alia ignobiliora.) De leonibus mari-
nis Hippocrates, Aristoteles uero nullibi pertractat.
de ursis

de ursis autem marinis è genere crustatorum meminit Hippocrates secũdo De uictus ratione, & Aristoteles De historijs libro quinto. Oppianus uero de leone bellua quadam marina testari uidetur, uerum Plinius de leone inter crustata libro etiam tricesimosecundo meminit, hoc modo: leones quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Carabi à cæteris cancris cauda distant.) Aristoteles quarto de partibus animalium, ubi de locustis & cãcris loquitur. Sed interest inquit, quod carabi, hoc est locustæ, caudam habent, cancri non habent. locustis enim ut nantibus cauda utilis est. natant enim cauda quasi remo innitendo. At cancris inutilis est, quum uitam agere terrenã, cauernasq́ue subire soleant. In Phœnice hippoe uocantur, tantæ uolocitatis ut consequi non sit.) Aristoteles quarto de historia: Genus inquit cancrorum litorale Phœnice fert, tantæ uelocitatis, ut uix consequi sit: unde hippeas, hoc est equites illos appellarunt: ijs nihil ferè intus propter inopiam pabuli.

Cancris uita longa.) Aristoteles quarto de historia, locustis tantum, non cancris uitam diuturniorem datã testatur. Pedes octoni omnibus, in obliquum flexi.) Aristoteles libro eiusdẽ historiæ quarto: cancris etiam pedes omnes deni cum forcipibus sunt: Recte itaq; inquit Plinius cancris pedes octonos esse: octo enim sunt forcipibus non annumeratis. nam pau-

 lo post

lo post ipse Aristoteles Cancris, inquit, pedes utrinq; quaterni, tũ terni alij eodem modo explentes reliqua. bona pars corporis pedibus caret. pedes omnibus in obliquum flectuntur quomodo etiã insecta mouentur: quæ uerba in codicibus latinis impressis non inuenies cum tamen in græcis reperiantur. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex.) Aristoteles quarto de partibus animalium: Genus inquit cancrarium, & locustarium similia inter se sunt, eo quod utrunq; brachia forcipibus denticulatis habeat, sed hæc nõ ingrediendi causa habentur, sed ut ijs quasi manibus capiant, & retineant. Quamobrẽ contra quàm pedes ea flectere solent. hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: sic ad cibum capiendum admouendũq; commodius agitur. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili.) Aristoteles eodem libro. Cancri inquit superiorẽ sui forcipis partem mouent, non inferiorẽ: habenti enim pro manu, forcipem esse oportet, mordẽdi autem secandiq; officium dentis est. cancris igitur cęterisq; quibus licet ociosius cibum capere, quum in humore non sint oris usus partitus est, ut manibus aut pedibus capiant, ore secent & mordeant, sicuti crocodillo fluuiatili euenit. qui unus maxillam mouet superiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendũq; inutiles habet: parui enĩ admodũ sunt. itaq; ad hũc usum natura os

ci

ei pro pedibus utile condidit. Ad retinēdum uero un de ictus inferri uehementius poteſt, inde motus com modius agitur: infertur autem uehementius deſuper quàm de parte inferiore. ergo cum utriuſq; tum capi- endi tum mordendi uſus ore adminiſtretur, magis au tem neceſſarium retinendi officium ſit cui nec manus ſint neq; pedes idonei, commodius ijs eſt mouere ſu periorem maxillã quàm inferiorem. Dextrum bra chium omnibus maius.) Ariſtoteles quarto de hiſto- ria Cancris inquit forcipes, pedesq; haberi, & ij qua- les eſſent dictũ iam eſt: omnibus uero magna ex par te grandior ac ualidior forceps dexter, quàm leuus eſt. cuius rei cauſam quarto de partibus animaliũ red dit, his uerbis. Locuſtæ cancriq; omnes forcipē dex- trum grandiorem ualentioremq; habent: parte enim dextra efficaciora ſuapte natura ſunt animalia om- nia. reddit autem ſemper natura cuiq; uel ſoli, uel præ cipue quo uti poteſt, ut dentes, cosq; aut exertos aut ſerratos aut cõtinuos, & cornua & calcaria & reliquas huiuſmodi partes, quarum uſus ad defendendũ aut dimicandum. Aſtaci ſoli non certum ſed alterutrum æque (ut fors tulerit) forcipem habent grandiorem tam mares quàm fœminæ. cauſa autē cur forcipem habeant quod ex eo genere ſint, quod forcipem ha- bet: cur alterum grandiorem incerte, quod non inte- gram ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat, ut

quod ad aliud destinatum est, eo non eodem sed ad gressum utatur. Pinnother autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriȩ. huic solertia est, inanium ostrearum testis se cōdere, & cum accreuerit migrare in capaciores.) Notandū est duo esse cancrorum minimorum genera. quibusdam uiuentibus nascitur, & reperitur ut in pinnis cōcharum generis maximis est uidere, ab Aristotele pinnother siue carcinion appellatum. alterum oblongum quod & carcinion hoc est cancellus, aut squilla parua ab eodem Aristotele nuncupatur, quod non conchis uiuentibus, ut pinnother, sed terra limoq; principio nascitur, ac dein conchulas ingreditur uacuas. De primo autē genere, hoc est pinnothere, Aristoteles *quinto* de historijs sic tradidit: Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in mitulis soliatis, mox in pinnis, quos pinnotheras uocant, quin etiam in pectunculis atq; ostreis, uerum ij nullum conspicuum capiunt incrementum. De altero uero genere ita paulo post loquitur: Cancellus ille concharū hospes principio ex terra limoq; consistit, mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit transit in concham ampliorem, uidelicet aut naticis, aut turbinis, aut alicuius similis. sæpe etiam paruam buccinam subit, ingressusq; ampliorem illam gerit, pari modo, & uiuit

in domici-

in domicilio capaciore, rursusq; excrescens aliam pe-
tit ampliorem. & hunc intellexisse Plinius uidetur.
hic similis testa contectis animalibus est, quapropter
ijs in ancipiti esse, genusq; sibi uendicare utrunq; ui-
detur. forma similis araneis est, nisi quod partem cor
pori & pectori subditā ampliorem quàm aranei ha-
beat. cornicula duo ruffa, tenuia, quibus oculi toti-
dem subiacent, qui nunquam intro recedant ut can-
crorum. sed semper eminentes appareant. os sub ijs
est quod uelut capillamentis quibusdam plurimis cir-
cundatur. his pedes subiuncti duo bifurces, quibus ci
bum ori admoueat. bini item utriq; adhærent lateri,
& tertius paruus. thoracis pars inferior mollis tota
est, disiectoq; sinu pallidum intus cernitur: meatus ab
ore ad uentrem pergit, foramen excrementi perspici
nullum potest. pedes ac thorax duritiē præ se ferunt,
sed minus quàm cācri. nexu nullo testis adhæret, pur-
purarum modo & buccinarū, sed absolutus liberq;
uagatur. oblongior est qui turbinem subit, quàm qui
neritem. genus enim diuersum est, quod in nerite de-
git, cætera quidem non absimile, sed dextrum bifur-
culatum pedem paruum habens, cum leuum grandi-
usculum habeat. cuius rei causa est, quoniam turbines
omnes si erectos cōponas, ut pars tenuior & acutior
cælum suspiciat, & pars amplior terram despiciat, hia
turam obtinēt à sinistris: quamobrem cum leuus pes

sine

ſine impedimento liber ſit,& exerceri poſſit,ſuſcipere facilius incrementum poteſt: dexter uero cum reſtrictus & impeditus ſit,neq; ita commode ut leuus exerceri poſſit,augeri minime ualet: quam quidem rationem Ariſtoteles cum quarto de hiſtoria cancellũ ita deſcriberet,nõ aſſignauit.Dalmatia, Iſtria & paludes noſtræ Venetæ plurimum abundãt hoc genere. Sed de cruſtatis in particulari iam dictum ſit,de quibus in uniuerſum etiam aliquid referre congruum eſt. Cruſtatum itaq; genus ex eo quod ſanguine caret partibus pluribus uacat. Iam enim uiſcera, quæ cuiq; ſanguineo inſunt generi omnia, nullum cruſta intectum quod habeat nouimus: ſed communes generi utriq; partes, gula, uenter, inteſtinum. Et cum mare omnia eius generis ore excipiant,cancri parte oris exigua adducta reſpuunt, locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt,quas ipſę plures quàm cætera habent. communis enim omnibus branchiarum adnexus eſt. dentes omnibus bini,& carnoſum illud quod linguæ proportionetur,eadem cauſa qua ſanguineis, uidelicet ad cibum ſentiendum.nam locuſtis dentes duo primores, & in ore caruncula illa conſtituta pro lingua eſt. tum uenter os protinus excipit præterquam locuſtis: ijs enim gula ante uentrem exigua,mox à uentre inteſtinum,quod locuſtis,& ſquillis, & gãmaris rectè in caudam finit, qua excrementa emittunt,& oua pariunt.

cancris

cancris qua applicatum illud operculum geritur, me-
dio applicaminis ipsius, uerum ijs quoq; parte exteri-
ore, qua oua pariūt, desinit. Fœminis itē huius generis
locus ouis deputatus, iuxta intestinū omnibus est: &
quā mutē siue papauer appellarūt, amplius parciusue
habent hæc omnia genera. Discrimina propria con-
templari in singulis congruum est. Locustis igitur (ut
modo dixi) dentes bini maiusculi, & uenter, quo hu-
mor similis muti continetur. caruncula illa etiam inter
dentes linguæ repræsentans effigiem, & gula ab ore
breuis, quam uenter membraneus excipit: cuius ostio
tres denticuli inhærent, duo aduersi, reliquus infra. in
testinum uero à uētris latere simplex, pari crassamen
to, ad excrementi usq; ostium fertur. Hæc locustæ, &
gammari, & cancri sortiūtur. sed locustis meatus quo-
que à pectore pendens ad excrementi exitum perti-
net, qui fœminis pro uulua est, maribus genitalis semi
nis receptaculum sufficit. meatus hic iuxta cauū carnis
continetur, ita ut media caro interiaceat. intestinum
enim deuexum pertingit, meatus uero cauo applica-
tur; nec secus quàm in quadrupedum genere hæc ha
bentur. nulla maris meatum ac fœminæ differētia di-
stinguit. quippe cum uterq; tenuis sit & albidus, &
humorem intra se continens pallentem. uterq; etiam
ex pectore pendet. Squillas etiam ouum clauiculasq;
similem in modum habere certum est. maribus fanè

præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus, colore formaq; promuscidi sepiarum proxima: uerũ hæc torta in uertiginem more buccinarum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quę subdita pedibus nouissimis ordinãtur. Caro in ijs quoq; est colore sanguinis rubra, & tactu lento, nec simili carni. ab hoc pectori anfractus alter strue buccinea, crassitudine lineæ sese porrigit: sub quo duo quædam arenæ conditioni similia, semini genitali accommodata, intestino adnectuntur. hæc in mare. fœmina autem ouum rnbidum parit membranaq; obuolutũ prętenui, uentri lateriq; utriq; intestini adnexum, atq; ad carnem usque adhærens. partes has habent interiores, atq; exteriores. cancri autem forcipes pedesq; habent, & ij quales essent dictum iam est: quinetiam de oculis diximus, uisum parti plurimæ esse in obliquũ. Alueus uero totius corporis indiscretus est. nec enim caput distinctum, nec aliud quicquam. oculi non eodem situ omnibus positi, sed alijs è latere supra continuo sub prono amplo distãtes discrimine, alijs in medio breui discrimine, ut heracleoticis, ut maijs. os oculis subditum, in quo dentes duo, ut locustis, uerum non rotundi, sed longi. tegmina dentes operiunt duo: inter talia interiacẽt quædam qualia locustarum dentibus adnecti exposui. humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo: emittitq;

emittitq́ meatu oris ſuperiore, adductis meatibus, quà interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. quoties ergo aquam acceperit, utroq; tegumento os obturat, atq; ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita ut protinus uenter os excipere uideatur. uēter biſulcus gulæ ſubiungitur, cuius ex medio inteſtinum ſimplex & tenue procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, ut dictum eſt. quod autem inter tegmenta interiacet, huius ſicuti locuſtarum dentibus adnectitur. humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga albida cōtinentur, ruffa etiam alia maculis diſperſis. Differt à fœmina mas magnitudine, craſsitudine & operculo. id em̄ amplius in fœmina eſt & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur. Coire etiam plane cernuntur, quoniam eorum coitus diuturnior eſt. alterum etiam eorum marem eſſe, alterum uuluam habere bifidam certum eſt. coeunt modo eorum quæ in auerſum mingunt, cum alterum ſupinum, alterum pronū applicauerint caudas. & enim ne parte ſupina ſuperueniant pronam, impediunt caudæ præ ſuarum pinnarum prolixa appendice. habent in hoc genere mares tenues genitales meatus, fœminæ uuluas membraneas ad inteſtinum fiſſas hinc atque inde, in quibus gignitur ouum: quod cum frigidiore conſtent natura generant imperfectum, uerum

quod foris perficiatur, & recipit incrementum. Cru/
stata, inquit Paulus, ut gammari, paguri, cancri, locu/
stæ, squillæ mensis quidem côueniunt, sed coctu diffi/
cilia sunt: ac si sæpe in aqua dulci elixentur aluũ sup/
primunt. Crustatorum natura ita se habet. Ex eo/
dem genere sunt echini.) De testatis hic capitis initi/
um esse debuisset. nam de ijs nunc quæ testa operiun
tur incipit pertractare cum dicit: Ex eodẽ genere sunt
echini: id est, echini marini sunt ex eodem genere, scili/
cet quod sanguine caret. nam suprà Plinius capite ui
cesimooctauo tria prodidit piscium esse genera, quæ
sanguine uacãt, his uerbis: Piscium quidam sanguine
carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera,
imprimis quæ mollia appellantur, deinde côtecta cru/
stis tenuibus, postremo testis côclusa duris. & similiter
cum de crustatis postea tractare capite xxx. cœpisset,
dixit. Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere,
quod caret sanguine. sic etiam hoc loco cum de testa
opertis, uti de tertio genere quod sanguine caret, actu
rus esset inquit: Ex eodem genere sunt echini, id est,
echini sunt ex eodem genere quod sanguine caret.

Quibus spinæ pro pedibus, ingredi est his in or/
bem uolui.) Aristoteles quarto de historia: Spinis suis
echini utuntur perinde ac pedibus. his enim nitibun/
di mouentur, sedemq; permutant. & infra: Echini in/
quit, inter testacea genera, quibus facultas ingredien/
di est,

di eſt. quod item quarto de partibus animalium meminit. Ex his echinometræ appellantur, quorũ ſpinæ longiſsimę, calices minimi.) Ariſtoteles eodẽ quarto de hiſtoria: Genera echinorum plurima. primum quod cibo idoneum eſt. in quo quæ oua appellãt magna eſculentaq́ cõſiſtunt, pariter in maiore corpore & minore: nam nouelli adhuc paruiq́ pleniuſculi illis conſtant. ſecundum ac tertium ſpatagi & briſsi, quæ genera pelagia ſunt, raraq́ inuentu. Ad hęc quæ echinometra appellatur, quaſi matrem aut matricem dixeris echinorum, quæ quidẽ omnes magnitudine excedit. Genus item aliud eſt minutum, ſpinis lõgis præ duriſq́, gigni in alto gurgite ſolitũ, quo nõnulli ad diſtillationes urinæ medicamento utuntur. Circa Toronen candidi naſcuntur ſpina parua.) Ariſtoteles quarto de natura animalium, circa Toronen inquit echini naſcuntur candidi & teſta & ſpina & ouo, augeri forma productiore quàm cæteri ſoliti. ſpina ijs parua, nec rigida ſed mollior. nigra autem ori illa applicata plura & ad foramen exterius coeuntia habẽtur, ſed diſiuncta inter ſeſe, quibus quaſi interuentu liminum diſcriminantur. mouentur agilius & frequentius, qui ſunt cibo idonei, cuius rei argumentum, quòd ſemper aliquid algæ ſuis ſpinis implexum gerãt. Oua omnium amara, quina numero.) Ariſtoteles eodẽ quarto de hiſtoria libro: Sũt ergo inquit echinis omnibus

oua, sed nõnullis exigua, nec cibo apta. Et paulo post: Ventri autem subdita sunt quæ oua appellant, membrana obducta, diuersa, eodẽ in omnibus impari quinario numero, quorum quod nigricat parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens, amarũ nec esculentum Ora in medio corpore in terrã uersa.) Aristoteles eodem in loco: Euenit autem echinis, ut quod caput appellãt, & os uersum in terram sit: quod uero ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur: quod idem omnibus turbinatis patellisq; euenit. pastus enim de imis petatur necesse est, unde fit ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uero superius parte prona testę cõtineatur. Tradunt sæuitiã maris præsagire eos, correptisq; operiri *lapillis*: mobilitatemq; pondere stabilientes, nolunt uolutatione spinas atterere. quod ubi uidere nautici, statim pluribus anchoris nauigia infrenant.) Plinius etiam libro decimooctauo inquit: Echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tẽpestatis signa sunt. Oppianus quoq; libro secũdo tradit echinum præsagire tempestates & lapillis operiri, ne agitatione procellæ spinas atterat. est autem echinus marinus testacei generis ut dictum est, ericius uulgo nominatus, forma orbicularis, spinis circumuallatus, quibus pro pedibus utitur in orbem sese uoluendo, nec aliter ingreditur. cui caro negata est: idq; ipsum habet peculiare, ut nullam intus

intus carnem contineat. nigra quædam in omnibus uice carnis ſpectamus. dentes quini in omnibus ſunt, caui intrinſecus, inter quos caruncula quædam interiacens linguæ officio fungitur. mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinq; diſtinctus, perinde ac ſi plures numero uentres hoc animal habeat. ſunt enim omnes diſtincti, pleniq; uacantis materiæ ex ſtomacho uno dependẽt, in unumq; oſtium excrementi finiunt quà teſta forata eſt. uentri autem ſubdita ſunt, quæ oua appellant, eodẽ numero atq; impari: quina enim. ratio, quòd non ouum eſt quod ouum uocatur, ſed quòd bona animalis enutritione alimoniaq; proueniat. fit oſtreis quidem in altero tantummodo latere id quod oui nomine appellatur, idemq; eſt quod echinos habere dicimus: ſed cum teſta echini non modo cæterorum oſtreorum orbem colligat unum, ſed in globum circumagatur, ut non partim talis, partim non talis formetur, ſed uſq; quaq; ſimilis ſit: (undiq; enim in ſe nutibus ſuis conglobatur) idcirco ouũ quoque ſimili modo habeat neceſſe eſt. non enim ambitu ut cætera diſsimili conſtat echinus. nãq; ijs omnibus caput in medio ſitum eſt: quam quidem corporis partem ſitũ tenere ſuperiorem certũ eſt. Nec uero ouum habere continuum poteſt, quando neq; cætera generis eiuſdem ſic habent, ſed altero latere tantum ſui orbis. ergo cum id commune omnium ſit, proprium autem illius

tem illius

tem illius, ut globi speciem gerat, oua numero impari sint necesse est: nam si pari essent, per diametrum disposita haberentur, cum similem hinc atq; inde seruari rationem interualli conueniat. sic autem dispositis utroq; latere orbis ouum haberetur, quod in cæteris ostreis non est. altero enim latere suæ oræ id habent & ostreæ & pectines. itaq; terna aut quina, aut quolibet alio numero impari esse necesse est. ac si terna essent, diducta inter se laxo admodum interuallo haberentur: si plura quàm quina continuum prope ouum redderet: quorũ alterũ non melius est, alterũ fieri non potest. quina igitur oua echinos habere necesse est, quã ob causam uenter quoq; quinquepartitus est, & dentes totidem habentur. singula enim oua cum quasi corpora quædam animalis sint, modũ quoq; uiuendi similem habeant necesse est. hinc enim capitur incrementum: nam si uenter unus tantummodo esset, oua aut longe distarent, aut totum alueum occuparent, ut echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinq; numero internalla sint, uentrem singulis adiunctũ quinquepartitum esse necesse est, eademq; de causa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura similem rationem prædictis membris reddiderit. Sed quam ob causam oua numero impari, totq; numero echinus habeat dictum est. cur autem alij parua admodum, alij magna, causa est

quòd

quòd natura constant alij alijs calidiore. calor enim cibum concoquere plenius potest: quamobrem qui cibo inutiles sunt, in ijs excrementi plus est. mobiliores etiam facit natura caloris, ut pascātur nec stabiles maneant: cuius rei indicium est, quod eorū spinis aliquid semper adhæreat, tanquam crebro moueantur. spinis enim ut retulimus, ut pedibus utuntur. echinis autem cibo idoneis & si uerno autumnaliq; tempore præcipue ubertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur ut ouis omnino careant: sed maxime plenilunijs diebusq; tepidis restituuntur redduntur q; pleniores, præterquam ij quos pyrræus fert euripus. nā illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. echinos miræ magnitudinis in insulis ante Eufraten reperiri Strabo autor est. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit. est & echinus terrestre animal, cuniculi magnitudine, sed specie porcina, aculeis uallatus quemadmodum histrix est: ubi uero sensit uenantem, cōtracto ore pedibusq;, ac parte omni inferiore, qua raram & innocuam habet lanuginem, conuoluitur in formam pilę, ne quid comprehendi possit præter aculeos: in desperatione uero urinam ex se reddit tabificam tergori suo spinisq; noxiam, propter hoc se capi gnarus. cute cuius expoliūtur lina, & uulgo ericium appellant. echinus tam aquatilis quàm terrestris græca uox est, à latinis erina

ceus appellatus:quamquam Theodorus echinũ ma-rinum ubiq; in Aristotele non aliter quàm echinum interpretatus est, Plinium forte imitatus, attamen qui terrestris est erinaceum conuertit. & echinus græcis uas ẹreũ significat, in quod testimonia cõiecta signabantur. sed & fœni partem, & oleæ genus. item muliebris ornamenti, nõ dissimilis omnino brachialibus & armillis. Pollux autor. & herbæ genus apud Galenum, quam & erinon Dioscorides uidetur appellasse, quamquam in uetustis codicibus nõ erinos, sed echinos legitur. est & apud Hippocratẽ echini herbę mentio. dicuntur & in castaneis echini, quia eo modo quo echini marini aculeis armati sunt. Græci em̃ echinon hirtum uocant, inde echinatum dicimus: quod ad similitudinem castanearum calycis aculeis hirtum est.

EX CAPITE XXXII.

N eodem genere sunt cochleæ, aquatiles terrestresq; exerentes se domicilio &c.) Aristoteles quarto De natura animaliũ ubi loquitᷣ de turbinatis. Caro inquit prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minusúe capiunt incrementi. Exerũt caput more omnia eodẽ, ideq; per metũ retrahunt intro, nonnullis etiã os & dentes acuti breues

& te-

& tenues, ut cochleis. Promuscidas item gerunt mo/
do muscarum, quod quidem membrum linguæ effi/
giem præ se fert. Plinius item libro undecimo: Coch/
leis bina inesse cornua ad prætentandum iter tradit.
inquit ergo Plinius hoc loco: in eodẽ genere sunt coch
leæ, aquatiles terrestresq́ &c. hoc est cochleæ sunt in
eodem tertio genere testatorum quæ sanguine carẽt,
ut echini: quemadmodũ de ijs superius exposuimus.
sunt autem cochleæ inter testacea quæ sanguine ca/
rent. Verum aliæ aquatiles, aliæ terrestres sunt, quæ
item in plures species distinguntur. aquatiles cochleę
sunt, quæ græce strombi, latineq́ turbines communi
alio nomine nuncupãtur, quod ex amplo in tenue de
ficiant in uertiginem torti, quibus caro laxior contine
tur & absolutior q̃ cæteris biualuis & uniualuis ge/
neris. Mouentur sanè omnes & serpunt parte dextra,
non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum.
Interiorum natura similis quodã modo in omnibus
est. differunt enim inter se magnitudinis excessusq́
effectu. gula ijs à uentre duplex lõga porrigit se usq;
ad id quod mutem siue papauer appellant, quod po/
stremo fundo commissum est. Hæc ergo ut in purpu
ris & buccinis conspicua in clauicula testæ cõtinetur.
quod autem gulæ subiungitur intestinũ est, gulæ ipsi
continuum, simplexq́ ex toto usq; ad exitum, cuius
initium circa anfractum papaueris est, qua & laxius

hæret: quod enim papauer appellatur, quasi materia uacans atq; excremētitia est. Hinc sursum uersus re/ plicans carnis repetit sedem, finitq; ad caput, unde e/ ijcitur excremētum pariter in omnibus turbinatis ge/ neribus, tam aquaticis quàm terrestribus. Partes exte riores eius generis differentijs uariantur. nam biualui/ bus turbinata quodā modo assimulātur. quippe quæ omnia operculo quodam congenito carni patulæ op posito claudantur, ut purpurę, buccinæ, natices, & reli qua generis eiusdem, idq; præsidij causa: quà enim te sta nō protegit, facile offendi possent ab ijs, quæ ex/ trinsecus inciderent. Turbinati etiā generis alia in an/ fractum intorta sunt, ut buccina: alia in globum tan/ tum circumacta, ut echinorum genus ex Aristotele quarto de partibus animalium. Cochlearum genus coire perspectum est, sed an ortus earum per coitum sit nec ne, nondum exploratum satis habetur. cochle/ as autē terrestres siue limaces cochlias & cochlia Gtę ci uocant. nam cochlos & cochlax marinos calculos si gnificat. Est & cochlos apud Aristotelem animal te/ staceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian est ubi Aristoteles appel let, sicut limacem quoq; cochlon. Cochleæ igitur om nes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina illa cornicula ut dictum est prætendunt, equinamq; seu potius bouinam effi/ giem

giem præferunt. Quapropter Veneti ab eiusmodi si-militudine eas bubalos appellant, repuntq; tegmina sua secum ferentes. unde Cicero terrigenā, herbigra-dam, domiportam, sanguine cassam cochleam descri psit: addidit sanguine cassam, ut excluderet ab hac de scriptione testudinem sanguinis compotem. Teucer autem limacem ad exemplum quæstionis ludicrę, ita finit. animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum, oculos nunc exerens, nunc retrahens, quasi innuens cornicula illa pro oculis haberi: qui etiā mi-nus rectè cochleas inter crustata posuit, quæ omnia à Plinio & Aristotele negata esse uidentur. Sunt enim cochleæ inter testata, non crustata. Inuenio limacis genus cocalian ab Aristotele uocari, & aliud abrotonē, quamquam sunt qui locustam putāt. item qui apem, alij qui piratā in eo uocabulo intelligant. Saliua cochlearum, quæ punctis acu uel stilo carnibus manat, à Græcis ut Galenus inquit myxa dicitur, hoc est mu-cosus lentor siue mucor mucúsue. laudatissimę haben tur in Sardinia Africaq; ex M. Varrone Dioscori-deq;. Africanis duplex genus, nudarū tectarūq;, qui-bus magna fœcunditas. mox præcipua laus est Soli-tanis à patria & balearicis, quas in speluncis nascentes cauticas nominant. Item insulis Astypalęa, Chio, Sicilia, necnon Ligurū alpibus; natæ, quas pomatias uo-cant. Siculæ uero commendantur, quamdiu paruæ

ſunt, quia magnitudo duras facit auferteꝗ́ ſuccũ. laudantur & caprearum inſulis. Præterea ſunt quæ albæ ſiue albulę in reatino agro, itemꝗ́ aceratę latęꝗ́ multifariam naſcẽtes. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio. Necnon ſylueſtres adhæreſcentes frutectis & ſentibus, quarum genus ſeſilon nominant. fluuiatiles uirus habent. In Aegypti Nilo grandiſsimæ feruntur, uocales ululantium expreſſa ſimilitudine. In Illyria etiam amplitudine commendantur. iam aliæ in uſu ſunt, aliæ cibis damnatæ. cochleę mire in Campania caulẽ aſphodeli id eſt haſtulæ regiæ perſequuntur, & ſugendo arefaciũt. limax teſta detracta hebeteſcit, proceſſu utique temporis, id quoqꝫ in aureliã tranſit ut eruca, atqꝫ immobile uiuit. ſed quid nam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc eſt. Vbi etiam limax ſit neque ſus eſt, neqꝫ perdix: omnes enim limaces ab his eduntur.

EX CAPITE XXXIII.

ECTINES in mari ex eodẽ genere habentur.) Similiter pectines ſunt ex eodem genere, ſcilicet teſtatorum quæ ſanguine carent. ſunt aũt pectines conchæ ſtriatæ, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisꝗ́ auriculis angularib. & reſeratiles ſunt:

ab al

ab altero enim latere nodo ligantur. admoto quoq; digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe, ut cernentes. Pectines ait Ariſtoteles locis harenoſis ſui ortus initia capere, & celeri incremēto augeri, quippe qui anno perfici poſsint, quos etiam uolare aiunt. Et quoniam ſua cuiq; poteſt eſſe ſententia, ego non exiſtimo pectines uolare poſſe per aera. cum enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeo cōnexæ ſint, ut difficile diuelli queant, non poſſunt ita libere aperiri, ut uolare ualeant. quamobrem uolare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum uolatus, & diſcurrere de loco ad locum potius interpretarer. pectines eīm tāta uelocitate dehiſcunt, ut ex uehementi repercuſsione ſaliant & ſuperiactent, ut quaſi uolare uideātur. ſic enim Ariſtoteles quarto de hiſtoria tradidit: Concharum item alia ſe mouent ut pectines, quos etiam uolare nōnulli aiunt: nam & de ferramento quo capiuntur ſæpe exiliunt. & alibi: Pecten potiſsimum plurimumq; ſe mouet uolatu. quod etiā Plinius ſuperius capite de loligine commeminit, pectunculos eos appellando. & quidē pectines cum anni pluuij ſunt, tunc magis trahunt rufum colorem. iam in pyrrhæo euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum quo piſcatores abradendo ubertim caperent, uerum etiam propter ſiccitates: qui tunc quidem optimi, cum grauidi ſunt. ſed quamquam pectines grauidos dicimus,

tamen

tamen nullum eorum uel coitum uel partū uidemus, ſed tantum modo ouum illud uocatum. laudatiſsimi Mytilenis, ut Philillius Phrynicus & Ariſtophanes tradidere, Tyndaridæ, Salonis, Altini, Antij, in inſula Alexandriæ in Aegypto. Reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria: Pectines canis exortu latēt: ſed eorum plurima ſanè latent, & algore urgente & æſtu. & quinto eiuſdem hiſtoriæ: Latent aliquamdiu in harena pectines, quos & Veneri cōferre Alexis in Pamphila teſtatum reliquit. Vnguesq́ꝫ uelut igne lucentes in tenebris, etiā in ore mandentium.) De unguibus quos Græci onychas uocant, Plinius eadem repetere infra uidetur hoc libro, quos & dactylos, hoc eſt digitos & ſolenes, & aulos & donacas triceſimo ſecundo uolumine appellauit, nec in ijs aliam differentiam fecit Athenæus, quàm quę inter mares & fœminas: quemadmodum & Diphilus, ſolenes inquiens ſunt multi ſucci, & mali & uiſcoſi: & mares ipſarum ſunt uirgati, & coloris cœleſtis, de quibus etiā meminit Speuſippus. ſunt autē ungues è concharum genere, leues, digitalis longitudinis, tenuesq́ꝫ, ab humanorum unguium ſimilitudine ſic appellati, binis quidem concluſi ualuulis, uerum utroq́ꝫ latere connexi, ad ſtrepitū ſe ſubtrahentes, inferiusq́ꝫ ſubſidentes, quoties ferramentum ſentiunt admoueri: exiguo nanq́ꝫ extant, reliquo autem corpore

corpore perinde ac in cubili occuluntur, euulsiq; uiuere nequeunt: locisq; harenosis sui ortus initia capiũt, ex Aristotele: harenaq; etiam pascuntur ut testatur Oppianus. Veneti conchas lõgas cognominãt. Hinc & piscatores ostrearum solinistæ nominabantur, ut Athenæo placuit. & unguis operculum conchylij est, quale in purpura uisitur: in paludibus Indiæ nascitur, ubi regio eius nardifera est, ideoq; odoratus conchylijs fruticem nardi pascentibus. leguntur hæc è lacu, cuius palustria æstate siccantur. Prima tamen autoritas à rubro mari adductis colore subcandido, pinguibus. nigricant Babylonij, minoresq; sunt. utriq; generi odor suauis, castoreum aliquatenus imitans cũ suffitur. autor est Dioscorides. nonnulli uero ostracium appellant, siue ostracon. Galenus poma hoc est cauum, siue quod idem est operculum, etiam in purpuris. onycem uero Paulus testam uocari dicit conchylij, duntaxat indici, quod & condylion appellat. condylos certe ostrei genus est eidẽ Paulo. & ampulla ungenti onyx quandoq; dicitur. Firmioris iam testæ murices.) De muricibus infra suo loco disseremus

Nauigant ex his Neritæ &c.) Nerites quã Theodorus naticem interpretatur turbinati generis est, testa leui, ampla & rotũda: forma buccinis proxima est, papauere tamen non nigro ut illa sed rubro. testę adnexum corpus mediũ eius firmiter est. pascuntur hęc

mari tranquillo absoluta saxis, quibus etiam adhærescunt, more patellarum & muricum, & cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum sibi possidēt. rimis cauernisq́ saxorum generantur: celeriq́ incremento augentur. qui natices capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur. nec uoce ulla, sed silentio agunt utpote cum & olfaciant, & audiant: nec fieri posse aiunt quin subterfugiāt, si uox proferatur.

EX CAPITE XXXV.

SED quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas.) De purpuris & conchyliis inferius peragemus, ubi Plinius mentionem facit abunde. Sunt autem margaritæ (ita enim lingua indica appellant, ut Arrianus autor est) quas Romani soli ut inquit Plinius uniones appellarūt, quod nullæ duę margaritæ simul reperiantur, sed semper discretæ & unæ, specie tum orbiculares, tum etiam ouales fastigiata longitudine, elenchi appellati, candore nitentes, si noui sunt: nam cum uetustate decolores deterioresq́ efficiuntur. Laus enim omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore ponderéq́ cōsistit, & maxime qui exaluminati uocantur. Speciem quoq; unionum habent quæ physemata & tympania Græci uocant, parte altera tumida: sed differunt, quod physemata sunt aere

inflata

inflata ſine corpore, tympania intus ſolida, ut inferius liquebit. oriuntur in cõchis, haud multum oſtrearum conchis differentibus, teſta interius leui ac perlucida, quæ ad dealbandam faciem ſine nocumento præclara res eſt, ſi eam in puluerem minutiſsimum cultro raſeris, poſtmodumq; aquæ exiguo maceratam nocte ori circumliueris, ac mane poſtea fruſto telæ tenuiſsimæ aqua madefacto leuiter abſterxeris. ſunt & aliæ conchæ quæ generãt uniones. nam circa Boſphorum thracium, quem nunc Srictum Conſtantinopolis uocant, uniones ruffi ac parui reperiunt̃ in conchis, quas myas appellant, & in Acarnania, quæ uocatur pinna gignit. Iuba quoq; tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo: ipſum unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilẽ. Similiter & Androſthenes teſtatur quoddã cõcharum genus in India reperiri, ex quibus margaritę uellũtur, pectinis effigie, niſi quod nec auriculas habent ut pectines, nec teſtas aſperas, ſed leues, quas indigenæ berberim & berberion cognominant, ut autor eſt Athenæus. Megaſthenes item ſcribit, ut Arrianus refert: Conchas in quibus margaritæ aut uniones gignuntur retibus capi, gregatimq; multas ueluti apes depaſci, regemq; ſuum habere: ac ſi contingat regem comprehendi à piſcatoribus, eas protinus circũfundi, nec uim effugere: fugiente rege, & ipſas effugere. earũ car

nes Indos corrumpi finere, osse ad ornatum uti. Sunt & cochleæ margaritiferæ Plinio tricesimosecundo uolumine: quarũ generis sunt pentadactyles, melicẽbales, echinophoræ dicunť, quibus cãtant. Fertilissima est Taprobane & Toidis.) Est alia insula ex Plinio libro sexto Tylos appellata, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis. Quare pręcipuum custodiunt pelago altius mersæ quàm ut penetrent radij.) Videtur Plinius ex uerbis quæ paulo supra retulit sibi ipsi contradicere. nam si conchæ hæ margaritiferæ altius & in profundo maris stabulentur, ut hic & libro tricesimotertio testať, ubi ait: ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido cõceptu, & pro qualitate roris accepti uniones candidæ & sordidæ atq; pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris cõchas degere secundum naturam sit, censeo margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq́; huiusmodi sibi per ætatem accidere. Quę uocant physemata efficere.) Physemata margaritarum quidem speciem habent, uerũ aere sunt inflata, à bullarum similitudine, quæ in aqua spiritu excitãtur, præcipue dum bullit. bullas enim physemata Græci uocant

cant. Ob id tympana nominantur.) Codices antiqui tympania scriptum habent, ut sit à tympano: quemadmodum & inferius crotalia à crotalo, nõ crotala nuncupauit. Est autem tympanũ instrumentum ex una parte tumidum & rotundũ, ex altera planum membrana clausum, intus uacuum, uulgo uaccarum uocatum, quod baculo feritur, cum turmæ equitũ ad pugnam concitatæ sunt. inde margaritæ quæ ab una parte tumidæ seu rotundæ sunt, & ab altera planæ, à tympanorum similitudine tympania nominantur.

Operitq́ꝫ opes, gnara propter illas se peti.) Codices omnes tum manu scripti tum etiam impressi legunt: Operitq́ꝫ opes suas, gnara propter illas se peti.

Nam apud Græcos non est, nec apud barbaros inuẽtores eius aliud quàm margaritæ.) Ita inquit Arrianus, lingua Indica appellantur margaritæ. Hermolaus uero uidetur indicare hoc loco uniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuisse, allegans Androsthenem in paraplo Indiæ, ut Athenæus autor est, scripsisse ostrei genus illud margaritiferum in India uocari berberim, specie pectunculi, non tamen cælata sed leui testa, nec auriculas habere duas ut pectines, sed unam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis ut Androsthenes, sed de margaritis siue unionibus ipsis loquatur, alio profecto carentibus nomine. Immo Plinius

dixit, uniones non uno conchæ genere naſci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus unum haud multum oſtrearum conchis differens eſſe meminit, & quæ circa Boſphorum Thracium uniones gignunt, myas uocari, & in Acarnania quæ uocatur pinna gigni, & Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto hirſutam echinorum modo. necnon cochleas margaritiferas reperiri libro triceſimoſecundo retulit, quarum generis ſunt pentadactyles, melicembales &c. eradendū uidetur in uerbis Hermolai hirſutaqꝫ, nam ſi teſta leuis eſt, nō erit hirſuta. Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſsimilat.) Vetuſti codices ubiqꝫ & quidem rectius legunt, aſsimulat. Dicimus aſsimulo pro comparo nō aſsimilo, quod pauci animaduerterunt. Summa laus coloris eſt exaluminatos uocari.) Exaluminati uniones illi appellantur, qui colore maxime præſtant, & perlucidi ſunt, ij nanqꝫ ſummo habentur pretio. Tempore meo Murianenſes uitrearij uniones adulterabāt. primum uniones uitreos uacuos, ſed translucidos faciebāt, deinde materia implebant, qua ſplendidi, & unionum coloris redderentur intantū ut uix à ueris unionibus diſcerni poſſent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto uetiti.

Elenchos appellant faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes.) Elenchi ſunt uniones facie turbinata, ex amplo ſcilicet in

tenue

tenue deficientes, quos pira modo uocant. De elenchis unionibus Iuuenalis satyra sexta.

Cum uirides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Quos puto Senecam intellexisse septimo De beneficijs libro in furorem mulierum scribentem: Video inquit uniones non singulos singulis comparatos, iam exercitatæ aures oneri ferendo sunt, iunguntur inter se, & insuper alijs binis superponuntur: non satis muliebris insania uiros subiecerat, nisi bina aut trina patrimonia auribus singulis pependissent. Elenchon latini indicem interpretantur. cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. nã & libros elẽchorũ scripsit Aristoteles. Alabastrum uero erat uas unguentarium forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyce antiquitus appellato, fiebat, quoniam ut inquit Plinius sexto & tricesimo uolumine, optime unguenta incorrupta in eo seruari dicitur. Crotalia appellant.) Crotalia hæc à sono uocãtur, propter collisionem ipsam margaritarum, quod sono crotala instrumenta imitarentur. est enim crotalum instrumentum rotundum circulo ligneo factum, cũ laminis quibusdam ex ære rotũdis numismatis magnitudinis, sonum ex collisione reddentibus, dictum à pulsatione: nam manu pulsatur. utebantur hoc instrumento Aegyptij in deorum solennitatibus. Virgilius.

Copa

Copa ſyriſca caput graia redimita mitella,
Criſpum ſub crotalo docta mouere latus.

Cuius & Macrobius meminit, nūc cymbalū uocant, illud dico quod membrana caret. Affectantq; iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem eſſe dictantes.) Vetus lectio: cupiuntq; iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec carpidarū tantum obſtragulis ſed totis ſocculis addunt.) Obſtragula, ut arbitror, ſunt ligacula illa quæ calceos & crepidas obſtringunt, ab obſtringendo dicta, quibus ſolebant Romanæ mulieres uniones appendere, obſeruantq; in hunc diem, uniones & pillulas argenteas alligātes.

Crebrius circa Boſphorum Thraciū, ruffi & parui in conchis quas myas appellant.) Myes quos Latini mytulos interpretantur, conchæ ſunt teſtis leuibus ſed interius nitentibus & perlucidis, ut oſtreæ margaritiferæ, labijs quoq; tenuioribus quàm oſtreis, eiuſdem propè generis cum ijs, qui uel in flumine generantur. nos tales nō modo in Boſphoro Thracio, ſed alijs quoque locis conſpeximus, quos nunc muſculos appellant, quos Plautus in rudente muſculos ut arbitror appellauit his uerbis: Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum, pro exercitu gymnaſtico & paleſtrico hoc habemus, echinos, lepadas, oſtreas, balanos captamus, conchas, marinam urticam, muſculos, pla

guſias

gusias, striatas &c. cuius sententię indiciũ affero, quod ferè omnes è testaceo genere sunt. sic etiam Celsus secundo libro, ostrea inquit, pelorides, echini, musculi & omnes fere conchulæ, scilicet aluum mouent. huic proximum genus est, quas myas, hoc est muscas uocant. differũt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus testis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. est & mystocetus Aristoteli tertio de historia, quem Plinius & Theodorus musculum conuertere, pilos in ore intus habẽs uice dentium quibus omnino caret, suillis similes. Diphilus & mya, id est murem, piscem dicit esse quendam, durum, difficilioris concoctionis, cutem tamen suauem habere, cui & Caprisco nomen sit. Non desunt qui myacas in Dioscoride myas siue mytulos easdem esse cõchas putent, cum tamen Plinius hoc ipso uolumine mytulos in harenosis prouenire prodiderit, & libro tricesimo secundo myacas in mytulos degenerare, atq; in algosis non harenosis uiuere testatum reliquerit. alij uero tellinas pro pectunculis capiunt, siquidem affirmare possint medicinas, quæ de tellinis redduntur à Dioscoride, ad uerbum ferè pectunculis Pliniũ asscripsisse: qui tamẽ coargui facile possunt autoritate item Hippocratis, tellinas à pectunculis distinguentis.

At in Acarnania quæ uocatur pinna gignitur.) Democritus uidetur appellare pinnam conchã quan-

dam Aegyptiã paralion cognomine, nec credo hanc intellexisse Plinium, cum in Acarnania non in Aegypto reperiri tradat: sed potius pinnam concharum generis maximam, quæ in harenosis limosisq; subrecta semper nascitur, testa scabra, intus perlucida, nec unquam sine comite, quem pinnotheren uocant, de qua infra suo loco disseremus. Enormes & feri, colorisq; marmorei. Antiqua lectio melior. enormes fere, concoloresq; marmori. Romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aesopi filius &c.) De hoc Aesopi tragœdi filio Valerius Maximus libro nono meminit, & idem refert. Singulos uniones conuiuis ad sorbendũ dedit.) Vetusti codices elegantius, non ad sorbendum, sed absorbendos legũt, sic paulo supra Detractum dixit alterum mersit, ac liquefactũ absorbuit. Conchylia & purpuras omnis ora atterit.) Per conchylia hoc loco aliqui intelligunt murices. Murex enim conchylium per excellentiam dicitur, unde uestis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata ueste cętera eadem sine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata peristromata appellat, quæ infecta erant succo cõchyliorum. Ponitur tamen conchylium, & pro ipso colore, sicut purpura murexq;. idem: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Quandoq; generale nomen est ad omnes con-

nes con-

nes conchas à quibus nomen accepit. Plinius infra: Lingua purpuræ lõgitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua conchylia. & ſupra libro ſecũdo Spiritum inquit ſidus lunæ exiſtimari, & hoc eſſe quod terras ſaturet, accedẽsq́ corpora impleat, abſcedẽsq́ inaniat, ideo cum incremento eius augeri conchylia, & ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit.

EX CAPITE XXXVI.

VRPVRAE uiuunt annis plurimum ſeptenis.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Tempus inquit uiuendi, & purpuris, & buccinis longum. Annos circiter ſex purpuræ uiuunt. Purpura Græcis porphyra uocata, concha eſt è turbinatorum genere, aculeis clauata, lingua digitali, firma, toroſa & ualida, duritia tanta ut conchas poſsit perforare, flore purpureo, qui nigrantis roſæ ſplendore ſublucet, colorum omnium gratiſsimo, tingendis ueſtibus maxime expetito. Latent ſicut murices circa canis ortũ tricenis diebus.) Ariſtoteles viij. de hiſtoria: Purpurę, inquit, & buccina canis exortu dies circiter tricenos conduntur. quod quinto etiam eiuſdem hiſtoriæ retulerat, his uerbis. Caniculæ tempore purpuræ nullæ ferè capiuntur: non enim tantiſper paſcuntur, ſed ſe abſcondunt & latent. Congregantur uerno tempore, mutuoq́ attritu lentorem cuiuſdam cerę ſaliuãt.) Verba ſunt Ariſtotelis in quin

to de historia, à quo Plinius hæc omnia mutuatus est. Propterea magis approbarem, si cuiusdam cerij hoc est faui, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coag/mentatio illa quam Aristoteles meliceram, uel ut Theodorus uertit fauaginem uocat, quam purpuræ uer/no tempore cõstruunt, fauo similis est: quæ nec ex cera, sed ex purgamentis, ceu putaminibus cicerum al/borum consistit. Aristotelis autem uerba sunt. Pur/puræ uerno tempore eundem in locum sese colligen/tes condunt, quam fauaginem nominant, quæ uelut fauus est apum: uerum nõ ita elegans, sed quasi è pu/taminibus cicerum alborum multa inter se conposita struem unam sua cohæsione coagmentarint. nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs purpuræ enascũtur, sed cum purpuræ tum etiam reliqua testis inclusa è limo ferè & materia putrescẽte oriuntur. illa uero coagmen/tatio fauo similis, tanquã purgamentũ, tam ijs quàm buccinis euenit. nam buccinis quoq; fauificare in mo/re est. itaq; ne ea quidem quæ ex testaceis fauos sali/uant, alio modo quàm cætera testis inclusa generan/tur. uerum melius atq; uberius quoties præsunt quæ eiusdem sunt generis. emittũt enim cum suos ordiun/tur fauos mucorẽ quendam, ex quo putamineæ cel/lulæ illæ consistunt. hæc ergo rupta diffusaq; omnia, humorem quem continebant, in terram dimittunt. Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ

exordio

exordio admodum exiguo consistentes, quas sibi annexas gerunt, quæ grandes capiuntur: nōnullæ etiam forma nondū distincta cernuntur. si fortè priusquam pepererint capiantur, fœtus interdum per crates & tegetes non qualibet elidunt, sed congregatæ eodem ut facere in mari solent, itaq; per angustiam uelut uuæ specie fœtus conformatur. Addo etiam quæ tertio de generatione animalium testatur. uidelicet buccina & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. suam tamen cuiq; existimationem relinquo. Fauus etiam siue cerion, morbi genus est in scapulis & pectore frequentior, multis foraminibus, humorem glutinosum manantibus mellis crassitudinem referentem, carne in altitudinem corrupta, & subpallida, ut ait Pollux: quod quidem genus à Celso libro quinto meliceria nominatur, cuius species duas fecit. Simili modo & murices.) scilicet ceryces fauos extruunt simili modo, quo purpuræ. Aristoteles quinto de historia: Illa uero, inquit, coagmentatio fauo similis tanquam purgamentum, tam ijs scilicet purpuris, quàm cerycibus siue buccinis euenit: nam cerycibus quoq; fauificare in more est. uerum ex uerbis tū Aristotelis paulo supra & modo dictis, tum etiam Plinij supra & infra relatis, coniectare licet, Pliniū cerycem modo muricē ex eo quod uertigo cōchę in acutum maxime tēdat: (murex enim

pro acuto quandoqȝ capitur) modo buccinum, quia sit alteri turbinato generi buccino dicto similis, cōuertisse: quē Theodorus uocis significationem imitatus, buccinū semper interpretatus est. Ceryx enim idem quod præco significat. uerum quæ aporredes uocantur murices cōuertit, ut muricis nomē generalius esse quàm buccini cōiectare liceat. Ceryx igitur qui secundum Plinium latine murex & buccinum uocatur, concha est è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, similis buccino illi turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantum rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo purpureo antiqui uestes inficiebant, quæ muriceæ & conchyliatæ dicebātur. Murex interdum accipitur pro purpura & eius colore, interdū pro acumine & asperitate saxi. Virg. v. Aeneid. Et acuto murice remi Obnixi crepuere. Idem Buc.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice. Et iiij. Aen. Tyrioqȝ ardebat murice

lęna. Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus in medijs habent faucibus. liquoris hic est minimi in cādida uena, unde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. reliquum corpus sterile.) Aristoteles quinto de historia libro: purpuræ, inquit, florem suum inter papauer dictum & collū con-

tinent

tinent,textu ſpiſsiore aſpectu,ueluti membranæ can/
dicantis,quam detrahunt. tingit hæc preſſa, & inficit
manum: pertinet eadẽ ſuo ſitu perinde ut uena, idq́
flos celeber putatur. reliquum contextus quaſi alu/
men eſt.Cum fauificant purpuræ,tunc deterrimũ ha
bent florem,quem liquorem ſiue ſuccum & florem &
rorem,& ſarranum,& tyrium,& ſaniem, & pelagium
Latinis uocatum reperio, præſertimq́ oſtrum à Vi/
truuio libro octauo. Viuas capere cõtendunt,quia
cum uita ſua ſuccum illum euomunt.)Eradendum eſt
ſua,nam uetus lectio cum uita ſuccum, non cum uita
ſua ſuccum legit. Sic etiam Ariſtoteles quinto de hi/
ſtoria: Dant operam ut uiuæ frangãtur.nam ſi prius
quàm fregeris, expirarint, florem omnẽ cũ uita euo
munt:quapropter ſolent eas aſſeruare in naſsis, dum
ipſi ſe colligant atq; requieſcant. Veteres naſſam eſcę
adiunctam demittere non ſolebant.itaq; ſæpe accide
bat ut purpura iam extracta decideret. At homines
noſtræ ætatis adiungunt naſſas,ne ſi decidat abſolua
tur:quod tũc potiſsimũ euenit,cũ plena eſt. nã ſi ina/
nis ſit,difficile ſe euellere poteſt.hęc propria eueniunt
purpuris. Et maioribus quidem purpuris detracta
concha auferunt,minores trapetis frangunt.) Ariſto/
teles eodem loco: Paruas, inquit, purpuras tundunt
cum teſtis.nõ enim detrahere facile eſt. maiorem flo/
rem teſta ablata detrahũt. quamobrẽ euenit, ut col/
lum à

lum à papauere separetur. flos enim positus inter hęc est, supra eam partem quam uentrem appellãt. Itaq; detracto flore diuidantur partes istæ necesse est. Ita demum rorem excipientes tyrij.) Tyrij à Tyro Phœnices insula, ubi purpuræ nobilissimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium optima Straboni, Plinio, cæteris perhibetur. Præcipuus hic Asiæ.) Hic purpurarum flos nullibi in tota Asia, quàm qui in Tyro insula pretiosior reperitur. Nam flos purpurę tyrię cæteris purpurarum floribus gratior est. hinc uestes purpureæ, tyriæ atq; sarranæ dictæ sunt. In Meninge Africæ.) Meninx insula Africæ est, non longe à sirtibus distans, quam Lotophagorum terram putant: cuius Homerus meminit, ubi fuit Vlixis ara, quæ oppidum habet eodem nomine. Plinius, Strabo, Ptolemæus. Et Getulo littore oceani.) De purpura getulica Plinius libro sexto & tricesimoquinto, ubi de atramẽtis loquitur, ait: Puteolanũ potius laudatur quàm tyrium, aut getulicum, aut laconicum: unde pretiosæ purpurę capiuntur. Hinc fasces securesq; Romanę uiam faciunt.) Fasces & secures capiuntur hic pro magistratibus & honoribus qui à populo præstabantur. Nam cum lictores fascibus uirgarum & securibus alligatis ad terrorẽ, Consules & alios magistratus præire soliti essent, factum est, ut fasces & secures, pro magistratibus & honoribus usurpemus. Virgilius.

Non

Non illum populi fasces, non purpura regum
Flexit. Erant autem lictores, qui carnificis offi cio fungebantur, ministri Consulum Proconsulum & similium. sed cōsulis duodecim erant, aliorum seni tan tum, portantes uirgarum fasces securibus alligatos: magistratusq; præibant, ac quoties iussi erant, fasces soluentes primo uirgis cædebant reum, mox securi fe ribant. Liuius: Missiq; lictores ad sumendum suppli/cium, nudatos uirgis cædunt, securiq; feriunt. hos pri/mus instituit Romulus: dicti à ligando lictores, quod uirgarum fasces ligatos gerebant. Idemq; pro ma/iestate in pueritia est.) Vetus lectio, idemq; pro ma/iestate pueritiæ est. Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo est.) Aristoteles quinto de histo/ria: Longior digito lingua hæc purpuris est, qua pasci tur, & tum conchulas, tum etiam sui generis testam perforare potest. & secundo de partibus animalium, ubi loquitur de lingua, inquit, purpuris enim tantam obtinet uim hoc membrum, ut testas conchyliorum transfigere ualeat, uelut turbinum quorum esca capi/untur. Aqua dulci enecantur, & sicubi flumini im/merguntur, alioqui captæ diebus quinquagenis ui/unt saliua sua.) Aristoteles octauo de historia: Testa/ceo, inquit, generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris. cuius rei indicium est, quod si amnis in mare

H fluentis

fluentis aquam gustauerint, moriuntur eodem die. uiuit purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Alit altera alterā eo quod sua testa generatum ueluti algam muscúmue gerit. quæ autē pro cibo ijs afferunt, ponderis causa hæc adhiberi aiunt, ut in libra sint grauiores. Conchæ omnes celerrime crescunt, præcipue purpuræ, anno magnitudinem implent.) Aristoteles quinto de historia: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipue purpuræ atque pectines, quippe quæ anno perfici possint. Vt tanquam in uictu frugum nascitur *ratio.)* Legendū noscitur, non nascitur, ex uetustis codicibus.

Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia.) Purpura & cōchylium hoc *loco* sumitur ut diximus pro colore. Duo sunt genera, buccinum minor concha ad similitudinem eius buccini, quo sonus æditur, unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa.) Ecce buccinum pro ceryce seu murice dictum à Plinio. cum enim ex ipso Plinio duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus expetitum, alterum scilicet buccinum alterū purpura, quæ alio nomine ex ipso Plinio pelagia nuncupatur, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchyliū appellatur. erit igitur buccini eadē quæ cerycis siue muricis descriptio. Est enim turbinati generis concha, sine aculeis, similis buccino illi

concharum

concharum generi, quo ſonus ęditur: differt tamen ro tunditate oris in margine inciſa. Nam buccino, qui ſo num edit, non eſt inciſa. Alterum purpura uocatur caliculatim procurrẽte roſtro, & caliculi latere intror/ ſus tubulato, qua proferatur lingua. pręterea clauatũ eſt ad turbinem uſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino: ſed utriſq; orbes totidẽ, quot habẽt annos.) Liberatus nunc Theodorus à falſa ca lũnia Marcelli, qui in ſuo Dioſcoride ubi de purpuris loquitur, eum reprehendit, quod ubi in Ariſtotele, an/ nos circiter ſex purpuræ uiuunt & ſingulis annis incre mentum eorum patet, per orbes, quibus totidẽ quot annos habent, conuerterat, non orbes ſed uolutas in/ terpretari debuerat: non animaduertens homo nimis ſciolus uideri cupiens, quod ita Plinius etiã hoc loco Ariſtotelem conuerterat. quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectius quàm uolutas cõuertit. Nam uolutæ appellantur, quod circuli ſiue orbes illi interio res uolutim complicentur, & ab exterioribus faſciolę modo inuoluantur & obtegantur. prima nanq; uolu/ ta ſiue plicatura integitur à ſecunda & ſecũda à tertia, & ſic uſq; ad ultimam: quemadmodum in uoluta capi tuli à Vitruuio demonſtrata cõſtat. At qui in purpu/ ris orbes uocãtur omnes detecti ſunt, clauiculatim in/ faſtigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab al/

tero uolutim intecto. sed ut ad rem redeã, ego potius cuniculatim, & cuniculi una cum Hermolao legerem, tum ex Plinio ipso superius, ubi de concharum generibus loquitur, in quibus magna ludẽtis naturæ uarietas, dicẽte cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata: tum ex Aristotele quinto de historia, ut Theodorus uertit. Tempus inquit uiuendi & purpuris, & buccinis longum: annos enim circiter sex purpurę uiuũt; & singulis annis incrementũ eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. & quarto de partibus animalium: Genus inquit testatum omnino partim crustatis, partim mollibus simile est: qua em̃ foris terrenam portionem, intus carneã habent, crustatis assimulantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cũ mollibus cõuenit omne quodã modo, sed pręcipue quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est ubi etiam clauiculatim, ut quarto de historia duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. secundo, mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. & quarto de partibus animalium: Continẽt quod papauer uocatur turbinata omnia sua clauicula. sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, ubi ait: cionia uocantur partes in buccino atq; purpura mediæ, secundum

quas

quas silicei operimenti clauicula est. Cæterum exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legũt. facilis corruptio quinta uocali in primam mutata. Buccinum non nisi petris adhæret, circaq́ʒ scopulos legit.) Quod hic de buccino dicitur, Aristoteles de aporrede quarto de historia dicere uidetur, quam Theodorus muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more patellarum & aporredum siue muricum.

EX CAPITE XXXVII.

PVRPVRAE nomine alio pelagiæ uocantur.) Aristoteles quinto de historia uidetur potius dicere pelagiam esse purpuræ speciem, quàm purpuram alio nomine uocari pelagiam, ut mox uerba in testimonium adducemus. Earum genera plura, pabulo & solo discreta &c.) Aristotelis uerba hæc sunt: Genera purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum Idæ promontoria gignuntur. aliæ paruæ, ut quas euripus fert & Caria. pelagiæ magnæ scabræq́ʒ sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillus. nonnullas ex magnis uel ad pretium minæ euadere nouimus. paruę ad litora & oras reperiuntur flore rubeo. partes item aquiloniæ nigras, austrinę rubras magna ex parte ferũt. Ex quibus uerbis, uidelicet pelagiæ magnæ scabræq́ʒ sunt, apparet

quòd si uerũ esset quod ait Plinius, purpuras scilicet alio nomine pelagias nominari, sequeretur quod eæ quæ paruæ sunt, non appellarentur purpuræ, cum eæ quidem tantum quæ magnæ sunt pelagiæ nuncupentur ex Aristotele. Deinde Plinius purpurarum generum nomina exprimit, scilicet lutense, algense, teniense, calculosum, & dialutense.

EX CAPITE XXXVIII.

API eas post canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum, quoniam cum fœtificauere fluxos habent succos.) Aristoteles quinto de historia sic: Capiuntur purpuræ tempore uerno, cum fauos extruunt. Caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur. & paulo post inquit: Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem. Ac modico uapore torreri.) Vapor hic sumitur pro calore. Plinius hoc libro: Capiuntur testudines multis quidem modis, sed maxime euectæ in summa pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ uoluptas libere spirandi in tantum fallit oblitas sui, ut solis uapore siccato cortice non queant mergi. itemq́ libro secundo: Molliri eis creditur solis uapor, geminatus ardore sideris. & quintodecimo uolumine: Gleucino mustum incoquitur uapore lento. Et ideo longin quæ fornacis cuniculo.) Cuniculus pro uaporario fornacis

nacis hoc loco ſumitur. Decimo fermè die liquatis cortina.) Cortina multa ſignificat, ſed hic accipitur pro uaſe æreo, quod uulgo caldariũ appellant, in quo uellera tingi ſolent. Plinius libro decimoſexto, ubi de pice loquitur: Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta aceto ſpiſſatur. & libro triceſimoquarto: ex ęre factitauere & cortinas tripodũ nomine delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabãtur. & libro triceſimoquinto: Fit etiã atramentum apud infectores ex flore nigro, qui adhęreſcit æreis cortinis. & paulo poſt. alterum genus eius eſt, in purpurarijs officinis innatans cortinis, & eſt purpurę ſpuma. Vellus elutriatum mergitur in experimentum.) Ipſe potius legerem uellus elutatum, hoc eſt luto & ſordibus depurgatum, uel quod prius aquam foris trãſmiſerit. nam elutriatum dicitur ab elutriare, hoc eſt, de uaſe in uas transferre, quod latine quamquã rarius dicimus trãſuaſare. Quoniam fucum remittit.) Fucum id eſt colorẽ. ſed & fucus animal inſecti generis eſt, quod inter apes degit, ſine aculeo, api ſimile, ſed nigrius. Amethyſti color.) Nomen accepit à colore gemmæ quæ dicitur Amethyſtus. At tyrius pelagio primum ſatiatur immatura uiridiq; cortina.) Quid uelit modo Plinius ſignificare per cortinam, haud ſatis intelligo: uerum ſi diuinare fas eſt, quoniam dixit immatura uiridiq;, plantam aut certè fructũ intellexiſſe arbitror.

Plinius.

Plinius enim libro uigesimo secundo inquit transalpina Gallia herbis tyrium atq; conchylium tingit, omnesq; alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur si legeretur immaturo uiridiq; cotino. Est enim cotinus ex ipso Plinio lib. decimosexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore insignis, quem nõ oleastrum, sed oleastellum, & oleam cilibricam à Columella nominari putant, cuius & Dioscorides in Chamelæa meminit. oleastrum uero, & si cotinon Gręci uocãt, Photion quandoq; dici Phauliam existimat. certè phaulia oliuæ genus est, Columellæ, Plinio, Græcis omnibus. Est & gramen herba quod chortinon appellant, ex eodem Plinio decimoquinto uolumine. cytino quoq;, hoc est flore satiuæ punicæ legi posse monuissem, ni Plinius ipse cæteris autoribus aduersari uideretur. nam flores in cytino erumpentes tingendis uestibus balaustia appellauit, & pomum ipsum immaturum & primum partum eius cytinon, cum Dioscorides, Galenus, & Paulus cytinon in satiua, & balaustium in syluestri punica florem appellauerint.

EX CAPITE XXXIX.

SED Romulo in trabea.) Trabea uestis erat regia, auro & purpura intexta, qua soli reges & augures utebantur. Virgilius.

Ipse quirinali lituo paruaq; sedebat

Succinctus

Succinctus trabea, leuaq́ ancile gerebat.

Nam toga prætexta.) Prætexta genus togæ erat, cui purpura prætexebatur, quæ à uirili distinguebatur: quoniam prætexta duntaxat adulescẽtes utebantur, ferè usq; ad sextum decimum annum, deinde uirilem togam sumebant. Seneca: Quantum credis me accepisse gaudij, cum deposita prætexta sumpsisti uirilem togam. Et Cicero: Ego autem à patre ita eram deductus ad Scæuolam sumpta uirili toga, ut quoad possem & liceret, à senis latere nunquam discederem.

Et latiore clauo.) Clauus uestimenti genus erat uelut quibusdam clauis aureis distinctum, ut hinc fortè uestis quædam nunc de brocato auro dicta sit: quod & à plumarum similitudine plumatile uocabatur, & à uerrucis clauo similibus uerrucata uestis, uerum si latius erat, latus clauus dicebatur. hoc soli senatores ac patricij iuduebantur. aliquando etiam sacerdotibus ac pontificibus dabatur. Silius.

Sacrificam lato uestem distinguere clauo.

Hinc lati claui dicebantur patricij. Sunt & clauatæ uestes, quæ si non ex auro, ex cocco tamen aut alijs coloribus clauos & uerrucas habeant. Lãpridius in Alexandro: Conuiuium neq; opimũ neq; nimis parcum sed nitoris summi fuit, ita tamen ut pura mantilia mitterentur, sępius cocco clauata, aurata uero nunqnam.

Violacea purpura uigebat.) scilicet ianthina. Nam

purpura in uiolæ colorem tendens uiolacea, hoc eſt ianthina dicit̃ à uiola illa ſylueſtri & humili quæ nunc uiola clauda uocitatur, in opacis & macris locis uerno tempore ſponte proueniente, folio rotundo hederæ terreſtri atq; aſſaro ſimillimo, cauliculo ſtatim ab radice exeunte: & in eo floſculus odoris præcipui colore purpureo, quem uiolaceum appellant: ſemine minuto in uaſculo rotundo: quæ græco nomine à cæteris diſcernitur appellata ion, ut ab hoc ianthina ueſtis, & ianthinus color, id eſt, ut nunc etiam uiolaceus appellatur. Cum enim Ion Græci dicũt, uiolam purpuream intelligunt, de qua Plinius, & Dioſcorides. huius nos tria genera uidimus, unum flore purpureo ſicuti modo deſcripſimus. alterum flore candido: tertium flore coloris item eiuſmodi, ut primum genus, uerum pleniore, & multifolio, ob id Daſypodion Græci uocant. naſcit̃ Conſtãtinopoli, quod Venetias inde tulimus. Sũt & alia uiolarũ genera, ut leucoion, quod & ſi uiolam albã ipſo nomine ſignificat, tamen & pro lutea & purpurea capit̃, ex Plinio & Dioſcoride. Hinc apud Columellam:

Candida leucoia, & flauentia lumina caltæ,

ad differentiam cæterarum, uidelicet purpurearum & lutearum, uel nigri leucoij. Hippocrates enim nigra inquit leucoia quærantur. Dioſcorides uero ijs quoq; ceruleam addidit, quamquam nonnulli uerbum ſuppoſititium

positititium opinātur ex uetustis codicibus. & sanè Plinius libro uicesimo primo ubi de uiolis satiuis loquitur, scilicet purpurea, lutea, & alba quæ græce leucoia dicuntur, nullam de cerulea mentionem fecit. Itē Paulus Aegineta, Ioton inquit oleum hoc est uiolaceum, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex luteis confici solere uiolis. Theophrastus autem non luteam, non purpuream, nec ceruleam, sed leucoion tantum, hoc est uiolam albam, quam in cæteros colores uariari sexto de historia testatur. ita nanq; eam descripsit, sicuti ex plerisq; locis excerpsimus. uiola alba florum prima se ostendit, emicat ubi cælum clementius statim, etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea. celeriter euanescit, amara maleq; olida in uetustate redditur, nec sicuti rosa suum odorem etiā sicca conseruat, nec locis admodum sitientibus atq; tenuibus odorata consistit, nec ubi cælum uehementer feruidum est: quia extra modum siccatur. in caule foliata, radice ferè ad similitudinem bulbi orbiculata. Ego quoq; in opinionem eorū descendissem, qui leucoia à Theophrasto, Plinio & Dioscoride tradita uiolas esse credunt, quas nunc uiolas albas, purpureas & luteas appellamus, radicem longam, ramosam, lignosamq; habētes, ni Theophrasti uerba prorsus aduersari uiderentur, quòd leucoia radicem habere orbiculatam tradiderit. ait enim septimo de historia planta-

rum:plura autem genera esse bulborum nimirũ constat. differũt nãq; inter sese magnitudine, colore, figura, sapore, quippe cum adeo dulces quibusdam in locis exeant, ut uel crudi mandi facilime poſsint, ut in Cherroneso Taurica. sed maxima peculiarisq; praecipue differentia lanigerarum herbarum adnotatur. Est enim genus quoddam eiusmodi littoribus nascens, lanamq; sub primis tunicis habens, ut inter internum quod manditur, & externum media ista conculcetur. texunt' ex ea & togę & alia uestiměta, qua de causa lanatum id constare putaueris, non modo *illius* indici crinitũ. quin & bulbosa plura, nec ijs pauciora notare licet, exempli gratia, leucoion, bulbinã, opitionem, cycẽ & sisyrinchiũ quodã modo, quę quidem redigi ad bulborum genus desiderãt, quod radice orbiculentur. nam colore quidem penitus discrepãt. candent enim, nec squamis cõstant. Peculiare sisyrinchio datum est, ut una radix primo augeatur hyeme, tum ineunte uere quod in imo excreuerit contrahatur, supernumq; crescat quod manditur. atq; haec differentias sortiri eiusmodi constat. haec ille. unde est ut mihi facile persuadeam, quas nunc uiolas uocamus non esse leucoia, quę ab antiquis scriptoribus tradita sunt, sed eas potius esse contenderem, quas Latini uiolas simpliciter appellãt, à Theophrasto ia & ionias inter satiuas & suffrutices appellatas, quae quidem uerius

uiolae

uiolæ matronales, quam leucoia à Theodoro inter-
pretarentur, quod eas matronæ colere soleant: licet in
Dioscoride, ubi de leucoio pertractat, uerba scilicet:
Alij uiolam matronalẽ, sint additítie posita. nõ enim
hæc in uetustis codicibus legũtur. Argumento (ut ad
rẽ redeã) quod hę uiolę nõ plantis ut olus, cuiusmodi
ex Plinio leucoia seruntur, uerũ semine proueniũt, ex
Theophrasto sexto de historia plantarũ, ubi de plan
tis bulbosis loquit̃. sic enim de uiola simpliciter dicta
meminit: Radix croci multa carnosa in totũq; uiuax,
gaudet calcari, & melius ita euadit radice attrita pede
inferius, ideo iuxta semitas fontesq; pulcherrimum
exit. satus radice fieri assolet. Hæc in hũc modum pro
ueniunt. Reliqui autem omnes prædicti flores semi-
ne exeunt, ut uiola, Iouis flos, phyum, flammula, he-
merocalles. nam & ipsa, & eorum radices ligno nimi-
rum constant. quod sanè uerissimum est: huiusmodi
nanq; uiolarum genus, & caule, & radice lignosa con-
stat, semineq; prouenit. ubi notandum, Theophra-
stum hemerocallem inter plantas lignosam radicem
habentes enumerasse, cuius radicẽ Plinius & Diosco-
rides bulbosam fecere. Quare Marcellus qui in Dios-
coride, ubi de leucoio pertractat, addidit, Alij simpli-
citer uiolam appellãt: confundit leucoion cuius radix
bulbosa est, cum uiola simpliciter dicta lignosam radi
cem habente: quod cæteri interpretes ipso peritiores

non fecerũt. Nec uideo quamobrem leucoion Dioſ coridis in cæruleam quoq; uariari non poſsit, cum leu coij genus late quondam patuerit. nam & nigra leu coia apud Hippocratem legimus, & nos quoq; flores ceruleos in ramulis folioſis & bulboſa radice prode untibus complures in oriente conſpeximus. diſtat au tem uiola nigra, quæ melanion græce dicitur, à uiola alba, tum aliorum quorundam, tum plantæ ratione ipſius, quod latifolia, humilifolia, carnifolia extet, ra mulis careat foliaq; ab radice habeat perpetuo uiren tia, in flore alterum florem inſidentem mediũ gerens ut bini flores eſſe uideantur, aſsidue & per annum du rans ſi cultus adhibeatur, radice ex Theophraſto ca pitata. Inquit enim ſexto de cauſis plantarum: Viola nigra & crocũ, neq; multũ alimenti deſiderãt, & ſatis ex ſeſe habẽt. ſunt eñ capitata. ubi per radicẽ capita tã intelligit, quòd radicẽ ferè bulboſam, quæ in caput excreuerit ad ſimilitudinem croci, allij, porri ue habe at. ſic enim Theophraſtus de allio ſeptimo de hiſto ria tradit: radice allium ſeritur, & cepe, & bulbus & ar rus, & in plenum quæ in capitatorum genere eiuſmo di ſint. & paulo infra: porrum inquit ſubtus ſuo latere promit, ueluti quoddã caput bulbaceũ. Itẽq;: omnia ergo inquit capitata radice, uiuacia maiorem in mo dum ſunt, ſed pręcipue ſcylla, utpote quæ ſuſpenſa ui uere poſsit, & quidem plurimũ temporis. & ſexto de

causis plantarum: Scylla, bulbus, deniq; omnia quæ radice sunt capitata, contra partem superiorẽ tenuem imbecillemq;, radices amplas carnosasq; gerunt. cum igitur melanion, hoc est uiola nigra, radicẽ uti probauimus habeat capitatam, non eadem erit cum uiola purpurea, quã Dioscorides Ion porphyrion, ut diximus appellauit, radice exigua & gracili: ex quo facile coarguitur Marcellus Dioscoridis interpres. Nã ubi Dioscorides Ion porphyrion recte scripserat, ipse ion melan falsissime castigauit, deceptus uerborũ descriptionis similitudine, quę Plinius de uiola purpurea retulit, scilicet. ex ijs uero uiolis, quę sponte opacis & macris locis proueniunt, purpureę latiore folio statim ab radice carnoso exeunt, solæq; græco nomine à cæteris discernuntur appellata Ia, ut ab hijs ianthina uestis: quæ ferè conuenit cum uiola nigra, præterquam in radice. Itẽ quia in Theophrasto sexto de historia legerat, Violam nigram differre ab alba, quòd radice multa cohæreat. ubi per radicem multã cohærentem Theophrastus non radicem capillamentis numerosam, ut Marcellus existimauit, sed multis bulbis, seu capitibus croci modo coaceruatam intellexit, quod idem etiã de croco mox subdidisse uidetur. Crocum inquit natura herbaceum, modo prædictorum erumpit, sed folio angusto, ferè nanq; in capillamenti modum foliatur: sero floret, sero germinat, aut præmature, utro

re,utro ſcilicet modo tempus acceperis.floret quippe uergiliarum occaſu, paucisq́ꝫ diebus, confeſtim uero cum folio florem quoqꝫ expellit,quinimo prius.radix multa,carnoſa, intotũq́ꝫ uiuax.hæc ille.Cõſtat igitur radicem habere nõ exiguam,ut ion porphyrion, ſed multam & capitatam,hoc eſt multis capitibus bulbaceis coaceruatam:nam ſi exiguam & gracilem, ut ion porphyrion haberet, Theophraſtus nõ dixiſſet,neqꝫ multum alimenti deſiderat, & ſatis ex ſeſe habet. eſt enim capitata.nam de ijs quæ radice numeroſa cohærent, multo indigere alimento quinto de cauſis plantarum dixit.illud quoqꝫ indiciũ affero, quòd Dioſcorides alibi etiam ion porphyrion,nõ ion melan, hanc uiolam appellauerit. nam capite de moly, florem dixit habere uiolæ albæ,lactei coloris,ſed minorem, & amplitudine potius uiolæ purpureæ,nõ autem nigræ, quod nec ipſe immemor Marcellus mutauit. Plinius quoqꝫ libro uigeſimoprimo, uno & eodẽ loco,ubi de uiola purpurea loquitur, mox ſequit᷑ de melanio tanquam diuerſo genere à purpurea.inquit enim.florum prima uer initiantium uiola alba, tepidioribus ferè locis etiam hyeme emicat: poſtea quæ appellatur purpurea,proxime flammea,quæ & phlox uocatur, ſylueſtris dũtaxat.Codiaminon bis anno uere & autumno,æſtates hyemesq́ꝫ fugit. Seriores ſupradictis aliquanto Narciſſus & lilium trãs maria, & in Italia quidem ut

dem ut diximus post rosam. nam in Græcia tardius etiãnum anemone. Est aũt hęc syluestriũ bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicitur in medicinis. Sequitur oenanthe, melanion, ex syluestribus heliochrysos. quæ omnia Plinius à Theophrasto libro sexto de hi-storia mutuatur, ex quibus uerbis comprehenditur, melanion sine dubio genus esse diuersum à uiola pur-purea, quamquam & ipsum purpureum colorem ob-tineat ex Virgilij quarto Georg. carmine.

Funduntur uiolæ sub lucet purpura nigræ.

Nã per ea quæ Plinius dixit, sequitur œnanthen, me-lanion & heliochryson, florere post uiolam albã, pur-puream, flammeam, codiaminon, narcissum, & lilium transmaria. Item Theophrastus ibidem sexto de hi-storia: Sequitur inquit, œnanthe & melanion, & è syl-uestribus heliochrysos, ex quibus uerbis uidetur qua-si oenanthe & melanion sint ex urbanis, non ex sylue-stribus ut heliochrysos indicare. nec dici potest, quod per purpuream uiolam Plinius intellexerit eam quæ leucoion græce dicitur, cum iam dixerit Florũ prima uer initiantiũ uiola alba, hoc est leucoion, quod in al-bam, purpuream, luteam & ceruleam uti ostendimus uariatur, hæc omnia simul complectens genera. item si ion melan esset uiola purpurea, cũ & melanion nun-cupetur, mentitus utiq; fuisset Plinius, dicẽs quod uio-læ purpureæ solæ græco nomine à cæteris discernun-

tur appellata ia. Non enim porphyrion hæc nomine composito ut leucoion, xanthonion, melanion, phlogion, sed ion tantũ uocatur, ut post ion sequatur porphyrion separatim, ut porphyrion adiectiuũ, quod significat purpureum, discernatur ab io, quod nec assidue per annum durat, etiam si cultus adhibeatur, non enim æstate floret, nec in flore alterum florẽ insidentem gerit, & si Marcellus fingat, ut de melanio testatur Theophrastus: Nec uerisimile est, Dioscoridem uiolam eam purpuream nigram appellasse, cum non modo purpureæ uerum & candidæ uti retulimus, ex hoc genere conspiciantur. Videntur & aliæ eiusdem generis esse. sunt enim his haud certe dissimiles folio initio rotundo, serrato per ambitum, processu oblongiore, cauliculo geniculato, flore superiori parte purpureo, inferiori uero candido, in medio luteo, radijs quibusdã nigris distincto. Miror etiã Marcellũ nõ addidisse, uti homo licentiosissime solitus est facere, Romani uiolam nigram, de qua Vergilius in Buccolicis:

Et nigræ uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Sed prudẽtius utiq; fecisset, si Dioscoridis uerba non permutasset, & sententiam suam in commentarijs, ut Hermolaus fecit, alijs dijudicandam reliquisset. Rubra tarentina.) Vestis tarentina appellabatur quod ex nobilissimo uellere tarentino contexta esset. nam pecus & uellus tarentinum, ut libro octauo testatur

Plinius

Plinius, summam nobilitatẽ habebat, fortassis quod mollitia cęteris antecelleret. unde quidam tarentum appellatum putant, quod nuces, iuglandes & pineas, ut inquit Plinius, molles habeat, ac similiter oues, quæ ut autor est Macrobius, sunt tarentinæ, à Tarento, quod est Sabinorum lingua molle, ad quod alludens Horatius scripsit: Et molle Tarentum. Vellus autem tarentinum (ut autor est Plinius) fului coloris erat.

Dibapha tyria.) Dibapha tyria appellabatur uestis ut ait Plinius, quæ bis tincta purpura esset, ueluti magnifico impendio. Reprehẽsus est Lentulus Spin*ther* ædilis curulis, quod primus hoc genere in prætexta usus fuisset. Triclinaria facit.) Triclinaria id est, quę ad tricliniũ pertinẽt, ut mappæ triclinares, & lecti triclinarij & huiusmodi. erat enim locus in quo discũbebant & cœnabant, præcipue in conuiuium accepti, à tribus lectis quos sternebant contiguis. nã tris mensas in conuiuio apponere ueteres solebant, & iacendo cœnare. In conchyliata ueste cætera eadẽ sine buccino.) Si uolumus exponere, uti certè aliqui exponũt, conchyliata ueste, id est tincta murice, erit contradictio in uerbis Plinij. nam si uerum est, quod supra ex uerbis Aristotelis & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est Plinium cerycem modo muricẽ, modo buccinum conuertisse, ac propterea buccinũ esse, qui ceryx, murex & conchylium appelletur, cum duo prę

fertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis uestibus usui essent, uidelicet buccinũ minor concha, & purpura, quo pacto uerba hæc, scilicet conchyliata ueste exponi poterũt tincta murice, siue buccino, cum buccinum & murex uti retulimus eadem esse cõstet? necesse igitur erit uel negare coniecturam nostrã Aristotelis fundamentis superius roboratam: uel dicere, quod uerba conchyliata ueste hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, ut conchylium sit concharum genus diuersum à murice siue buccino. Plinius tricesimosecundo uolumine inquit, muricum uel conchyliorũ testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus. ut sit sensus: cinis testę earum concharum quæ murices uel earum quæ conchylia appellãtur, maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferius eodẽ tricesimosecundo libro muricem à purpura distinxit his uerbis: muricũ, uel purpurarum cinis utroq; modo &c. Etiam si Plinius hoc libro nono uti retulimus, duo concharum genera tingendis uestibus usui esse dixerit. si quis tamen aptius exposuerit, cõtinuo parati erimus mutare sentẽtiam.

EX CAPITE XL.

ARGENTVM auro confundere ut electra fiant.) Electrum capitur hoc loco, pro mixtura quadam auri & argenti. Plinius libro tricesimotertio ubi loquitur de ratione naturali inueniendi

niendi auri:Fit,inquit, & cura electrum argento addi/ to,quod si quintam portionẽ excesſit, incudibus non resistit.& electro autoritas Homero teste,qui Mene/ lai regiam auro,electro,argento,ebore fulgere tradit. Mineruæ templũ habet Lindos insulæ Rhodiorum, in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adijcit hi/ storia,mammæ suæ mensura. Electri natura est,ad lu cernarum lumina clarius argento splendere. Strabo li bro de situ orbis tertio:Ex auro,inquit,excocto,& te/ naci quadam creta repurgato,purgamentũ electrum est.rursus hoc excoquitur cõmixtionẽ auri atq; argen ti habens:argentum quidem exuritur, cæterũ aurum ipsum remanet.& electrum est naturale metallum ex Plinio ipso præallegato loco ubi ait: omni auro inest argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantũ Galliæ metallo quod uo/ cant Albicrarense trigesimasexta portio inuenitur. ideo cæteris præest. Vbicunq; quinta argenti portio est,electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in cana liensi. Est & tertium electrum,gummi, siue lachrymæ succi ue genus, ex arboribus pinei generis profluens, quod ex Plinio lib.trigesimoseptimo,in insulis septen trionalis oceani gignitur, & à Germanis appellatur Glessum.itaq; & à nostris unam insularũ ob id Gles/ sariam appellatam, Germanico Cæsare ibi clasſibus rem gerente,Austrauiam à barbaris dictam. nascitur

autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis, resina in pineis. erumpit humoris abundãtia, densatur rigore uel tepore autumnali. cum intumescens æstus rapuit, ex insulis certe in litora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque cõsidere in uado, quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id succinum appellantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tedæ modo ac nidore flagret. Nasci & in India certũ est. Archelaus qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærẽte tradit aduehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primo destillare argumento sunt quædam intus translucentia, ut formicæ aut culices lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. genera eius plura. cãdida odoris præstantissimi. sed nec his nec cereis pretiũ. fuluis maior autoritas, ex iis etiamnum amplior translucentibus, præterquã si nimio ardore flagrent: imaginemque igneam inesse, nõ ignem placet. Summa laus falernis, à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verũ hoc quoque notum fieri oportet, quocũque modo tingui libeat, hœdorũ seuo & anchusæ radice, quippe etiã conchylio inficiuntur. cæterum attritu digitorum attrahunt in se paleas & folia arida ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoque succini oleo

addito

addito flagrãt dilucidius, diutiusq́ quàm lini medul-
la. Dioſcorides quoq; tradit, quod certè Plinius fal-
ſum exiſtimat: iuxta Eridanum amnem è populis de-
ſtillare lachrymam narrari, quæ denſando in ſpiſsitu-
dinem coeat, & uocetur electrum, ab aliquibus uero
chryſophorum, ex attritu odoratum, colore auroſo,
qui & alibi pterygophoron appellauit quod ſtramen
ta, floccos atq; fimbrias in ſe traheret. Calliſtratus
certè nouam huic differentiã attulit, appellando chry
ſelectrum, quaſi coloris aurei, & matutino gratiſsimi
aſpectus, rapaciſsimum ignium & ſi iuxta fuerint ce
lerrime ardeſcens. tale electrum, nunc ambram uoci-
tamus, diuerſum tamen ab eo quod ambram ſiue am
bar caninum cognominant, Aetius ambar, quod Her
molaus barbarus ſuccinum orientale primus nomina
uit incompertum ueteribus, ut ipſe exiſtimat, multis
locis ſcaturiens bituminis & ſulphuris modo. Diſcri-
men eius triplex, Ruffum, & pingue præferũt, ſelachi-
ticum à municipio quodam pridie uocatum, ubi naſci
tur. Subalbidũ ex Arabia felici minus probatur è ma
ritimo quodam oppido cui Sechra nomen eſt. deter-
rimum nigreſcit, quod piſces deuorauere. Addere
his æra, ut corinthia.) Plinius libro triceſimoſeptimo,
ubi de electro loquitur: Taxatio inquit in delitijs tan-
ta, ut hominis quamuis parua effigies uiuorum homi
num uigentiumq́ precia ſuperet, prorſus ut caſtiga-
tio una

tio una non sit satis. In Corinthijs æs placet auro ar-
gentoq; mixtum, in cęlatis ars & ingenia &c. Inquit er
go quod sicut argentū auro confundebant ut electra
fierent, ita argento & auro addebant ęra, ut corinthia
uasa fierent. nam æs corinthium maxime laudatur,
cuius genera tria esse tradidit idē autor trigesimoquar
to uolumine: Candidum argento nitore quàm proxi
me accedens, in quo illa mixtura pręualuit: alterum in
quo auri fulua natura: tertiū in quo æqualis omnium
temperies fuit. uasa igit' ex ære corinthio auro argen-
toq; permixto Corinthia appellabātur. unde factum
est ut omnia uasa ex ære elegantia, corinthia sint ap
pellata, propter quæ apud ueteres tanto in pretio fue
runt æris metalla, ut argenti quoq;, atq; auri pretium
transcēderint. Quippe lucernæ, cādelabra, salina, trul-
lęq; ex ære fiebant. Quin etiam statuæ, columnę, limi
na, & ualuæ in tēplis, ut etiam in æde diui Marci nunc
habemus. Scribit etiam Plinius ipse, Sp. Caruilium
olim Camillo pro crimine obiecisse, quod ostia ærata
haberet in domo. & Romæ porticum duplicē à Cn.
Octauio qui de Perseo rege triumphauit, ad circū fla
minium factam appellatam fuisse corinthiam, à capi
tulis æreis columnarum. In tantūq; procesśit æris co-
rinthij autoritas, ut Verrem quem Cicero damnaue
rat, non alia de causa proscriptum ab Antonio fuisse
tradatur, q̄ quòd Corinthijs se ei cessurū negauisset.

Ex capite

EX CAPITE XLI.

ON est satis abstulisse nomen gemmæ amethystum, rursum absolutus inebriatur Tyrio.) Color purpuræ tendens ad uiolam Amethystus appellatur, qui absolutus cum rursus inebrietur tyrio, tunc Tyriamethystus dicit, simulq; luxuria duplex: qui quidē color ab Anethysto gemma nomen assumpsit, cuius fulgor ille emicans uiolaceus est ad similitudinem eius uiolæ quam purpuream siue ianthinam appellauimus. Plinius libro uigesimo primo: Luxuria uestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore cōmendantur. Hos animaduerto tres esse principales, unum in cocco, qui in rosis micat: gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras tyrias dibaphasq; ac laconicas. Alium in amethysto, qui in uiola, & ipse in purpureum quemq; ianthinum appellauimus. Amethystus aūt, qui & Amethysus dicitur ex Theophrasto, gemma est, cuius genera plura traduntur à Plinio lib. tricesimoseptimo. inquit enim: principatum Amethysti indicæ tenent. sed in Arabię quoq; parte quæ finitima Syrię Petrea uocatur, & in Armenia minore, & in Aegypto, & in Galatia reperiuntur. sordidissimæ autem atq; uilissimæ in Tharso & Cypro. causam nominis afferunt, quod usq; ad uini colorem accedens priusquam eum deguste, in uiolam desinit: fulgorq; quidam in illa

purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, scalptu ris faciles. Indicæ absolutum purpuræ colorem habent: ad hancq́ tingentium officinæ dirigunt uota. fundit autem eum aspectu leniter blandum, neq; in oculos, ut carbunculi, uibrat. Alterum earũ genus descendit ad hyacinthos. hunc colorem Indi Sacon uocant, talem gemmam Sacodion. Dilutior uero ex eodem sapinos uocatur, eadem & paranites in cõtermino gentis Arabiæ. quartum genus colorẽ uini habet: quintum ad uiciniam crystalli descendit albicante purpuræ deiectu, hoc & minime probatur: quando præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas, hoc est puerorũ amores uocari. alij anterotas, id est mutuos amores: multi Veneris gemmam: quod maxime uidetur decere, & specie, & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Multum ab ea distat hyacinthos, tamen è uicino descendens. Differentia hæc, quòd ille emicans in amethysto fulgor uiolaceus, dilutus est in hyacintho, primo quoq; aspectu gratus, euanescit antequam satiet: adeoq́ non implet oculos, ut penè non attingat, marcescẽs celerius nominis sui flore. Hyacinthum autem florem, qualẽ Dioscorides describit, in hortis nostris habemus.

habemus, quem ex Thracia Venetias tulimus. folia habent bulbi protinus à radice, caulem dodrantalem leuem, tenuioremq́ꝫ digito minimo, coloris herbacei, comam procumbentem incuruã, plenam florũ olentiæ iucũdissimæ, coloris cerulei aliquantulum ad purpuram inclinantis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequã satiet, semine nigro coriandri magnitudine, radice bulbosa purpuranteq́ꝫ: floret initio ueris cum uiola purpurea. Verum quia possit aliquis cauillari, dicẽs hunc quem descripsimus florem, nõ esse hyacinthum, cum Dioscorides hyacinthi florẽ non colorem ceruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquam meminerit: dicimus quòd Dioscorides per purpureum uiolaceum intellexit, quippe cum & uiolam illam, quam Ion porphyrion Græci uocant, cuius colorem uiolaceum siue ianthinum uocari diximus, unà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit. nam & Plinius hyacinthi colorem uiolaceum dilutum uocauit, his quæ supra retulimus uerbis. Differt hyacinthus lapis ab Amethysto, quòd ille emicãs in amethysto fulgor uiolaceus dilutus est, in hyacintho primo quoqꝫ aspectu gratus euanescit antequam satiet: adeoq́ꝫ non implet oculos, ut penè non attingat, marcescẽs celerius nominis sui flore. Quid enim aliud est uiolaceus color dilutus, quàm uiolaceus clarior & apertior, quem ceruleum appella-

mus. unde Columella in horto suo dixit.

Necnon uel niueos uel cęruleos hyacinthos.

Solinus etiam hyacinthum lapidem cęruleo nitore fulgere tradidit, ut qui colorem cœli dixerunt hyacinthinum de cęruleo uideantur accepisse. odorē autem inesse hyacintho & si Dioscorides non meminerit, elici tamen coniectura potest ex uerbis Plinij: qui uigesimoprimo uolumine inter odoratos flores sic ait cap. septimo: Troianis temporibus croco iam erat honos, & hos certe flores Homerus tres laudat: Loton, Crocon, Hyacinthum. Omnium autem odoramētorum atq; adeo herbarum differentia est in colore & odore & succo &c. ubi cum de his & alijs floribus odoratis finem tractandi imposuisset, inquit: & de odoratis floribus satis dictum. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerit, aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus uenis, ut græcarum litterarum figura legatur inscripta. Pausanias tamen florem, qui natus sit extincto Aiace, apud Salamina credi refert editū primo, nec hyacinthum, sed literis Hyacintho similem uideri ex cādido rubentem, ac lilio minorem, quemadmodū Ouidius, itēq; Virgilius describere uidentur. Et Cosmosandalon dici florem apud Hermionenses Trœzenijs confines idem Pausanias testatur, quē ipse Hyacinthum uidetur interpretari, & flore coronatos festa, quę Chthonia uocant

nia uocant, agere. De cosmosandalis & Cratinus, & Clearchus. ut nō temere cōiectare liceat, hyacinthum florem ab historicis descriptum diuersum esse ab eo, de quo Poetæ fabulantur. Moueor uerbis Pausaniæ, dicentis florem qui natus sit ex Aiace extincto, non hyacinthum, sed literis hyacintho similem uideri. ut flos is ob hanc causam siue similitudinem litterarum, quam habet cum hyacintho flore historicorum, qui cęruleus est, hyacinthus & ipse appellatus sit, ut hyacinthi duo genera esse uideantur. nec uerisimile est, autores uni tantum florum generi tot colorum uarietates ascripsisse, ut non parua etiam ob id inter autores ipsos confusio esse uideatur. Ouidius decimo Metamorph. libro scribit hyacinthū forma lilium imitari, coloremq́ purpureum continere, in quo funestæ literæ illæ inscriptæ sunt, his carminibus:

Talia dum uero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, tyrioq́ nitentior ostro
Flos oritur, formamq́ capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Nō satis hoc Phœbo est (is enim fuit autor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & αι αι
Flos habet inscriptum, funestaq́ litera ducta est.

Illud autem monuerim, quas in hyacintho literas appellant, ueras esse literas mihi nō esse credendum, sed

potius notas quasdam nigras. Nam Plinius libro decimooctauo,,ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sententia M. Varronis reperiri tradit, in quo quidem flore nō literas ullas, sed nigras tantum notas inspicies. Virgilius quoq;: Et suaue rubens hyacinthus, non cęruleum, ut alij autores, dixit. Nam rubens & cęruleum colore inter se maxime discrepant. Non repeto descriptionem Pausaniæ autoris grauissimi, cum nuper eam retulerim. cum itaq; constet duplicem esse hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis scriptis, qui à poetis describitur: alterum uero cęruleum sine literis ab historicis descriptum: nam nihil Dioscorides in suo hyacintho de literis commeminit: haud temere in Virgilio ferrugineos hyacinthos, cum sint rubentes, nō cęruleos, sed rubentes ad similitudinē ferruginis interpretarer: præsertim cum hyacinthus Poetarum, non ceruleus, sed rubēs sit, quemadmodum Virgilius & Pausanias descripsere. rubet enim color ferrugineus. Plinius item libro quinto decimo: Grandissimis, inquit, pineis nucibus, altissimeq; à terra suspensis intus exiles nucleos lacunatis includi toris, uestitos alia ferruginis tunica. quæ sanè tunica nō cęrulei, sed ferruginei coloris esse perspicitur. Nonius uero qui non hyacinthum hunc, sed illum forte cęruleum tantum nouerat, ferrugineos hyacinthos cęruleos interpretatus est. Palladius

uero

uero nescio quàm recte hyacinthum irim, siue gladiolum à similitudine foliorũ uocari tradiderit, cũ Dioscoridis hyacinthus folia habeat non iridis, neq; gladioli, sed bulbacea, ac propemodum, ut planius dixerim, liliacea, & uenosa, uerum strictiora oblõgioraq;, quæ nullam cum iride atq; gladiolo similitudinem habent. folia nanq; iridis & gladioli potius harundinacea ex Theophrasto quàm bulbacea sunt, quæ nec in radice conueniunt, cum sit radix hyacintho bulbosa, iridi geniculata. Sed & hyacinthum uideo Romanis Vacinium, Dioscoridis autoritate uocari. Quare in Bucolico Maronis carmine:

Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atq; superba pati fastidia? nónne Menalcam?
Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses?
O formose puer nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur:

Hermolaus Barbarus per uacinia nigra hyacinthos interpretatur. Plinius enim uacinia inquit aucupijs Italiæ seruntur: Galliæ uero etiam purpurea tingẽdis seruorum uestibus. Item libro uigesimosecũdo, transalpina Gallia herbis tyrium, atq; conchylium tingit, omnesq; alios colores. & libro uigesimoprimo hyacinthus inquit in Gallia eximie prouenit, quo ibi pro cocco hysginũ tingitur. Est autẽ hysginus color à quo Græci uestes hysginobaphes appellant, hoc tinctas

colore

colore. Nec obstat quod nigra dicat poeta, quando purpuream quoq; uiolam est ubi autores nigram uocare soleant, præsertim poeta ipse quarto Georgicorum hoc carmine:

Funduntur uiolæ sublucet purpura nigræ.

Sed error est. nã si Virgilij sensus sit, uti certe esse debet, ut alloquens dilectum puerum cohortetur eum ad amorem sui, monensq; ne propter formam superbiat, cum nõ omnia quæ candida, eadem dilecta, nec omnia quæ nigra & deformia, continuo aspernanda sunt: nam ligustra decidunt, nec leguntur, & uacinia quauis nigra & deformia, colliguntur: hyacinthũ florem tanquã deformem ligustro minime cõparasset, cũ sit pulcherrimus, immo & ipso ligustro pulchrior: cum præcipue uacinium aliud quàm hyacinthum significet, ut mox ex Plinij sententia docebimus. Item uacinia si hyacinthos significarẽt, ad quid rogo in aucupijs sererentur? Ad hæc addimus, quod in uetustis Dioscoridis exemplaribus Græcis uerba illa, Romani bacum seu uacum, alij uacinium, non habentur: sicut & in cæteris plantarum descriptionibus nullæ ferè aliæ nominum appellationes præter quàm græcę insertæ sunt. Verum nomina illa omnia tanquam addititia in margine annotata esse perspiciuntur. sicuti & in Sampsucho legitur, Romani meiuranam uocant, quod nusquam legitur apud latinos. nam si Romani

meiuranam

meiuranam uocassent, Plinius utiq; qui latinum no/ men sampsuchi mendicare uidetur, meiuranam à la/ tinis appellari prodidisset: quemadmodum & in leu/ coio, uiolam matronalem, addititium & nouum uoca bulum esse deprehẽdimus, sicut & in pluribus alijs id factũ uidetur: quod Dominicus Sennus Patauinus medicus insignis, & in hoc studiorum genere tempe/ state nostra facile princeps me monuit. Seruius uero per uacinia uiolas interpretari uidetur, quod neq; eti/ am probo. Nam si uacinia uiolæ sunt, uiolæ erunt uti que nigrę, quoniam uacinia appellauerit poeta nigra: quod tamen est falsum, cum Virgilius ipse uacinia ni/ gra à uiolis nigris aperte distinxerit in Bucolicis hoc carmine:

Et nigrę uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Est autem uiola nigra, quæ Theophrasto & Plinio uti retulimus melanion dicta est. uiola uero purpurea est, quã Dioscorides Ion porphyrion appellauit. Leo nicenus per uacinia non uiolas, nec hyacinthos, nec arbores ut aliqui arbitrantur, sed acinos, siue baccas ipsius ligustri, quæ nigræ sunt, intelligere uoluit, quasi baccinia dixerit, quæ in Italia ut inquit Plinius aucupi orum gratia seruntur, & in Gallia purpurea ad tingen das seruorum uestes, ut nunc quoq; Italiæ aliquibus in locis ex ligustri acinis atramentum scriptorium si/ ue colorem nigrum rustici ad tingendum conficiunt.

M nec obsta/

nec obstare, quod Plinius dixerit purpurea, quando & ebuli acinos, qui nigri sunt, sanguineas baccas Virgilius in Bucolicis appellauerit hoc uersu:

Sanguineis ebuli baccis, minioq; rubentem.

Vt sit sensus, quod Poeta alludens ligustro puerum admonet, ne suæ pulchritudini atq; colori quamuis candido nimium confideret, quia cũ ætate candidum colorẽ amittet, fietq; deformis, idq; sibi eueniet quod ligustro accidit: eius nanq; flores qui sunt pulchri, candidi & odorati cito pereunt, quia parum durant, atq; ex arbore ipsa nil nisi acini seu uacinia illa colliguntur, quæ processu temporis nigrescunt, nec aspectu quidẽ adeo ut flores grata. quod simili modo sentire uisus est Virgilius, uel quicũq; ille fuerit ubi de rosa loquitur:

Collige uirgo rosas, dũ flos nouus, & noua pubes,
Et memor esto æuum sic properare tuum.

His nanq; carminibus poeta uirgines hortatur ad uoluptatem percipiendam. ita enim pulchritudo & uirginum decus præterit, & breue tempus sortitæ sunt, sicut rosa quæ mane aperta, & uiuacitatem ostendens, peracto die languida & fragilis, uero rubore deperdito apparet. Ouidius quoq; de arte amandi.

Forma bonũ fragile est, quãtũq; accedit ad annos
Fit minor, & spacio carpitur illa suo.
Nec semper uiolæ, nec semper lilia florent,

Et riget

Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.
Et tibi iam uenient cani formoſe capilli.
Iam uenient rugæ, quæ tibi corpus arent.

In quam quidem ſentẽtiam ego quoq; pedibus irem, quando conſtaret acinos illos liguſtri purpureos eſſe: & colorem purpureum tingere, quemadmodum de uacinijs Vitruuius & Plinius teſtantur. Verum enimuero, ſi meam quoq; his addere ſententiã licet, dicam quod ſi Virgilij & Plinij uerba diligentius perpenderis ac examinaueris, uacinia nigra nihil aliud quàm acinos, ſiue mora agreſtia illa nigra, quæ rubus ſentis profert, ſignificare facile iudicaueris. nã Græci in hodiernũ quoq; diẽ mora illa agreſtia non ab re uacina, & uacinia cognominant, dicta à βάτου, hoc eſt rubo, cuius quidem genus quoddã eſſe conſtat βάτος κυνὸς ſiue κυνὸς βάτος appellatum, hoc eſt ut Theodorus uertit in Theophraſto canirubus, uel à βάπτω, quod eſt tingo. nam mora illa agreſtia colorem purpureum inficiunt, unde Plinius ſextodecimo uolumine cum de liguſtro arbore peregiſſet, Liguſtra inquiens teſſeris utiliſsima: memor Virgiliani carminis mox ſubdidit. Itẽ uacinia Italiæ in aucupijs ſata: Galliæ uero & purpurea tingendi cauſa ad ſeruorum ueſtes. ut per uacinia, non arbores, ut aliqui exiſtimant, ſed mora illa agreſtia rubi ſentis intelligas, ut ſit ſenſus: quòd ſicuti liguſtra teſſeris, ita & uacinia id eſt

mora illa agrestia rubi, sunt aucupiis utilissima. In aucupiis eñi huiusmodi rubi seruntur, ut senticeta & auiaria fiant, quibus aues edendi causa mora illa agrestia facilius allectentur. Virgilius.

Sanguineis quoq; inculta rubent auiaria baccis.

Et in Gallia etiam mora illa purpurea utilissima sunt ad uestes seruorum causa tingendas. cuiusmodi & cotini siue oleastelli baccis uestes conchylii modo colore insigni inficiuntur, sicut & nunc ex ipsius rubi ebulic; acinis ad coloranda uina succum exprimunt. Est autem rubus sentis inter aquaticas frutices ex Plinio decimosexto uolumine, quamuis arborẽ improprie appellauerit, quoniam & de ea, & de sambuco arbore simul locutus est dicens: inter aquaticas arbores sunt & rubi, atq; sambuci fungosi generis: ne si frutices dixisset, sambucum arborem exclusisset: quod similiter fecit libro decimo septimo, rubum inter arbores enumerans. est tamen ubi rubum fruticem esse dixerit, ut libro decimo sexto: Non decidunt autem, inquit, folia & in fruticum genere quibusdam, rubo, & calamo. Theophrastus quoq; de historia plãtarum uolumine primo, rubum inter frutices enumerat, inquiens: Arbor est, quod ab radice caudice simplici, ramosum, nodosũ, surculosum, haud facile dissolubile assurgat, ceu olea, ficus, uitis. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramosumq; se attollit, ut rubus, paliurus

liurus &c. Fert autem rubus folia quina aut trina numero in pediculo, herbę ferenti fraga similia, floribus roseis: in racemis fructus ueluti mora inter initia herbacea, mox purpurea, cum ematuruere nigra, auibus quàm maxime grata, quæ uacinia (uti retulimus) appellãtur. unde & Virgilius uacinia mollia, id est matura & asperitate carentia nuncupauit: quæ Plinius libro decimosexto mora etiam appellauit: nõ quia sint uere mora, nam mora sunt ex moro arbore fructus, sed ob similitudinem quam habent cum moris. quemadmodum & fructum pentaphylli, siue quinquefolij fragum uocauit, non quia pentaphyllum fraga gigneret, sed quoniam fructum ferret fragis similem, quem cum alio proprio nomine careret, ob similitudinem quam habet cum fragis, fragum uocauit. Et certe pentaphyllum fructum fert ex Dioscoride. inquit enim in præfatione primi libri. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neq; qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpẽtem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisq; magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nõnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdã, uerbi gratia gramen quinquefolium & tussilaginem, emittere florem fructũ & caulem

negant. ergo qui sæpius ad uisendas herbas, & earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime conse quetur, ut Plinius à Leoniceni calumnia nunc liberatus appareat. nam libro etiã decimoquinto capite uigesimoquarto fraga & unedones, ob similitudinem fructuum congeneres appellauit. sic itaq; fructũ pentaphylli, tanquam frago suo congeneri similem fragum uocauit. Ligustrũ uero (ut nihil quod equidem nouerim prætercam) arbor est parua, folijs oleæ simi libus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, maio mense, seminibus initio uirentibus, processu nigris uuarum more congestis. in sepibus & senticetis potissimum gignitur, nassis & tesseris utilissima. adhuc etiam in Italia aliquibus in locis ligustrum appellãt, Patauini uero Conastellũ, quasi oleastellum dixerint. nã & folio & fructu similis est. Marcellus autem Dioscoridis interpres ligustrũ eandem esse arborem uoluit, quæ Gręcis cypros uocetur, cum tamen prorsus diuersa sit. Argumento, quòd Diosco rides cypron descripsit semine nigro sambuco simili, peregrinamq; arborem fecit, quemadmodum & Plinius lib. duodecimo, cypros inquiens, in Aegypto est arbor ziziphi folijs, semine coriãdri &c. At quod ligustrum uocat, semen nõ coriandro aut sambucino aci no, sed potius lentisco simile in racemis profert: nec arbor est peregrina, cum sponte ubiq; in Italia nascatur. minus

tur. minus illud animaduertens, quod ipsum maxime ab hac sententia diuersum facere debuisset, quod Dioscorides statim post cypron Philyriã, quã ipse Marcellus uoluit esse tiliã, æqualis esse magnitudinis cum cypro descripserit, nouerit que tiliam arborem esse ligustro proceriorem multoque crassiorem, ad asseres sutorias, pro incidẽdis corijs, & (ut inquit Theophrastus) ad fabricas nauium, arcarum & mensarum commodissimam. cuius uerba in quinto de historia hæc sunt: Robur tam nauibus quàm domibus commodum, necnon & in terra obrutum durat. Tilia foris nauium longarum & arcarum, mensurarumque fabricæ expetenda est. & nos quoque tiliam uidimus tam uastam, quam uix terni cubiti circumplecterentur. Cum igitur cypros æqualis magnitudinis cum tilia tam uasta arbore sit, non erit eadem quam ligustrũ latini uocant. Est enim ligustrum pollicis crassitudinis, decemque pedum altitudinis ad summum. Quamobrem Marcellus inscitiæ accusandus est, quippe qui in Dioscoride ubi interpretari debebat: Cypros arbor est folijs oleę & reliqua: interpretatus est, cyprum Romani ligustrum dicunt. quod falsum est, tum rationibus antedictis, tum quod id nullis græcis codicibus legitur. Est enim interpretis imperiti, ne dicam audacis, autorem quem interpretatur facere mentionem, quod Hermolaus noster non fecit. Et quando inquit Plinius libro

uigesimo

uigesimoquarto: Ligustrum eadem arbor est quæ in oriente Cypros, intelligendum eadem arbor est in Italia, quæ in oriente cypros, quoad similitudinē. nam si uoluisset cypron esse ligustrum, non dixisset libro duodecimo: Cypros in Aegypto est arbor ziziphi fo liis &c. cum passim & sponte ut dictum est, in Italia li gustrum nascatur. ubi nec affirmauit cum dixit: Qui dam cyprum esse dicunt, arborem quæ in Italia ligu strum uocetur. Sed nec philyrea tilia est, ut omnes sunt hactenus affinitate nominis decepti, uno exce pto Dominico Senno, uiro in hac simplicium faculta te omnium peritissimo. Differunt enim inter se phily ra & philyrea. philyra nanq; est, quam latini tiliam interpretantur, cuius duo habentur genera, mas scili cet & fœmina ex Theophrasto de historia planta rum libro tertio: Distant inter se inquit tum materie, tum totius corporis forma, & quòd altera fructifera, altera sterilis. nā materies mari dura, flaua, nodosior spinosiorq;, fœminæ candidior: & cortex mari crassi or, detractusq; inflexibilis propter duritiam est, fœ minæ candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciunt: item fœminæ odoratior. & mas sterilis nulloq; flo re est, fœmina & florem & fructum gignit. Flos caly cula intectus propter folii pediculum amentumq; fu turū, pediculo annexus, uiridis dū in calicula est, dete ctus autem leuiter flauus, floret cum urbanis. fructus

oblongus

oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederę acino, quinis angulis ueluti neruis eminentibus inq; acutum sese contrahentibus partitus, qui scilicet maiusculus est, minutiusculus autē confusior constat. Cum ille maiusculus scabitur, paruula quædā ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. folium & cortex dulcia suauiaq; . foliū forma ederaceū, nisi quòd in angulum acutiorem rotundatur, & quanquam iuxta pediculum curuatius, tamen de medio in acutius coactum prætendit, seq; prolixius protrahit, crispum in orbem leuiter atque serratum. medullam exiguam materies continet, nec multo reliquo molliorem corpore. nam & reliquum ligni molle est, quæ & Plinius magna ex parte retulit. Philyrea autem arbor est, ut Dioscorides describit, magnitudine qua cypros, folijs oleæ nigrioribus latioribusq;, fructu lentisci, nigro, subdulci, uuarum modo cōgesto, locis asperis prouenit. folia huius astringunt eodem profectu, quo folia oleastri, ideo ad omnia quæ spissanda sunt, pertinent. commanducata ulceribus oris infantiū utilissime imponuntur. ad idem & decocto colluere salutare est. Pota urinam ciunt, sanguinem mensium detrahunt. Qui autem philyream & philyram id est tiliam eandem esse arborem uolunt, assignent rogo apud quos legerint philyram id est tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre subdulcem ad similitudinē len-

tiſci,uuarum more congeſtũ, ſicuti nos legimus apud Theophraſtum philyram ſiue tiliam habere folia hederacea atq; ſerrata, & florem dum eſt in calycula uiridem detectum aut leuiter flauum,& fructum non modo non ſubdulcem , ſed qui à nullo mandi poteſt, ex eodẽ autore aliubi,& Plinio,ederæ acino ſimilem, quem corymbaceum potius quàm racemoſum dixeris. Quamobrẽ fateri neceſſe eſt,philyreã nõ eſſe philyram,hoc eſt tiliã. immo quãdo etiã tilia ad eadẽ ad quę oleaſter,ſicut philyrea utilis eſſet , & quod philyrea & tilia deſcriptione inter ſe diſcreparẽt, ſicuti certe diſcrepant,philyrea non eſſet tilia. Verũ cũ deſcriptiones , uſus & remedia quæ de philyrea Dioſcorides & de liguſtro Plinius tradidere,inter ſe plurimũ conuenire præcipiat̃,haud temere affirmauerim unà cũ Dominico Senno philyreã Græcis uocari quam Latini liguſtrũ appellant. Nam Plinius libro xxiiij.liguſtrum, inquit,eadem arbor eſt,quę in oriente cypros,ſuos in Europa uſus habet,ſuccus eius neruis,articulis,algoribus,folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt.quæ de philyrea Dioſcorides retuliſſe etiã uidetur,& ualet ad ea quæ cypros & oleaſter,ceu ſuæ congeneres ex Plinio & Dioſcoride.Addo etiam quòd Dioſcorides ſtatim poſt cyprum philyream tanquam ſibi ſimilem atq; congenerem ſubdidit pertractandam. ſunt enim eiuſdem magnitudinis &

nis &

nis & similitudinis: hinc factum est, ut aliqui eandem esse cum cypro existimauerint. nec dubitandum est, Plinium ignorasse philyream Græcis esse, quæ in Italia ligustrum uocetur. Itē si philyrea fuisset tilia, Dioscorides quoq; eam inter marē & fœminam, ut Theophrastus distinxisset, atq; aliter ut dictum est descripsisset. Præterea eodem de cypro capite Marcellus, ubi debebat interpretari, Ipsa rufant capillū tusa, adiecto struthei mali succo, pro strutheo malo cotoneo, struthion herbam lanariam intelligēs, Ruellio adhærendo, Rufant capillum concisa succoq; lanariæ herbæ madentia, & inuncta transtulit. Et quod magis ridiculum est, in fine primi libri Commētariorum suorum Hermolaum melius ipso sine dubio interpretantem de hac ipsa re accusat. in qua quidem uereor ne ipse accusandus sit, cum ibi struthion nō herbam lanariam, sed malum cotoneum significet, cum herbæ lanariæ, non rufare sed dealbare proprium sit ex Plinio & Dioscoride. quod ut planius intelligi posit, adducam quæ de cypro Plinius & Dioscorides tradidere. Verba enim Plinij libro uigesimotertio hæc sunt: Cypros qualis esset & quemadmodum ex ea fieret oleum docuimus. natura eius excalfacit, mollit neruos. folia stomacho illinuntur, & uuluæ concitatę succus quoq; eorum apponitur. folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus. Item oris me-

detur collectionibus,condylomatis.Decoctum folio/
rum ambustis & luxatis prodest. Ipsa rufant capil/
lum tusa,adiecto struthei mali succo. Flos capitis do/
lores sedat cum aceto illitus. Idem combustus in cru/
da olla nomas sanat, & putrescentia ulcera per se uel
cum melle.odor floris olet,qui somnũ facit.& studio/
se dixit struthei mali ,ut struthion herbam lanariam
excluderet.Dioscorides uero sic scribit:Cypros arbor
est,folijs oleæ circiter ramos, latioribus, mollioribus,
colore uiridioribus,flore muscaceo,cãdido, odorato.
Semẽ ei atrũ simile sambucino acino .Nascit᷑ Ascalo
ni Iudeæ optima.Itẽ Canopo.natura folijs astricto/
ria,unde commanducata oris ulceribus imponuntur.
eadem illita collectionibus feruidis medentur.Itẽ car/
bunculis. Decocto eorum fouere ambusta prodest
Ipsa rufant capillum tusa,adiecto struthei succo.Flos
capitis dolores sedat,cum aceto illitus fronti. Quem/
admodum ex ea fieret oleum docuimus,natura cuius
excalfacit emollitq́ꝫ neruos, si adurentia misceantur.
Ecce Dioscoridem in plenum cum Plinio conuenire,
ut credendũ sit facile Plinium à Dioscoride accepisse.
Vixit enĩ Dioscorides tẽpore Cleopatræ & Antonij,
ut Sudas testatur his uerbis: Dioscorides Anazarbẽ/
sis medicus cognomẽto Phacas,id est lentinus,quod
lentigine os dehonestaretur: fuit autem sub Cleopa/
tra & Antonio in Aegypto, scripsit libros quatuor &
uiginti

uiginti ualde celebres ad medicinæ usum. uerũ à tẽpo-
re Antonij ad Vespasianũ, cui Plinius hãc naturalem
historiã dedicauit, centũ uiginti & ãplius anni suppu-
tant, quamobrẽ nõ uideo cur Plinius Dioscoridem le
gere nõ potuerit. Cum igit Hermolaus Pliniũ cũ Dio
scoride conuenire, strutionq; ibidem pro malo coto
neo acceptum ab ipso perspexisset, prudẽtius q̃ Mar
cellus struthei mali succo trãstulit. Et si affectus animi
exuere, & loqui syncere quidẽ uolumus, opus est uo-
lentibus Dioscoridem intelligere ac latinitate donare,
ut Plinium, qui Dioscoridẽ legit, nõ modo non negli
gant, uerũ etiam præ manibus habeãt, & amplectan-
tur, cum neminem aliũ in lingua latina habeamus, qui
nos melius præsertim in hac simpliciũ facultate possit
adiuuare. Sicut cõtra censetur indoctus, ut inquit ipse
Hermolaus, q Pliniũ nõ legit, indoctior qui lectũ con
temnit, indoctissimus cui non sapit. Dãnat em̃ quisq;
quod ignorat. nec cuius quis ignarus sit bene sentire
potest. Simili quoq; modo capite de philyrea eũdem
taxat, ubi in Corollario inquit. Est materia tiliæ tota
mollis, ut inter carnosas mollissima calidissimaq; dica
tur, quoniam citissime retundat ascias tincturam ea-
rum caloris sui ui resoluens: diciq; temperaturã, non
tincturam iubet, non animaduertens, quod si Barba-
rum reprehendit Theophrastum pariter & Theodo
rum eius fidissimum interpretẽ, & utriusq; linguæ pe-
N 3 ritissi-

ritissimum, ac ipso Marcello millies doctiorem repre/
hendit. Non enim uerba hæc Hermolai, sed Theo/
phrasti sunt, sic quinto de historia plantarum traden/
tis: Tilia inter carnosas pręcipue mollis, necnon & cali
dissima eadem esse uidetur: indicium quod aciem fer
ri maxime hebetat. tincturam enim ui sui caloris per/
laxat. At Hermolaus noster nō ueluti Marcellus, pro
medicastris, ut sic appellem, sed pro medicis alijsq; ui
ris doctissimis Dioscoridem luculentissima oratione
conuertit: pariterq; Theophrasti uerba unà cū Theo
doro diligentissime cōuertit, & interpretatus est. Non
enim legitur in Theophrasto stomosin hoc est tem/
peraturam, sed baphin, quod tincturam significat.
uerū nos ut huc digrederemur impulit rei cognatio,
cum rationem Amethysti redderemus. Coccoq;
tinctum tyrio tingere ut fieret bis bissinum.) Antiqua
lectio ut fieret byssinū, scilicet cocco & tyrio. Hermo/
laus uero mauult legere bis byssinum ut duplex sit.
unum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut la/
na illa pinnali quę byssus etiam uocata est. alterū tin
cturæ artificio factum, ut edocet Plinius hoc loco. ete
nim tyrio primum tinctas, mox & cocco tingere mos
erat, aut contrà cocco tinctum tyrio tingere, ut fieret
byssinum. Nam & tertio & quarto & quinto satura/
bantur. unde nomina illa uestium Monocoros, Dico
ros, Tricoros, Tetracoros, Pentacoros, in uitis prin/
cipum

cipum. Colos nanq; cocci (ut autor est Plinius libro uigesimo secundo) inter principales imperatoriis tantum paludamentis dicabatur, qui ex eodem autore libro uigesimoprimo in rosis micat. gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras tyrias dibaphasq;, ac laconicas. De bysso autem lana Aristoteles quinto de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenosis cænosisq; ex bysso id est uillo, siue lana illa pinnali proueniunt, colore luteo, ac perlucido. Fiunt ex ea pretiosissimæ uestes byssinæ appellatæ, & byssinum eiusmodi color, qui aliquando etiã dicitur byssus. hoc fit si cocco tinctum ut diximus, tyrio tingatur. De lino aũt bysso Plinius libro decimonono, honor, inquit, proximus byssino mulierũ maxime delitiis circa Elim in Achaia genito, quaternis denariis stipula eius permutata quondã, ut auri. Pausanias byssus inquit nõ alia græciæ parte nascitur, quàm in Elide, tãta tenuitate, ut ne Iudaicæ quidem bysso cedat, etiam si colore minus ruffet quàm iudaica. De bysso Iudaico in sacris literis satis abundeq; legitur. Et erithrodanum planta latine rubia dicta, caulibus quadrangulis, longis, spinosis, similibus aparinę, maiusculis omnino firmiusculisq;, foliis circa articulos per interualla ceu stellis quibusdam in orbem, semine rotundo inter initia uiridi, mox rubro, & ubi planè maturuit nigro, radice tenui, longa rubente, uelleribus tingendis & pellibus perficiendis

utili

utili præſertim Italica, ut Democrito placuiſſe dicunt; ob id à quibuſdam appellata byſſos. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima laude eſt.) Differt coccus baphica, hoc eſt granum tinctorium à cocco gnidio ſiue grano gnidio, ut apertiſsime conſtabit Galenũ & utriuſq; notas cõtemplantibus. nam de cocco ſiue grano gnidio ſic Plinius libro uigeſimo ſeptimo refert: Cocco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardens: itaq; in pane deuoratur, ne adurat, cum gulam tranſit. Frutex qui hoc ferat, thymelæa ſiue chamelæa dicitur. at qui tinctorium granũ gignit, de quo meminit hic Plinius, aut priuatim coccus dicitur, ut Dioſcoridi uidet, aut ilex eſt aquifolia ex Plinio libro decimoſexto: Omnes tamen inqt roboris dotes ilex ſolo prouocat cocco. granum hoc, primoq; ceu ſpectes frutices paruos aquifoliæ ilicis: quiſquilium uocant, penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donati. uſum eius gratiorem in conchilij mentione tradimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſſimũ in Sardinia. & ut idem autor libro uigeſimoquarto tradit, eſt genus ex eo in Attica & Aſia naſcens, celerrime in uermiculum ſe mutans, quod ideo ſcolecion uocãt, improbantq;. Et Pauſanias qui fruticẽ hunc in Locride copioſum ad Ambryſon rhamni amplitudine, præterea lentiſco ſimilem, ni-

lem, nigriore tantum & molliore folio describit, fructu solani quidem specie, sed erui magnitudine. colligendum præcipiunt antequam uermiculus is nascatur. Galatæ qui supra Phrygiam sunt, gentiliter Lig uocant. Iones & Græcia tota coccũ, Itali in hunc usq; diem granum.

EX CAPITE XLII.

ONCHARVM generis & pinna est. nascitur in limosis subrecta semper, nec unquam sine comite, quem pinnotheren uocant, alij pinnophylacẽ. id est squilla parua. alibi cancer dapis affectator.) Aristoteles quinto de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis harenosis cœnosisq; ex bysso idest uillo siue lana illa pinnali proueniunt, quę custodem intra se continent aut caridion hoc est squillam paruam ut Cicero secundo De natura deorum & Theodorus cõuerterunt, aut carcinion idest cancellum: quo quidẽ custode priuatæ pereunt breui tempore quod & Athenæus tradit. sedem nunquam mutare solẽt: radice eñ innituntur, quę & euulsæ uiuere nequeunt. Est autem pinna concharum generis maxima ad similitudinẽ cruris suilli, foris scabra intus leuis ac perlucida, nastura uulgo dicta, cãcellũ illũ, quẽ alio nomine pinnotherẽ siue pinnophylacem ut autor est Plinius & Athenæus uocãt, intra se continens. Aristoteles eodem loco: cancri colore albido, cor

pore admodum parui, in nonnullis testa operti gene-
ris nascuntur, & plurimi quidem in mytulis foliatis,
mox in pinnis, quos pinnotheras uocant, de quibus
etiam mentionem facit Oppianus. Quin etiam in pe-
ctunculis atq; ostreis, uerum ij nullum conspicuum
capiunt incrementum. Piscatores cancros eiusmodi
nasci confirmant, unà cum illis, quorum testam inha-
bitant. Diuersum sanè genus à cancello illo concha-
rum hospite. is enim ex ipso Aristotele, principio ex
terra limoq; consistit, mox conchulas ingreditur ua-
cuas, ubi cum excreuerit, transit in concham amplio-
rem, uidelicet aut naticis aut turbinis, aut alicuius simi
lis. sæpe etiam paruam buccinã subit, ingressusq; am-
pliorem illam gerit. Pari modo & uiuit in domicilio
capaciore, rursusq; excrescẽs aliam petit ampliorem.
Paludes nostræ Venetæ, Istria & Dalmatia plurimũ
abundãt hoc genere, de quo suprà abunde satisq; di-
ximus. Nasci etiam in cubilibus spongiarum noui-
mus, ut idem autor eodem libro tradit, bestiolam ara
nei similem, nomen pinnothera mutuantẽ. degit hæc
intra spongiarum cubile, & aperiendo claudendoq;
pisciculos capit. aperit antequam ingrediãtur, claudit
& contrahit cum ingressi sunt. pinnis haud absimiles
sunt pernæ cõcharum generis Plinio trigesimosecun-
do uolumine circa Pontias insulas frequentissimæ,
stant uelut suillo crure longo in harena defixæ, hian-
tesq;

tesq́ʒ qua limpitudo est, pedali non minus spatio ci-
bum uenātur. dentes in circuitu marginum habēt pe-
ctinatim spissatos. intus pro spondylo grandis caro
est. Assultant alij protinus.) Vetus lectio: assultant
illi protinus, id est minuti pisces dum se pandit pinna
ilico assultant. & hactenus Plinius de tertio genere
quod sanguine uacat & siliceo tegmine operitur. ue-
rū cū de alijs duobus generibus quę sanguine carent,
scilicet mollibus & crustatis nonnulla in genere à no-
bis relata sint, ratio etiam admonet ut de ipso quoqʒ
tertio genere in uniuersum nonnihil adijciamus. Quę
igitur testa operiuntur animalia ut umbilici, conchæ,
cochleę, purpuræ, & omnia quæ ostreæ aut cōchæ no
mine appellamus, atqʒ etiam echinorum genus, car-
nem quācunqʒ habent similiter atqʒ crustata habent:
quippe quæ intus eam contineant, testaq́ʒ foris clau-
dantur, nec intra se durum quicquā. sed ipsa inter sese
numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum car-
nis interioris ratiōe. alijs enim in eo genere nulla est ca
ro, ut echinis, alijs est sed penitus inclusa, nec ulla ex
parte conspecta excepto capite, ut terrestrium limaci
bus & ijs quæ cocalia quidam appellarunt, & aquati-
lium purpuris, buccinis, cochleis, & reliquis omnibus
turbinatis. cætera aut duplici cōstant ualuula, aut sim
plici, ut genus alterū biualue, alterum uniualue possit
nuncupari. Biualue appello, quod gemina testa conti

netur. uniualue quod testa singulari clauditur. Sunt ité quibus altera pars superficiei detecta carnē osten dat, ut patellæ biualuis generis: pars clusilis est, ut pe/ ctunculi & mytili. eiusmodi nanq; omnia parte altera ligata, altera soluta constant, ut & concludi possint, & aperiri. alia binis quidem cōclusa ualuulis sunt, uerum utroq; latere connexa, ut ungues siue digiti. Non de/ sunt quæ testa tota occultentur, ut nulla ex parte car/ nem detectam habeant, ut quæ uertibula, siue tube/ ra & callos appellamus. ipsarum etiam testarum ma/ gna uarietas. nam aliæ leues, ut ungues, mytili, & con/ charum quædam albæ: aliæ scabræ, ut ostreæ, pinnæ, & conchæ nonnullæ & buccina. quædam pectinatim diuisæ, ut pectunculi & concharum nonnullæ. crassitu dine quoq; differunt & tenuitate, tum totius tum par tis, uelut labrorum. Aliīs enim labra tenuia, ut mytilis: aliīs crassa, ut ostreis. item alia se mouent, ut pectines, quos etiam uolare nonnulli aiunt. nam de ferramen/ to, quo capiuntur, sæpe exiliunt. alia ita natura immo bili sunt ut nunquam sedem in qua hærent sponte ip/ sa mutare ualeant, ut pinna. omne sanè turbinatorum genus mouetur & serpit. patella etiā saxis absolui, in pastumq; fieri solita est. Commune autem & iīs quæ adhuc enumeraui, & cæteris tèstacei generis, ut testa intus æqualis leuisq; habeatur. Caro biualuis & uni/ ualuis generis ita testæ adhæret, ut nisi per uim neque

at de/

at̃ detrahi. at turbinati laxior cõtinetur & absolutior: cui generi peculiare est, ut testæ postrema à capite in torqueantur. operculum etiã eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. mouentur item eadem omnia parte dextra. partes exteriores eius generis differentijs ijs uariantur, interiorũ natura similis quodam modo in omnibus est, maximeq́ in turbinatis. differunt enim inter se magnitudinis excessusq́ affectu. Nec uero multum uniualue ac biualue genus conclusile sibi dissident. quippe quæ parum differentiæ inter se afferant, quamquam longe ab immobilibus discrepent. natura ergo turbinatorum similis constat: nec nisi magnitudine uariat ut modo dixi. alijs enim partes maiores atq́ euidẽtiores, alijs minores obscurioresq́ sunt. ad hæc discrimen illud duritiæ, mollitię cæterarumq́ generis eiusdem affectionum. Caro cũ prima in ore testę, quam omnia torosiuscula habent, alijs magis talis, alijs minus. caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. exerunt caput more omnia eodem: idemq́ per metum retrahunt intro. promuscidas item gerunt modo muscarum, quod quidem membrum linguę effigiem præ se fert. Habent hoc idem & purpuræ & buccina firmũ & torosum quo similiter ut asili quadrupedum tergora penetrãt, im̃o longe ualidius. testas enim esca

rum possunt perforare. uenter os protinus excipit, similis in umbilicis gutturi auium, habentq́ꝫ parte inferiore duo quædam albida, torosa mammis similia, cuiusmodi carunculas uel in sepijs esse aduertimus, sed hæc torosiora. gula à uentre duplex longa porrigit se usqꝫ ad papauer, qd' postremũ fundo cõmissum est. Hæc ergo ut in purpuris & buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est gulæ ipsi continuum, simplexq́ꝫ ex toto usqꝫ ad exitum, cuius initium circa anfractum papaueris est, qua & laxius hæret. quod enim papauer appellamus, quasi materia uacans atqꝫ excrementitia, magna sui parte in omnibus testaceis generibus inest. Hinc sursum uersus replicans carnis repetit sedem, finitq́ꝫ ad caput unde eijcitur excrementum pariter in omnibus turbinatis generibus, tam aquaticis quàm terrestribus. membrana in grandiusculis umbilicis à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis mammillantibus carniculis, tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur, uerum hoc albidum, illud rubidum est. nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo perducta angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atqꝫ continua, qualia uel in testudine uisuntur, sed minus nigra.

Cæteri

Cæteri quoq; umbilici hæc habent eadē, sed quo mi-
nores eo minutiora. Vniualue autem & biualue ge-
nus partim his simile est, partim diuersum. Caput enī
& cornicula, & os obtinent, atq; etiā quod linguæ spe
ciem gerat, uerum hæc in minutioribus sensum præ
sua exiguitate effugiunt. nonnulla etiam in exanima
tis aut non mouentibus percipi nequeunt. papauer il-
lud quod etiam mutem appellamus omnia habent,
sed non loco eodē, nec par, nec ex æquo manifestum,
sed patellæ in imo, biualuia uero ad partē qua mutuo
testarum complexu continentur. Capillamētis etiam
illis hęc omnia circundātur: & quod ouum appellant,
tēpore quo gigni solet ambitu alterius lateris ore con-
tinetur, uidelicet ijs quibus datum id à natura est, si-
cut etiam albugo umbilicis. id enim illis iunctum simi
le intelligimus. sed eiusmodi partes (ut dixi) cum con-
spicuę in magnis habeantur, in paruis tamen aut nul-
lo pacto aut uix sentiuntur, quamobrem in magnis
pectunculis præcipue patent. Quod genus id est, cui
altera ualuularū latior uelut tegmen superposita est.
ostium excrementi cæteris à latere est. foramen enim
quo egerant omnia habent, quippe cum papauer il-
lud, ut dictum iam est, excrementitium quiddam om
nia membrana contentū sortiant᷑. At illi quod ouum
appellant, foramen nullum in genere tributum uide-
mus, sed carni ipsi intumescit, nec eadem qua intesti-
num

num parte continetur, sed dextera, cum intestinũ habeat sinistram. cæteris ergo talis excremẽti exitus est. At uero patellæ feræ, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testę excernitur, qua foramen habetur. uenter etiam post os esse in hoc eodem patellæ genere constat, atq; etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuiq; situs sit, diligentius ex dissectionibus petendum est. Testatorum corpus nõ multiplex est, cuius rei causa est, quod eorum natura stabilis est. Quæ enim mobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est, quoniam actiones eorum sint & officia plura. plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur: uerũ natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Habent omnia testata caput infra plantarum modo: cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant. quod uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur: quod idẽ & echinis & turbinatis omnibus patellisq; euenit. pastus enim de imis petatur necesse est, ut plantæ radicibus suis hauriũt, ita ijs usu euenit, ut inferiora habeant supra, superiora infra. membrana obducit, qua portio pocul ẽta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. nullum ex ijs est, quod capite careat. cæteræ corporis partes nomine uacant, præter eam quæ cibum recipit. Conchæ dentibus etiam binis

binis fulciuntur, ut cochleæ, quæ dentes & præduros & acutos habent, & quod interiacet dentibus carno/sum similiter, ut mollia & crustata. laborant testata omnia per frigus & æstũ, atq; exuperantiã temporis pati nequeunt. latent omnia ut purpura, buccinum, omneq; id genus, sed absolutorum latibulum euidentius est. conduntur enim secessu, ut pectines facere ui/sunt: aliqua leuiore quodã tegmine superimposito delitescunt, ut cochleæ terrestres, id est limaces. & adhærentium mutatio incerta est. nõ tamen eodẽ tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpuræ & buccina canis exortu: pectines etiã tempore eodem. In Ponto non sunt testata, nisi locis quibusdã pauca. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Anni pluuij testaceo generi prosunt, præterquam purpuris. iam in pyrrhæo euripo pectines aliquando defecerunt, non modo propter ferramentum quo pi/scatores abradendo ubertim caperent, uerum etiam propter siccitates. Cæteris etiam testatis imbres con/ducunt, propterea quod mare dulcius redditur. sed frigus facit profecto, ne uel in ponto, uel in fluuijs gigni posśint, exceptis biforibus paucis. genus nanq; unifo/re potiśsimum rigore induratur & interit. Pectines omneq; ostrearium siue concharium genus tunc op/tima sunt, cum grauida: & quamquam grauida dici/mus, tamen nullum eorum uel coitum, uel partum ui/

demus.hoc enim unum ferè genus totum expers coi-
tus est. unum ex his genus cochlearum coire perspe-
ctum est, sed an ortus earũ sit nec ne, nondum explo
ratũ satis habetur. Natura testati generis cõsistit par
tim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate,
quamquam sæpenumero ea quoq; spõtina oriantur
cõstitutione. Sed generatiões plantarũ accepisse hoc
loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ
auulsione, nonnullæ etiam sobole, ut cepe. hoc igitur
tertio modo mytili gignũtur, quippe qui minores sub
inde iuxta principium adnascuntur. buccina & purpu
ræ & quæ fauare dicuntur, quasi à semina'i natura hu
mores quosdam muccosos emittunt, semen uero nul-
lum esse eorum putandum est, sed quo diximus mo-
do plantis assimulantur. quamobrem larga eorum co
pia prouenit, cũ primũ constiterit aliquid: hæc enim
omnia uel spõte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc
magis cũ origo prçcesserit, constituũt. aliquid enim ex
crementi singulis proficisci credendum merito est ab
eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. sed cum si-
milem habeant facultatem cibus, excrementumq; ci-
bi, fauantium substantiam similem esse constituioni
primæ consentaneum est. Quapropter excremento
hoc gigni probabile est. quæ autem uel sobolem nul-
lam procreant, uel non fauant, eorum omnium ortus
spontinus est. omnia uero quæ hoc modo consistunt,
aut

aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni uisun-
tur, & imbre admisso. cum enim dulce in principium
constituendum secernitur, quod superest talem acci-
pit formam. nihil autem gignitur putrescens, sed con
coctum: putredo uero & putridum excrementum rei
concoctæ est. nihil enim ex toto efficitur, quomodo
neq; in ijs quæ ab arte conduntur: nam si ita esset, fa-
cere non requireretur: sed quantum inutile est, id aut
à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem
in terra humoreq; animalia & plantæ, quoniam hu-
mor in terra, spiritus in humore, calor animalis in uni
uerso inest, ita ut quodãmodo plena sint animę om-
nia: quãobrẽ consistunt celeriter, cũ calor ille compre
hẽsus siue exceptus est. Cõprehenditur autẽ & humo
ribus corporeis incalescẽtibus efficitur uelut bulla spu
mosa, sed differẽtia nobilioris ignobilioris ue generis
constituẽdi in comprehensione principij animalis est.
huius autẽ rei causam & loca habent, & corpus quod
cõprehenditur. In mari uero multũ portionis terrenæ
est, quocirca ex tali concretione natura testati generis
oritur, ita ut pars terrena circa durescat cogatq; eodẽ
modo, quo ossa & cornua: (sunt enim hæc illiquabilia
igne) corpus intus contineatur, quod uitam obtinet.

Nouit torpedo uim suã ipsa non torpens, mersaq;
in limo se occultat, pisces qui securi natãtes obtorpue-
re corripiens.) Aristoteles libro de natura animalium

nono: Torpedo, inquit, pisces quos appetit afficit ea ipsa quã suo in corpore continet facultate torpendi, atq; ita retardos præ stupore capit & uescitur. abdit se in harena & limo, tunc pisces qui adnatãtes obtorpuerint corripit: quam rem pleriq; conspectam à se retulerunt. est autẽ torpedo piscis inter chartilaginea planus, à Græcis ita narce appellatus, quod si quis eã manu uiuam gestauerit, torporem brachio inspiraverit: ob id nunc etiam Apuli torpedinem, & Veneti tremulum cognominant. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur. eminẽtia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahens, donec tam propè accedant ut assiliat.) Aristoteles eodẽ loco: Sed in marinis quoq; ait animantibus permulta intelligi possunt nõ sine solerti ingenio effici ratione uitæ commodioris. nam & inuulgata illa de rana quæ piscatrix cognominata est, & quæ de torpedine, uera omnino certaq; sunt. Rana enim ijs quæ gemina ante oculos suos dependent, quorum fila capilli speciem referunt, sed postrema rotundis quibusdam prępilantur, quasi escę causa additis: his inquam ubi locis harenosis aut feculẽtis obturbato solo se abs conderit, piscatur attollens illa sibi pendẽtia fila. dum enim pisciculi occurrunt, & capita machinamenti pensilis pulsant, ipsa subtrahẽs fila allicit, donec eos in os adducat, cuius meminit & Oppianus. *Sciendum tamen apud*

men apud Aristotelē plerisq; locis raia pro rana mendose legi. Est enim rana quæ piscatrix cognominatur & ipsa inter chartilaginea plana, græce batrachos appellata, quæ caput longe grandius reliquo corpore habet, idq; aculeatum, ualdeq; asperum, cuius fœtus non ut cæteris chartilagineis est. nam una hæc inter chartilaginea (ut ait Aristoteles) nō animal, sed ouum excludit, de qua suprà satis superq; diximus, cum de chartilagineis ageremus. *Simili modo squatina & rhombus abditi pennas exertas mouent specie uermiculorū, itē quę uocatur raia.*) Squatina quæ rhina græce dicitur, & ipsa piscis est inter chartilaginea planus, licet nō nimis latus, cuius os nec infra parte supina, ut maiori parti chartilagineorum, sed ante promptumq; est. cauda quoq; eidem longa mucronataq; est. cutis autem aspera, qua ligna & ebora poliuntur, nunc etiam squatina uulgo dicta. Rhombum etiam inter planos qui spinam tamen obtinet, superius collocauimus. Est etiam raia piscis planus chartilagineus, uti ostendimus capite uigesimoquarto, quam Græci batin & baton uocant, ex eo quod cauda aculeis quibusdam armata sit, ad similitudinem rubi, quę græce batos dicitur. Verum cum pinnis careat ex Aristotele primo de historia, & quarto de partibus animalium, non uidetur esse uerum quod dixit Plinius, scilicet quod pinnas exertas moueat, quod de squati-

na & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita sunt. attamen Aristoteles non pinnis hoc, sed radiolis sui oris eiusmodi pisces facere testatus est. ait enim nono de historia, unde Plinius hæc mutuatur. obruunt arena sese & aselli, & raiæ & psittæ, & squatinæ: cumq; nullam sui corporis partem intectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quos pisciculi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas, quibus uesci soliti sunt. nisi quis dixerit in Plinio legendum esse rana, nō raia, hoc modo. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie corniculorum. itemq; quæ uocatur rana. pastinaca latrocinatur ex oculto &c. ut nam iungatur cum uerbo præcedenti, ut non legatur raia nam, sed rana. ut sit sensus: ut illa scilicet rana piscatrix corniculis suis piscatur, ita squatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis suis uice corniculorum utuntur, quod similiter & eadem quæ uocatur rana facere uidetur. nam quando præpilatis illis capillamentis siue corniculis caruerit, ut inquit Aristoteles eodē loco, eorum uice utitur pinnis, quamobrē macilētior capitur, quia non ita cōmode piscari potest. Nec obstat quod paulo suprà Plinius de rana meminerit, cum intellexerit ibi quādo cornicula sua habuerit, & infra cum eisdem caruerit. si quis tamen aptiorem sensum inuenerit, continuo gratias testabor. Sed nec illud quidem notabile est

le est omittendum. quod enim hic Plinius rhombum Aristoteles uti retulimus, psittā nominat, quā Theodorus passerem cōuertit. Athenęus quoq; rhombum inquit Romani dicunt, quem Græci psittam uocant.

Nam pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. argumenta solertiæ huius, quod tardissimi piscium hi mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur.) Aristoteles eodem loco inquit: Pastinaca etiam seipsa occultat, sed non simili modo. Argumentum sic uiuere hos adduci potest, quod sæpius habentes in uentre mugilem capiuntur uolocissimũ piscem, cum tardissimi ipsi sint. pastinacam quam Græci trigona uocant, & ipsam inter plana chartilaginea, radium dentatum dentibus retrouersis super caudam gerentem, descripsimus.

EX CAPITE XLIII.

COLOPENDRAE terrestribus similes, quas centipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomũt, donec hamum egerant, deinde resorbent.) Scolopendra tam terrestris quàm marina, latine centipes siue centipeda nuncupatur. De marina sic Aristoteles nono de historia meminit. Qui autem scolopendra appellatur, ubi hamum deuorarit, euomit foras sua interiora, donec hamũ eijciat, tum recipit intro, ac ualet eadem

qua antè

qua antè salubritate. appetitus his quoq; nidorulento rum ut terrestribus est. mordent nõ ore, sed tactu totius corporis, similiter ut quę urticæ uocãtur. ideóq; testatur Oppianus. quibus autoritatibus Plinium liberauimus à falsa calumnia Marcelli, eũ in suo Dioscoride accusantis, quod dixerit, Centipedes marinas deuorato hamo omnia interanea euomere, donec hamum egerãt, deinde resorbere, cum Plutarchus non interanea euomere scripserit, sed seipsas inuertere, Verum Plinius non à Plutarcho, sed ab Aristotele accepit, quamobrem taceat Marcellus, quia aduersus Plinium & Hermolaum semper est infans. De hac item scolopendra Aristoteles etiam libro eiusdem historię secundo meminit: Scolopendras, inquit, etiam maris incolas esse nouimus, specie terrestribus similes, magnitudine paulo minores, colore rubẽtiores, numero pedum copiosiores, & crurum tenuitate graciliores. nasci locis saxosis solent & modo serpentum non magna altitudine gurgitum. Aelianus quoq;: Marina, inquit, scolopẽdra terrestri quàm simillima, quam si humana caro attigerit, statim prurit, quasi urticæ herbæ modo attentata. idem & urtica piscis facit. Est & scolopendrion herba quã Dioscorides Asplenon etiã appellauit, folijs scolopẽdrę animali similibus, multis ab radice una polypodij modo incisis, à terra sufflauis, hirsutis, superne coloris herbacei. gignitur in petris, & parietibus

parietibus siliceis & opacis, neq; caulem, neq; florem, neq; semen habens. Recētiores uero ferè omnes pro scolopendrio aliam omnino plantam capiūt, quę prouenit folijs lapathi, longioribus duntaxat adultioribusq;, modo senis, modo septenis, interius leuior, auersis annexos exiles ceu uermiculos præferēs: in opacis hortisq; nascitur, austeri gustus, caule, flore, semine deficitur. Sed phyllitis hæc non scolopendrion uocatur à Dioscoride, quæ rectius & magis proprie quàm quæ scolopendrion appellatur, lingua ceruina à latinis interpretaretur, ut Theodorum omnino taxem, qui scolopēdrion in Theophrasto linguam ceruinam improprie cōuerterit. nam scolopēdrion cum nullam cum cerui lingua similitudinem habeat, quemadmodum de phylliti utiq; constat, scolopendræq; animali sit simile, latinóue alio nomine careat, centipedariam uocari interpretandi ratio deposcebat, quemadmodum & chelidonion herbam recte hirundinariam conuertit. Lapsus fortè Theodorus, quoniā aut recentioribus, aut libris pictis fidem adhibuit, quibus pleraq; falsa reperiūtur. Nō desūt qui & hemionion esse scolopendrion affirment. Theophrastus nono de historia plantarum hemionon Theodoro mulam interpretante à scolopendrio certè distinxit, quippe qui hemionon folijs scolopendrij appellati radice numerosa tenuiq; descripserit, mulasq; hac herba pluri-

mum delectari, ut inde nomen, atq; etiã ad lienes uti. Plinius uero radicem aspleni seu scolopẽdrij aliter descripsisse uidetur. Inquit enim uigesimoseptimo de naturali historia libro: Asplenon sunt qui hemionion uocant, folijs trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis candida, hirsuta. nec caulem, nec florem, nec semen habet: nascitur in petris, parietibusq; opacis humidis, laudatissima in Creta. Dioscorides quoq; qui folia multa ab radice una habere tradidit, radicem simplicem & singularem non numerosam licet hirsutam intellexisse uidetur, ut fateri necesse sit, hemionion non modo genus esse distinctum à scolopendrio, ut ipse Theophrastus uoluit, uerum etiã ab aspleno. Hemionios nanq; (ut nos uidimus) herba est folijs trientalibus ab radice multis, polypodij modo incisis, à terra sufflauis, hirsutis, superne coloris herbacei, radice nigra, numerosa, tenui, ut capillamenti speciem referat, quam modo citherach recẽtiores appellant. Nos hæc ex autoritate Theophrasti & uisu loquimur. Asplenon uero siue scolopendrion in omnibus ferè cum hemionio præterquam in radice conuenit, quæ aspleno non numerosa, tenuis atq; nigra, sed ex Dioscoride una siue simplex est, & (ut addidit Plinius) limosa, cauernosa, sicut filicis cãdida, hirsuta: quę descriptio cauernosa & candida, radici nigrę numerosæ ac tenui ut capillamenta conuenire nullo modo potest

test. Addimus etiam quod Dioscorides ipse myosoti/da radicem unā digiti crassitudinis multis capillamentis fibratam habentem in totū scolopendrio compa/rauerit. qui uero asplenon siue scolopendrion & hemionion easdē esse plantas uolunt, coguntur dicere, Pli/nium & Dioscoridem radicem aspleni seu hemionij malè descripsisse. Et hemionitis aliud est & diuersum, ut puto, genus ab hemionio, siquidem folijs ari seu lunatis ex Dioscoride cōstat. nam hemionios siue he/mionos ex Theophrasto, uti retulimus, folijs scolo/pendrio similibus ostenditur. Hermolaus uero, ubi in Plinio lib. uigesimoquinto legebatur: Inuenit & Teu/cer eadem ætate Teucrion, quam quidā hermenion uocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, aspe/ris locis nascentem &c. cum eandem cum hemioniti esse contenderet, folia curua uel ari, malè ut opinor e/mendauit. Plinius enim non hemionion ibi sed Teu/crion herbam describit, quæ ex Dioscoride uirgas habet multas trixagini similis, folio tenui ciceris amplitudine, quod ijs quæ à Plinio dicta sunt rectè respon/det. Teucrion nanque uirgas seu iuncos spargit, & folia parua cū sint trixagini similia, & ciceris amplitudine: quę me potius folia parua, uti scriptū erat, quàm cur/ua seu ari, ad legendū inclinat animus, ubi nec hemionion sed hermion, uel herminion antiquis exemplaribus legitur. Miscēt, cōfunduntque aliqui teucrion cum aspleno atque hemionitide, quoniam eadem potestate

ſunt (omnes enim lieni ſunt remedio) nõ autem quia inter ſe deſcriptione conueniant ut facile conijci poteſt. etenim diuerſa ſunt nomina, diuerſę quoq; deſcriptiones, ſeorſumq́; ueteres Græci de ſingulis tradiderunt. utcunq; tamen ſe res habeat, ſi in errore iſti fuerunt, Marcellus Dioſcoridis interpres maxime omnium fuiſſe uidetur, phyllitidem pro aſpleno ſeu ſcolopendrio deſcribendo, ea quæ tranſtulit non animaduertens: quòd ſcolopendrion ſiue aſplenõ ex Dioſcoride folia haberet polypodij modo inciſa, & ut ait Plinius trientalia, hoc eſt quatuor digitorum longitudinis, & eam quam ipſe pro ſcolopendrio acceperat folijs lapathi ac pedis unius lõgitudinis nullatenus inciſis eſſe conſtaret: ut neq; etiam probem, quod in Dioſcoride legi debebat, gignitur in petris & parietibus ſiliceis & opacis, quod in Plinio quoq; legitur, ipſe interpretatus eſt, parietibusq́; opacis lapidibus fluminum confectis: etiã ſi ſic deprauate in Græco legatur, ac ſi eiuſmodi plantam in parietibus ex quadratis lapidibus cõſtructis Dioſcorides gigni noluiſſet, in quibus nos præcipue uidimus, ac in mœnibus Troiæ & Ladaræ ueteris collegimus. ſimili quoq; modo deſcribendo phyllitidem fecit. ubi enim interpretari debebat in umbroſis hortisq́; naſcitur, ut Gręci codices habent, Ipſe, naſcitur hortorum umbroſis locis, ut ſi phyllitis non niſi in hortis naſceretur: quod falſum eſt, cum in

umbroſis

umbrosis etiam mõtium,& circa fontium riuulos ma iore ex parte proueniat, ut unicuiq; intueri licet. Fuit enim hic Marcellus nimis periculosus interpres præ nimia sua mutandi licentia. quo fit ut plerunq; nec mihi nec doctis satisfaciat, quippe qui inuidia in Hermolaum flagrans, quòd prior edidisset Dioscoridem, sæpe ab eo dissentiat in transuersum raptus, & ingenij infelicitate & odio. Cæterum asplenon ab alijs scolopẽdrion, quod multos pedes habeat scolopẽdrę animalis similitudine est appellatum, sed asplenon uocatum quod animalibus lienem absumat, hoc modo inuentum testãte Vitruuio circa Potereum flumen, quod est Cretæ inter duas ciuitates Gnosõ & Gortynam. dextra enim & sinistra eius fluminis pascebantur pecora, sed ex ijs quæ pascebant̃ proxime Gnoson splenem habebant. quæ autem ex altera parte proxime Gortynam, non habebant apparentem splenęm. unde etiam medici quærentes de ea re, inuenerunt in ijs locis herbam, quam pecora rodendo imminuerãt lienes. ita enim herbam colligendo curabãt lienosos hoc medicamento: quam ob causam asplenon & splenion uocauere, non autem ut ridicule exposuit Marcellus, quòd longitudine latitudineq; sua fasciolæ & emplastelli formam haberet. Hemionios autem & si multis in locis reperitur, nullibi tamẽ copiosior quàm in mõtibus Ascrinij, quod nũc Catharum uocamus. At

uulpes marinæ ſimili in periculo glutiũt amplius uſq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodant.) Ariſtoteles nono de hiſtoria: Piſces, inquit, qui uulpes nuncupantur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, ut centipedes. longius nanq; ſeſe efferentes hami lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite præalto & fluctuoſo, quod & Oppianus tradit. Sunt autẽ uulpes marinæ quæ Grȩcis alopeces uocantur, piſces è galeorum genere inter chartilaginea caniculis ſimiles, oua ad præcordia continentes ſuper mammas, quibus ut deſcenderint iam abſolutis fœtus innaſcitur. Athenæus inquit uulpem muſtellum piſcem Rhodi optimum eſſe, & canẽ pinguem à Syracuſanis uocari. Glanus qui & glanis uocatur, auerſus mordet hamos, nec deuorat ſed eſca ſpoliat.) Vetus lectio melior eſt, non enim glanius, neq; glaucius, ſed cautius, qui & glanis uocatur, & reliqua. hoc eſt magis caute. nam ſcolopendra & uulpes cum hamum deuorarint, hæc ſcilicet hamum retinendo, illa interiora euomendo, quamuis ingenium præ ſe ferant, periculum tamen incurrunt. uerum cautius ijs & prudentius agit qui glanis uocatur, quoniã hunc piſcem ſilurum quoq; ſuperius appellauerat, de cuius ingenio ſic Ariſtoteles nono de hiſtoria tradit: Glanis ſi minor ſit natu, minuſq; uſu exercitatus, facile hamo capitur, ſed ſi peritus & hamifraga eſt, morſu dentis

ſui du

ſui duriſsimi rumpit hamũ, & fœtũ aſsidue cuſtodit.

EX CAPITE XLIIII.

GRaſſatur aries ut latro.) De ariete belua marina diximus nonnihil ſuperius, cum de elephantis marinis ageremus.

EX CAPITE XLV.

QVIDEM & his ſenſum ineſſe arbitror, qui nec animantium neq; fruticum, ſed tertiam ex utroq; naturã habẽt, urticis dico & ſpongijs.) Plinius utrunq; genus, urticam ſcilicet & ſpongiam, inter zophyta, hoc eſt quæ nec animaliũ nec fruticum naturam ſed tertiam ex utroq; ſortiantur, collocauit. Ariſtoteles quarto de partibus animaliũ: Quas inquit autem urticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omnino ſunt. ijs quæ in genera diuiſimus ancipiti natura, hoc genus eſt ambigens & plantæ & animali. abſolui enim & eſcam petere nõnullas & ſentire occurrentia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis uti ad ſe tuendum, animalis eſt. Spongiam aũt plantæ natura ſimilem fecit his uerbis: Vertibula autẽ parum ſua natura à plantis differunt: ſunt tamen ſpongijs uiuaciora, quippe cum ſpongiæ uires habeãt plantæ. natura enim continue ab inanimatis ad animalia tranſit, per ea quæ uiuant quidem, ſed non ſint animalia, ita ut parum admodum differre alterum ab altero uideatur propter ſuam propinquitatem. Spongia igitur ut

tur (ut dictum est) cum adhærẽdo tantũ uiuere possit, absoluta autem nequeat uiuere, similis plantis omnino est. Vrticæ noctu uagantur.) Aristoteles primo de historia. Sunt item quæ adhærere soleant, & quoties libuit absolui, ut genus quoddam eius quam urticam uocamus, quippe cum nonnullæ ex ijs noctu absolutæ pascantur. & libro quarto: Vrtica etiam sui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat saxis, more nonnullorum insectorum testa, & interdum abiuncta uagetur. & libro quinto: Genus, inquit, duplex urticæ est. aliæ enim sinuosis adhærẽt, quę nunquam ab saxis absoluuntur. aliæ plana & litora amãt, quæ suis abiunctæ sedibus uagantur. tacta uredinem mouet instar terrestris herbæ quæ ab urendo urtica dicitur, quod folia eius tacta acerrime urant, quod & Aelianus tradit. Carnosæ frondis ijs natura, ut carne uescantur.) Legendũ uidetur: carnosæ frondes ij natura ut carne uescantur. scilicet quòd ijs sint carnosæ frõdes. tum ex uetustis codicibus, tũ etiã ex sequentibus, uidelicet Cõtrahit ergo se quãmaxime rigẽs, at prænatante pisciculo frondem suam spargit, cõplectẽsq; deuorat. Aristoteles etiã quarto de historia. Nulla inquit urticæ testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert. Sentit & manũ admotam corripit, adhærescitq; perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat, os medio in corpore continet, et de saxo

quasi de testa uiuit, & prænatantes pisciculos excipit retinetq;, sicut manu admota hominis agi dictũ est, deuoratq; in hunc modum quęcunq; nacta est escu/lenta. Alias marcenti similis.) Aristoteles ibidẽ, du/plex ait genus percipitur urticarum, alterum corpore paruo quod cibo aptum est. Alterum maiusculo du/roq;, quale circa Euboiæ Chalcidẽ gigni scimus. Sũt omnes hybernis mensibus carne cõstante, atq; rigidi/uscula. quamobrẽ per id tempus capiũtur, ciboq; ido neæ sunt. At æstate rarescũt, & resoluũtur: præmadẽt n. & marcẽt, ut si tetigeris facile discerpantur atq; dis/pereant. Deniq; nulla tantisper euelli integra potest, ac æstus impatientia saxa subire interius solent. Ea/dem noctu pectines & echinos perquirit.) Aristoteles eodem loco: absolui etiam saxis genus quoddam urti cę notatũ est, quod & echinos & pectines in quos of/fenderit corrodit. Dum admoueri sibi manum sen tit, colorem mutat, & cõtrahitur.) Idem uti retulimus in eodem loco: Sẽtit inquit, & manum admotã corri/pit. Adhęrescitq; perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat. Ora ei in radice esse traduntur, excremẽta per summa tenui fistula reddi.) Idẽ quoq; autor præallegato loco: Os, inquit, medio in corpore urtica cõtinet. Et octauo eiusdem historiæ: urticę pis/ciculis forte incidentibus uescuntur: os in medio ha/bent, quod in maioribus euidentius est. Meatum eti/

am ut ostreæ,quo excrementum secedat,habet parte superiore. Quidam urticas cum uertibulis easdem esse tradunt,sed error est. Spõgiarum tria genera accipimus,spissum ac prædurum & asperum , tragos id uocatur.minus spissum & mollius,manon.tenue densumq́; ex quo penicilli,achilleum.)uerborum sententia hæc est,spissum,ac prædurum,& asperum, ut unũ genus spongiarũ tragos appellatũ intelligas. Alterũ minus spissum, & mollius, manon uocatum.tertiũ tenue densumq; , achilleũ cognominatum. Aristoteles quinto de historia, Genus,inquit, spõgiarum *triplex* statuitur: nã aliꝗ raræ, aliæ spissꝗ, aliꝗ quas nominant achilleas. Tenuissimũ genus id tertium,& spississimũ & ualidissimum est, quod galeis, ocreisq́; inseritur: eoq́; minus ciere strepitũ posse notatũ est.genus hoc inuentu perquam rarum est. Quꝗ aũt in genere illo spisso prædurꝗ sunt atq; asperꝗ,nomine tragi,hoc est hirci nuncupantur. Spongia græce spongos appellatur,itemq́; spongia ut dicũt Attice. Spõgiarum genera,ut Dioscorides & Plinius referunt,ita distinguunt, alias ex ijs mares existimari fistula tenui spissioreq;: item è maribus duriores alias quas appellant tragos, alias fœminas notis contrarijs. Nascuntur omnes in petris,aluntur conchis, pisce,limo.) Aristoteles eodẽ libro. Spõgiꝗ quidem omnes , aut ad saxa nascuntur, aut iuxta litus, lutoq; aluntur: cuius rei argumentum est

est, quod capte limo referte omnes cernuntur: quod certe indicat, ceteris quoq; adherentibus cibum per ipsum annexum hauriri. imbecilliores propterea sunt spisse, q̃ rare, quia minus altæ radicis hesu innitun-tur. Intellectum inesse ijs apparet, quia ubi auulsorem sensere, contractæ multo difficilius abstrahũtur: hoc idem fluctu pulsante faciunt. uiuere esca manifestò conchæ minutæ in his repertæ ostendunt.) Aristoteles eodem loco: Sensum & spongijs esse aiunt, argumento, quod ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur, quod item primo de historia retulit, his uerbis, Quin etiam spõgia sensum habere aliquem creditur, argumento, quod multo difficilius abstrahatur nisi clanculum agatur, ut referunt auulsores. Maximæ fiunt manæ, sed mollissimæ circa lyciam, in profundo autem nec uentoso molliores, in hellesponto aspere, densæ circa maleam. putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus.) Aristoteles magnitudine amplissima solutæ illæ & raræ spongiæ augentur, plurimæ quæ circa Lyciam sunt, sed mollissimæ quæ spissæ: nam achillee torosiores his constant: omnino quæ altis tranquillisq; insunt gurgitibus mollissimæ sunt. Flatus. n. ac tempestates spongias quoq; ut cetera altilia reddunt duriores, & incrementum impediunt.

 Quam

Quamobrē spōgiæ Hellesponti spissæ ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promōtorium citraq; fert. Differunt inter se mollitie, duriticq;, nec calorem immodicum spongiæ patiūtur. Fit.n.eo ut more pullulantium putrescant, quo circa optimæ iuxta oras comperiuntur spongiæ si gurgite alto demersæ sunt: cōmode enim temperantur propter altitudinem gurgitis. est autem Malea promontorium, quod nūc caput Maleum appellamus, Viuentibus idem qui madentibus nigricans color.) Aristoteles ibidem: color illotis uiuisq; nigricās est. Adhærent nec parte, nec totæ: intersunt autem fistulæ quædam inanes, quaternæ fere aut quinæ, per quas pasci existimātur: sunt & aliæ, sed supernæ concretæ, & subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur.) Ibidē Aristoteles, adhærent, nec parte, nec toto. intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hęsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earū uidetur. superne autem cęteri meatus concreti propemodum latent. at uero quaterni, aut quini patent, per quos pasci existimantur. Pessimum omnium genus earum est, quæ Aplysiæ uocātur, quia elui non possunt.) Idem autor eodem loco, Genus item aliud est, quod nomē aplysias inde accepit, quia nunquā lauetur, quasi illotariā uoces. habet hoc ampliores illos meatus, sed reliquo toto corpore densum

est

est, nihilo tamen densius, quàm quæ ante enumeraui mus genera: quãquam lentius, & ex toto pulmoni si/ milius cernitur. Theophrastus uero spongias quasdã plysias uocauit de plantarum historia libro quarto

EX CAPITE XLVI.

Anicularum maxima multitudo circa eas urinãtes graui periculo infestat.) Canicu/ larum pisciũ duo uidẽtur esse genera, alte rum è galeorũ genere inter Cartilaginea ore non in rostro sed infra parte supina denticulato, canicula etiamnum Venetis appellatum, Alterũ uero de quo meminit hic Plinius, ore in rostro, dentatoq; dẽtibus retrouersis, hoc est introrsus spectantibus. pi/ scem hunc Theophrastus quarto de historia planta/ rum Carchariam uidetur appellasse, Theodoro cani culam interpretante. Ambo quidem malefici, uerum hic est primo maleficẽtior. De Carcharia Columella libro octauo. cum scombri, inquit, Carchariæ, & elaca tenę uentriculos, & ne per singula enumerem salsamẽ torũ omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur: quamq; carchari pro carchariæ, & elaca/ tæ pro elacatenę deprauate legitur. De elacatena Pli/ nius, Festus & Athenęus: & est piscis salsamẽtis ido/ neus. Sed & canem marinum carchariam dici nõnulli uoluerunt, à cane pontico longe diuersum, cuius Stra bo meminit libro primo. Thynni enim inquit cũ gre/

gatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attin gere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, ut puta delphinos, canes, aliasq́; balenis similes, è quorum uenatione canes & galeotas pinguescere, quos xiphias, idest gladios appellari ferunt. Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius frusta Romæ thuriani pulmenti nomine uendebantur tribus obolis in libras Rutilij Ruffi ætate, qui res gestas populi romani condidit. De cane item marino meminit Aelianus, & Canicula est cæleste signum omnibus notum. Protendunt quidem tridentes illi.) *Scribendũ* uidetur alij nõ illi ex uetustis codicibus.

EX CAPITE XLVII.

Ertissima est securitas uidisse planos pisces, quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestiæ, qua causa urinantes sacros appellant eos.) Sunt hæc præcedenti capiti referẽda, nam ad caniculas pertinent, Quod autem hic Plinius inquit planos pisces non esse ubi maleficæ bestię sunt & cętera, Aristoteles similiter uidetur de Anthia pisce naturalis historiæ nono libro retulisse: quo in loco, inquit, anthias sit nullã ibi beluam esse confessum est, quo iam indicio secure spongiatores urinantur, & sacrum hunc piscem ob eam rem nominant, de quo Plinius infra meminit. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum ut ostreis.) Ostrea cõcha

rum

rum generis nobilissima asperam scabramq; testam habent inter lautissimos recepta cibos, laudabiliora quæ capiuntur ubi dulcis admiscetur aqua, ut quæ in dulci portu capiuntur, qui nunc portus phanarius appellatur, quem intrat amnis Acherõ ex Acherusia palude profluens: & quæ in lacu Lucrino depasta optimum habeant saporem, quod docuit Sergius Orata. quãobrem excogitatũ est, ut aliunde aduecta in Lucrino cõpascerentur, unde Martialis. Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Variant coloribus, ruffa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Cireijs. Præcipua uero habẽtur in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectãda quàm latitudine, neq; in luto capta, & si Veneti ea cæteris antecellere opinentur, neq; in arenosis, sed solido uado, spondilo breui atq; nõ carnoso, nec fibris laciniioso, ac tota in aluo. Addũt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumẽto generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Multis eadem natura quæ frutici, ut holothurijs, pulmonibus, stellis.) Hæc assumpta esse uidentur ab Aristotele quarto de partibus animalium. inquit enim: holothuria autem parum sua natura à plantis differunt. & paulo infra. Quæ autem holothuria uocãt, & pulmones, atq; etiam plura huiusmodi alia in mari parũ ab ijs differunt, sua ipsa absolutione: uiuũt enim siue ullo

sensu

ſenſu,perinde ac plantæ abſolutæ. nam & in terreſtri-
bus plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, quæ & uiuant,&
gignantur,aut in alijs plantis, aut abſoluta, quale etiã
eſt quod modo Parnaſus fert uocatũ à quibuſdam
epipetrum:hoc enim diu uiuere poteſt ſuſpenſum. &
holothurium igitur,& quicquid generis eiuſdem ſimi
le plantæ eſt,quia adhærendo tantũmodo uiuit. Sed
cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquẽ habere ui-
deri poteſt.itaq; utro nam modo ſtatuendũ ſit,incer-
tum eſt. habet hoc animalis genus duo foramina ri-
mãq; unam, qua recipiat humorem cibo accõmoda-
tum,& qua rurſus emittat quantum humoris rema-
neat.nihil enim excremẽti,ut cætera teſtata,hoc ſe ha
bere oſtẽdit:ex quo fit potiſſimum,ut & hoc,& quid-
quid ſimile in animantium genere eſt, planta iure ap-
pellari poſſit. Itemq; paulo poſt. Stellarũ inquit,etiã
genus ſimile eſt, quippe quod cõcharum complures
aggrediens exugat: quod idem octauo quoq; de hi-
ſtoria commeminit.holothuria autem quæ & tethya
ab Ariſtotele & Plinio appellãtur, Theodorus uerti-
bula tubera & callos interpretatus eſt. Quę ſic Ariſto
teles quarto de hiſtoria deſcribit. Quæ autẽ uertibu-
la,ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate ap-
pellamus, naturam inter hæc genera peculiarẽ ſortiri
notũ eſt. His enim ſolis corpus totum tegmẽto inclu
ditur, cuius durities inter teſtã & corium eſt Quam-
obrem

obrem modo præduri bubuli tergoris secatur. Adhæret ergo id genus saxis sua testa, duoq; seposita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, quibus humorem accipit & reddit: excrementum enim nullũ in eo spectatur, quale in cæteris ostreis, uel echineum, uel quod appellant papauer continetur. disiectis primum membrana neruosa crusta ambiente obtenta ostenditur, qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc utroq; ex latere membranæ circũdanti, & corio, & qua adhæret arctius in partẽ utramq; est, uidelicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, quibus redditur & accipitur cibus & humor, quasi alterũ sit os, alterum ostium excremẽti delegatũ: nec modus idem, sed alterũ crassius, alterũ tenuius est cauũq; intus, utrinq; exiguo quodã interueniẽte continuo: humorq; in altero consistere solitus est: pars uero alia, quæ uel instrumentalis, uel sensualis sit, nulla omnino percipitur, neq; excrementitium quicquã (ut dictum iam est) quo in cæteris more cõtinetur. Color uertibulis, aut pallidus aut rubidus est: uerum quæ rubida, cibo idonea sunt: quæ pallida, seu lutea amarulenta. Quidam confundunt uertibula cũ urticis eadem esse uolẽtes, sed error est cũ diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra ueluti corio integuntur, & pedibus carent, & immobilia sunt. Vrtica

S uero

uero uti retulimus ex opinione Aristotelis nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præsefert, & pediculos habet, ut polypus, & saxis absoluta uagatur: decepti forsitã uerbis Aristotelis octauo de historia dicentis, Nonnullorũ natura corporis carnosa est, ut eorum quæ tubera appellantur, aut urticæ. ubi duo genera distincta nõ unum intellexit, ut sit sensus: Natura corporis nonnullorũ est carnosa, cuiusmodi ea sunt, quæ tubera, aut ea quæ urticę uocantur. Qui autẽ pulmones marini uocantur, sponte proueniunt, & carne ueluti chartilagine quadam trãslucida constant, forma rotunda superne concaua, ut conchę uideri possint, cum natent, cirros emittẽtes ex imo, ad modum polypi. uulgo nunc potæ marinæ appellantur, de quibus Aristoteles & Plinius aliubi. Stellę uero cõparantur stellis quæ pinguntur similitudine, & ueluti echini spinosæ: quæ ut ait Aristoteles quinto de historia, adeo natura calida est, ut omnia cõtacta protinus decoquat. piscis is omnibus notus suumq; adhuc retinet nomen. Et circumglobata escæ sæpe extrahũtur: Quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur.) Aristoteles quarto de historia inquit. Pisces enim uel manu facile caperentur dũ dormiunt, nisi pediculis, & pulicibus appellatis solicitarentur. Nunc uero si somno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati

absumun-

absumũtur. Gignuntur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiã escã de pisce emolitã, si diu in uno manserit, totam corrodant atq; absumant: & quidem sæpenumero piscator escã demissam glomeratis undiq; his bestiolis perinde ut pilam recipit: qui quidem pediculi nõ in piscibus ipsis, sed limo gignuntur, similes multipedibus asellis, nisi quod caudã pediculi ampliusculam habeãt. Genus pediculi marinum simplex unumq; est, ubiq; proueniens, sed maxime in foraminibus & cauernis. insecta hæc omnia sunt, & multipeda, & exanguia. Maris autem quod à Cyrena in Ægyptũ panditur, piscis pediculus nomine circa delphinum est: qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ Delphini opera suppeditatur, ex eodem Aristotele quinto de historia. Quibusdam uero ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.) Aristoteles octauo de historia, Chalcis, inquit, uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchijs innati quam multi interimãt, quod nulli ex cæteris accidit. Est autem Chalcis ærica à Theodoro latinitate donata: piscis fluuiatilis carniuorus, qui quodam modo stridet & ter in anno parit, gregatimq; sua oua gurgiti altiori mandat congesta. Chalcis item auis est, ex Aristotele nono de historia, quæ raro apparet. mõtes & enim incolit, nigro colore est, magnitudine accipitris quẽ Palũbariũ nominant, forma longa ac tenui. Iones Cymindem eã

appellant, cuius Homerus etiam meminit in Iliade, cũ dicit: Chalcida dĳ perhibent, homines dixere cymindẽ. Sunt qui eandem hanc auẽ non aliam esse, ac ptyngem uelint. interdiu minus apparet, quia nõ clare uidet, sed noctu uenatur more aquilæ, & pugnat cum aquila adeo acriter, ut sæpius ambæ implexæ deferãtur in terram, & uiuæ à pastoribus capiantur. Parit hæc oua duo, & saxis speluncisq; nidulatur.

EX CAPITE XLVIII.

Ec uenena cessant dira ut in lepore.) Leporem marinum Græci lagoon *thalassion* uocãt, animal pusillum, odore tetro, inter lolligines ferè uersatur, quibus & similis esse dicitur, ut autor est Dioscorides. Venenũ id est ut & .xxxĳ. uolumine Plinius ipse testatur, alĳs cibo, alĳs potu, alĳs uisu. siquidem grauidæ si omnino aspexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt, Remedio est mas ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. eadem res in mari, & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantũ animalium, ut non intereat mullus piscis, & tenerescit tantũ, & ingratior uiliorq; fit. Homines quibus in pastu est, piscem olent: hoc primo argumento ueneficiũ id deprehenditur, Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus, incertiq; temporis ueneficiũ id esse

autor

autor est Licinius Macer. est & lepus terrestris Græce lagos, & lagoos cherſæos appellatus, cuius coagulum magnum habet in medicinis uſum, præcipue ad concipiendũ mares, ſi cibo ante conceptionem pręſumatur: ut Hermolaum nostrum iam liberatum pateat à falſa calumnia Marcelli, qui eum falſo accuſauit, quòd cũ in Dioſcoride, ubi de leporis coagulo agitur, ſumptum à puerperio abortiuum est, interpretatus fuerit, sterilitatem facere non abortiuũ eſſe interpretari deberet, uti ipſe Marcellus fecit, quod est totũ oppoſitũ: non animaduertẽs Plinium libro uigeſimo octauo testatum reliquiſſe, Coagulũ leporis in cibo ſumptum, mares concipi facere, his uerbis: ſi uuluæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant: hoc & testiculis eorum & coagulo profici. & quod magis ridiculum est, Hermolai uerba in castigationibus Plinianis exponit: nec ipſa quidem intelligit. Ait enim uigeſimo octauo libro, est autẽ Atocion quæcũq; medicina conceptũ adimit, hoc est partus ſpem intercipit, Non enim dixit cõceptionem, ſed conceptum idest fœtum, qui iam conceptus est, adimit: hoc est ut ipſemet exponit, partus ſpem intercipit, ceu fœtũ, qui cõceptus est, peruenire ad partum impediat, & prohibeat: quod quidem non sterilitatem, ſed abortũ facere dicimus: quaſi conijcere liceat ex horũ antiquorũ ſcriptorum uerbis, coagulum leporis ante conceptionem

ſumptum mares concipi facere, poſt conceptionem uero ſumptum abortiuū eſſe. Sed illum quoq; alterū Marcelli errorem manifeſtari conuenit, quod in eodē loco dorcadis capreæ, quã à latitudine cornuum platycerota dicunt, perperã & falſiſſime uerterit, cum rectius dorcadis platycerotis, ut Hermolaus interpretatus fuiſſet, Nō enim caprea eſt, quæ platyceros Græce dicitur, ſed diuerſum omnino genus ex Plinio, uolumine undecimo ubi de cornibus loquitur, tradente. aliorum finxit in palmas, digitoſq; emiſit ex ijs, unde platycerotas uocãt. Dedit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua. ex quibus manifeſto apparet animalia hæc prorſus eſſe diuerſa. In indis & magnitudine, & pilo duriore. tantum uiuus ibi capitur.) Plinius trigeſimo ſecundo libro eodem loco negat in india capi uiuentem his uerbis, In India affirmant non capi uiuentem. quod ueriſimilius eſt, tum quia id animal uiſu etiam uenenoſum eſt, tum etiam quia ſequitur, inuicemq; ibi hominem pro ueneno eſſe, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum exiſtimo: In Indis & magnitudine, & pilo duriore tantum, nec uiuus ibi capitur: quaſi uiuens pernicioſior ſit, & ſic non erit contradictio. Aeque peſtiferum animal Araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Araneus piſcis eſt magnitudine Cobionis, aut paulo maior, colore uario: cuius dorſo prope caput tres acu
leos

leos habet noxios. ita etiam araneum hodie cognominant. Sed nullum usquam execrabilius quàm radius super caudam eminens trygonis, quam nostri pastinacam appellant.) Trygon siue pastinaca est inter chartilaginea plana, uti superius indicauimus, quæ radiũ pestiferum dentibus retrouersis super caudã gerit, nunc piscem columbũ uocitant. Est autem radius is tenuis, ac planus, desinens in mucronẽ utroq; ex latere in modum serræ denticulatum denticulis retrouersis, Quamobrem Dioscorides dẽtibus rectius q̃ squammis descripsisset. Quin etiam Marcellus coarguendus est in suo Dioscoride affirmans sibi ex antiquo nullo patere autore, quisnam in sedando dentiũ dolore usus aculei pastinacæ fuerit, cum id demõstrauerit aperte Plinius, inquit enim. xxxij. uolumine Dẽtium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis, cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq;, ut ex eo dentes semel anno colluãtur, Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas & in dolore utilissimum

EX CAPITE XLIX.

Morbos uniuersa genera piscium, ut cætera animalia etiam fera, nõ accipimus sentire: uerum ægrotare singulos manifestũ facit aliquorum macies, cum in eodẽ genere præpingues alij capiantur.) Aristoteles octauo de historia, Morbus, inquit, pestilens nullus incidere

piscibus

piſcibus uniuerſis uidetur qualis plerũq; hominibus, & quadrupedũ equis, & bubus, & reliqui generis non nullis accidit tum feris tum urbanis: ægrotare tamen & ipſi putantur: & quidẽ piſcatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languentibus ſimiles, & colore immutatos inter multos pingues, ac ualidos eiuſdem generis ceperint.

EX CAPITE L.

Iſces attritu uentrium coeunt tanta celeritate, ut uiſum fallãt: delphini & reliqua cete ſimili modo, ſed paulo *diutius.)* Ariſtoteles tertio de generatione animaliũ. In piſcibus quoq; ſexus diſcrimẽ maris ac fœminę eſt omnesq; coeunt, niſi ſexus alicui generi ſit indifferẽs: & ſine maris genitura, nihil ex ijs poteſt generari. Facit enim celeritas coitus piſcium, ut eius opinionis autores decipiantur. Tanta enim celeritate rem uenereã peragunt, ut etiam piſcatores cõplures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obſeruat. Verũtamen coitus uiſus eſt. eodẽ em̃ modo quo delphini piſces etiam coeunt, admouendo ſupina per lapſum quibus impedimento cauda eſt: ſed delphinorũ adiunctio diuturnior eſt, piſciũ uero huiuſcemodi celerrima eſt. Itaq; cum eam nõ cernant, captu ſiue uoratu ſeminis, & ouorum quem exploratum habent, mouentur uel piſcatores, ut ſtultam illam & uulgarẽ

rationem

rationem de cóceptione piſcium afferãt, quam & fa/bulator Herodotus ſcribit, quaſi ſeminis deuoratu piſces impleantur, nec uident id fieri non poſſe: meatus enim qui per os introtendit in uentriculũ fertur, nõ in uuluã & cętera. Quod & quinto de hiſtoria retuliſſe etiam uidetur his uerbis. ſed omnia chartilaginea hũc in modum coire apertius notatũ à pluribus eſt. morã tur enim in coeundo diutius omnia quæ animal generant quàm quæ oua: delphinis quoq;, omniq; cetario generi hic idem modus eſt coeũdi. planis enim admotis partibus agũt: nec parũ multũue temporis, ſed mediocre, in coitu ipſo conſumunt. Fœmina piſcis coitus tempore marem ſequitur uẽtrem eius roſtro pulſans: ſub partu mares fœminam ſimiliter, oua ueſcentes earum.) Ariſtoteles eodem quinto de hiſtoria. Piſcium, inquit, oua parientiũ coitus minus patet: quãobrem cõplures fœminas prolificum maris uorando impleri crediderunt. id enim fieri ſæpius cernitur: nam tempore coitus fœminæ mares ſequentes id faciunt, uentremq; eorum ſuis percutiũt roſtris: quo etiam fit ut mares ſemen & celerius fundãt & largius: tempore autem partus mares fœminas ſequẽtes, quæ illæ oua ediderint, ipſi mordicus uorant. Nec ſatis eſt generationi per ſe coitus, niſi æditis ouis inter ſe uerſando mares & fœminæ uitale aſperſerint uirus.) Ariſtoteles tertio de generatione animalium: At uero mas

inquit, ouiperi generis, ut fœmina oua præ multitudine reponit, sic ipse spargit. plus enim seminis habet, quàm satis ad coitum sit. tēdit enim natura potius absumere semen id ad augenda oua reposita, quàm ad primã constitutionem. nam ut & ante & modo diximus, oua auium intus perficiũtur, pisciũ extra: similis enim quodam modo generatio atque in uermiperis est, quamque imperfectiorem edunt conceptum, quæ uermem pariunt, sed utrisque tã auium quàm piscium ouis perfectionem mas adhibet: Verum auium intus cum intus perficiantur, pisciũ extra cum hæc imperfecta edãtur: nam aliàs idem utrisque contingit.

EX CAPITE LI.

Piscium oua in mari crescunt quædam summa celeritate ut murenarum.) Aristoteles quinto de natura animalium. Non desunt, inquit, quæ omnibus anni tēporibus pariãt, ut murena, cuius partus, & numerosior est, & quæ prodierint ex paruo celeri incremento adolescunt. Causam autē celeris ouorum pisciũ incrementi tertio de generatione animalium reddit. Plani piscium quibus cauda nõ obest aculeique, ut testudines & raiæ, in coitu superueniunt.) De testudine Aristoteles quinto de historia sic ait. Quin etiam pedestriũ quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniente, ut testudo tam aquatilis, quàm terrestris

terrestris. De raia uero sic paulo post loquitur. Plani aut chartilaginei generis, ijdemq́ habentes caudam ut raia, pastinaca, & reliqua huiuscemodi, nō solū admotis supinis, sed etiā tergo fœminarū supinis mariū superpositis, modo cauda impedimēto nullo ob crassitudinem sit, coeunt. Polypi crine uno fœminæ naribus annexo.) Aristoteles eodem quinto de historia, Mollia, inquit, ut polypi, sepię, loligines, modo eodē omnia coeūt: oribus enim inuicē admotis, cōplexuq́ mutuo brachiorū libidinē explent. ergo polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerso, nitibundoq́ explicat, porrigitq́ sua brachia: alter superuenit passisq́ brachijs singulis ad singula subiacētis acetabulorum conceptu mutuo adhærescit. Marē etiam nōnulli aiunt gerere quod genitalis speciem referat suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur. neruo id quasi constare porrectum ad medium usq́ brachiū confirmāt, totumq́ mari fœminæ annecti. Sepiæ & loligines linguis componentes inter se brachia, & in contrarium nantes, & pariūt ore.) Legēdum uidetur complectentes inter se brachia, nō componentes ex Aristotele eodem loco. Inquit enim. Sepiæ, ac loligines ora applicantes, & brachia inter se cōplectentes, natantesq́ in aduersum coeunt, narem etiam dictam in narem inserunt. natatus alteri anteuersus, alteri in os agitur, Pariūt ea sui corporis parte,

quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas arbitrãtur. Et primo etiã de generatione animaliũ, Mollia, inquit, ore coeũt, renixu complexuq; mutuo brachiorũ. Sed polypi in terram uerſo capite coeunt.) Cũ polyporũ coitum paulo ſupra ex ſentẽtia Ariſtotelis quinto de hiſtoria explicuerim, rurſus idem repetere ſuperuacaneum uiſum eſt. Reliqua mollium tergis, ut canes.) Ariſtoteles primo de generatione animalium, nõ excipiẽdo aliquem, ſic inquit: Interdũ tergis quoq; mollia copulãtur, ſed generationis ne gratia an alia cauſa, nondum exploratũ habetur. Item locuſtæ, & ſquillæ, cancri ore.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria ſic. genera cruſta operta, ut locuſtæ, gammari, ſquillæ & huiuſmodi reliqua more quadrupedũ retro mingẽtium coeunt, ſcilicet ut fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuã ſuperponat & applicet. coire ſolent ineunte uere iuxta terrã. Iam enim coitus omniũ id genus exploratus eſt: interdum etiam cum ficus matureſcant, coire incipiunt. Hoc eodem modo gãmari quoq; & ſquillæ coeunt. Cancri parte priore copulantur, ſua opercula loculoſa illa rugoſaq; mutua conſertione cõponentes. Primum cancer minor ab auerſo ſuperuenire ſolet, tum maior, ubi ille ſuperuenerit, uertit in ſe latus. Nulla re differt fœmina à mare, niſi quòd operculũ applicatile illud amplius, & diſtãtius, & hirſutius fœminę gerant, in quo oua pariunt, & quà egerũt ex-

cremen

crementũ: membrũ autem, quod mas in fœminã inse rat nullum omnino habetur. Ranæ superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehẽdente, posterioribus clunes.) Loquitur hic de ranis palustribus nõ marinis, quæ linguam sui generis habent: pars enim prima quæ cæteris absoluta est, ijs cohęret, modo quo ferè tota pisciũ: intima uero absoluta ad guttur applicãtur, qua suam uocem solent emittere. & quidem genus illud ululatus, quã ololyginẽ nominant, mares intra aquã reddũt ut cieant ad coitũ fœminas, maxillæ inferioris labro dimisso pari libra cum aqua modice recepta in fauces, superioreq́ intenta. flagrãt tantisper oculi modo lucernæ, cum sinus buccarũ maxillis distẽtis interluceat, Coitum enim noctu magna ex parte agere uisuntur. Iẽtq́ oua parere non animal, etiam si Plinius partus earum minimas carnes nigras, hoc est gyrinos uocauerit. Sunt enim ranæ inter quadrupedes ouiperas ex Aristotele de historia libro secundo. Ait enim: in quadrupedibus etiam ouiperis similis ratio est, nam ea quoq́ admodũ exiguũ habẽt lienẽ: ut testudo, mus aquatilis, rubeta, lacerta, crocodilus, rana. Et libro tertio, Quadrupedũ quoq́ ouiperarum, inquit, hæc eadem ratio uuluæ est, ut testudinis, lacertæ, ranæ, & reliquorum generis eiusdem. Ranarũ genus multiplex, ut referunt autores, de quibus alias dicemus, Sunt enim aliæ uocales, aliæ mutæ, aliæ

paluſtres ſiue aquatiles, aliȩ terreſtres, quæ in humore etiam degunt, ut rubetȩ aſperæ & uenenoſæ: lapidem in capite gerẽtes quem ad dolorem iliũ anulis geſtãt: & rana marina diuerſum omnino genus ab his, uti ſupra retulimus: ut aberrare uideatur Marcellus, qui ranam marinã eiuſdem generis cum paluſtribus fecit, cum Dioſcoridem exponẽdo dixit. Habent aliæ ranæ legitimo naturæ ordine in aquis ſuos natales, nec mare tantũ, ſed proflutẽtes omnes, & paluſtres aquas incolunt. Et mytuli, & pectines ſpõte naturæ in harenoſis proueniunt.) Ariſtoteles aliter ſentire uidetur tertio de generatiõe animaliũ his uerbis: Natura teſtati generis cõſiſtit, partim ſpõte partim aliqua ab ipſis emiſſa facultate, quãq; ſæpenumero ea quoq; ſponti na oriãtur cõſtitutione: ſed generatiões plantarũ accepiſſe hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ ſemine, aliæ auulſione, nonnullæ etiam ſobole, ut cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores ſubinde iuxta principium adnaſcuntur. buccina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittunt. ſemen uero nullum eſſe eorum putandum eſt, ſed quo diximus modo plãtis aſſimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum conſtiterit aliquid. hæc enim omnia uel ſponte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc magis cum origo præceſſerit conſi-

ſtunt

ſtunt: aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci cre-dẽdum merito eſt ab eo principio, cui ſoboles quęq; adnaſcitur. Sed cum ſimilem habeant facultatem ci-bus excrementũq; cibi, fauantium ſubſtantiã ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt: qua pro-pter excremẽto hoc gigni probabile eſt. Quæ autem uel ſobolem nullam procreant, uel nõ fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cum igitur dicat eo-rum quæ ſobolem nullam procreant, uel non fauant, ortum ſpontinũ eſſe, Mytuli qui ex ipſo Ariſtotele ſo bole generãtur, & fauificare ſoliti ſunt, ut quinto de hi ſtoria ſcriptum eſt, non ſponte prouenient. Qui autẽ eſſent mytuli, quiue pectines, ſuperius indicatum eſt.

Vt murices purpuræ ſaliuario lentore.) Saliuariũ lentorem appellat mucoſam illam congeriem fauagi-nem dictam, quã purpuræ, & murices ſiue buccinæ cõ ſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricẽ pro Ceryce, hoc eſt, buccino accepiſſe. Hæc em̃ duo genera purpura ſcilicet & buccinum fauificare ſoliti ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Sicut aceſcen te humore culices.) Intelligit culices uinarios, qui ex Ariſtotele quinto de hiſtoria ex uermiculis, qui fece ui ni aceſcente gignuntur originem trahunt. nam culicũ plura ſunt genera. alij uinarij, ut dictum eſt. alij mulio nes uocati: qui ex aſcaridis hoc eſt tipulis generantur, quos etiam procul ſentire Ariſtoteles tradit: alij ſunt

ficarij

ficarij culices, quos Aristoteles psenas ionica uoce appellauit, etiam si legatur corrupte pseras: quod Hermolaus Barbarus literis homo multis, & in perquirẽdis ueterum momẽtis diligẽs & accuratus animaduertit. Atq; etiam poetæ cum psenes dicũt, caluos & glabros intelligunt, ut est apud poetam Simonidem. qui quidem culices pomis caprifici egrediuntur, sed ex putrescentibus eorundem granis gignuntur: cuius indicium afferunt, quòd postquam euolauerunt, grana ficubus nulla penitus insunt. euolant magna ex parte pedem aut pennã relinquẽtes in pomo, rursusq; easdem subeunt caprificus. generantur hoc modo. fit primũ uermiculus, mox rupta cute euolat culex, mutataq; sede petit ficus immaturas, quibus se insinuãs facit ne decidant. quãobrem agricolæ appendere ficis caprificus, & iuxta easdem caprificos serere assolent. Gignuntur autẽ quia caprifici maturare atq; perficere nequeant, Vt enim in cæteris putrescentibus genus aliquod animalis concrescit, ita etiam in his uiuifica quædam natura. Sed cum alimento careãt, quærãtq; quod sibi conueniat, feruntur ad id auide quod simile est: omnibus enim rei cognatæ desiderium natura inijcit, quemadmodum & pediculis sanguinis, ex quo putrefacto nascuntur. cum autem morsu crebro culices ora ficuũ aperuerint, humorem absumunt superuacuum, & aditum liberum auris præbẽt, & omnino

poma ſpirantia efficiunt: euenit enim ut cum calore il/
lo conficiente ſpiritus quoq; aliquid interſeratur, ut in
his euenit, quæ igne coquuntur, quo ſpiritu ſemoto
unà cum humore exactoq; fructus permanēt. Eſt uel
alterum culicū genus apud Theophraſtum & Pliniū
centrine uocatū, quod ocioſe uiuit, quēadmodū fuci
inter apes, & quos ex altero genere ſua poma ingreſ/
ſos aſpexerit, protinus necat, id uero ſuis moritur o/
perculis. Quin & poliū culices gignit, cum copioſe fru/
ctificat, & ulmi folliculis genus quoddā beſtiolarum
innaſcitur culicum figura, quod Cnipes appellant, qui
cum in ficis gignuntur ficarios illos culices deuorant.
Huius remedium cancros ſtatuunt alligandos: in eos
enim uertere ſeſe culices inquiunt, ſed ficis quidem au
xilia iſtiuſmodi comperta habentur. Culices acida pe
tunt, ad dulcia non aduolant, ex Plinio libro decimo.
Hortos quoq; riguos infeſtant, præcipue ſi ſunt arbu
ſculæ aliquæ. hi galbano accenſo fugantur, ac lupino/
rum crematorum gytq; ſuffitu necantur. Hos genera
li nomine, & alios uermiculos paruos alatos culices
appellant. Græci conopas uocant, unde conopeū uo/
citatum eſt tentorium ad arcendos culices coutextū,
quod ſupra lectum explicari cōſueuit. His dictis duę
ſuperſunt quæſtiones, prima quod Ariſtoteles de ani
malium hiſtoria libro quinto ait. Culices muliones di
cti ex tipulis generantur, & qui uinarij uocātur ex uer

miculis originem trahunt: & primo de generatione a-nimalium dixit, Culices ex animalibus non generari. Quid igitur contradicit ipse sibi Aristoteles, nonne & tipulæ & uermiculi animalia nuncupantur? Dicẽdum quod duplex est generatio, sui generis, & non sui generis, & sic quando primo de generatione animalium inquit, Culices neq; ex animalibus nascũtur, sensus est, quod non generãtur ex animalibus, quæ sunt cognati generis. hoc est culices ex culicibus non generantur: non enim coeunt culices: & quinto de historia uult dicere, quod culices nascũtur ex uermiculis, qui nõ sunt sui generis, quod patet: Nã culices dicti muliones ex tipulis, quæ non sunt sui generis enascuntur: & tipulæ fere in puteis, & ubicunq; aqua se colligit terrena subsidente concretione oriuntur. fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantẽ trahat, mox nigricãtem, postremo cruẽtum: talis cum fuerit, minutissima quædam & rubra specie algulæ prodeunt, quę ad tẽpus hærentia suæ origini mouentur, deinde absoluũtur, itaq; feruntur per aquam tipulæ nuncupatæ. tum paucis post diebus erigunt se super aqua duræ, atq; immobiles: mox diruto putamine culex emergit, ac insidet, donec uel sole, uel flatu moueatur, & uolet. Cõmune omnium uermiũ est, & eorum quæ ex uermibus proueniunt animalium, ut primordiũ generationis aut à sole, aut spiritu præstetur, sed copiosius, ac

celerius

celerius fiunt tipulæ in aquis, quarum ſedimentum ua riũ atq; promiſcuum ſit, quale in agro Megarico (ut Ariſtoteles tradit) in operis ſolet miſceri: putreſcit & enim hoc facilus. & autumno quoq; uberius generan tur: minus enim humoris eſſe tũc accidit. Aſilus quoq; ex culicibus paluſtribus, & latiuſculis quibuſdam be/ ſtiolis, quæ in fluuijs ſupernatant enaſcitur: quamob/ rem magna aſilorum copia circa aquas, ubi id genus beſtiolarũ eſt. Ex erucis quibuſdã corpore piloſo, nõ grandi primum Cicindelæ clunium fulgore nomine indito, fiunt non uolucres, quibus deinde mutatis pẽ/ nigera animalia gignuntur. Quin etiam ſuperę & acię dictæ quibuſdam eiuſmodi alijs generãtur erucis quę undent ingreſſu: parte enim innitentes priore contra hunt ſeſe adducẽtes poſteriorem arcuatimq; incedũt: uerũ quæq; orta ſibi colorem à ſua eruca trahunt. Ple raq; alia in medium afferre exempla poſſem, ſed hæc ſufficiant. Altera quæſtio eſt, quod uidetur Plinius ſi/ bi ipſi contradicere per ea quæ ſupra retuli ex ſenten/ tia ipſius, ſcilicet Culices acida petere, ad dulcia nõ ad uolare, quod accepit ab Ariſtotele quarto de hiſtoria: & libro undecimo Plinius ipſe Culices ſanguinẽ po/ tiſſimum humanũ appetere tradidit. Sanguis autem ex Ariſtotele tertio de hiſtoria, & quarto de partibus animalium, dulcis eſt. ergo Culices dulcia appetunt. Dicendum quod Plinius quando dixit: Culices acida

petunt, ad dulcia nõ aduolant, puta flores, mel & huiusmodi alia quæ in se dulcedinis aliquid cõtinent: quẽadmodũ apes, quæ ad dulces aduolant flores, quod elici potest ab Aristotele eodem quarto de historia. Nec cruor ille quem culices attrahunt dulcis est, quia sanguinis pars dulcissima leuissima ac purissima tota ad corpus nutriendũ assumpta interius est. quæ uero alienissima crudissima ac putrida est, quoniã nec apta nutritiõi est, segregatur, atq; ad summa corporis euenit: quo fit, ut pustulæ extra corpus erumpant. quod igitur putridũ salsum est, qm̃ salsedinis causa putrefactio est. Gal. febrium secundo. quod autem salsum & putridum est, tempore procedente propter consumptionem maiorem in humiditate factam efficitur amarum, quod & in sudore etiam euenit. Quæ uero siliceo tegmine operiuntur, ut ostrea, putrescẽte limo aut spuma circa nauigia diutius stãte defixosq; palos, & lignum maxime.) Aristoteles tertio de generatione animalium, omne aũt, inquit, genus testatum sponte institui, hoc est sine coitu, apertum hinc est, quod nauigijs putrescente fece spumosa adnascuntur, & locis multis, ubi nihil tale aderat ante, post per inopiã humoris facto cœno ostreæ prouenerunt, ut apud Rhodum insulam cum classis & fictilia proiecta essent in mare tempore post cœno obducto testis ostreę in ijs reperiebantur. Anguillæ atterũt se scopulis, ea stri-

gmenta uiuiſcunt, nec alia eſt earũ procreatio.) Ariſto
teles aliter ſentire uidetur ſexto de hiſtoria cum dicit.
Anguillæ nec per coitũ procreantur, nec pariunt oua,
nec uero capta unquam aliqua eſt, quæ aut ſemen genita
le, aut oua haberet. Meatus quoque uel ſemini uel uul-
uæ accõmodatos nulla reciſa oſtẽdit, ſed hoc unũ in-
ter ſanguinea genus totũ ſine coitu ſine ouo procreatur:
quod ita eſſe argumento conſtat, quod in nonnullis
feculentis ſtagnis aqua omni exhauſta, & limo detra
cto anguillæ denuo generantur, ubi aqua acceſſerit
pluuia. nam ſiccis temporibus gigni nequeunt etiam
in lacu perenni, quippe quæ imbre & uiuant & alan-
tur: ſed hoc genus non coitu, non ouo creari apertum
eſt. Videntur tamẽ nonnullæ habere facultatem gi-
gnendi, quod in aliquibus lumbriculi fiant. his genera
ri anguillas creditur, quod error eſt: ſed certe ex his
prodeunt, quæ terræ inteſtina uocantur, quæ ſponte
in luto, humeſcenteque humo proueniunt. Iam aliæ ab
ſolui ex his uiſæ ſunt, aliæ ſcalptis diſcerptiſque intus ap
paruerunt, quod alibi etiã dixit. Non igitur anguillæ
ex ſordibus corporum earum, ſed inteſtinis terræ ge-
nerantur. Piſcium diuerſa genera non coeunt præ-
ter ſquatinam, & raiam, ex quibus naſcitur priori par-
te raiæ ſimilis, & nomen ex utroque compoſitum apud
Græcos trahit.) Ita etiã Ariſtoteles tradit ſexto de hi-
ſtoria. Piſcium, inquit, cæterorũ diuerſa genera coire

uisum à nemine est. Squatinam solam, & raiam hoc facere creditur, argumento piscis cuiusdam, qui nomẽ ex utroq; compositum trahit rhinobati, quasi squa/traiam appelles: est enim parte priore raiæ similis, po/steriore squatinæ, tanq; ex eo utroq; proueniẽs gene/re, quod & secundo de generatione animaliũ refert.

Quædam tempore anni gignuntur, & in humo/re, & in terra.) Vetus lectio: quædam tẽpore anni gi/gnuntur, & in humore, & in terra. Hirudines) Hi/rudinum, quas sanguisugas uocant, ad extrahendũ sanguinem usus est. Piscium autem lupus & Tri/chias bis anno parit, & saxatiles omnes: mulli ter, ut Chalcis, Cyprinus sexies.) Aristoteles quĩto de histo/ria. Pisces, inquit, plurimi etiã semel pariunt, ut ij, quos fusaneos ex argumẽto cognominant, quia fusim reti/bus capiantur, ut thunni, limariæ, mugiles spuriæ, co/liæ, chromes, passeres, & reliqua generis eiusdem, ex/cepto lupo. huic enim soli ex eo genere partus bis an/no exercetur, sed posterior infirmior est. Trichias quoq;, idest Sarda, & saxatiles bis, excepto mullo. hic enim solus ter parit, quod & fœtu ipso staturaq; in/telligitur. Ter enim aliquibus in locis partus apparet. De chalcide & cyprino Aristoteles eiusdem historiæ libro sexto, Cyprini inquit quinquies aut sexies anno: partumq; siderum ratione potissimum faciunt. Chal/cis ter, & reliqui semel edunt oua, de quibus etiã Dio/scorides

ſcorides, Oppianus, cæteri. Sargus autẽ piſcis eſt qui nunc quoq; ſargus appellatur, Cantharo piſci ſimillimus, bis anno pariens, uere ſcilicet & autumno, uti ex ſententia Ariſtotelis ſupra retulimus. Sexto tamẽ de hiſtoria inquit, Sargus coit menſe decembri, fert uterum dies triginta, quod ſane tempus, neq; uernum, neq; autumnale eſt, niſi quis dixerit Sargon ibi pro ſargone mugilũ genere capi, etiam ſi ibidem à mugilum genere diuerſus eſſe uideatur. Nam libro quinto dixit Mugilũ, labeones, Sargones, mucones, capitones grauеſcere utero menſe decembri incipiunt, gerũtq; diebus tricenis. Veſcitur Sargus mulli reliquias: nã ubi ille luto excitato abijt (fodere enim poteſt) hic deſcendit, & paſcitur, imbecilliorésq; ne eodem adnatent, arcet, ex eodem Ariſtotele octauo de hiſtoria, Plinioq;: circaq; cautes uerſat̃, ex oppiano: & irrationali quodam amore proſequũtur capras, ut tradit Aelianus, & ſi earum in littore paſcentium unius aut alterius umbra in mari uiſa fuerit adnatant libẽter, lætiq; exiliunt & attingere eas miro quodam modo geſtiunt, cum tamen nõ admodum ſint natura ad ſaliẽdũ habiles. Ex planis ſquatina ſola bis, autumno & uergiliarum occaſu.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Cartilagineorum ſquatina una bis parit. nam & incipiẽte autũno, & circa uergiliarum occaſum, ſed per autumnũ felicius. Singulis uero fœturis partus ſepteni

aut

aut octoni proueniunt. Itemq́ʒ sexto eiusdem histo/riæ libro: Squatina inquit, etiam autumno occasu uer/giliarum, qui partus secundus est. Primus enim uerno fit tempore, sed secũdus felicior est. Plurimi pisciũ tribus mensibus aprili, maio, iunio.) Legendum pluri/mi piscium tribus mensibus, martio, aprili maio ex A/ristotele. Ait enim quinto de historia. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus his tribus, martio, aprili, maio: autumno pauci, ut salpa, sargus. Salpæ au/tumno, spari, torpedo, squali, circa æquinoctium.) A/ristoteles eodem loco unde Plinius hæc mutuatur, se/quitur uti retulimus: autumno pauci ut salpa, Sargus, & nonnulla alia generis eiusdem paulo ante ęquino/ctium. Adde ijs torpedinem & squatinam, quod item Athenæus tradit Cæterum antiqua lectio Spargi nõ spari habet: quod legi non potest. etiam si spargi sint pisces, qui rhiades ab Aristotele eodem loco uocãtur. Sed ij per ęstatem non circa ęquinoctium pariunt ex eodem philosopho. propterea legendũ existimo sar/gi ut Aristoteles non spari: nam spari non autumno ut sargi sed per ęstatem pariunt. cuius indicium est, quod sparuli per ęstatem uideri occipiunt, qui error proficisci potuit ex lectione Athenæi, qui post men/tionẽ de salpæ partu statim de sparo meminerit, nul/la de partu mẽtione facta: sed Plinius hæc omnia sum psit ab Aristotele, uti superius indicauimus, cum de

Chartila

chartilagineis ageremus. Sunt autem ſpari, qui nunc quoq; ſpari appellãtur forma auratis proxima, acris & mollis carnis, ſtomacho idonei, urinam cientes, non difficilis concoctionis, frixi autem difficilis. autor eſt Diphilus. Verum melioris ſucci q̃ menæ, ut autor eſt Hiceſius: de quibus Plinius mẽtionem facit xxxij. uolumine, itemq; Matron. quod non obſtat, ut ad inſtitutum redeã, quod Plinius paulo ſupra de ſargis meminerit, cum illic quoties anno parerẽt, hic quibus anni temporibus fœtus excluderent differat, quẽadmodum & Ariſtoteles feciſſe uidetur quinto de hiſtoria, unde accepit hæc omnia. Nã capite nono & decimo quoties anno piſces pariãt pertractat, inquiens. Scorpio bis & ſargus, uere ac autumno. ſalpa ſemel, autũno, Thunna etiam ſemel. Chartilagineorũ ſquatina una bis parit: nam & incipiente autumno, & circa uergiliarum occaſum, ſed per autumnum felicius. poſtea ſubſequenter capite undecimo, quibus anni temporibus hæc omnia fœtus ederent edocet, inquiẽs: pariũt piſces plurima ſui parte menſibus his tribus, martio, aprili, maio: autumno pauci ut ſalpa, ſargus & nõnulla alia generis eiuſdem paulo ante ęquinoctium. Adde ijs torpedinem, & ſquatinã. Thunna circa ſolſtitiũ parit, uel ut uerius dicam, fecit, ut exprimeret quinam eſſent hi pauci piſces, qui autumno parerent, non obſtante quod paulo ſupra de eorum partu peregiſſet,

ne nimis recederet ab affinitate nominis ſargi & ſqua-tinæ, uti etiam meminimus ſuperius cũ de chartilagi-neis ageremus. Molles uere, ſepia oĩbus menſibus. oua eius glutino atramenti ad ſpeciem uuæ cohærẽ-tia maſculus proſequitur afflatu, alias ſterileſcũt.) A-riſtoteles quinto de hiſtoria inquit. mollia quoq; uer-no tempore pariũt, & ſepia inprimis. parit hæc omni-bus anni temporibus, perſeueratq; in edendo ouorũ numero dies quindecim, quoties autem ediderit, mas è ueſtigio ſequens atramentũ ouis ſuperinfundit, atq; ita efficitur ut ſolideſcãt. & infra. oua quæ ſepiæ edũt, magnitudinem myrtorum capiunt, & nigreſcunt: e-miſſo enim atramento parentis infunduntur, atq; ita inficiuntur. cohęrẽt inter ſe ad ſpeciem racemi cuncta uni obducta cuidã nexui, nec facile alterum detrahi ab altero poteſt. Polypi hyeme coeunt, pariunt ue-re oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate ut multitudinem ouorum occiſi non recipiant cauo capi tis quæ prægnantes tulere. ea excludunt quinquageſi-mo die, è quibus multa propter numerũ intercidũt.) Ariſtoteles eodem libro, Polypus, inquit, hyberno tẽ pore coit, uerno parit, latet circiter mẽſes duos, ouum ueluti cirrũ edit, fructui populi albæ ſimile. perq; fœ-cundum hoc animal eſt: nam de eo quod ediderit, co-pia innumera prouenit. & infra. edit polypus ſuum ouũ uel incubilibus, uel in figlino, uel in quo alio cauo,
ſimile

simile labruscæ florẽtis racemulis, aut fructui arboris populi albæ, ut dictum iam est. pendent utiq; per cubile oua tanta fœcunditate, ut collectis uas impleatur longe amplius q̃ caput sit, quo continebantur. polyporum itaq; ouis diebus post quinquaginta maxime ruptis, polypuli modo araneorum perq̃ multi exserpũt, quorum natura sigillatim nondum cõspicua est, quãq; forma satis tota apparet, sed ob exiguitatem imbecilitatemq; copia interit. iam nõnulli adeo spectantur exigui, ut nulla partium cõstent distinctione quãuis ad tactum moueantur. Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua supra oua, atq; ita incubant.) Aristoteles eodem quinto de historia, Locustę inquit, inter crustata, quæ per coitum cõceperint, oua gerunt tribus mensibus his, maio, iunio, iulio: tum deinde sub aluo in rugas deponunt, qua oua more uermium augentur: multaq; præterea de eiusmodi partu loquitur. Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernã cãcellato brachiorũ implexu claudit.) Aristoteles pręallegato loco ait, Polypus fœmina modo incubat ouis, modo in ore sui cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Sepia in terreno parit inter arundines, aut sicubi enata alga.) Aristoteles eodem loco, sepia parit iuxta terram inter algas & harũdines, & si quod aggestum tale iniectum sit, ut sarmenta aut lapides, aut quælibet alia materiei

congeries,& quidẽ piſcatores de induſtria faſces ſar/
mẽtorum diſponunt,hæc perlibenter in eis loculamẽ/
tis parit prolixam illam continentemq́ ſeriem ouorũ,
qualis cirri muliebris ſpecies eſt.enititur aluũ per inter
ualla reprimens, inſpergitq́ atramẽtum , interpoſita
quiete utpote cum nõ niſi cũ labore emittat. Exclu/
dit quinto decimo die.) Hoc idem Ariſtoteles tradit
eodem libro,alio tamẽ in loco. uidelicet mollia quoq;
uerno tempore pariũt,& ſepia in primis. parit hæc o/
mnibus anni tẽporibus, perſeueratq́ in edendo ouo/
rum numero dies quindecim. Loligines in alto con
ſerta oua ædunt,ut ſepiæ.) Ariſtoteles eodem loco lol
ligines in alto pariunt.conſertum ijs quoq; ouũ quale
ſepijs eſt. Purpuræ, murices,eius deniq; generis ue/
re pariunt.echini oua plenilunijs habent hyeme,& co
chleæ hyberno tempore naſcuntur.) Ariſtoteles eodẽ
quĩto de hiſtoria, unde hæc Plinius mutuatur.Quin
etiã inquit ,purpuræ uere generãtur, & buccinæ hye/
me abeunte.genus deniq; omne quod teſta operitur,
uerno,autumnaliq́ tempore habere cernũtur ea quę
oua appellant , exceptis echinis cibo idoneis : quippe
quibus & ſi per ea tempora præcipue ubertas ouorũ
eſt , tamen nullo tempore cõmittitur ut ouis omnino
careant, ſed maxime plenilunijs,diebuſq; tepidis reſti
tuuntur,redduntur q́ pleniores,præterq́ ij quos Pyr
ræus fert euripus. nã illi hybernis menſibus meliores
ſunt

ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. Ad hæc umbi-
lici pariter omnes hoc eodem tempore ſua oua habe-
re uiſuntur. en iterum apparet, quòd hic Ariſtoteles
ceryces hoc eſt buccinas, Plinius murices appellaue-
rit. Illud quoq; conſiderandũ, quos hoc in loco umbi-
licos appellat Pliniũ cochleas nũcupaſſe. eſt aũt umbi
licus inter teſtata marinorũ turbinatorũ genus ex Ari
ſtotele quarto de hiſtoria. Torpedo octogenos fœ-
tus habẽs inuenitur, eaque intra ſe parit oua mollia &
cætera.) Ariſtoteles ſexto de hiſtoria, Cæteri, inquit,
muſteli fœtus ſuos & emittũt, & recipiũt intra ſeipſos,
quod idẽ & ſquatinæ & torpedines faciũt. & quidem
iã uiſa torpedo eſt grandis, quæ fœtus intra ſe circiter
octoginta haberet. Et ſecũdo de generatiõe animaliũ
ait. Chartilaginea cũ nõ penna, nõ cortice, nõ ſquãma
tegãtur, quę indicia ſunt naturæ ſiccæ atq; terrenæ, id
circo molle generãt ouũ. Eſt. n. torpedo inter chartila
ginea plana, oua mollia intra ſe pariẽs: nã ſi ouũ foras
ꝓdiret facile periret carẽs putamĩe quod protegat du
riore. Simili modo reliqua quæ chartilaginea appellã
tur animal pariũt, cũ intra ſe oua cõceperint, excepta
quã ranã uocãt: nã una hęc inter chartilaginea nõ ani
mal ſed ouũ excludit, ex Ariſtotele, & Plinio pleriſq;
in locis. Silurus mas ſolus oĩum ædita cuſtodit oua
ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumãtur ab aliꝗs.)
Ariſtoteles ſexto de hiſtoria, ubi loquitur de Siluro

inquit Mas oua quæ edita sunt custodit, fœmina abit cũ pepererit. Tardissimũ siluri incremẽtum ex ouo est, quãobrẽ mas sæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus assidet custodiens oua ne à piscibus occurrẽtibus absumantur. & nono etiam eiusdem historiæ: fluuiatilium silurus mas plurimum curæ proli impendit, fœmina ut peperit abit: sed mas quo in loco plurimus fœtus constiterit perseuerans oua custodit, nec alium præbet usum, nisi ut pisciculos ne diripiant fœtũ arceat, idq; uel ad quadragesimum & quinquagesimum diem facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus ualeat. prehenditur sæpe à piscatoribus ubi oua custodit. dum enim arcet pisciculos, quatit, prosilit, & ictũ sonũq; mouet. manet apud oua tam ardente animo, ut cum sæpe à piscatoribus oua si præaltis gurgitibus subsidunt educantur quoad magis fieri potest in uadum, ipse tamẽ eodem studio fœtum sequatur, neq; deserere usquam patiatur.

Acus, siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinẽ utero parit, à partu callescit uulnus, quod & in cæciliis serpẽtibus tradunt.) Aristoteles sexto de historia: qui autẽ acus uocatur unus tempore pariendi utero dehiscente oua emittit. Habet enim hic rimã quandam sub uentre imo, ut cæciliæ serpentes: à partu autẽ uiuit, & uulnus callescit. quod & infra, & tertio de generatione animalium commemorat. est autem

acus

acus, siue ut Græci uocant belone, aut raphis ut Dorion meminit, aut ablenis ut Diphilus, piscis longus tenuis & leuis, rostro subtili acuto porrectoq; sine dentibus, dorso ceruleo ad uiride inclinante, uentreq; argẽtei coloris, nunc Venetis acicula nuncupatus, difficilis concoctionis, humidus, & boni succi, ut autor est Diphilus, quæ ob angustiã uteri, inquit Aelianus, eijcit magis rupto uentre fœtus, q̃ parit. Mus marinus in terras scrobe effossa parit oua, & rursus obruit terra: tricesimo die refossa aperit, fœtũq; in aquã ducit.) Scribendum uidetur in terra nõ in terras ex Aristotele: Quod autem Plinius hic de mure marino, Aristoteles de mure aquatili idest Lutaria testudine testari uidetur. Ait enim quinto de historia Mus aquatilis, siue testudo lutaria in terra scrobe effossa dolij amplitudine, parit oua: quæ deserit terra obruta, dieq; tricesimo repetit refossaq; aperit: fœtumq; cõtinuo ducit in aquã. De testudine autẽ marina subsequẽter sic loquitur. Testudines etiã marinæ egressę in terrã pariũt oua auium cortaliũ ouis similia, & defossa coopertaq; incubãt noctibus: ouorum numerus maximus est: nã ad centena pariunt oua.

EX CAPITE LII.

ERithini, & chanæ uuluas habere traduntur.) Aristoteles tertio de generatiõe animalium ait, Nũc uero partim receptacula habent seminis genitalis, partim uuluas

tim uuluas, atq; in oĩbus excepto erythino, & chana hoc discrimen est, ut aut cõceptacula seminis prolifici habeãt aut uuluas. Est autẽ erythinus qui rubellio, & rubellus, & rubrus latine dicitur. Chanã uero Theodorus hiatulam conuertit. Qui trochos appellatur à Græcis, ipse se inire.) Aristoteles eodem tertio de generatione animalium aduersus Herodotum Heracleotam dicit: quin etiam de trocho & hyęna stulte, magnoq; errore narratur. Hyenam enim complures aiunt, trochum Herodotus Heracleota scribit, duplex genitale habere, maris ac fœminę, & trochum seipsum inire.

EX CAPITE LIIII.

Streariũ uiuaria primus omniũ Sergius Orata inuenit in baiano ætate L. Crassi oratoris ante marsicũ bellum, nec gulæ causa sed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio suo percipiens: ut qui primus pensiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas subinde uendendo. is primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit.) Hæc sumpta esse uidentur à M. Varrone, ut Macrobius tertio Saturnaliorum testatur libro: eodẽ enim modo inquit Varro Licinios appellatos Murę nas quæ Sergius Orata cognominatus est, quod ei pisces, qui auratæ uocantur carissimi fuerint. Etenim auratã piscem, & oratam dici apud Festum reperimus

à colore auri, quod rustici orum uocabãt. De his etiã idem Varro tertio de re rustica, & Columella libro octauo meminerunt. Hic est Sergius Orata, qui ut Valerius Maximus, Plinius, & Macrobius testantur primus balneas pensiles habuit, primus ostrearia in Baiano locauit, primus optimum saporem ostreis Lucrinis adiudicauit, Fuit autem ætate L. Crassi illius diserti, qui q̃ grauis & serius habitus sit etiam Cicero docet. Est autem Lucrinus lacus campaniæ in sinu Baiano, cõtra Puteolos propinquus auerno lacui, dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiebantur. in quẽ ostrea aliunde aduecta, depastaq; ibidem meliora fiunt. Gaudent enim ut inquit Plinius libro trigesimo secũdo & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas: sic Brundusina in auerno compasta, & suũ retinere succũ, & à lucrino adoptare credũtur. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quęq; peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. sunt ergo Mutiani uerba, quæ subijciam. Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, suauiora Getulicis, acriora Lepticis, pleniora Lucensibus, ficciora Coryphantenis, tenuiora Istricis, candidiora Circeiensibus: sed his neq; dulciora, neq; teneriora esse ulla cõpertum est. in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodidere. Nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligi

cupiens, ut ter mordenda essent. Ostrea aluum mouent autore Celso, in qua sententia & Galenum fuisse uideo, qui & omnium aliorum testatorum nobilissimam carnem habere testatus est. Sicut lupi pisces in tiberi amne inter duos pontes.) De lupo Tyberino inter duos pontes capto M. Varro, C. Titius & Lucilius, ut autor est Macrobius, mentionem fecerunt, quibus & Horatium, & Iuuenalē addimus. Rhombus Rauēnæ.) Verum dicit Plinius. sunt enim ibidem optimi, magni, & pulcherrimi, & est Rhombus, ut inquit Athenæus, qui Græce psitta dicitur, Quare Lynceus Samius cū in epistolis inquit psittas circa Eleusina Atticæ pulcherrimas esse, Rhombos intelligit. Murænæ in Sicilia, elops Rhodi.) Marcus Varro secūdo de re rustica. Non enim inquit si murænæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuo hi pisces omni mari similes nascūtur. Macrobius item libro Saturnaliorum tertio, Et si inquit enumerare uelim, q̄ multi magniq; autores murenas è freto Siculo nobilitarint, longum fiet. Sed dicam quid M. Varro in libro, qui inscribitur Gallus de admirandis, dixerit his uerbis. In Sicilia quoq; manu capi murenas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine fluitent. & præter hos Licinius Macer, Nicander, Archelaus, Columella, Martialis & Iuuenalis meminere. Non dum Britannica seruiebant littora, & cætera.) Ostrea Britānica post lucrina inuenta sunt, quæ & rutupina ab oppi

ab oppido litorali Iuuenalis appellauit. Eadem æta te prior Licinius Muræna reliquorũ piſcium uiuaria inuenit, cuius deinde exemplum nobilitas ſecuta eſt, Philippus, Hortẽſius.)M. Varro tertio de re ruſtica, ſic noſtra ætas inquã luxuria propagauit leporaria, ac piſcinas protulit ad mare, & in eas pelagios greges piſcium reuocauit. Nã propter hos appellati Sergius Orata, Licinius Murena. Quis enim propter nobilita tem ignorat piſcinas, Philippi, Hortẽſij, & Lucullorũ. Et infra eodem libro, Quintus Hortenſius familiaris noſter, cum piſcinas haberet magna pecunia ædifica-tas ad Baulos, ita ſæpe cum eo ad uillam fui, ut illum ſciam ſemper in cœnam piſces Puteolos mittere em-ptum ſolitum: neq; ſatis erat eum non paſci piſcinis, niſi eos ipſe paſceret ultro, ac maiorem curam ſibi ha-beret ne eius eſurirent mulli, quàm ego habeo ne mei in Roſca eſuriant aſini, & quidem utraq; re & cibo & po tione, cũ non paulo ſumptuoſius quàm ego his miniſtret uictum. ego enim uno ſeruulo, ordeo nõ multo, aqua domeſtica meos alo aſinos. Hortenſius primum qui miniſtrarent piſcatores habebat cõplures, qui piſciculos minutos aggerebãt frequenter, ut à maioribus ab ſumerẽtur. Præterea ſalſamẽta in eas piſcinas empti-tia conijciebat cum mare turbaretur, uti per tempeſta tem ſuis piſcibus è macello cetariorum, uti è mari ob-ſonium præberet, cum neq; uerriculo illi in litus educe re poſſent uiuam ſaginam, plebeiæ cœnę piſces. Cele-

rius uoluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios ut tibi haberes mulos, quàm è piscina barbatũ mullũ. At inquit ille, non minor cura eius erat de ægrotis piscibus, quàm de minus ualentibus seruis. Itaque minus laborabat ne seruus ęger quàm aquã frigidã biberent sui pisces. Etenim hac incuria laborare aiebat M. Lucullũ, & piscinas eius despiciebat, quod ęstiuaria idonea nõ haberet, ac in residem aquã & locis pestilentibus habitarent pisces eius. Itemque Macrobius, Piscinas autẽ quàm refertas habuerunt pretiosissimis piscibus Romani illi nobilissimi principes, Lucius Philippus & Hortensius, quos Cicero piscinarios appellat. Lucullus exciso etiã mõte iuxta Neapolim maiore impẽdio quàm uillã ædificauerat, euripũ & maria admisit.) M. Varro eodẽ tertio de re rustica. Contra ad Neapolim L. Lucullus posteaquàm perfodisset montẽ, ac maritima flumina immisisset in piscinas, quæ reciprocæ fluerent, ipse Neptuno nõ cederet de piscatu. factũ esse enim ut amatos pisces suos uideatur propter æstus eduxisse in loca frigidiora, ut Apuli solent pecuarij facere quòd propter calores in mõtes Sabinos pecus ducũt. in Baiano aũt tãta ardebat cura, ut architecto permiserit, ut suã pecuniã cõsumeret, dũ modo perduceret specus è piscinis in mare obiectaculo, quo æstus bis quotidie ab exorta luna ad proximã nonã introire ac redire rursus in mare posset ac refrigerare piscinas. Quadraginta HS. piscinæ à defuncto illo ueniere pisces.) Legendũ uidetur

detur Quadringẽtis nõ quadraginta ex Columella libro octauo de re rustica, Attamẽ inquit ijsdẽ tẽporibus, quibus hanc memorabat Varro luxuriẽ, maxime laudabatur seueritas Catonis, qui nihilominus & ipse tutor Luculli grandi ære sestertiũ milliũ quadringentorũ piscinas pupilli sui uẽditabat. Macrobius etiã quadringentis millibus uendidisse scribit.

EX CAPITE LV.

Vrenarum uiuariũ priuatim excogitauit C. Hirrius ante alios, qui cœnis triũphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarũ mutuo appẽdit. nã permutare quidẽ ꝑtio noluit, aliaue merce. huius uillã intra ꝙ modicã quadragies piscinę uendiderũt. inuasit deinde singulorũ pisciũ amor.) M. Varro tertio de re rustica. C. Hirrius circũ piscinas suas ex ędificijs duodena milia sestertia capiebat. Eam omnem mercedẽ escis quas dabat piscibus cõsumebat. Nõ mirũ. uno tẽpore enim memini hunc Cæsari sex millia murenarũ mutua dedisse in põdus, & ꝑpter pisciũ multitudinẽ quadragies sestertio uillã uenisse. Idẽ quoqꝫ retulit Macrobius ex autoritate ipsius Plinij. Apud Baulos in parte Baiana piscinã habuit Hortẽsius orator, in qua muræñam adeo dilexit, ut exanimatã flesse credat̃.) Macrobius hoc nõ Hortẽsio sed L. Crasso tribuere uidet̃ his uerbis, Fuit aũt Sergius Orata ætate L. Crassi illius diserti, qui ꝙ grauis & serius habitus sit, etiã Cicero docet.

is tamen Crassus uir Cẽsorius(nã cum Cn.Domitio Cẽsor fuit) cũ supra cęteros disertus haberet, essetq; inter clarissimos ciues princeps,tamẽ murenã in piscina domus suæ mortuã atratus tanq; filiã luxit, Neq; id obscurum fuit, quippe collega Domitius in senatu hoc ei quasi deforme crimẽ obiecit, neq; id confiteri Crassus erubuit,sed ultro etiã(si dijs placet) gloriatus est Censor,piã affectuosamq; rẽ fecisse se iactãs. Cęterũ Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo septimo,qui L.Crassum Censorẽ,cũ Cn.Domitio fuisse cõfirmãt, scribentes cũ inter se de luxuria atq; libidine decertarent,sibiq; nõnulla inuicẽ obiecissent,nullã de murenæ à Crasso defletæ obiectiõe mẽtionẽ faciũt,forsitã quia nõ nisi de obiectiõibus ad luxuriã & exquisitiorẽ cultũ pertinẽtibus altercatio fuerat,& hoc etiã æstimandũ relinquo. In eadem uilla Antonia Drusi murenæ quam diligebat inaures addidit.)Inaures sunt ornamenta, quæ ab aure pendẽt,ut anuli aurei,ut nũc quoq; in Italia gestare incipiũt. Plinius xxxij. libro, inquit Item in Labradij Iouis fonte anguillas,& eę inaures additas gerunt.

EX CAPITE LVI.

COchlearũ uiuaria instituit Fuluius Hirpinus,& cętera.)Hic fuit Fuluius Hirpinus, qui ut meminit Plinius lib.octauo primus togati generis suũ cæterorũq; syluestriũ animaliũ uiuaria, & ut hic refert cochlearia in Tarquiniẽsi agro instituit, generaq; earũ

quæ

quæ plurima sunt, separatim suis quæq; locis colloca/bat. Separatim ut essent albæ quæ in reatino agro nascũtur, separatim illyricæ, quibus magnitudo præ/cipua: africanæ, quibus fœcunditas, solitanæ, quibus nobilitas. quin & saginã earũ cõmentatus est sapa & farre, alijsq; generibus, ut cochleę quoq; altiles ganeã implerent. cuius artis gloria in eã magnitudinẽ perdu cta est, ut octoginta quadrãtes caperẽt singularũ cali/ces.) Hæc omnia à M. Varrõe tertio de re rustica sum pta sunt, ubi docet, quo pacto fieri debeant cochlea/ria, Ait. n. genera cochlearum sunt plura, ut minutę al/bulæ quæ afferũtur è Reatino, & maximæ quæ de Il/lyrico apportãtur, & mediocres, quę ex Africa afferũ/tur. Nõ quod in his regionibus quibusdã locis, eę ma/gnitudinibus non sint dispariles. Nam & ualde amplę sunt quædã ex Africa, q̃ uocãtur solitanæ, ita ut earũ calices quadrãtes octoginta capere possint, & sic in a/lijs regionibus eędem inter se collatæ & minores sunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. earũ semen minutũ ac testa molli diuturnitate obdurescit. magnis insulis in areis factis magnũ bolum deferunt æris. Has quoq; saginare solẽt ita, ut ollã cũ foramini/bus incrustent sapa, & farre, ubi pascãtur, quæ forami na habeat ut intrare aer possit, Viuax. n. hæc natura, quæ & aluũ mouẽt autore Celso, Cæterũ duræ sunt, ut inquit Paulus Aegineta.

EX CAPITE LVII.

Piscium

PIſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produũtur. circa babylonis rigua decedẽtibus fluuijs in cauernas aquas hebetes remanere.) Atheneus piſciculos quoſdam in foſſis derelictos, quãdo Nilus ceſſauerit ab inundatione, hepſetos appellat ex eodẽ genere, ut inquit Diphilus, cuius eſt cobitis. an hos intelligat æſtimandũ ſit. Eadem in ponti regione apprehendi in glacie piſcium quoſdam maxime Gobiones non niſi patinarũ calore uitalem motum fatẽtes.) Atheneus libro octauo ſcribit ex ſentẽtia Theophraſti, piſces eſſe foſſiles uocatos, qui in Heraclea naſcuntur, & circa Tium põti Mileſiorũ coloniã. mẽtionem itẽ faciẽtis de piſcibus per hyemẽ glacie cõgelatis, qui non prius ſentiũt, neq; mouentur, q̃ in ollas immiſſi, elixẽtur: & in alijs locis, ut teſtatur Strabo. nam circa Boriſthenis & Mæotidis oſtia piſces in glacie reperiri tradit libro ſeptimo his uerbis: Quid de ipſius gelu uehemẽtia, quid de alijs ad Mæotidis ora prouenientibus? Alueus nãq; è Pãticapeo ad Phanagoriã plauſtris deambulatur, adeo ut cœnum uia tota fiat. Deſtituti uero in glacie piſces ligonibus effodiũtur ad Gangamam, ſic. n. locũ appellant, præcipueq; antacæi delphinibus magnitudine pares. Polybius etiã xxxiiij. hiſtoriarũ lib. narrat iuxta Narbonẽ agrũ eſſe, per quẽ ferũtur fluuij Ileberris & Roſcinus, in quo foſſiles piſces reperiũtur ſolo macro, copioſo gramine, ſub quo terra harenoſa eſt, ad duos & tres cubitos altitudine

fluuiatili

fluuiatili aqua ſcaturiente, in qua piſces per cauernas ſubterraneas excurrũt. Gobio aũt ſiue Gobius, qui & Cobio à Plinio græcos imitante ſcribitur, piſcis eſt notus, cuius plura habẽtur genera. Sunt.n. alij paluſtres, qui foraminibus quibuſdã in cœno uictitãt Venetijs frequẽtiſſimi, eoſq; uoce mutilata, hoc eſt prima tantum ſyllaba proferimus, Alij uero ſaxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, ut Diocles autor eſt, molliore, quos & Cothonas à Siculis cognominari Nicãder & Apollodorus prodidere, atq; etiã cottos Numenius appellauit. Cobiones omnes uarij ſunt, & ſquãmoſi, ex quo apparet falli eos, qui Cobiones pro ſquãmis uariã habere cutẽ prodiderint. ex cobionibus aũt magis albos, q̃ nigros Hiceſius cõmendauit, ſed laudẽ ſummã Phalericis Antiphanes cõtribuit. Diphilus dixit Cobiones, qui parui albiq; ſunt, molles, boni ſucci boneq; digeſtiõis eſſe: & qui uirides appellãtur, deterrimos oĩum etiã ſi grãdiſſimi ſint, quos & caulines uocari tradidit. In fluuijs etiã Cobiones pingueſcere Ariſtoteles octauo de hiſtoria teſtatur. De Cobionibus p̃ter authores hos Dioſcorides, Iuuenalis, Martialis, Simonides, Atheneus, Galenus, Oppianus, Paulus Ægineta, cæteri meminere. Qui autẽ cobitis, hoc eſt ut Theodorus uertit, Gobionaria dicitur, Gobiones paruos ignobiles, qui terrã ſubeũt, creat, & eſt Aphyæ genus ex Ariſtotele ſexto de hiſtoria, Diphilo & Athenæo, & alba eſt. Cuius quidẽ Aphyæ genera

plura sunt. Aphya.n.quę in portu Atheniensiũ nascit̃
encraulos dictos progenerat,quam Archestratus &
Chrysippus cõmendare uidẽtur. Itẽq; Aphyæ genus
aliud est quod mænarum & mugilũ sit fœtura. quam
uero Phalericã uocãt,mẽbradas gignit,ex quibus sar
dinæ,ex sardis sardæ oriũtur. quin etiã genus aliud A-
phyæ est, q̃d Aristoteles aphrõ,& Athenæus aphri-
tin uocãt,qm̃ ex spuma nũcupata ex terra arenosa cõ
sistit:quod quidẽ Aphyæ genus,nec incremẽtũ capit,
nec prolẽ affert,& tẽporis lõgioris spatio perit.sed de-
nuo nascitur,unde fit ut breui quodã tẽpore excepto
oĩbus fere anni tẽporibus generetur.quippe cũ spuma
illa ab arcturo autũnali ad uer usq; eduret.efferri id pi
sciculi genus funditus de terra argumẽtũ est,ꝙ nisi tẽ-
pore tepido nõ capiat̃,utpote ꝙ de humo ad sũma,te
poris gratia ueniat. Quin & solo agitato, detractaq;
eius colluuiõe,copiosior & melior exit. Cętera aphyæ
genera deteriora ꝓpterea sunt,quia cito augẽtur. Fiũt
locis umbrosis,apricis ue,q̃ties tẽporis beneficio solũ
tepescit,ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta
Themistocleũ,& in Marathone: locis .n. huiuscemo-
di spuma illa cõsistit, & tẽpore tali appparet. sed non
nusq;,uel cũ aqua de cælo incessit,orit̃ pisciculus hic in
spuma,quę imbre admisso calluerit. unde nomẽ spu-
mę accepit:ferturq; interdũ per summa maris,cũ cęlũ
tepidũ est,& in spuma fluitãte,perinde ac in fimo uer-
miculus,uoluitur. Quãobrẽ in loca cõplura genus id

Aphyæ

Aphyæ affertur ex alto, & copiose quoq; generatᷣ,& capiᷣ anno quieto,& humido. Aphyā aūt Plinius Apuā,& Theodorus apluā interpretati sunt,quia nō alio principio fere,q̄ ex pluuia generetᷣ. Diphilus dixit Aphyā grauis & difficilis cōcoctionis esse,Athenęus Apuæ inquit, mēbrades, & trichiæ, & alij oēs quorū spinas simul comedimus, cōcoctionē spirituosam faciūt,alimētū humidū exibēt,cū cōcoctio nō adęquetᷣ, sed carnes cito concoquantᷣ,& spina serius dissoluatᷣ: meliores uero sunt elixi,& aluū inęqualiter soluūt. Idē tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis ubi nullæ restagnēt aquæ.) Hoc idē scripserat Eudoxus quē Strabo citat lib. xij. his uerbis. Eudoxus autor est, fossiles pisces esse in Paphlagonia in locis siccis. Locū tamē nō determinat. itē in humidis circa lacū Ascaniū, qui apud Ciū est, sed nec id perspicue dicit. Athenæus lib. octauo Peculiare inquit quiddā accidit in piscibus, qui uocātur fossiles in Paphlagonia. effodi enim altis scrobibus in locis, ubi nullæ restagnent aquæ.

EX CAPITE LVIII.

QVippe deturgēte eo musculi reperiuntᷣ incohato opere genitalis aquæ terræq;.) Vetus lectio decedēte nō deturgente habet. sic etiā capite superiori inquit. Pisciū genera etiamnum à Theophrasto mira ꝓdūtur, circa Babylonis rigua decedētibus fluuijs in cauernis aquas hebetes remanere. & infra: circa Hera

cleã eandẽ eodẽq; Lyco amne decedente: quis detur gẽte nõ inelegãter etiã dicat. EX CAPITE LIX.

NEc de Anthia pisce sileri conuenit.) De Anthia pisce meminit Aristoteles de historia IX. lib. Ait enim quo in loco anthias sit nullã ibi beluã esse cõfessum est, quo iã indicio secure spõgiatores urinãtur, & sacrũ hũc piscẽ ob eã rem nominãt. Ananius Anthiã hyeme optimũ esse tradit. Athenæus inquit Anthiã sacrũ esse piscẽ & ex sententia Aristotelis carniuorũ, & gregalẽ, dentesq; habere pectinatim coeuntes. Sũt qui Callionymũ Anthiã quoq; appellẽt. Itẽq; helopa castũ, sacrũq; piscẽ. Callionymus aũt est qui Vranoscopos atq; etiã agnos uocat, stomacho, ut inquit Diphilus, grauis, de quo & Aristoteles tradit. Hicesius inquit Anthiã à quibusdã appellari Callionymũ, à quibusdã lycon. de Anthia Doriõ quoq; Aelianus, & Oppianus meminere. sed nec tantum Anthias sacer uidetur appellari. Nam Epimenides, & Timachidas, & Clitarchus põpilũ quoq; sacrũ appellarũt. Hicesius dixit pagros, chromin, anthiam, acarnanes orphos, sinodõtes, & synagrides genere quidem similes existere: sunt aũt Sinodõtes qui latine dentices, & uulgo dẽtales uocãtur, forma auratis proxima, uerũ maiores, quos erythropœcilos Epicharmus uocauit, quorũ alterũ est genus simile, Synagris Græce uocatum, quã itẽ denticẽ Theodorus interpretatur. Dentex, & charax, inquit Diphilus, eiusdẽ generis sunt, præstat

tamen

tamen charax. Tũ ille paulũ ultra digitos in eſca ia/
culatus hamum.) Vetus lectio nõ habet digitos, ſed
hoc modo, Tum ille paulũ ultra in eſca iaculatus ha/
mũ. At inter Sargos.) Quid eſſet Sargus ſuperius in
dicauimus. Eſt enim Sargus piſcis qui nũc quoq; Sar
gus uocatur.

EX CAPITE LX.

PRæter hæc claros ſapientia autores uideo mirari
ſtellã in mari.) Stella piſcis cõparatur ſtellæ quæ
pingitur ſimilitudine. parua admodũ caro intus, ut in/
quit Plinius, extra duriore callo obtegitur, & ſpinulis
horret, echini ferè modo, oĩbus notiſſima: de qua Ari
ſtoteles & Oppianus meminerũt. Huic tã igneũ fer
uorẽ eſſe tradunt, ut omnia in mari contracta adurat,
omnẽ cibũ ſtatim peragat.) Ariſtoteles quinto de hi/
ſtoria. Quæ ſtella inquit uocatur, adeo natura calida
eſt, ut omnia cõtacta protinus decoquat, detrimento
etiam ſummo echinis euripi pyrrhæi eandẽ eſſe cõfir/
mãt. forma eius ſtellis quæ pingũtur ſimilis eſt. Mala
medicamẽta inferri negãt poſſe, aut certe nocere, ſtel/
la marina uulpino ſanguine illita & affixa limini ſupe
riori, aut clauo æreo ianuæ. Autor eſt Plinius xxxij.
uolumine.

EX CAPITE LXI.

COncharum è genere ſunt Dactyli ab humano/
rũ unguiũ ſimilitudine appellati.) Dactyli ideſt
digiti, quos & onychas ideſt ungues, & aulos, ſiue do/
nacas, ideſt fiſtulas, & Solenes Plinius, ut ſupra retuli/
mus, appellauit, ſunt è cõcharũ genere quas Græci in

hodiernũ diẽ Solenes, & Veneti cõchas lõgas appel/lant, durioris carnis, ut autor est Galenus: de quibus Diphilus, Speusippus, Philillius, Phrynichus, Aristophanes, & Athenæus Solenes appellantes tradidere.

EX CAPITE LXII.

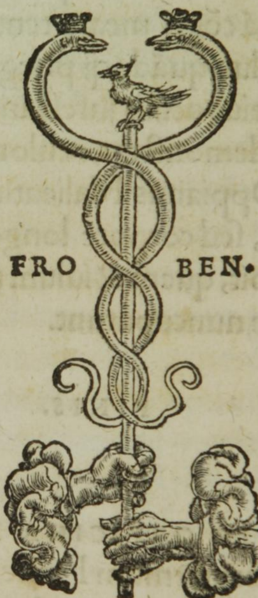
SVnt & inimicitiarũ atq; cõcordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant, conger & murena, caudas inter se prærodentes.) Aristoteles nono de hi/storia inquit, Lupus & mugilis quãq; inimici sunt ca/pitales, tamẽ stato tẽpore cõgregãtur. & paulo post, Sæpe, inquit, cauda abcisa uiuunt, atq; etiam congri meatu tenus excremẽtario. abscinditur mugilis cau/da à lupo, congri à murena. ineunt præliũ maiores cõtra minores. Maior. n. quisq; atq; robustior minorem infirmiorẽq; deuorat. Polypũ intantũ locusta pa/uet, ut si iuxta uiderit omnino moriat̃: locustã conger. rursus polypũ cõgri lacerãt. Aristoteles octauo de hi/storia, Locustæ, inquit, uel pisces maiores couincere possunt. euenit usu, ut locustis polypi superiores sint, & adeo ut si eisdem in retibus senserit locusta polypũ præ metu emoriatur. Cõgros locustæ cõuincũt, nam elabi nõ queũt propter crustæ asperitatẽ. Congri po/lypos superãt, sed edere nõ possunt, Leue enim & la/psum polypi corpus usum hostis effugit. Nigidius autor est prærodere caudã mugili lupum, eosdemq; statis mensibus cõcordes esse. omnes autẽ uiuere qui/bus caudæ sic amputentur.) Miror Plinium hæc Ni/gidio

gidio licet doctissimo contribuisse, cum Aristoteles, à quo accepit Nigidius, hæc ante eum tradiderit, Ait.n. lib.nono de historia, ut modo etiã dixi: Lupus & mugilis quãq; inimici sunt capitales. tamẽ stato tempore congregãtur. & paulo infra, Sæpe mugiles cauda abcisa uiuũt, atq; etiã cõgri meatu tenus excremẽtario.

Balenæ musculus quãdoq; prægraui superciliorũ pondere obrutis eius oculis infestãtia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorumq; uice fungitur.) Idẽ tradit Oppianus Halieuticon libro quinto: qui paruum uisu, sed corpore longo, tenuiq; cauda, musculum describit, quem & iulum uti retulimus autores alio nomine nuncuparunt.

FINIS.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIAna per Hieronymum Froben. & Nicolaum Episcopium, Anno domini. M. D. XXXVII. Mense Martio.

FRO BEN.

NIC. EPISCOPIVS LECTORI S.

DVM in hasce Massarij in Plinium annotationes indicem colligeremus, singulaque assignaremus piscium propria de quibus inibi tractatur, æquo longe fieri maior est uisus: idcirco magna mutilauimus parte, ita tamen nequid desideres: ueluti, de delphino, ubi non admodũ necesse iudicamus, eius uelocitatem, partum, magnitudinem, eiulatum, amorem erga homines, & cætera quæ eius sunt naturæ annotare, quum insequenter atque ordine ea plerunque commemorentur. Quapropter uno aut altero uerbo locos tantum indicauimus.

Bene uale, & nos ama.

A

Crocodi-

F

G

H

Hemio-

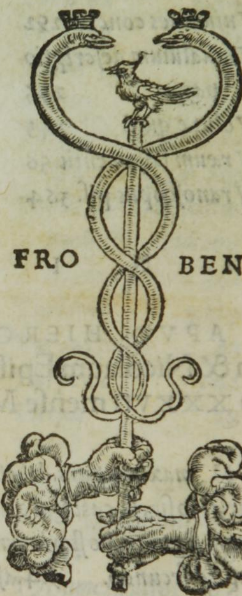
Pisces

F I N I S

BASILEAE APVD HIERONYMVM Frobenium & Nicolaum Episcopium, anno MDXXXVII mense Martio.

ERRATORVM maxima pars debetur ei qui αὐτόγραφον autoris descripsit, si castigare uoles, nota priorem numerũ paginam signare, posteriorem ipsius uersum.
Pagina 1 uersu 5 lege Capite secundo. 9.4. assimila/ 29.9. roscido. 44.17. ante. Hic, adde uerba hæc Plinij, Silurus in Nilo) 50.15. à Statio. & 20. hoc est 51. ultimo uersu, taxat 66.16. ipsæ 68.14. capite XVI. 70.25. chromes 81.12. uideantur 82.12. cap. XVII 108.25. ibi 132.25 primordia 154.13. peculiariter miratũ quomodo 155.6. de pensat fluxus 155.12. odinolyontẽ 171.8. sinistram 204.23. crocodilo 232.8. crepidarũ 26.58. amethysto 308. castiga numerum paginæ 333.15. Itemq; 365.13 contacta. Si qua sunt alia, leuia sunt.

Series chartarum.
AA.BB.a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.u.x.y.z.A.B.C.D.E.F.G H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z.aa.bb. Omnes duerniones.

FRO BEN.

005644098

